

**Nathaniel Hawthorne**

# **A hétormú ház**

**ROMÁNC**

**Fordította:  
Kászonyi Ágota**

## **TARTALOM**

Előszó

I. A régi Pyncheonok

II. A kis kirakat

III. Az első vevő

IV. Egy nap a pult mögött

V. Május és november

VI. Maule forrása

VII. A vendég

VIII. A mai Pyncheon

IX. Clifford és Phoebe

X. Pyncheonék kertje

XI. A boltíves ablak

XII. A fényképész

XIII. Alice Pyncheon

XIV. Phoebe hazautazása

XV. Mosoly és szemöldökráncolás

XVI. Clifford hálósobája

XVII. Két bagoly kiröppen

XVIII. Pyncheon kormányzó

XIX. Alice virágai

XX. Éden virága

XXI. Elköltözés

## Előszó

Ha az író románcnak nevezi művét, fölösleges említene is, azért teszi, mert a formát és anyagát illetően több mozgási szabadságot igényel, mint amire feljogosítanak a műfaji keretek, ha regény írása mellett dönt. Az utóbbi formával szemben ugyanis az az igény áll fenn, hogy aprólékosan kövesse azon tapasztalatok sorát, melyekben az embernek része lehet, és pedig nemcsak azt tartván szem előtt, mi az, ami lehetséges, hanem azt is, mi valószínű. A románc viszont, noha a művészi alkotás szigorú törvényszerűségei kötik, s nem tekinthető bocsánatos bűnnek, ha eltér az emberi szív mélyén lakozó igazságtól, ezt az igazságot teljes alkotói szabadsággal, tetszése szerinti körülmények között ábrázolhatja az író. Műve légkörét úgy teremti meg, középpontjába állítja, erősebben vagy gyengébben világítja meg, amit jónak lát, s eszerint sűríti vagy ritkítja az árnyékot is képe egyes pontjain. Bölcsen teszi, ha mértékkel él e jogaival, különösen, ha a csodás elemet elenyésző, finom ízesítőként elegyíti csupán az olvasónak feltálat fogás egyéb összetevői közé, de irodalomellenes vétségben elmarasztalni akkor sem lehet, ha nem veszi figyelembe ezt az óvatossági rendszabályt.

A szerző szándéka e művével mégis az - szerencsére nem neki kell eldöntenie, mennyire sikerült elérnie -, hogy a fenti határt nem lépi túl. Elbeszélésünkre főként ama törekvés miatt illik a romantikus mű definíciója, mivel régmúlt eseményeket igyekszik közvetlenül a mához, a pillanatnyilag tovatűnő időhöz kapcsolni. Legenda ez, mely a múlt távolba vesző kódéből napjaink teljes világosságába nyúlik át, amely hoz magával némi mesés félhomályt, ezzel már ízlése szerint bánhat az olvasó. Nem vesz róla tudomást, vagy ha úgy tetszik, ám lengje körül, már a festői hatás kedvéért is, alakjainkat és cselekményünket egyaránt. Az elbeszélés egyébként olyan szerény szálakból szövődik, hogy meg is kívánja ezt a többletet - másrészt egyszerűsége akadályozza e határ elérését.

Sok író nagy súlyt vet bizonyos erkölcsi tanulságra, és munkásságát e cél szolgálatába állítja. E tekintetben könyvünk szerzője sem marad el mögöttük: erkölcsi célt tűzött maga elé. Azt az igazságot szolgálja, hogy valamely nemzedék gaztette tovább él az utána következőkben, sőt levetvén a múlandó előnyöket, öncélú gonoszságként lepleződik le. Az írónak nagy öröme szolgálna, ha románca meggyőzné az emberiséget - vagy csak egyetlen halandót is - arról, mekkora örültség a balul szerzett arany s ingatlanok lavináját zúdítni a szerencsétlen utódok nyakába; megnyomorítva, tönkretéve őket, mindaddig, míg a felhalmozott vagyon szerte nem hullik, atomjaira nem bomlik; képzelete azonban nem terjed odáig, hogy ilyen rózsás reményekben ringassa magát. Ha valóban tanulságul szolgál, s érzékelhető hatást kelt e románc bármiben is, azt sokkalta finomabb, szövevényesebb folyamat révén éri el, semhogy látható lenne. A szerző úgy véli, aligha érdemes meseszövegét erkölcsi tanulsággal kerékbe törnie, vaspántok közé szorítania - gombostűre szúrni, mint a lepkét -, hiszen ezzel nemcsak életét veszti el, de rút és természetellenes helyzetben merevedik meg. A magasrendű igazság, szépen, finoman, írói fortéllyal kibontakoztatva lépésről lépésre egyre erősebb fényben felmutatva, s végső kibontakozásában művészi dicsfényvel koronázhatja meg az alkotást, de a könyv utolsó lapján sem lesz semmivel sem igazabb, sőt nyilvánvalóbb is ritkán, mint az első volt.

Az olvasó talán igyekszik majd e történet költött eseményeit valóságos helyszínhez kötni. Amennyiben a történelmi összefüggések engedik, a szerző, tervéhez mérten, igyekszik az efféléket elkerülni. Nem is szólva egyéb ellenvetésekről, románcunkat méltán érhetné szigorú, alapos bírálat amiatt, hogy a képzelet szüleményeit a pillanat valóságához köti. Az író semmiképp nem szándékozott sem helyi szokásokat, sem társadalmi sajátosságokat pellengérré állítani könyvében, annál kevésbé, mivel ez intézmények iránt tisztelettel viseltetik, és termé-

szetes tapintata is ezt kívánja tőle. Bízvást reméljük, senki sem veszi zokon, hogy kiválasztott egy utcát, mely senki jogos tulajdonával nem határos, egy területet, mely senki földje, s a légvárak alapanyagaiból házat épített cselekménye számára. A mese alakjai, bár hagyományos tekintéllyel, és hitelesen lépnek színre, az író alkotásai, maga keverte a színeket, fények és árnyak arányát úgy, hogy az erények ne szórjanak érdemtelen fényt, a hibák távolról sem méltatlan gáncsot a tisztes városra, mely lakóhelyük. A szerző tehát semminek sem örülne jobban, mint annak, ha - különösen azon a helyen, mely e történet vélhető színhelye - művét valóban csakis románcként olvasnák, hiszen képzelet szüleménye, s több köze van a fejünk felett elsuhanó felhőkhöz, mint Essex megye földjéhez.

LENOX, 1851. január 27.

N. H.

## I. A régi Pyncheonok

New England-i városaink egyikében van egy kis mellékutca, körülbelül a közepén egy ódon faház áll, amelynek hét, magasba nyúló orma, más-más égtáj felé tekintve, irdatlan ágas-bogas kéményt fog közre. Ez az utca a Pyncheon utca, a ház pedig a régi Pyncheon ház; a bejárat előtt lombos szilfa is áll, amelyet minden odavalósi gyerek Pyncheon szilfa néven ismer. Valahányszor a fent említett városban járok, sosem mulasztom el, hogy be ne forduljak a Pyncheon utcába, s ne sétáljak egyet a két ősi nevezetesség, a terebélyes szilfa és a viharvert épület árnyékában.

Mikor e tekintélyes udvarházat szemlélem, mindig olyasfélét érzek, hogy e külső, akár az ember arcvonásai, nem csupán viharok és napsütések nyomát viseli, hanem a halandó lét hosszú története is rá van vésve, s mindaz a jó és rossz, mely bensejében lezajlott. Hogyha mindezt jelentőségéhez méltón elsorolnánk, olyan történet kerekedne belőle, mely nem csekély érdekekkel és tanulsággal bírna, továbbá szembeszökő egységével valósággal művészi kéz irányító szándékát sejtetné. Hanem akkor az elbeszélés csaknem két évszázad történetét foglalná magába, és kellő terjedelemben kifejtve nagyobb, nyolcadrét kötetet, vagy hosszabb, tizenkét részből álló sorozatot is megtöltene, mint amire körültekintő gondossággal, egész New England annalesei kiterjednek, melyek ugyanezt az időszakot tárgyalják. Épp ezért szükséztudásra kényszerülünk, ami a Pyncheon ház, más néven hétormú ház múltjával kapcsolatos tudnivalók nagyobb részét illeti. Röviden felvázolván hát a körülményeket, melyek közt a ház alapjait lerakták, és egy futó pillantással végigmérve a ház sajátságos külsejét, amint elsűrült és megfeketült az uralkodó keleti szélben, s felfedezve az itt-ott különösen viruló zöld foltokat a ház tetején és falain, ahol a legdúsabban tenyészik a moha, belekezdhetünk történetünkbe, oly időponttól kiindulva, amely nem esik messze napjainktól. Mégis kapcsolatban marad a rég letűnt múlttal; és feledésbe merült eseményekkel, személyekkel függ majd össze, oly erkölcsökkel, érzelmekkel és felfogásokkal, melyek nagyrészt talán teljesen elavultak, azonban megfelelőképpen bemutatva az olvasónak, azt példázzák, hogy az élet legfrissebb újdonsága is mennyi régi anyagot épít magába. Ugyaninnét mély tanítást nyerhetünk, azon kevéssé méltatott igazságról, hogy az egymást követő nemzedékek minden cselekedete oly csírat alkot, amelyből hosszú-hosszú idők folyamán teremhet s terem is jó vagy rossz gyümölcs, és hogy azzal a múlandó vetéssel együtt, amit a halandók célszerűségnek neveznek, szívósabb növények magvait is elvetik, melyek azután sötét árnyékba vonhatják az eljövendő nemzedékek sorsát.

A hétormú ház, akármilyen ódonnak tűnik ma, nem a legelső lakóház volt, melyet civilizált ember emelt éppen ezen a helyen. A Pyncheon utcát valamikor az igénytelenebb Maule-dűlő névvel jelölték a telek eredeti tulajdonosa után, akinek a tanyája előtt a mai utca tehéncsapás volt. A földből ezen a helyen kellemes, lágy vízű, természetes forrás fakadt - ritka kincs a tenger övezte félszigeten, ahol a puritán település keletkezett -, ez már régen arra készítette Matthew Maule-t, hogy kunyhót építsen ide, borzas nádfödéllel, holott a telek eléggé messze esett a falu akkori központjától. Később azonban, ahogy a város növekedett, vagy harminc-negyven év múlva, épp az a terület, melyen ez az otromba kalyiba állt, rendkívül kíváncsossá vált egy előkelő és befolyásos ember számára, aki elfogadhatónak tűnő igényt támasztott erre és a hozzácsatlakozó nagyobb földdarabra a törvényhozás egy adománylevele alapján.

Pyncheon ezredes, az igénylő - ennyit homályba borult vonásaiból is biztonsággal kihámozhatunk -, vasakaratú és céltudatos ember volt. Matthew Maule viszont, jelentéktelen kisember

létére, konokul védte azt, amit jogos tulajdonának tartott, és jó néhány évig sikerült is megőriznie a két-három acre földet, melyet verítéke hullásával hasított ki az őserdőből, hogy kertet és tűzhelyet alapítson rajta magának. Tudomásunk szerint a vitának nem maradt fenn írásos nyoma. A tárgyra vonatkozó ismereteink szájhagyományra támaszkodnak. Így hát elhamarkodottan járnánk el, s tán igazságtalanul is, ha az ügy érdemi részét illetően határozott véleményt kockáztatnánk meg; mindenesetre feltehetőnek tűnik, vagy felmerül a kétely, vajon Pyncheon ezredes nem terjesztette-e ki jogtalanul igényét, hogy Matthew Maule kis telkét is bekebelezze a neki járó területbe. Van valami, ami igencsak megerősíti ezt a gyanút, és pedig az a tény, hogy két ennyire nem egyenrangú ellenfél viszálykodása olyan korban, amelyben, bármilyen nagyszerűnek tűnik is számunkra egyébként, a személyes befolyás sokkal nagyobb mértékben esett latba, mint manapság - hosszú éveken át eldöntetlen maradhatott, és csak a vitás földdarab birtokosának halálával zárult le. E halál módja szintén másképp hat a gondolkodó elmére manapság, mint másfél évszázaddal korábban. Olyan halál volt ez, mely gyalázattal és borzalommal övezte a tanya egyszerű lakójának nevét, úgyhogy csaknem szent cselekedetnek számított szerény otthonának még a földjét is felszántani, s kitörölni helyét és emlékezetét az emberek köréből.

Egy szó mint száz, az öreg Matthew Maule-t boszorkányságért végezték ki. Egyike volt e szörnyű téveszme áldozatainak, mely többi tanulsága között afelől is felvilágosít bennünket, hogy a befolyásos osztályok, és azok, akik magukra vállalják a nép vezetését, teljes mértékben fogékonyak mindama szenvedély koholta téveszmékre, amelyek az elvakult csőcseléket feltüzelik. Papok, bírák, államférfiak - koruk legbölcsebb, legjózanabb, legszentebb emberei - álltak a legbelső körben a bitófák körül, lehangosabban ők biztatták a véres munkát, és ők ismerték be legkésőbb, hogy nyomorultul tévedtek. Ha eljárásuk bármely része kisebb megrosvást érdemel, mint a többi, akkor ilyenképp kiemelhetjük, hogy éppenséggel részrehajlástól mentesen üldöztek nemcsak öregeket és szegényeket, mint a korábbi törvényes mérsárlások során általában, hanem mindenféle rendű és rangú ember, osztályos társaik, saját fivéreik, feleségük ellen is éppúgy folyt a hajsza.

Ilyen általános pusztítás, zűrzavar közepett nem csoda, ha olyan jelentéktelen ember, mint Maule, sok szenvedő társa között, szinte észrevétlen baktatott fel vértanúi útján a dombra. Később azonban, mikor már lelohadt ama szörnyű kor elvakult örjöngése, az emberek visszaemlékeztek rá, milyen nagy hangon csatlakozott Pyncheon ezredes ahhoz az általános követeléshez, hogy meg kell tisztítani a földet a boszorkányoktól, sőt azt is rebesgették, hogy szegyenletes gyűlölség hevítette buzgalmát, mikor is Matthew Maule elítélését sürgette. Mindenki tudta, hogy az elítélt felismerte a személyes érdek könyörtelenségét üldözőjének viselkedésében, és úgy nyilatkozott, hogy a préda miatt kergetik halálba. Kivégzése percében - nyakában a hurok, a nézők első sorában Pyncheon ezredes lóháton, zord arccal szemlélve a végrehajtást - Maule a vérpadról jóslatot intézett hozzá, melynek szavait mind a hiteles történet, mind a kemencesut szájhagyománya pontosan megőrizte. - Isten - mondta a halni kész ember hátborzongató arckifejezéssel, rendületlenül szembenálló ellenfelére mutatva - vért itat vele.

Miután az állítólagos boszorkánymester meghalt, szerény hajléka könnyű zsákmányként hullott Pyncheon ezredes markába. Mégis amikor elterjedt a híre, hogy az ezredes nagy udvarházat szándékozik építeni - tágas házat, súlyos, ácsolt tölgyfa gerendázattal, melyet számos eljövendő nemzedék hajlékának szánt - és pedig pontosan ugyanazon a helyen, ahol azelőtt Matthew Maule rönkből tákolt kalyibája állt, hát akkor sokat csóválták a fejüket a helység vénasszonyai. Kifejezetten nem vonták ugyan kétségbe, hogy a rendíthetetlen puritán lelkiismeretéhez hű, becsületes ember módjára járt el az előbb vázolt események során, arra mégis célozhattak, hogy házát oly sírra készül építeni, amelyből feljár a lélek. Otthona magában foglalja majd a

sírba tett boszorkánymester hajlékát, és ilyenformán mintegy jogot ad neki arra, hogy az újonnan épült lakosztályokban, a hálósobákban, melyekbe jövődöbeli vőlegények vezetik menyasszonyukat, és ahol a Pyncheon vérből eredő gyermekek születnek, mindenütt kísértsen. Maule bűnének borzalma és csúfsága, s büntetésének nyomorúsága sötét árnyékot vet a frissen vakolt falakra, és hamarosan megfertőzi egy régi épület szomorú légkörével. Az ég szerelmére, miért - mikor körülötte oly sok földet borított még az erdő szűz harasztja -, miért kellett Pyncheon ezredesnek éppen egy átok sújtotta helyet választania?

De a puritán katona és városatya nem volt az az ember, akit el lehetett volna téríteni jól meggondolt tervétől, akár a boszorkánymester hazajáró szellemével ijesztgetik, akár bármi más ostoba, érzelgős szóbeszéddel, ha az mégoly hihetőnek hangzanék is. Ha azt mondják, hogy rossz ott a levegő, az még talán gondolkozóba ejtette volna valamelyest: egy gonosz szellemmel azonban kész volt szembenézni a maga otthonában. Mivel meg volt áldva józan ésszel, mely rendíthetetlen és szilárd volt, mint a gránit, és vaskapocsként tartotta össze a hajthatatlan következetesség, lépésről lépésre megvalósította eredeti tervét, s fel sem merült benne, hogy ellene szól valami. Ami a tapintatot illeti, vagy némi aggályoskodást, amit egy kicsit is finom érzékenység kelthetett volna benne, az ezredes, akárcsak fajtájának és nemzedékének legtöbb tagja, ilyesmire cseppet sem volt fogékony. Így hát ugyanott ásta ki pincének a földet, és fektette le udvarházának alapjait, jó mélyre, ugyanazon a négyzet alakú földdarabon, amelyről először Matthew Maule söpörte el a száraz leveleket negyven évvel azelőtt. Furcsa eset, sőt, amint némelyek vélték, baljóslatú jel volt, hogy nem sokkal rá, miután a munkások hozzáfogtak az építkezéshez, az a forrás, melyről korábban említést tettünk, teljesen elvesztette előbbeni kellemes ízét. Megzavarta-e eredetét, ahonnet feltört, a mélyre ásott pince, vagy pedig valamely sejtelmesebb ok rejtőzött a titok mélyén, nem tudni, annyi bizonyos, hogy Maule kútja, ahogyan továbbra is hívták, kemény és sós vizű lett. Mind a mai napig ilyen is, és a környék bármely öregasszonya tanúsíthatja, hogy aki itt csillapítja szomját, annak ez a víz gonoszul megkeveri a gyomrát.

Az olvasó furcsállhatja, hogy az épülő új ház építőmestere nem volt más, mint annak az embernek a fia, akinek halott kezéből a föld tulajdonjogát kicsavarták. Nagyon valószínű, hogy akkoriban ő lehetett szakmájában a legjobb mesterember, vagy talán az ezredes ajánlatosnak tartotta, avagy a jó érzés késztette rá, hogy az egész világ szeme láttára félrevehessen minden ellenséges érzületet elesett ellenlábasának hozzátartozóival szemben. És a kor általános nyersségével és gyakorlatias gondolkodásmódjával sem állott ellentétben, hogy a halott fia hajlandó legyen becsülettel megkeresni a maga garasait, vagy inkább súlyos arany fontsterlingjeit, apja halálos ellenségének erszényéből. Akárhogy is volt, Thomas Maule felvállalta a hétormú ház építését, és feladatát olyan híven teljesítette, hogy a gerendázat, melyet keze ácsolt, mind a mai napig tart.

Így épült meg a nagy ház. Mivel az író emlékezetében ismerősen - mert kisfiú korától fogva izgatta kíváncsiságát, úgy is, mint egy rég letűnt kor építkezésének egyik legremekebb és legdíszesebb példája, és sok olyan esemény színhelyeként is, mely emberi érdekességben talán még gazdagabb, mint ami egy néhai hűbérúr várának szürke falai közt zajlott le - korhadttal régiségében áll, annál nehezebb elképzelnie, milyen lehetett, mikor vadonatúj faláról először verődött vissza a napfény. Jelenlegi állapotának árnyéka, a mostanié, melyben százhatvan év múlva találjuk, elkerülhetetlenül átfeketélik azon a képen, melyet festeni szeretnénk róla, felidézvén a reggelt, amikor a puritán nagyúr vendégségbe invitálta magához az egész várost. Megépülvén a ház, már csak felavatása volt hátra: világi ünnep ez, de vallásos szertartás is. A nagytiszteletű úr, Mr. Higginson fohászatát és szentbeszédét, valamint az egy torokból felhangzó gyülekezeti zsoltáréneklést, a durvább lelkületűek számára gyömbérsör, almabor, bor és pálinka özőne volt hivatva még vonzóbbá tenni, továbbá megbízható források szerint egy egész

ökör, egyben megsütve, vagy ha nem is egész, legalább egy ökör húsa, könnyebben kezelhető combok és hátszínseletek formájában. A roppant mennyiségű pástétomhoz egy elejtett szarvas szolgált alapanyagul, melyet onnét húsz mérföldnyire lőttek az erdőben. Egy, az öbölben fogott hatvanfontos tőkehalból ízes halleves készült. Egyszóval az új ház kéménye ontotta a konyha füstjét, messze körzetben hús, hal és szárnyas illatával töltve be a levegőt ínycsiklandóan, növényi fűszerekkel, nemkülönben jó sok hagyma szagával elegyedve. Ilyen ünnepségnek már pusztán a szaga is, amint az emberek táguló orrlukkal, mélyen beszívták, szíves meghívásul és étvágygerjesztőül szolgált egyszersmind.

A Maule-dűlőn, vagy ahogy most már illendőbb volt nevezni, a Pyncheon utcában, úgy szorongott a nép, mikor a kijelölt óra elérkezett, mint istentiszteleten egy egész gyülekezet. Mindannyian, közeledvén az impozáns épülethez, felnéztek reá, hiszen mostantól fogva előkelő rang illeti meg az emberi lakóhelyek sorában. Ott állt a ház, kissé visszahúzódva az utca vonalától, de nem szerénységből, hanem büszkeségből. Külső felületét, ami látható volt belőle, különös figurák borították, a gótikus képzelet groteszk alkotásai, bemélyesztve, vagy ráfestve a mészből, kavicsból, agyagból és üvegdarabkákból készült csillogó vakolatra, mely a fából ácsolt falakat borította. A hét orom minden oldalon meredeken szökött az ég felé, és valóságos népes épületcsaládot képviselt, mely mégis egyetlen kémény szellőzőnyílásain lélegzett. A sok-sok ólomkeretes, rácsos üveglablak kicsi, rombusz alakú szemein szűrte a napfényt a nagy teremre meg a szobácskákra, az emelet azonban, mivelhogy jócskán kinyúlt a földszint fölé, és a második pedig az első fölé, árnyékba, azaz borongós félhomályba borította az alacsonyabban fekvő helyiségeket. A kiugró emeletek alá fából faragott gömbök voltak erősítve. A hét orom mindegyikét spirális vasrudak ékesítették. Az utcához legközelebb eső, arra néző orom háromszögletű lapjára napórát erősítettek a megnyitás napjának reggelén, és ez még az első derűs óra múlását jelölte abban a történetben, amelybe a végzet nem mindvégig szánt ennyi derűt. Köröskörül faforgács, kőszilánk, zsindely, fél téglák hevertek elszórva; és ezek, a nemrég megmozgatott földdel együtt, amelyen még a fű sem ütközhetett ki, csak fokozták az idegen, szokatlan hangulatot, mely mindaddig körülveszi az új házat, míg bele nem illeszkedik az emberek hétköznapijaiba.

A főbejárat csaknem olyan méretű volt, mint egy templomkapu, a két elülső torony szélességében helyezkedett el, és nyitott oszlopcsarnok fedte, melynek falai mentén a bejáratától jobbra-balra padok álltak. A boltíves kapu alatt most papok, presbíterek, városatyák, előljárók, lelkészek, a város és a megye valamennyi előkelősége ott topogott, ledöngölve lábáról a sarat a még soha nem koptatott küszöbön. Ide sereglettek az alacsony osztálybeliek is, ugyanúgy, mint uraik, csak még nagyobb számban. Mindenesetre közvetlenül a bejárat mögött két szolga állott, akik a vendégek közül néhányat a konyha tájékára irányítottak, másokat pedig az előkelőbb helyiségek felé tessékeltek - barátságosan fogadtak mindenkit, mégis gondosan latba vetve kinek-kinek társadalmi rangját és helyzetét. A komor színű, ünnepélyes, gazdag bársonyöltözékek, a keményített nyak- és kézelőfodrok, csipkés kesztyűk, tiszteletre méltó szakállak, tekintélyt hordozó magatartás és arckifejezés, mindez megkönnyítette abban az időben, hogy különbséget tegyen az ember az előkelő állású úr és a kereskedő vagy netán iparos között, aki bőrmellényében rettegéssel vegyes áhítattal lopakodott be a házba, melynek építésénél maga is segédkezett.

Egy szerencsétlen körülmény azonban néhány, külsőségekhez ragaszkodó látogatóban alig-alig rejtett visszatetszést keltett. E köztiszteletet ébresztő rezidencia megalapítójának, aki bár kissé darabos, de körülményes udvariasságáról volt híres, minden bizonnyal személyesen ott kellett volna állnia az előcsarnokban, hogy elsőként üdvözlje a sok előkelő személyt, aki otthonát az ünnep alkalmából megtisztelte. De mindaddig nem látták, legkedvesebb vendégei előtt sem mutatkozott. Még érthetlenebbé vált Pyncheon ezredesnek ez a nemtörődömsége, amikor

megérkezett a tartomány második főembere, és ő sem részesült a többiekénél udvariasabb fogadtatásban. Ez az úr, az alkormányzó, noha számítottak rá, hogy jelenlétével emeli az ünnepség fényét, egyedül szállt le a lováról, maga segítette le hölgységét az oldalnyeregből, és úgy lépte át az ezredes küszöbét, hogy senki más nem üdvözölte, csak a főkomornyik.

A főkomornyik - egy halk, ősz hajú, végsőkéig tisztelettudó férfiú - most már szükségesnek tartotta magyarázatul közölni, hogy ura még a dolgozószobájában, avagy magánlakosztályában van, ahová egy órája vonult vissza, amikor is azt az óhaját fejezte ki, hogy semmiféle jogcímen ne zavarják.

- Nem látod, fiam - szólt a megyei főseriff -, hogy ez itt az alkormányzó úr személyesen? Azonnal hívd elő Pyncheon ezredest! Tudom, ma reggel leveleket kapott Angliából, és talán annyira belemerült tanulmányozásukba, hogy egy óra is eltelt, és észre sem vette. De nem fog örülni neki, azt hiszem, ha elmulasztod figyelmeztetni egyik legfőbb előljárónk jelenlétére, akit feltétlenül üdvözölnie kellene, hiszen éppenséggel magát Vilmos királyt is helyettesítheti a kormányzó távollétében. Szólj uradnak, de tüstént!

- Nem lehet, kérem tisztelettel - válaszolta a szolga nagy zavarban, és valami olyan félszeggel, amely megdöbbenően és nyilvánvalóan utalt Pyncheon ezredes könyörtelen szigorára -, uram parancsa félreérthetetlen volt, és, amint uraságod tudja, nem tűri ő, hogy akik szolgálatában állnak, feltétlen engedelmesség helyett magyarázgassák parancsait. Aki akarja, nyissa rá az ajtót, én nem merem, még ha a kormányzó maga szólít is fel rá!

- Hallott már ilyet, főseriffúr! - kiáltott fel az alkormányzó, mert fűltanúja volt a fenti vitának, és úgy érezte, elég nagy tisztséget tölt be ahhoz, hogy méltóságával néha játékosan bánjék. - Majd én mindjárt segítek a bajon. Itt lenne az ideje, hogy a mi kedves ezredes barátunk üdvözölje vendégeit, különben még azt hihetjük, addig-addig kóstolgatta, melyik hordót guríttassa fel az ünnep tiszteletére, míg egy-két korttyal többet ivott a kelleténél a jó kanári borából. Mivel azonban így félrehúzódik, hát emlékeztetem kicsit házigazdai kötelességeire.

És amint mondta, el is indult, nehéz lovaglőcsizmájában akkorákat dobantva a padlón, hogy azt a hét orom legtávolabbi zugában is meghallhatták, s ment egyenesen az ajtó felé, amelyet a szolga mutatott, s új fáját megdöngötte hangos, felsőbbbséges kopogtatásával. Aztán mosolyogva körültekintett, és várta a választ. De amikor senki sem jött ajtót nyitni, újra kopogtatott, ugyanolyan eredménytelenül, mint az imént. Erre azután, mivel egy cseppet vérmes volt a természete, az alkormányzó felemelte nehéz markolatú kardját, és úgy dörömbölt vele az ajtón, hogy amint néhány jelenlevő suttogva megjegyezte, az a lárma még a halottakat is felzavarná álmukból. Akárhogy is volt, úgy látszott, hogy Pyncheon ezredest mégsem ébreszti fel. Mikor a zaj elhalt, az egész házra kietlen, mély és nyomasztó csend telepedett, jóllehet sok vendég nyelvét már megoldotta egy-két pohárka titokban felhajtott bor vagy égetett szesz.

- Furcsa, mondhatom! Nagyon furcsa! - kiáltotta az alkormányzó, de most már nem mosolygott, hanem összevonta a szemöldökét. - Mivel házigazdánk láthatólag elől jár a jó példával, hát én is félreteszem az illemt, és bátorkodom magányában rátörni.

Megpróbálta kinyitni az ajtót, az engedett kezének, és azonnal kitárult a hirtelen támadt szélben, amely hangos sóhajtásként végigsuhant a külső ajtótól végig az új ház minden szobáján és folyosóján. Megsuhogtatta a hölgyek selyemöltözékét, meglengette az urak parókáinak hosszú csigáit, meglebegtette az ablakfüggönyöket és a hálósobák kárpitját, mindenütt szokatlan mozgást okozva, mely mégis inkább vihar előtti tespedt csendhez hasonlított. Egyszerre valamiféle áhítat, félig rettegés, félig kíváncsiság árnyéka telepedett a társaságra, bár senki sem tudta, mit vár, vagy mitől tart.



Mégis, hogy az ajtó kinyílt, mind odatódultak, és az alkormányzót mohó türelmetlenségükben a szoba belseje felé tuszkolták.

Első pillantásra semmi különösét nem láthattak, csak egy közepes méretű, ízléssel berendezett szobát, amelyet kicsit túlságosan besötétített a sok függöny, a polcokon sorba rakott könyveket, a falon egy nagy térképet, valamint Pyncheon ezredes képmását, mely alatt ott ült a valóságos Pyncheon ezredes, egy tölgyfa karszékekben, kezében tollat tartva. Előtte az íróasztalon levelek, pergamenek, üres papírlapok hevertek. Úgy látszott, mintha rámeredne a kíváncsi tömegre, melynek élén az alkormányzó állt; és sötét, rideg ábrázatán rosszálló kifejezés ült, mintha mélyen sértené okvetetlenkedésük, hogy így megzavarták magánya csendjét.

Most egy kisfiú - az ezredes unokája, az egyetlen emberi lény, aki bizalmasan közelíteni merészelt hozzá - utat tört magának a vendégek között, és futott az ülő alak felé, de félúton megtorpant, és ijedtében visítva felsírt. A társaság erre közelebb nyomult, reszketegen, mint a falevelek, mikor hirtelen megrázza őket a szél, és észrevették, hogy merev tekintete különös módon kancsal, hogy nyakfodra véres, és deres szakáll a vérrel van bemocskolva. Halott volt az acélszívű puritán, a könyörtelen üldöző, a kemény markú és erős akarátú férfiú! Halott, saját új házában! Van egy legendás részlet, melyre csak azért érdemes hivatkozni, hogy a jelenetnek, amely amúgy is elég hátborzongató, éreztessük babonás hangulatát - eszerint egy hang, amely igen hasonlított a néhai vén Matthew Maule-éhoz, a kivégzett boszorkánymesteréhez, hangosan a vendégek füle hallatára megszólalt: - Íme, vérrel itatta őt Isten!

Hát ilyen korán ide talált amaz egyetlen vendég - az a bizonyos, aki kérlelhetetlenül ellátogat, ha előbb nem, hát utóbb, minden emberi hajlékba.

Pyncheon ezredes rejtélyes, hirtelen halála óriási elképedést keltett, sőt a mai napig is beszélnek róla. Sok szóbeszéd járta, néhány az idők múlását is kiállta, ma is állítják még, hogy a jelek erőszakos halálra vallottak, hogy ujjnyomok voltak az ezredes torkán, ráncba vasalt nyakfodrán véres kéz lenyomata, és hogy szakáll a zilált volt, mintha erőszakosan belemarkoltak és megcibálták volna. Azt is mondogatták, hogy a rácsos ablak az ezredes széke mellett nyitva állt, és hogy csupán néhány perccel a végzetes esemény előtt egy alakot láttak kimászni a kert kerítésén, a ház hátulsó oldalán. Oktalanság lenne azonban még csekély hitelt is adni az efféle meséknek, hiszen ezek a leírthoz hasonló esetekben mindenkor lábra kapnak, és sokszor, akárcsak ezúttal, mérges gombákként még hosszú ideig burjánzanak a föld alá került, kidőlt fatörzs helyén, miután az már rég szétoszlott a földben. Részünkről ugyanolyan kevés hitelt adunk ennek a történetnek, mint ama csontkézről szólónak, melyet állítólag az alkormányzó látott az ezredes torkán, de amint közelebb lépett, a kéz eltűnt a levegőben. Az viszont kétségtelen, hogy az orvosok sokat tanakodtak és vitatkoztak a holttest felett. Egyikük - John Swinnertonnak hívták -, aki a hír szerint kiváló tudós volt, a gutaütés egy fajtájának tulajdonította az ezredes halálát, ha ugyan sajátos szaknyelvét helyesen értjük. Pályatársai egyenként más-más feltevést fejtegettek. Ki valószínűbben, ki kevésbé, de mindegyik csavarosan titokzatos formulákba öltöztette véleményét, ami, ha nem vall is a nagy tudományú orvosdoktorok zavarára, de mindenképpen azt kelt a járatlan olvasóban. A tetem felett a halottkémlő bizottság megtartotta tárgyalását, és józan, okos férfiak lévén, azt a vitathatatlan döntést hozták nyilvánosságra, hogy „hirtelen halál” esete forog fenn!

Egyáltalán nem valószínű, hogy komoly gyanú szólt volna a gyilkosság mellett, vagy a legcsekélyebb alappal bárkire rákenhették volna a gáztettet. Az elhunyt magas rangja, vagyona és kiemelkedő jelleme feltétlenül biztosította, hogy szigorúan, alaposan kivizsgáljanak minden kétes jelenséget. Mivel semmi ilyet nem jegyeztek fel, biztosra vehetjük, hogy ilyesmi nem is volt. Minden ellenkező állításért a hagyomány felelős - amely gyakran olyan igazságokat örökít át, amelyeket a történelemírás elfelejt feljegyezni, de még gyakrabban csak a kortársak vad

fantazmagóriáit, amilyeneket régebben a kemence mellett meséltek, ma pedig az újságok sűrítenek lapjaikon. A Pyncheon ezredes temetésén mondott gyászbeszédben, melyet kinyomtattak, és így mindmáig fennmaradt, Higginson nagytiszteletű úr, egyházközsége kiváló tagjának boldog földi pályafutása mellett halálának szerencsés pillanatát is felemlítette. Kötelességei mind teljesítve, igen nagy gazdagságra jutott, családjának s az eljövendő nemzedékeknek biztos talajt adott a lába alá és védelmező tetőt a feje fölé, mely lépcsőfok vihette volna felfele az ily embert, mint az az utolsó, a földről az örökkévalóság arany kapujába? A kegyes egyházi férfiú bizonyára nem vette volna ajkára ezeket a szavakat, ha legkevésbé is arra gyanakszik, hogy az ezredest egy fojtogató csontkéz küldte a másvilágra.

Pyncheon ezredes halála időszakában családja oly biztos virágzásnak nézett elébe, amennyire erre az emberi dolgok változandóságát figyelembe véve számítani lehet. Csaknem biztosra lehetett venni, hogy az idő inkább gyarapítani fogja fényes gazdagságukat, semmint elkoptatni és szétzúszni. Ugyanis fia és örököse nemcsak egy virágzó uradalom azonnali birtokába jutott, hanem egyszersmind egy követelést is örökölt egy indián jelzáloglevél révén, melyet a törvényszék utólag érvényesnek mondott ki, igényét egy hatalmas, addig még felderítetlen és pontosan fel sem mért területre a keleti államokban.

A Pyncheonoknak ez a birtoka - mert hiszen majdnem biztosan annak számított már - a mostani Waldo megye nagy részét magába foglalta Maine államban, és sok hercegségénél nagyobb volt, sőt Európa földjén némely uralkodó fejedelem egész államánál is. Ha az úttalan őserdőt, mely ez idő tájt még elborította ezt a vad hercegséget, kiszorítja majd a terjedő emberi kultúra arányló termékenysége, amely kor kétségkívül be fog következni, ha netán sokat várat is magára - az a Pyncheonok leszármazottait nyilván mérhetetlen bőséggel árasztja majd el. Ha az ezredes csak néhány héttel tovább él, valószínű, hogy nagy politikai befolyása, valamint komoly kapcsolatai mind külföldön, mind Angliában elégnék bizonyultak volna ahhoz, hogy ezt az igényt érvényesíthesse. Azonban a jó Higginson tiszteletes úr ékesszóló elismerése ellenére épp ez volt az a pont, amit Pyncheon ezredes, akármilyen bölcs és előrelátó volt is, valahogy mégis kiengedett a kezéből. Mert ami a kilátásban levő birtokot illeti, kérdés nem fér hozzá, hogy túl korán halt meg. Fiának nem csupán apja előkelő pozíciója nem volt meg, hanem hiányzott belőle az effélék eléréséhez szükséges tehetség és erély is; így azután a politikai érdek erejével semmit sem csikarhatott ki, az igény pusztá jogossága vagy törvényszerűsége pedig nem volt olyan nyilvánvaló az ezredes halála után, mint amilyenek életében mondták. Valamely összekötő kapocs kiesett a bizonyítékok láncolatából, és sehol sem lehetett megtalálni.

Az igyekezet megvolt, bizony, nemcsak az akkori Pyncheonokban, hanem időközönként újjáéledt az utódokban is, hogy megszerezzék azt, amit makacsul jogos tulajdonuknak vallottak. Az idők folyamán azonban a terület egyes részeit újra adományozták különböző jobban kegyelt személyeknek, más részeit pedig egyszerűen telepesek irtották és foglalták el. Ez utóbbiak, ha egyáltalán hallottak valamit a Pyncheon-féle követelésről, csak nevettek azon a naiv elképzelésen, hogy bárki emberfia, rég halott kormányzók és törvényhozók megfakult aláírásaival szignált, egérrágta pergamenek alapján jogot formálhatna arra a földre, melyet ők vagy az apjuk, megveszekedett kemény harc árán, személyesen hódítottak el maguknak az őstermészetől. Így hát ez a megfoghatatlan igény semmi valóságosabb eredményre nem vezetett, csak arra, hogy nemzedékről nemzedékre egy képtelen álmodélgatás szívében családi fontosságukról, ami aztán véges-végig jellemezte a Pyncheonokat. Ennek révén a nemzetség legszegényebb tagja is úgy érezte, mintha egyfajta nemességet örökölt volna, és hogy egyszer még birtokába jut annak a fejedelmi vagyonnak is, amellyel módjában áll rangját érvényesíteni. Fajtájuk kiválóbb egyedeinél ez a különbség csupán valamilyen elvont fennköltséggé borult rá emberi létük súlyosabb anyagára, anélkül azonban, hogy bármely

értékes tulajdonságot elszívott volna belőle. A gyengébbeknél viszont az volt a hatása, hogy növelte a tunyaságra és függésre való hajlamot, és a lidérces remény áldozatait arra ösztökélte, hogy felhagyva minden önálló erőfeszítéssel, álmaik beteljesülésére várakozzanak. Követelésükről mindenki sok-sok éve megfélemlkezett, de nekik még mindig rendes szokásuk volt az ezredes öreg térképét tanulmányozni, mely akkor készült, amikor még Waldo County járatlan vadon volt. Az egykori földmérő által felrajzolt erdők, tavak, folyók közé és helyébe bejelölték az irtásokat, pontot rajzoltak oda, ahol falu vagy város keletkezett, és egyre számították az ingatlan fokozatosan növekvő értékét, éppúgy, mintha még lett volna rá remény, hogy valaha uralmuk alá tartozó hercegséggé válják.

Ennek ellenére majdnem minden Pyncheon nemzedékben akadt valaki, aki örökölt egy részt abból a keményen következetes észjárásból és gyakorlatias energiából, amelyről családjuk alapítója oly híres volt. Jellemét véges-végig nyomon lehet követni, olyan pontosan, mintha csak - kissé oldott formában ugyan - mégis maga az ezredes lett volna megáldva egy helyell-közzel megszakadó földi örökléttel. Volt két vagy három időszak, amikor a család már nagyon elszegényedett - akkor az öröklött jó tulajdonságoknak ez a hordozója mindig színre lépett, s a város hagyományos pletykafészeki mindig összedugták a fejüket, és azt suttogták: - Látjátok, az öreg Pyncheon megint feltámadt! Újra zsindelyezik a hétormú házat. - Apáról fiúra példátlanul szívós kitartással ragaszkodtak otthonukhoz, a hétormú házhoz, mégis különféle okokból és emlékekből kiindulva, melyek részben nagyon ködösek, s ezért nem lehet őket papírra vetni, e sorok írójának kedvenc gondolata lett, hogy a Pyncheon rezidencia egymást követő örökösei közül sokat, úgyszólván valamennyit kétségek gyötörték afelől, vajon van-e erkölcsi joguk birtoklására. Törvényes birtokjogukat nem lehetett kétségbe vonni, azonban az öreg Matthew Maule alighanem átbálgott a maga korából egy sokkal későbbi korba, súlyos lábnyomát mindenütt otthagya egy-egy Pyncheon lelkiismeretében. Márpedig ennek alapján feltehetjük a kellemetlen kérdést, vajon a Pyncheon vagyon örökösei, tudatában a gáztettnek, s elmulasztván azt jóvátenni - nem követték-e el ismételt ösüknél súlyos bűnét, lelkükre hárítván a felelősség terhét is? És feltéve, hogy így volt, nem lenne-e helyesebb azt állítani, hogy inkább nagy szerencsétlenséget örökölt a Pyncheon család, semmint nagy vagyont?

Már utaltunk rá, hogy nincs szándékunkban a Pyncheon család történetét a hétormú házzal való kapcsolatában nyomról nyomra végigkövetni; sem pedig egyetlen mágikus képben bemutatni, hogyan lepte be az idő rozsdája, és rokkantotta meg a tisztas, agg házat. Ami pedig a ház belső életét illeti, egyik szobájának falán valamikor egy tükör függött, és erről az a rege járta, hogy mélyen megőrizte valamennyi Pyncheon képét, mely valaha tükröződött benne, magát az öreg ezredest, aztán sok-sok leszármazottját, némelyiküket régimódi gyermeköltözékben, másokat a női szépség virágjában vagy férfiúi erejük teljében, megint más arcokat a zord vénség szomorú ráncaival. Ha e tükör titka kezünkben lenne, szívesen letelepednénk eléje, hogy papírra vessük vallomásait. Járt ugyan holmi mendemonda, de nehéz elképzelni, hogy bármi alapja lett volna, mely szerint Matthew Maule utódait rejtélyes kapcsolat fűzte a tükörhöz, és nyilván valami varázslat révén fel tudták idézni mélyéről a rég elköltözött Pyncheonokat - mégpedig nem abban az alakjukban, ahogy a világ előtt mutatkoztak, vagy amilyenek boldogabb óráikban voltak, hanem újra és újra valami aljas bűn elkövetése közben, vagy ismét átszenvedve életük legkeservesebb óráját. Vagyis az emberek képzeletét igen sokáig foglalkoztatta az öreg puritán Pyncheon és Maule boszorkánymester esete; az átok sem ment feledésbe, melyet Maule hangoztatott a bitófa alól, sőt egy lényeges elem adódott hozzá, az, hogy a Pyncheon örökség részének tekintették. Ha valamelyikük csuklott egyet, számíthatott rá, hogy a körülötte állók valamelyike félig tréfásan, félig komolyan odasúgja a szomszédjának: - Ezzel is Maule vérének itatják! - Állítólag egy Pyncheon hirtelen halála, amely körülbelül száz éve, az ezredeséhez igen hasonló körülmények között, következett be, erősen

hozzájárult a tárgyról kialakult felfogás megszilárdulásához. Visszatetszést keltett mindenkiben az az ominózus körülmény is, hogy Pyncheon ezredes képmása, amint mondták, végakarata értelmében ott maradt a falon, ugyanabban a szobában, ahol utolérte a halál. Komor és könyörtelen vonásai mintha valami gonosz hatalmat jelképeztek volna, mely sötét árnyékot vetett a múltórák napsugaraira, csírájában elfojtva minden szép gondolatot, vagy jó szándékot azon a helyen. A gondolkodó olvasó nyilván nem véli babonaságnak, amit képes értelemben állítunk: - a halott ősapák szelleme talán a maguk bűnhődéseként gyakran arra ítéltetik, hogy utódaikat rossz csillagzatként vezérelje.

Röviden összefoglalva, a Pyncheonok csaknem két teljes évszázad folyamán talán a bűnnek kevesebb észlelhető jegyével éltek, mint a legtöbb régi New England-i család ugyanennyi idő alatt. Megvoltak a maguk megkülönböztető jellemvonásai, de hasonultak ahhoz a kis közösséghez is, melyben életük zajlott: mértékletes, tartózkodó, rendkedvelő, otthonukat szerető polgárok lakta város ez, ahol kissé szűk körű barátkozást, de annál több különös jelenséget tapasztalunk, és sok furcsa embert ismerhetünk meg. A forradalom idején az akkori Pyncheon a király oldalára állt, s ezért menekülnie kellett, de megbánta a dolgot, és még épp idejében tért vissza a városba ahhoz, hogy a hétormú házat megmentse az elárverezéstől. Az utolsó hetven év alatt a Pyncheon család történetének legnevezetesebb eseménye egyben a nemzetségük által elszenvedett legsúlyosabb csapás is volt: a család egyik tagjának erőszakos halála, mert erőszakos halálnak ítélték, mégpedig egy másik családtag bűnös keze által. A végzetes esemény bizonyos kísérő körülményei ugyanis menthetetlenül rábizonyították a bűncselekményt az elhunyt egyik unokaöccsére. A fiatalembert kihallgatták, és bűnösnek találtatott, a bizonyíték körülményessége azonban, vagy talán a végrehajtó szerv bizonyos ki nem mondott kétségei, vagy nem utolsósorban az elítélt barátainak tekintélye és politikai befolyása - olyan érv, amelynek a köztársaságban talán még nagyobb a szerepe, mint a királyság alatt volt - az ifjú halálos ítéletét életfogytiglani fegyházbüntetésre enyhítette. Ez a szomorú esemény mintegy harminc évvel történetünk kezdete előtt zajlott le. Később olyan híreket lehetett hallani - kevesen hitték, és tulajdonképpen csak két-három személyt érdekelt, igaz-e, nem-e -, hogy ezt a régen eltemetett embert egy vagy más okból ily hosszú idő után szabadon bocsátják sírnak tekinthető tömlöcéből.

Kell néhány szót szólnunk ennek a már csaknem feledésbe merült gyilkosságnak áldozatáról is. Tisztes korú agglegény volt, s nagy vagyon ura azon kívül is, amit a házzal és a régi Pyncheon birtok maradványaként örökölt. Hóbortos természetű volt, hajlott a melankóliára, valamint kedvtelve turkált régi feljegyzések közt, és szerette hallgatni a rég letűnt időkről szóló elbeszéléseket, úgyhogy azt mondják, végül is arra a következtetésre jutott, hogy Matthew Maule-t, a boszorkánymestert gyalázatosan megkárosították, ha éppen nem telkéért ölték meg. Ez volt a tényállás, és ő, az agglegény, birtokosa a rablott földnek - rajta fekete vérnyom, mélyen beléivódva, s kellő szimattal még mindig érezhető a vér szaga is -, azt kérdezte magától, vajon nem kötelessége-e még mindig, akármilyen késve is, tőle telhetően kártalanítani Matthew Maule utódait. Szemében, aki olyannyira a múltban élt, és oly kevésbé a jelenben, másfél évszázad nem tűnt olyan végtelen hosszú időnek, hogy az felmentené az elkövetett gaztett jóvátételének kötelessége alól. Azok tudomása szerint, akik közletről ismerték, az idős úr már valóban megtette volna azt a rendkívül különös lépést, hogy a hétormú házról Matthew Maule örökösei képviselőjének javára lemondjon, ha terve, amelyet a Pyncheon rokonság mégis megneszelt, nem keltett volna köztük oly észbontó riadalmat. Így a rokonok nagy ügyel-bajjal elérték, hogy szándékát felfüggeszse, de attól lehetett tartani, hogy halála után végrendeletileg majd megteszi, amitől életében alig tudták visszatartani. Bármilyen mást előbb megtesznek azonban az emberek, mint azt, hogy vérrokonaikat megfosszák a családi örökségtől, ha mégoly erős indíték vagy felháborodás készítené is őket erre egyébként. Lehet,

hogy valaki mást sokkal jobban szeretnek, mint rokonaikat, talán még ellenséges érzülettel viseltetnek irántuk vagy egyenest gyűlölik azokat, akikhez vérségi szálak fűzik őket, mégis, mikor az örökhagyó szembenéz a halállal, feléled benne a vérrokonság mélyen gyökerező hagyománya, s arra ösztönzi, hogy vagyonát a szokás által szentesített vonalon hagyományozza tovább, azon, amely oly időtlenül régi, hogy valósággal egybemosódik a természeti törvényekkel. A Pyncheonokat ez az érzés betegség erejével tartotta karmaiban. Túlságosan benne gyökerezett az aggregényben is, semhogy lelkiismereti aggályai felülkerekedhettek volna rajta; ilyenformán tehát halálakor a kúria meg az aggregény csaknem minden egyéb tulajdona legközelebbi jogutódjának tulajdonába ment át.

Ez pedig egyik unokaöccse volt, unokatestvére annak a boldogtalan fiatalembernek, akit nagybátyja meggyilkolásáért elítéltek. Az újdonsült örököst, mielőtt örökölt volna, meglehetősen garázda ifúnak ismerték, akkor aztán egyszeriben megváltozott, sőt a társadalom rendkívül tiszteletre méltó tagjává vált. Csakugyan, mióta a családalapító puritán meghalt, egyetlen családtagban sem élt ilyen elevenen a Pyncheon-jellem, egy sem jutott el ilyen magas tisztességre a világban. Miután férfikorának hajnalán szorgalmasan tanulmányozta volt a jogot, és természetes adottsága volt a hivatalviseléshez, sok évvel ezelőtt egy alsóbb fokú bíróságnál jogi tisztséghez jutott, ami egész életére biztosította számára az igen kíváncsú és tisztességes bírói címet. Később bekapcsolódott a politikai életbe olyan párt oldalán, amely két választáson keresztül uralta a kongresszust, közben pedig az állami törvényhozás mindkét ágában jelentékeny névre tett szert. Pyncheon bíró kétségtelenül családjá díze volt. Néhány mérföldnyire szülővárosától vidéki rezidenciát is építtetett magának, és amint egy választás előestéjén valamelyik újság írta: a közjó szolgálatából fennmaradt idejét ott töltötte erényes és érdemes keresztényhez, jó honpolgárhoz, műkertészhez és úriemberhez illően.

Nem sokan maradtak a Pyncheon nemzetségből, akik sütkérezhettek a bíró szerencséjének melegénél. A természetes szaporulatot tekintve, fajuk nem virágzott, inkább úgy tetszett, kihálófélben van. A Pyncheon vér következő ivadékaik voltak még életben: a bíró maga, azután egyetlen fia, aki akkor Európában utazgatott, továbbá a harminc éve bebörtönzött fogoly, akiről már esett szó, és ennek nővére. E hölgy rendkívül visszavonultan élt a hétormú házban, melynek életfogytiglani haszonélvezetét biztosította számára az aggregény végakarata. Azt beszélték, hogy nyomorúságos körülmények között tengődik, de úgy látszott, hogy maga akarja így, hiszen jó módú unokabátyja, a bíró, ismételten felajánlotta, hogy minden szükséges kényelmet megad neki, akár a régi házban, akár saját új rezidenciáján. Végül a legifjabb Pyncheon egy tizenhét éves falusi lány volt, a bíró egy másik unokatestvérének leánya, aki egy származás és vagyon tekintetében egyaránt szerény fiatal nőt vett el, és ifjan, szegényen halt meg. Özvegye nemrég ment másodszor férjhez.

Matthew Maule nemzetségéről úgy tudják, hogy teljesen kihalt. Mindenesetre azután is, hogy a boszorkányhit hamis tanként lelepleződött, a Maule-ok még jó sokáig éltek abban a városban, ahol ősük oly igazságtalan kínhalált szenvedett. Minden arra vallott, hogy csendes, becsületes, jó szándékú emberek, akik sem egyesek, sem a közösség iránt nem táplálnak haragot a rajtuk esett jogsérelem miatt, vagy ha otthonukban mégis apáról fiúra szállt valamely ellenséges érzés a boszorkánymesterre mért sorssal és saját elvesztett örökségükkel kapcsolatban, akkor sem cselekedtek aszerint, és sohasem beszéltek róla nyilvánosan. Az sem lett volna példátlan, ha már nincs is tudomásuk róla, hogy a hétormú ház súlyos gerendaváza olyan földre nehezedik, mely igazság szerint az övék. Van valami olyan biztos, megingathatatlan és ellenállhatatlanul lenyűgöző a bevett rang és a tekintélyes vagyon együttes külső megjelenésében, hogy pusztán létezésük már a jogot is biztosítja elismertetésükhöz; legalábbis a jognak megtévesztő látszatát sugallják, és így a szegény és egyszerű emberek közt nemigen akad, aki elég erkölcsi erővel bírna ahhoz, hogy akár csak titokban, a szíve mélyén, kétségbe vonná jogosságukat. Még most

is ez a helyzet, amikor már olyan sok régi előítélet kiveszet a köztudatból, de sokkal inkább így volt a forradalom előtti időkben, amikor még az arisztokrácia megengedhette magának, hogy nyíltan gőgösködjék, az alacsonyabb osztályok pedig beérték megalázott helyzetükkel. A Maule-ok így magukba fojtották méltatlankodásukat, ha ugyan élt még bennük. Általában szegénység volt osztályrészük, alacsony sorban és sötétségben éltek, sikertelen szorgalommal fáradva különféle kétkézi mesterségekben, robotolva a dokkokban, vagy egyszerű matrózként járva a tengert, mindig másutt ütve tanyát a városban, bérelt szobákban, és a szegényházban fejezve be életüket, szinte mint az öregkor természetes végső állomásaként. Utoljára, miután fárasztó kapaszkodással sokáig fenntartották magukat a szegénység zavaros mocsarának partjain, ők is belevesztek az ismeretlenségbe, amely előbb vagy utóbb minden családot elnyel, hercegit és alacsony sorút egyaránt. Mintegy harminc évre visszamenőleg sem városi feljegyzés, sem új sírkő, sem anyakönyvi adat, sem az emberek emlékezete, semmi nyomát nem jelezte már Matthew Maule leszármazottainak. Lehetséges, hogy valahol máshol élt az ő véréből való nemzetség, itt azonban, ahol életének szerény erecskéjét olyan messzire lehetett követni a múltba, az ér további folyására semmi sem mutatott.

Amíg még éltek e család leszármazottai, ezeket a többiektől mindig elhatárolta - nem kirívóan, s nem is határozott vonással, csak valami olyan ráhatás révén, amit inkább érezni lehetett, mint beszélni róla - bizonyos örökletes zárkózottság. Barátaik, vagy azok, akik barátkozni akartak velük, lassan mindig észrevették, hogy a Maule-ok bűvös kör vonalán belül élnek, melynek szent, avagy elvarázsolt területére, egyébként makulátlan becsületességük és barátkozó hajlandóságuk ellenére, senki emberfia nem képes behatolni. Talán épp ez a meghatározhatatlan különösség okozta állandó balszerencséjüket, mivel elszigetelte őket minden emberi támogatástól. Mindenképpen meghosszabbította és egyetlen állandó örökségükként megerősítette velük szemben a város lakóinak viszolygását és babonás rettegését, amellyel a boszorkánytébolyból való kijózanodás után is kezeltek mindent és mindenkit, aki, vagy ami kapcsolatban állt a régi híres boszorkánymesterekkel. Az öreg Matthew Maule köpenye, vagy inkább rongyos malaclopója, ráborult gyermekeire is. Félig-meddig még mindig titokzatos képességeket sejtettek bennük, például azt beszélték, hogy szemüknek varázsereje van. Több más haszontalan boszorkányi örökség és privilégium közt egy különös képességet tulajdonítottak nekik - éspedig azt, hogy hatalmuk van az emberek álmain. A Pyncheonok, ha igaz lenne mindaz, amit beszélnek, akármilyen büszkén jártak-keltek is szülővárosuk utcáin déli verőfényben, az álom zűrzavaros birodalmába lépve, egyszeriben e paraszt Maule-ok védtelen rabszolgáivá vedlettek át. A modern pszichológia alighanem csak leredukálná az effajta szellemidézési históriát, és kijelölné rendszerében a neki járó helyet, de nem tartaná mindenestül kitalált mesének.

Most még következnek egy-két leíró szakasz, melyekben a hétormú ház külsejét a jelenlegihez közelebb eső állapotában ecseteljük, és azzal le is zárhatjuk ezt a bevezető fejezetet. Az az utca, melyben a ház hét tiszteletet parancsoló ormát felemelte, már rég nem a divatos városrészben fekszik, és ezért, bár a régi ház környéke be van építve új lakóházakkal, ezek többségükben alacsonyak, fából készültek, és a mindennapi élet fárasztó egyhangúsága ül rajtuk. Kétségtelen, hogy ezekben is benne lappanghat az emberi lét egész története, de minden külső változatosság nélkül, nem keltik fel sem a képzeletet, sem a rokonszenvet, hogy a bennük rejtőző életet kutassa. De ami történetünk öreg építményét illeti, fehér tölgyvázával, fatábláival, fázindelyeivel, hulló vakolatával s a középső ágas-bogas kéménnyel együtt, mind, ami látható volt benne, valóságának csak legkisebb és legprimitívebb részének tűnt. Nem kétséges, az emberi lét változatos történetének nyomait viselték - oly sokat szenvedtek itt, és örültek is néha -, hogy szinte már a gerendák is az emberi szív nedveitől voltak nyirkosak. Sőt az egész ház egy nagy szívhez hasonlított, mely tele van gazdag és ünnepélyes emlékekkel.

Az első emelet nagy kiugrása elgondolkodó külsőt adott a háznak, és aki elment előtte, feltétlenül úgy érezte, hogy titkokat rejt magában, valami sok fordulatú történetet, amely erkölcsi elmélkedésre késztet. A ház előtt, a kövezetlen gyalogjárónak egészen a szélén, állt a Pyncheon szilfa, amelyet a mindennapos útjainkat szegélyező fákhöz mérve joggal gigásznak nevezhetünk. Az első Pyncheon egyik dédunokája ültette, és nyolcvanévesnél is öregebb, ha nem inkább száz, mégis dús és erős élete delén volt még, árnyékba borítva az utca túloldalát is, fölébe nyúlt a hétormú háznak, és ingó ágaival, lombjaival végig-végigseperte fekete tetejét. Szépséggel vette körül az öreg épületet, mintegy a természet részévé tette. Mivel az utcát negyven éve kiszélesítették, az elülső torony most pontosan egy vonalban volt vele. A ház két oldalán fából készült, romladozó, rácsművű kerítés húzódott, melynek résein át füves udvarra lehetett látni, valamint, különösen az épület sarkain - buján tenyésző lapunövényekre, melyeknek levelei, aligha túlzunk, ha így becsüljük, legalább két-három láb hosszúra nőttek. A ház mögött láthatólag kert volt, ez valamikor minden bizonnyal nagyobb lehetett, de összezsugorodott a rovására terjeszkedő más bekerített területek és a párhuzamos utca felé épült házak között. Mulasztás lenne, valójában csekély, de megbocsáthatatlan, ha megfedkezni a zöldellő moháról, mely az ablakok szemöldökívein és a tető lejtőin régóta megtelepedett, s feltétlenül rá akarjuk irányítani az olvasó figyelmét arra a pár szál, nem gazra, hanem virágra is, amely egyenest a levegőben virult, a kémény közelében, a két orom közötti tetőnyergen. Ezeket Alice virágainak nevezték. A szájhagyomány azt állítja, hogy bizonyos Alice Pyncheon szórta fel a magukat játékból a tetőre, s az utca pora és a tető korhadó anyaga lassan földként rájuk rakódott, úgyszólván a magok kisarjadtak, amikor Alice már rég sírjában pihent. Akárhogy kerültek oda a virágok, szomorú is, szívderítő is volt látni, ahogyan gondjaiba vette a természet a Pyncheonoknak ezt az üres, huzatos, korhadó, rothadó öreg házát, s az örökké visszatérő nyár mindig megtett minden tőle telhetőt, hogy gyengéd szépségével felvidítsa, míg azután maga is mélabús arculatot nem öltött.

Van a háznak még egy jellegzetessége, amelyet okvetlenül meg kell említeni, csak attól tartunk, még lerontja azt a festői és romantikus hangulatot, amelyet a tisztaságú épületről adott rajzunkkal igyekeztünk támasztani. A homlokzatot képező ormon az első emelet előrecsüggő szemöldöke alatt, közvetlen az utcára nyíló boltajtó volt, középtűt vízszintesen kettéválasztva, felső elválasztott részében üvegablakkal, aminőt gyakran látni kissé régimódibb lakóházakon. Ez a boltajtó sok gyötrődést okozott a fennkölt épület jelenlegi lakójának, meg korábban jó néhány elődjének is. A kérdés kellemetlenül érzékeny pontot érint, de mivel az olvasót kénytelenek vagyunk beavatni ebbe a titokba, hát ezennel szíves tudomására hozzuk, hogy körülbelül egy évszázaddal korábban a Pyncheon család akkori feje egyszerre súlyos anyagi nehézségek között találta magát. Ez az ember (ő úrnak tartotta magát) alig lehetett más, mint betolakodó fattyú; mert ahelyett, hogy hivatalért folyamodott volna a királyhoz, vagy a király által megbízott kormányzóhoz, avagy utánajárt volna a keleti területekre szóló örökölt igényének, nem tudott jobb utat a pénzszerzéshez, mint hogy boltajtót vágatott őseitől örökölt rezidenciájának falán.

Valójában szokás volt abban az időben, hogy a kereskedők saját otthonukban tárolják javaikat és bonyolítsák üzleteiket. De abban, ahogy ez a régi Pyncheon az üzlethez fogott, volt valami szármalasan kicsinyes; azt suttogták róla, hogy saját kezével, úgy, ahogy volt, hosszú, fodros kézelőben váltópénzt adott egy shillingért, és kétszer is megforgatott egy felpennyst, megvizsgálván, igazi-e. Uram bocsá, akárhogy is került bele, de nem is lehet kérdéses, hogy szatócsvér folyt ereiben.

Alighogy meghalt, a boltajtót becsukták, elrekesztették, keresztrúddal elzárták, és egészen történetünk kezdetéig soha nem nyitották ki. A boltocska régi pultja, polcai és egyéb berendezése mind úgy maradt, ahogy a néhai boltos hagyta. Volt, aki erősítette, hogy a jobblétre tért kereskedő, fehér parókában, megfakult bársonykabátban, derekán köténnyel, csuklóin a hosszú kézelők gondosan visszahajtvá, jó és rossz időben egyaránt látható volt a fatáblák résein át, amint a pénzesfiókban kotorász, vagy üzleti könyvének maszatos lapjai fölött töpreng. Az arcán tükröződő végtelen levertségből arra lehetett következtetni, hogy egész örökkévalóságot kell töltenie számláinak egyensúlyba hozásával, de ez sohasem akar sikerülni.

Most pedig - amint látni fogják, ugyancsak igénytelenül - ezennel megindítjuk történetünket.



## II. A kis kirakat

Még hátra volt egy félóra napkeltéig, amikor Hepzibah Pyncheon kisasszony nem „felébredt” - hiszen nem bizonyos, hogy a szegény jó úrhölgy egyszer is lehunyta a szemét ezen a rövid júniusi éjszakán -, de legalábbis felkelt magányos ágyáról, és hozzáfogott ahhoz a tevékenységhez, amit álnok csúfolódás lenne személye csinosításának nevezni. Különben távol áll tőlünk az az ildomtalanlás, hogy jelen legyünk, akár csak képzeletben is, egy előkelő hajadon toalettjénél! Történetünk így hát megtorpan a hálószoza küszöbén, míg Hepzibah kisasszony elkészül; csak sejtjük, hogy itt-ott hatalmas sóhajtás tör fel a kisasszony kebléből, aki most nem korlátozza sem gyászos mélységét, sem hangerejét e sóhajtásoknak, hiszen a hozzánk hasonló átlényegült fültanún kívül nemigen hallhatja őket senki. A vénlány egyedül élt a vén házban. Egyedül, eltekintve egy bizonyos tisztességtudó és rendszerető fiatalembertől, aki a művészetek fényképészeti ágát művelte, és körülbelül három hónapja bérelt lakást a ház egyik távol cső ormában, amely maga is önálló kis házat képezett, különösen így, hogy lakattal, retesszel és súlyos tölgyfa gerendákkal el volt zárva minden átjárás. Senki sem hallhatta tehát szegény Hepzibah kisasszony viharos sóhajtásait, aminthogy merev térdeinek ropogását sem, ahogy letérdelt az ágya előtt. És halandó fül nem hallotta, csupán a legmagasabb egek lakója, mindent átfogó irgalmával és szeretetével, azt a kétségbeesett imát - suttogás volt csak, majd nyögés, majd küszködő hallgatás -, amellyel isteni támogatásért esedezett az elkövetkező nehéz napra. Nem imádkoznék ilyen buzgalommal egy elfásult remete, ha csupán a megszámlálhatatlan tegnapok hideg, fénytelen, pangó nyugalma várna rá!

A hajadon úrhölgy fohászkodásai végükhöz értek. Vajon most átlépi már történetünk küszöbét? Még nem, sok-sok pillanatig. Először is egy magas, régimódi fiókos szekrény minden fiókját ki kell húzni, melyek csak nehezen, azonosan visszatérő görcsös rázkódás közepette engednek, azután visszatologatni őket, hasonló ideges vonakodással számolva. Merev selymek zizegését hallani, s a hálókamra hosszát oda-vissza végigmérő lépések zaját. Továbbá úgy véljük, hogy Hepzibah kisasszony egy székre is feláll, és egész hosszában gondosan ellenőrzi külsejét, minden oldalról, abban az elpiszkolódott keretű ovális tükörben, mely a toaletasztala fölött lóg a falon. Valóban? Nohát! Ki hitte volna! Ennyi drága időt kell pazarolni egy öregedő személy reggeli szépítgetésére és cicomázására, aki soha ki nem teszi a lábát az utcára, akit senki soha meg nem látogat, és ha megteszi a legtöbbet, ami tőle telik, akkor is legtapintatosabb gyengéden elfordítanunk róla a tekintetünk.

Majdnem készen van már. Engedjük neki még néhány perc időt, ez a pár perc élete egyetlen mély érzésének, vagy mondjuk inkább úgy - mert a bánat és magány, ami része volt, felfokozták ezt az érzést -, élete leghevesebb szenvedélyének szenteltetett. Kulcs fordulását halljuk egy apró zárban, Hepzibah most kinyitotta egy szekreter titkos fiókját, és valószínűleg egy bizonyos miniatúrt szemlél; a kép Malbone tökéletes keze vonásával egy fiatal arcot ábrázol, melyhez kevésbé avatott művészet nem is lett volna méltó. Egyszer volt alkalmunk látni ezt a képet. Egy fiatalember képmása, aki régies szabású selyem háziköntöst visel, és a köntös gazdag és puha anyaga nagyon is jól illik álmodozó arcvonásaihoz, a gyengéd, telt ajkakhoz és a csodaszép szemekhez, melyek nem annyira éles gondolkodó elmét, mint inkább élvezni képes lelkületet sejtetnek. Ilyen vonások hordozójától nincs jogunk semmi mást követelni, mint hogy a durva világ bajaival nem törődve, egyszerűen boldog legyen benne. Talán ő volt Hepzibah kisasszony ifjúkori szerelme? Nem, sohasem volt szerelmese - hogy is lehetett volna, szegény teremtésnek? -, sem azt nem tudta soha, a maga tapasztalatából, mit jelent gyakorlatban a

szerelem. Mégis egyedül törhetetlen hite és reménye, friss emlékezése és szüntelen önfeláldozó szeretete tartották benne a lelket, melyek e miniatűr eredetijéhez kötöttek.

Úgy tetszik, hogy most elteszi a miniatűrt, és ismét a tükör elé lép. Könnyeket kell letörölni. Néhány habozó lépés még ide-oda, és végre, egy újabb szálnalmas sóhajjal, mely olyan, mint egy régóta zárva tartott boltíves pincéből jövő, nedves, hideg fuvallat, ha ajtaját véletlen nyitva hagyják - íme, itt jön Hepzibah Pyncheon kisasszony! Most lép elő a homályos, vénségtől fekete folyosóra; magas, horpadt keblű, fekete selyembe öltözött alak, úgy tapogatózik a lépcső felé, ahogy rövidlátók szokása, mert valóban az is.

A nap eközben nem kelt még fel, de egyre közelebb-közelebb ért a látóhatár pereméhez. Néhány magasan úszó felhő felfogta az első napsugarakat, és aranyos csillogásukat széthintette az utca minden ablakára, a hétormú ház ablakaira is, amely, bármennyi napfelkeltét látott is már, a ma is vidám kedvvel fogadta. A mindenünnen visszaverődő fényességben meglehetősen kibontakozott annak a szobának fekvése és belső berendezése, amely felé Hepzibah tartott, amikor leért a lépcsőn. Alacsony szoba volt, mennyezetét hosszában kettéosztotta egy gerenda, falait sötét fáburkolat borította, és egyik oldalán nagy kandalló állt, rajzos csempével körbe kirakva, de ezt vaslap zárta le, melyen a mellette álló újabb keletű kályha csövét vezették be. A padlót szőnyeg fedte, eredetileg vastagabb szövése lehetett, de az utóbbi évek során úgy elkopott, hogy egykor élénk és szép mintázata egyetlen semleges színárnyalattá mosódott össze. Ami a bútorfélét illeti, először is két asztal állt benne, az egyik egy zavaró bonyolultsággal megszerkesztett monstrum, amelynek majdnem annyi lába volt, mint egy százlábúnak; a másik igen finom faragású, négy hosszú, kecses lábbal, melyek oly törékenyek voltak, hogy alig lehetett elképzelni, hogyan állhatott meg rajtuk ennyi ideig ez a régi kis teázóasztal. Mintegy fél tucat szék volt a szobában, meredek, egyenes hátúak, az emberi lények kényelme ellen oly ravaszul kieszelve, hogy még rájuk nézni is kellemetlen volt, és igen sötét fogalmat adtak arról a társadalomról, amelybe valaha is beleillettek. Egy kivétel mégis volt köztük, egy nagyon régi, magas hátú karszék, tölgyfából egy darabban kifaragva, nagy művészettel; két karja között tágas, mély üléssel, mely kényelmes szélességével pótolta a modern karszékek sokféle görbülését.

Szobadísz csak kettő volt, amennyiben díszítő elemnek voltak tekinthetők. Egyik a Pyncheonok keleti birtokait *ábrázoló* térkép, nem metszet, hanem egy régi mester kézi művű rajza, amelyből furcsán kivillantak a reá festett indiánok és vadállatok képei, az utóbbiak közt egy oroszlán is volt, mivel a vidék természetrajzát akkor még egyáltalán nem ismerték, igaz, a geográfiáját sem, és így az is megdöbbenően el volt torzítva. A másik dísz az öreg Pyncheon ezredes arcképe volt, az alak kétharmadában ábrázolva: ez egy puritán külsejű személy komor vonásait mutatta, aki kerek, fekete sapkát, csipkés nyakfodrot és őszesszürke szakállt viselt, egyik kezében bibliát tartott, a másikkal pedig kardja felfelé álló vasmarkolatát fogta. Az utóbbi tárgyat a művésznak jobban sikerült eltalálnia, és így erősebben kiemelkedett a képből, mint a szent könyv. Ahogy Hepzibah kisasszony belépett a helyiségbe, szemtől szembe került ezzel a képpel, és megállt egy pillanatra; különös fenyegető tekintet vetett rá, szemöldökét furcsán összevonva, amit az emberek, akik nem ismerték, keserű düh és rosszindulat kifejezésének értelmeztek volna. Pedig ilyesmiről szó sem volt. Valójában akkora tiszteletet érzett a képen látható ábrázlat iránt, amilyen csak egy tekintélyes családfából sarjadt, magas kor sújtotta aggszűzben élhet. Ez a parancsoló szemöldökráncolás csupán rövidlátásának ártatlan következménye volt, az erőfeszítése, mellyel minden erejét összeszedte, hogy ne homályos foltokat, hanem éles vonalakat lásson a képen.

Itt egy kicsit meg kell állnunk, hogy szegény Hepzibah szemöldökráncolásának szerencsétlen hatásáról szóljunk. Haragos nézése - melyet a világ gonoszul és hajthatatlanul így nevezett,

vagyis pontosabban a világnak az a része, mely ablaka előtt elhaladva egy-egy pillanatra meglátta őt -, haragos nézése nagyon rossz szolgálatot tett Hepzibah kisasszonynak, mert azt a megmásíthatatlan véleményt alakította ki róla, hogy igen rosszindulatú vénlány; sőt az sem valószínűtlen, mivel gyakran meredt saját arcába a homályos tükörben, és állandóan a maga haragos nézésével találta szemben magát, csupa kísérteties tárgy közt, hogy végül már maga is ugyanolyan igazságtalanul ítélte meg magát, mint a világ. - Borzasztó dühösnek látszom! - suttoghatta lépten-nyomon maga elé, és végleg belenyugodott, hogy olyan is, valami elkerülhetetlen végzet okán. Pedig szívében sohasem volt harag. Természettől fogva lágy volt, érzékeny, csupa szorongás, kis rezdülés és ábránd; és mindezek a gyöngédségek meg is őrződtek benne, bár közben az arca veszettül komorrá, sőt kegyetlenné változott. Semmi keménység nem volt soha benne, ha csak olyasmi nem, ami törvényszerűen tört elő érzéseinek legmelegebb rejtekéből.

De hát tulajdonképpen még mindig csak történetünk küszöbén álldogálunk, habozva, félve. Az az igazság, hogy alig tudjuk legyőzni vonakodásunkat, amikor el kell mondanunk, mire készült Hepzibah kisasszony ezen a reggelen. Már említettük, hogy az utcára néző orom földszinti helyiségében körülbelül száz évvel ezelőtt egy méltatlan Pyncheon-előd kis boltot rendezett be. Mióta csak az idős úr megvált a kereskedelemtől, és koporsófedele alatt aludta álmát, nemcsak a boltajtót hagyták meg, hanem a berendezése is úgy maradt, ahogy volt, és az idők pora hüvelyknyi vastagon felgyülemlett pulton, polcokon, és félig megtöltött egy régi tányérmérleget, mintha bizony a por mérni való érték lenne. Úgyszintén felraktározódott a félig kihúzott kasszafiókban is, amelynek a fenekén még mindig ott lapult egy ócska hatpennys, se többet, se kevesebbet nem érő, mint az ősi büszkeség, amelyet megszégyenített. Ilyen állapotban volt a kis bolt, mikor a jó öreg Hepzibah még kislány volt, és öccsével bújócskát játszottak ezen az elfeledett helyen.

A boltablak még mindig sűrűn el volt függönyözve a kíváncsi szemek elől, de mögötte nagy változás ment végbe. A mennyezet dús és nehéz pókháló-girlandjait, sok-sok póknemzedék életen át tartó szövő-fonó munkájának eredményét, gondosan eltávolították. A pultot, polcokat és a padlót tisztára súrolták, sőt ez utóbbit beszórták friss kék homokkal. A barna tányérmérleget is nyilvánvalóan tüzetes kezelésnek vetették alá, azzal a reménytelen célzattal, hogy lesikálják róla a rozsdát, pedig az már, sajna, egyszer beleevődött. Azonkívül a kis bolt nem volt már üres, hanem különféle kereskedelmi javak voltak felhalmozva benne. A kíváncsiskodó, akinek megengedték volna, hogy számba vegye a készletet, és a pult mögött kutasson, először is felfedezett volna egy hordót, dehogy, hármát, három és felet, melyek egyikében liszt volt, a másikon alma, a harmadikban alighanem kukoricaliszt. Azonkívül volt ott egy négyzet alapú fenyőfa láda tele szappannal, és egy másik faggyúgyertyákkal, melyekből tíz darab egy font. Volt még egy kevés barna cukor, vágott borsó és száraz bab; általában a portéka nagyobb része olyasmiből állt, amire mindig szükség van, meg olcsó áron kapható apró cikkekből. Álomszerű és kísérteties látványt nyújtott volna mindez az egykori boltos Pyncheon rossz karban levő polcain, ha egyik-másik árucikk jellege és külső formája nem lett volna olyan, aminőt az ő korában aligha ismertek. Például egy savanyúhagymás üveg állt a polcon tele „Gibraltári szikla”-darabokkal, no nem a híres erődítmény valóságos sziklájának törmelékeivel, hanem finom cukorkával, egyenként szép rendesen fehér papírba csomagolva. Egy néger figura is látható volt, gyömbéres mézeskalácsból, világhírű tánca jellegzetes lendületében. Az egyik polcon egy csapat ólomdragonyos galoppozott végig, újszerű felszereléssel és egyenruhában, azonkívül volt néhány cukorfigura, amelyek közelebből semmiféle korszak emberfajára nem emlékeztettek, mégis egy fokkal hívebben ábrázolták a jelenlegi divatot, mint a száz évvel korábbi. Még szembetűnőbben modern jelenség volt egy nagy csomag kénes gyufa, erről aztán

a régi időkben egész biztosan azt hitték volna, hogy a pokol feneketlen tüzétől veszi hirtelen fellobbanó lángját.

Hogy röviden a lényegre térjünk, valaki szemmel láthatóan újra gondjaiba vette a régen nyugovóra tért és elfeledett Mr. Pyncheon boltját berendezésével együtt, és úgy látszik, folytatni kívánja az érdekes halott vállalkozását némileg megváltozott vevőkörrel. Ki lehetett ez a kalandor? És a széles földkerekségen miért éppen ezt a helyet, miért a hétormú házat választotta ki kereskedelmi vállalkozásának színhelyéül?

Térjünk vissza az öregedő hölgyhöz. Lassan elfordította tekintetét az ezredes zord képmásáról, nagyot sóhajtott, keble igazán valóságos Aeolus barlangja volt ezen a reggelen, és az idősebb nők szokása szerint pipiskedve végigment a szobán. Áthaladt a folyosón, amelyre a szoba nyílt, és kinyitotta az előbb oly aprólékosan leírt bolt belső ajtaját. Az első emeleti kiugró miatt, de még inkább a Pyncheon szilfa árnyékától - a fa majdnem pontosan az elülső toronnyal szemben állott - az itt eluralkodó félhomály még nem volt közelebb a nappali világossághoz, mint az éjszaka sötétjéhez. Újabb sóhaj Hepzibah kisasszony ajkáról! Egy pillanatra megállt a küszöbön, és összevont szemöldökű, rövidlátó szemét a kirakatra meresztette, mintha halálos ellenségét akarná elhessegetni, azután hirtelen elhatározással előrelépett, be a boltba. Mozdulatában megnyilvánuló sietség és galvanikusan taszító erő valósággal félelmetes volt.

Idegesen, sőt csaknem azt mondhatnánk, szinte az önkívület izgalmával elkezdett szorgoskodni, ide-oda rakott néhány gyerekjátékot és más kiállított apróságot a kirakat polcain. A sötét díszbe öltözött, sápadt, előkelő külsejű, idős hölgy megjelenésében volt valami mélyről jövő tragikum, ami jóvátehetetlen ellentétben állt jelen foglalatosságának groteszk kicsinyességgel. Pusztá képtelenségnek tűnt, hogy ilyen hosszúra nyúlt és zord női alak játékszett vegyen a kezébe, csoda volt, hogy a játék nem vált köddé ujjai között, és szánalmasan abszurd ötletnek tetszett, hogy merev, gyászos lelkét olyan kérdéssel kelljen zaklatnia, miképp csábíthatná árucikkei vásárlására a külvárosi kisfiúkat! Mégis úgy látszott, hogy ez lelki küzdelmének tárgya.

Először kifelé akart fordítani egy mézeskalács elefántot, de olyan reszkető kézzel fogta meg, hogy lepottyant, és letört három lába meg az ormánya; nem is volt már elefánt, csak pár darab mézeskalács-törmelék. Jaj, most meg felborított egy játékgolyókkal teli poharat, úgyhogy a golyók szanaszét gurultak, és pedig mindegyik, akár az ördög vezérelné, más-más sötét zugba, ahol lehetetlenség meglelni. Isten könyörüljön szegény öreg Hepzibah-nkon, és bocsássa meg nekünk, ha komikus oldaláról nézzük helyzetét! Amint merev és berozsdásodott tagjaival négykézlábra ereszkedik az elszabadult golyók után, annál inkább szeretnénk szánalmunkban sírva fakadni, mivel kénytelenek vagyunk félrefordulni és nevetni. Mert kérem - s hogyha ezt nem tudjuk kellőképpen megéreztetni az olvasóval, a mi hibánk, nem a témáé - itt olyan jelenségről van szó, amely az élet változatos képei között leginkább felkeltheti részvevő szánakozásunkat. Végvonaglása volt ez annak, amit városi előkelőség néven neveztek. Egy úrihölgy - aki gyermekkorától fogva az előkelő hagyományok árnyékkenyerén nőtt fel, akinek szinte vallásos meggyőződése volt, hogy egy hölgy kezét menthetetlenül beszennyezi, ha csak felemeli a megélhetéséért, ez a született úrihölgy hatvanévi szűkölködés után, kénytelen-kelletlen, leszáll képzeletbeli rangjának piedesztáljáról. A szegénység egész életében sarkában volt, s most végül leterítette. Meg kell keresnie a kenyerét, különben éhen hal! És mi, nagyon is tiszteltlenül, épp abban a pillanatban lestük meg Hepzibah Pyncheon kisasszonyt, amikor patrícus hölgyből plebejus nővé válik.

Ebben a republikánus hazában, a társadalmi élet örökös hullámozása közepette valakinek mindig a mélypontra kell kerülnie. Ez olyan sokszor megismétlődő tragédia, mint az ünnepeken előadott népszerű színjátékok, és talán ugyanolyan mély részvétet ébreszt, mint amikor egy

valódi nemes süllyed rangja alá. Sőt még mélyebbet, mivel nálunk a gazdagság és a fényűző életmód teszi a rang döntő lényegét, s mivel emennek eszmei jelentősége nincs, amint a jólétnek vége, menthetetlenül semmivé válik. Épp ezért, ha már ilyen kedvezőtlen alkalomból kellett bemutatnunk hősnőnk, legalább arra kérjük sorsának tanút, hogy kellő emelkedettséggel szemléljék azt. Lássuk meg szegény öreg Hepzibah-ban az ősi úrhölgyet, nemessége az óceánnak ezen az oldalán kétszáz éves, de a túlsón háromszor annyi is megvan - régi arcképeivel, családfájával, címerével, ráhagyott írásokkal és történetekkel, valamint igényével, mellyel az örökösök sorába lép, a keleti birtokkal, amely már nem őserdő, hanem népes és gazdagon termő föld -, aki a Pyncheon utcában született, a Pyncheon szilfa alatt, a Pyncheon házban, élete minden napját ott töltötte, most pedig ugyanebben a házban garasos kis szatóccsá vedlik.

Ez a megoldás, egy kis vegyes bolt nyitása, csaknem az egyetlen lehetősége annak, aki elvonultan élő hősnőnk szerencsétlen körülményei közé kerül. Rövidlításával és reszkető, gyenge, merev ujjával, nem lehetett fehérnemű-varrónő, hiába voltak mintegy ötven évvel azelőtt készült hímzései e művészet legbonyolultabb remekművei. Sokat járt a fejében az is, hogy iskolát nyit kisgyermek számára, és egyszer már átlapozta régi New England-i ábécéskönyvét, abból a célból, hogy felkészüljön a nevelő szerepére. De hát sohasem lobogott benne túlságosan a gyermekek szeretete, az idő pedig még inkább eltompította, ha ki nem ölte belőle; csak figyelte kis szobájának ablakából a szomszéd gyerekeket, és nem nagyon hitte, hogy közelebből is el tudná őket viselni. Különben is, manapság már az ábécé is sokkal magasabb tudomány annál, semhogy egy gombostűvel betűről betűre mutatgassunk s úgy tanítsuk. A jó öreg Hepzibah többet tanulhatna egy mai gyerektől, mint amennyire ő oktatná. Így azután, bár szíve reszketett és szinte jéggé dermedt a gondolatra, hogy kapcsolatba kerüljön a piszkos világgal, melytől oly sokáig élt távol, és elzárkózásának minden egyes napja újabb és újabb kőként hengeredett remetebarlángjának ajtajára, végül is a szegény teremtésnek eszébe jutott a régi kirakatablak, a rozsdás tányérmérleg és a poros kasszafiók. Valószínű, hogy egy kicsikét tovább várhatott volna ezzel az elhatározással, de egy újabb körülmény, amelyről még nem szóltunk, csak meggyorsította. Megtette egyszerű kis előkészületeit, amelyeket szükségesnek látott, úgyhogy most már meg is indulhatott a vállalkozás. Még csak arra sem volt jogcíme, hogy példátlan balsorsra panaszkodjék, hiszen ebben a városban, ahol született, sok hasonló kis boltot mutathatnánk, mint az övé, némelyiket pontosan olyan öreg ház oldalában, mint a hétormú, sőt egyikében-másikában talán éppolyan hervadó városi arisztokrata hölgy áll a pult mögött, a családi büszkeségtől hasonlóan nekikeseredett ábrázattal, mint Hepzibah Pyncheon kisasszony.

Becsülettel meg kell vallanunk, hogy ellenállhatatlanul nevetésre ingerlő volt az agg hölgy magaviselete, ahogyan boltját a közönség kedve szerint igyekezett rendbe szedni. Úgy lopakodott oda a kirakathoz, lábujjhegyen, olyan óvatosan, mintha valami véres szándékú gonosztevőt sejtene a szilfa mögött, aki les rá, és alig várja, hogy az ő életére törjön. Kinyújtva hosszú, száraz karját, odatolt egy tucat gyöngyház gombot, vagy egy zsidóhárfa - vagy bármi néven nevezett olcsó kis árucikket - előre kiszemelt helyére, és azzal nyomban újra a homályba húzódott, mintha a világ hiába is reménykedne, hogy még egyszer megpillanthatja. Valóban el lehetett képzelni, hogy láthatatlanul kívánja szolgálni a közösség javát, és valami testetlen istennő vagy varázsló módjára, anyagtalan kézzel nyújtja át áruit a tisztelettől és félelemtől reszkető vásárló kezébe. Ám Hepzibah nem áltatta magát ilyen szép álmokkal. Nagyon jól tudta, hogy végül elő kell lépnie, és védtelenül ki kell állnia teljes valójában; de akár a legtöbb érzékeny ember, ő sem szerette, ha fokról fokra figyelik, inkább vállalta, hogy mint a villám, egy csapásra jelenjék meg a bámészkodó tekintetek kereszttüzeiben.

Ezt az elkerülhetetlen pillanatot már nem lehetett soká halogatni. A napfény egyre lejjebb kúszott a szemközti ház falán, ezt abból is lehetett tudni, hogy az ablakairól visszavert sugarak áttörtek a szilfa lombján, s az eddiginél határozottabb világosság terjedt szét a bolt belsejében. A város ébredezett. Már zörgött a pék szekere az utcán, és csengőinek összevissza szóló zenebonájával elkergette az éjszakából visszamaradt áhítatos csendet. A tejesember ajtóról ajtóra haladt, szétosztva kannáinak tartalmát; és távolról, a sarkon túlról a halas kürtjének rekedt bömbölését lehetett hallani. Ezek a jelek nem kerülték el Hepzibah figyelmét. Íme, eljött a pillanat. A további halogatás csak megnyújtaná szenvedését. Nem volt segítség, le kellett venni a boltajtóról a keresztrudat, nyitva hagyni a bejáratot, ez nem is elég, hívogatóan kitérni - mintha a család régi barátait üdvözlőné - minden járóelő előtt, akinek csak tetszésére vannak a kirakatban látható árucikkek. Ezt a végső tennivalót hajtotta most végre Hepzibah: leejtette a keresztrúd egyik végét, és az elviselhetetlen dörejt zúdított felcsigázott idegeire, s mintha ezzel az utolsó sorompó hullt volna le közte és a világ között, és a résen át most már megindulhatna a gonosz következmények áradata, bemenekült a társalgóba, ősei karosszékébe vetette magát, és keservesen sírva fakadt.

Szegény öreg Hepzibah! Bizony megnehezíti dolgát az írónak, aki a természet igaz képét, különféle megnyilvánulásait és körülményeit megfelelő találó vonásokkal és színekkel szeretné vázolni, hogy a legmagasztosabb pátozba is, amit az élet felkínálni képes, mindig annyi nevetséges és kicsinyes árnyalat vegyül. Micsoda tragikus méltóságot lehetne például egy effajta jelenetben rögzíteni! Hogyan magasztosíthatnánk fel ezt a rég elkövetett bűn megtorlásának történetévé, amikor egyik legfőbb szereplőnk nem kedves, fiatal hölgy, még csak nem is szépségének maradványaival imponáló, érzelmi viharok nyomát viselő nőalak, hanem - kénytelenek vagyunk őt úgy bemutatni, amilyen: egy ösztövé, sápadt, recsegő csontozatú vénlány, hosszú derekú, fekete selyemruhában, fején egy különös és ijesztő turbánnal! Arca még csak nem is csúnya. A jelentéktelenségből csupán az összevont szemöldök miatt haragosnak tűnő rövidlátó tekintet emeli ki. Végül pedig úgy látszik, életének legnagyobb megpróbáltatása az, hogy hatvan év semmittevése után egy kisszerű bolt megnyitásában találja meg kenyérkeresetének legalkalmasabb módját. Mégis, ha végignézzünk az emberi nem hősies harcain, mindenütt ugyanezt találjuk, hogy valami jelentéktelen kisszerűség vegyül a legnemesebb gyönyörbe és szenvedésbe egyaránt. Az élet márvány és sár. És ha csak nem bízunk mélyen a fölöttünk uralkodó egyetemes szeretetben, valami hihetetlenül sértő vigyort, és egyben könyörtelen szemöldökráncolást kell sejtenuünk a végzet vas arculatán. Amit költői éleslátásnak neveznek, az nem más, mint képesség arra, hogy a furcsán kevert elemek közt megtaláljuk a szépséget és nagyságot, amelyeket oly sokszor járatnak szennyes ruhában.

### III. Az első vevő

Hepzibah Pyncheon kisasszony a tölgyfa karszékekben ült, arcát kezébe rejtette, és szabadjára engedte szívfacsaró fájdalmát - sokan ismerik ezt az érzést, amikor a szárnyas remény is ólommal változik bizonytalan kimenetelű vállalkozás előestéjén, mely pedig döntő fontosságú. Hirtelen felriasztotta a kis csengő magas, éles, szaggatottan csilingelő hangja. Az agg hölgy olyan sápadtan emelkedett fel helyéről, mint kísértet a kakasszóra, elátkozott lélek volt csakugyan, s a csengő az a jel, amelynek engedelmeskedni tartozott. De beszéljünk világosabb terminusokban: a szóban forgó kis csengőt a bolt ajtajára erősítették oly módon, hogy egy acélrugó közbeiktatásával rezgésbe jöjjön, és a belső szobákban tartózkodókkal is tudassa, ha vevő lépi át a küszöböt. Csúf, nyűgös kis hangja - talán először szólalt meg, mióta Hepzibah parókás elődje visszavonult a kereskedelemről - Hepzibah minden idegszálát megreszkettette. A döntő pillanat! Megérkezett az első vevő!

Gondolatnyi időt sem hagyott magának, rohant az üzletbe, sápadtan, harciasan, mozdulataiban és arckifejezésében kétségbeesett elszántsággal, szemöldökét vészjóslóan összevonva, és inkább arra látszott alkalmasnak, hogy harcba bocsátkozzék egy mindenre elszánt rablóval, semmint arra, hogy mosolyogva a pult mögé álljon, és csip-csup áruval kupeckedjék garasos haszon fejében. Egy igazi vevő nyomban hátat fordított és elszaladt volna. Pedig szegény öreg Hepzibah szívében most sem volt semmi bosszúálló düh, és e pillanatban sem a világ ellen, sem senki férfi- vagy asszonyszemély ellen nem táplált haragos gondolatokat. Csak a legjobbat kívánta valamennyiüknek, de azt is persze, hogy bevégezze légyen velük minden dolgát, és egyszer s mindenkorra csendes sírjában pihenessen.

A vevőjelölt ezúttal nem szaladt el, hanem megállt az ajtóban. Mivel egyenest a fényes reggelből lépett be ide, szemmel láthatólag magával hozott valamit annak derűs hangulatából. Sovány fiatalember volt, nem több huszonegy-huszonkét évesnél, éveinek számához képest nagyon is emelkedett és megfontolt kifejezéssel arcán, mégis ruganyos, fűrge, eleven alkatú. Ezek a tulajdonságok nemcsak külsőleg jutottak kifejezésre viselkedésében és mozgásában, hanem úgyszólván közvetlenül a jellemére is vonatkoztak. Állát nem túl selymes szakáll fedte, de nem teljesen, rövid bajusza is volt, és sötét árnyalatú, átszellemült arcának bajusza és szakáll díszeré vált. Ruházata az igénytelenségig egyszerű volt: egy olcsó és mindennapos nyári kabát, vékony, kockás pantalló és egy nem éppen a legjobb minőségű szalmakalap. Egész öltözete, úgy, ahogy volt, kikerülhetett az Oak Hall áruházból. Úrrá leginkább az tette - ha egyáltalán igényt tartott erre a címre -, hogy fehér inge rendkívül finom anyagú és tiszta volt.

Minden látható ijedelem nélkül fogadta a jó öreg Hepzibah kisasszony haragos tekintetét, mint aki már eddig is szembenézett vele, és ártatlannak találta.

- Kedves Pyncheon kisasszony - szólt a fényképész, mert nem más volt, mint a háznak az a bizonyos másik lakója -, nagy örömmel látom, hogy nem riadt vissza helyes elhatározásától. Csak azért néztem be, hogy minden jót kívánjak, és megkérdezzem, nem segíthetek-e még valamit az előkészületeknél.

Nehéz és szorongatott helyzetben levők, olyanok, akik valamiért hadilábon állnak a világgal, sok gorombaságot el tudnak viselni, talán csak annál jobban megedződnek a harcra; de ha őszintének érzett jóindulat legcsekélyebb megnyilvánulásával találkoznak, nyomban össze-roskadnak a teher alatt. Így járt szegény Hepzibah is, amikor meglátta a fiatalember mosolyát -

elgondolkodó arcán még barátságosabban világított ez a mosoly -, mert amikor jóindulatú szavait meghallotta, először is hisztérikusan felnevetett, azután pedig zokogásban tört ki.

- Ó, Mr. Holgrave! - szólt, mielőtt szóhoz jutott a sírástól -, nem tudok belenyugodni! Soha, soha, soha! Bárcsak meghaltam volna, bárcsak a régi sírboltban fekehetném, ahol őseim nyugszanak! Együtt apámmal, anyámmal, kedves nővéremmel! Bár inkább a bátyám is ott találkozna velem! A világ olyan rideg, olyan kegyetlen, én pedig túl öreg vagyok már, erőtlén és reményvesztett bármihez!

- Higgyc el, Hepzibah kisasszony - szólt a fiatalember csendesen -, hamar meg fog szabadulni ezekről az érzésekről, mielőtt egy kicsit beletanul a szakmájába. Most, amikor hosszú elzárkózottságának végére érkezett, és képzeletbeli rémalakkokkal népesíti be a világot, ezek az érzések elkerülhetetlenek, de rémei egykettőre olyan valóságosnak tűnnek majd, mint egy mesekönyv szörnyei és emberevő óriásai. Szerintem az életben az a legfurcsább, hogy minden kialakult forma képlékenynek mutatkozik, mielőtt kezünkbe kerül. Így az sem lesz olyan rettenetes, amit most annak gondol.

- De hát én nő vagyok! - siránkozott Hepzibah. - Úrinő, azt akartam mondani, pedig az már a múlté.

- A múlté, de semmi baj, ha a múlté - válaszolta a művész, és előzékeny kedvességén különös, alig rejtett fullánkossal villant át. - Hagyja el, ne törődjék vele! Nem veszít, sokkal inkább nyer vele. Nyíltan beszélek, kedves Pyncheon kisasszony, nemde, barátok volnának? Én úgy tekintem ezt az eseményt, mint életének szerencsés fordulatát. Lezár egy korszakot, és újat nyit meg. Eddig fokról fokra lassúdott ereiben az éltető vér, mert tétlenül ült előkelőségének körébe zárva, míg mindenki egy vagy más kényszerűséggel hadakozott a világban. Mostantól fogva legalább az egy célra irányuló természetes és egészséges erőfeszítés érzete fogja betölteni, és az a jó érzés, hogy erejével, akár kevés van, akár sok, az emberiség egyesült küzdelmének segíti. Ez nagy eredmény - ez minden, amit bárki elérhet!

- Teljesen érthető, kedves Mr. Holgrave, hogy önnek ilyen eszméi vannak - válaszolta Hepzibah, enyhén sértett méltósággal, szikár alakját kiegyenesítve. - Ön férfi, fiatalember, és mint manapság csaknem mindenki, arra nevelkedett, hogy maga járjon a szerencséje után. De én úrhölgynek születtem, és úgy is éltem mindig, akármilyen szűkösen, de mindig úrhölgyhöz méltóan!

- Én viszont nem születtem úrnak, és nem is éltem úgy soha - mondta Holgrave, és enyhén elmosolyodott -, s így, drága hölgyem, nem is várhatja el tőlem, hogy az efféle érzékenységet megértsem, ámbar, ha nem csalódom, van róla valami halvány fogalmam. Úrnő, úr - ezek a címek a világ eddigi történetében kiváltságokat jelentettek, már akár irigylendőket, akár károsakat, azokra nézve, akiknek kijártak. Manapság azonban, s a jövő társadalmában még inkább - nem kiváltságot jelentenek majd, hanem hátrányokat.

- Ezek újszerű tanok - válaszolta az öreg hölgy fejét rázogatva. - Sohasem fogom megérteni őket, nem is akarom.

- Hát altkor ne beszéljünk róluk többet - válaszolta a művész, kicsit barátságosabb mosollyal, mint előbb -, magára hagyom érzéseivel, alighanem tapasztalni fogja, hogy jobb egyszerű, becsületes nőnek lenni, mint úrhölgynek. Mert tessék elhinni, Hepzibah kisasszony, mióta ez a ház áll, családjából egyetlen úrhölgy sem cselekedett olyan hőiesen, mint a mai napon ön! Soha; és ha a Pyncheonok mindig ilyen nemesen viselkedtek volna, nem hiszem, hogy annak a bizonyos Maule nevű öreg boszorkánymesternek az átka - amelyről egyszer beszélt nekem - befolyásolhatta volna ellenük a gondviselést!



- Ó, ne, ne beszéljen erről! - szólt Hepzibah, akinek roppant jólesett a családi átok borongós méltóságának felidézése. - Ha az öreg Maule szelleme, vagy valamelyik leszármazottja itt látna engem a pult mögött, elmondhatná, hogy beteljesültek leggonoszabb kívánságai. De köszönöm szépen a kedvességét, Mr. Holgrave, és igazán minden tőlem telhetőt meg fogok tenni, hogy jó boltos váljak belőlem.

- Kérem, valóban hallgasson a tanácsomra - szólt Holgrave -, és egyszersmind engedje meg, hadd legyek én az első vevője. Egy kis sétát szándékozom tenni a parton, mielőtt a műterembe megyek, ahol visszaélek az ég arany napsugarával, és segítségével anyagra rögzítem az emberi arcok vonásait. Abból a kekszéből néhány darabka, tengervízbe mártva, épp megfelelne nekem reggelire. Mennyibe kerül fél tucat?

- Hadd legyek úrhölgy egy perccel tovább - felelte Hepzibah, viselkedésében régies méltósággal, amely melankolikus mosolyával bizonyos bájjá egyesült. - Egy Pyncheon ne fogadjon el, őseinek házában meg semmi szín alatt ne, egy-két morzsáért pénzt egyetlen barátjától!

Holgrave távozott, és Hepzibah kisasszonyt kicsit vidámabb hangulatban hagyta el, mint amilyenben találta. De hamarosan megint elsötétült a kisasszony kedélye. Dobogó szívvel hallgatta a reggeli járókelők lépteit, melyek utcahosszat sűrűsödtek. Egyszer-kétszer mintha megálltak volna; ezek az idegenek, vagy szomszédok is lehettek éppen, a Hepzibah kirakatában szemlére tett játékokat és apró-cseprő holmikat mustrálgatták. Kétszeresen szenvedett, először, amiért idegen, részvétlen szemeknek jogában áll ott bámészkodni, másodszor azért, mert nevetségesen fontos színben az a gondolat kísértette, hogy a kirakat nincs elég ügyesen elrendezve, vagy legalábbis nem annyira előnyösen, mint ahogyan lehetne. Úgy látszott, mintha egész vállalkozásának szerencséje vagy bukása múlnék azon, ha más apróságokat állít ki, vagy egy nem teljesen makulátlan alma helyébe szebbet tesz. Így hát kicserélte az almát, de rögtön utána úgy érezte, hogy az egész kirakatot elrontotta vele; nem vette észre, hogy részben a csuklóját reszkettető idegesség ront el mindent, részben pedig csak vénlányos finnyássága láttat vele hibát.

Egyszerre két munkásemberféle - mert érdes hangjukból annak lehetett őket ítélni - hangos beszédbe elegyedett épp Hepzibah ajtaja előtt. Először néhány szót ejtettek a maguk ügyeiről, azután egyikük véletlenül észrevette a kirakatot, és felhívta rá a másik figyelmét.

- Ide nézz! - kiáltotta. - Mit szólsz ehhez? Beindult a kereskedelem a Pyncheon utcában!

- Nohát, ez már valami! - kiáltott fel a másik. - A régi Pyncheon házban, a Pyncheon szilfa alatt! Ki gondolta volna? Úgy látszik, az öreg Pyncheon lány szatócsboltot nyitott!

- Menni fog neki, mit gondolsz, Dixey? - szólt a barátja. - Nem merném azt mondani, hogy jó helyen van. Itt a sarkon túl van egy másik bolt.

- Még hogy menni fog neki! - kiáltott fel Dixey olyan fölényes hangon, mintha azt még elgondolni is szintiszta képtelenség lenne. - Egy napig se! Uramisten, az arca - én láttam az arcát, mert egyik évben velem ásatta fel a kertjét, hát az az arc olyan, hogy még az öreg ördög is elszalad előle, ha még annyira szeretne is vele üzletelni. Nincs, aki azt kiállja, hidd el! Állandóan olyan dühösen néz, akár van oka rá, akár nincs, mert szörnyű gonosz természete van!

- No, az még nem lenne akkora baj - jegyezte meg a másik -, az ilyen savanyú népek jól értenek az üzlethez, és mindegyik tudja, hogy mit akar. De én se hiszem, hogy sokra fog menni. Rosszul fizet mostanában az ilyen kis szatócsbolt, akárcsak a kereskedelem többi fajtája, a kézművesség vagy a testi munka. A magam bőrén tapasztaltam! A feleségemnek három hónapig volt egy ilyen kis boltja, de öt dollárja odaveszett a kinnlevőségekben.

- Rossz üzlet - válaszolta Dixey, olyan hangon, mint aki csóválja a fejét. - Rossz üzlet!

Nehéz lenne megmondani, hogy pontosan miért, de előbb nem nyomta úgy a félelem Hepzibah-t, mint ahogy most szívébe markolt, amikor a fenti beszélgetést önkéntelen kihallgatta. A dühös tekintetére vonatkozó megjegyzés félelmetes súllyal bírt; úgy tetszett neki, mintha hirtelen reális világításban mutatta volna meg neki az arcát, lehántva róla önáltatásainak hamis színét, és olyan rettenetesnek mutatta, hogy alig mert szembenézni vele. Azonkívül szörnyen megsértették azzal, hogy olyan félvállról vették üzletnyitását - pedig micsoda lélegzetelállító esemény volt ez öneki -, de a nép alig vett róla tudomást, ahogy eme két képviselőjének beszédéből nyilvánvalóan kitűnt. Csak egy pillantás, egy-két odavetett szó, egy durva nevetés, még be sem fordultak a sarkon, és már el is felejtették. Törődtek is az ő rangjával vagy megaláztatásával! Azután a jóslat várható balsikeréről, melyet a bölcs tapasztalás nyilatkoztatott ki füle hallatára, úgy hullt félholt reményeire, mint koporsóra a rög. Ennek az embernek a felesége már rég megpróbálta, amit ő most, és nem sikerült neki! Hát akkor az, aki úrnak született, aki fél életén át bezárkózva élt, és semmi gyakorlata nincs a világ dolgaiban, hogy álmodhatna az hatvanéves fővel sikeres vállalkozásról, mikor a kemény, éles eszű, szorgos, kitartó New England-i munkásasszony is pórul járt, és csekély kinnlevőségéből is odaveszett öt dollárja? Teljesen valószínűtlennek látszott a siker, alaptalan képzelgésnek a remény.

Valami gonosz szellem mindenáron azon volt, hogy szegény Hepzibah józan eszét elvegye, mert képzelete előtt most bizonyos látképet lebegtetett, amely egy város vásárlóktól nyüzsgő főutcáját mutatta. Mennyi bolt volt, és mind milyen előkelő! Élelmiszerüzletek, játékboltok, divatáru-kereskedések, óriási táblaüveg kirakatokkal, fényűző berendezéssel, hatalmas és gonddal válogatott árukészlettel, ó, vagyonokat fizettek ki érte; és az elegáns tükrök a helyiségek háttérében, amelyekben mind eme gazdagságra rádupláz egy fényesre csiszolt álmoképfolyosó! Az utca egyik oldalán a ragyogó áruház állt tele parfümös, sima modorú kereskedőkkel, mosolyogtak, hajlongtak, kedveskedtek, mérték az árut. A másik oldalon ott állt a megfeketült fajú hétormú ház, kiugró emelete alatt az ósdi kis kirakattal, és mögötte Hepzibah zizegő fekete selyemruhában, amint a pult mögött áll, és haragosan szemöldököt ráncol az előtte elhaladó világra! Ez az ellentétes kép úgy támadt rá, mint annak a hatalmas túlerőnek hű ábrázolata, amellyel szemben megkezdte a létért vívandó küzdelmet. Fennmaradni? Ugyan, képtelenség! Soha többé nem is gondol rá! Akár, ha örök köd bontaná a házat, akkor is, mikor a többen napfény ragyog; senki soha át nem lépi ezt a küszöböt, rá sem fogják nyitni az ajtót.

De abban a pillanatban úgy elkezdett csilingelni feje fölött a kis csengő, mintha megbabonázták volna. És mintha az öreg hölgy szíve ugyanarra az acélrugóra járna, mint a csengő, többször erősen összeresztett, egy ütemben a csengővel. Az ajtót szélesre tárták, bár a felső felét alkotó kirakat mögül nem rajzolódott ki emberi alak. Hepzibah úgy állt ott, az ajtóra meredve, összekulcsolt kézzel, mint aki felidézett egy rossz szellemet, és most félve, de mindenre elszántan várná megjelenését. - Istenem, most segíts - sóhajtott fel gondolatban. - Itt a gyötrelém órája! - Az ajtó csak nehezen, rozsdás sarokvasain csikorogva fordult, mert szélesre akarták tárni, és mögötte egy határozott fellépésű, izmos kis lurkó vált láthatóvá, piros almához hasonló piros orcákkal. Rosszul volt öltözve (de, amint látszott, inkább anyja gondatlansága, mint apja lapos erszénye miatt), kék kötényt viselt, túl széles és túl rövid fehér nadrágot, kissé eltaposott sarkú cipőt, és egy kis szalmautánszatú kalapot, amelynek szakadásain kitüremkedtek göndör hajfürtjei. Egy könyv és egy kis palatábla a hóna alatt azt mutatta, hogy iskolába megy. Egy pillanatig rábámult Hepzibah-ra, ahogy egy nála idősebb vevő is cselekedett volna, mert nem tudta mire vélni azt a tragikus pátoszú mozdulatot és furcsa szemöldökráncolást, amellyel fogadta.

- Nos, kisfiam - szólt Hepzibah, összeszedve a bátorságát, amint ily kevésbé rémítő jelenség állt elébe -, nohát, mi a kívánságod?

- Azt a négert akarom a kirakatból - válaszolt a lurkó, kinyújtott kézzel előretartva egy centet, s egy mézeskalács-figurára mutatott, amely felkeltette az érdeklődését, ahogy az iskola felé oldalgott - azt, amelyiknek nem csorba a lába.

Így hát Hepzibah kinyújtotta hosszú, száraz karját, levette a szerecsent a kirakatból, és átadta első vevőjének.

- Hagyd csak azt a pénzt - mondta, és gyengéden az ajtó felé tolta, mert patrícius előkelősége kényesen tiltakozott a rézgaras láttán, azonkívül pedig hitványságnak érezte volna, hogy elvegye a kisfiú zsebpénzét egy darab állott mézeskalácsért. - Hagyd azt a centet. Neked adom a négert.

A gyermek nagy szemeket meresztett rá, ekkora nagylelkűség a szatócsboltokban szerzett tapasztalataival homlokegyenest ellenkezett, azután elvette a mézesbábfigurát, és elhagyta a helyiséget. Alig ért ki a járdára, amilyen kis kannibál volt, mindjárt leharapta a figura fejét. Mivel nem tette be maga után az ajtót, Hepzibah-nak kellett fáradnia vele. Meg is tette, miközben többször is bosszúsan felfohászkodott a fiatalság, különösen pedig a fiúgyermekek tapintatlan magaviselete miatt. Aztán kitette a kirakatba a híres-neves néger egy másik példányát, de ekkor a csengő újra panaszosan megszólalt, az ajtó a megszokott csikorgással és recsegéssel sarkig tárult, és mögüle ugyanaz az izmos kis lurkó tűnt elő, aki alig két perccel azelőtt távozott. A nemrég elfogyasztott kannibáli lakoma morzsái és egyéb elkenődött nyomai még ott voltak a szája körül.

- Hát most mi kellene? - kérdezte az idős hajadon türelmetlenül. - Azért jöttél vissza, hogy becsukd az ajtót?

- Nem - válaszolta a lurkó, és a mézeskalács-figurára mutatott, amelyet Hepzibah az imént tett ki a kirakatba -, azt a másik négert akarom.

- Itt van, fogjad - mondta Hepzibah, de közben eszébe jutott, hogy ez a kitaró vevő addig nem fogja békén hagyni, amíg egy darab mézeskalács marad a boltjában, azért félig visszahúzta a mézeskalácsot nyújtó kezét. - Hol van a cent?

A kisfiú készen tartotta a centet, de mint született jenki, a jobbik üzletet részesítette előnyben. Most kissé megbántódott arccal Hepzibah tenyerébe tette a pénzt, és azzal távozott, a második négert is az első után küldve. Az újdonsült boltos a kasszafiókba ejtette vállalkozásának első kézzel fogható eredményét. Megtörtént! Ennek a rézgarasnak piszkos érintését már semmi sem mossa le a kezéről. A néger báb csalogató táncának közreműködésével ez a kis iskolásfiú helyrehozhatatlan kárt tett. Az arisztokrácia ősi építményét az ő keze tette itt semmivé, mintha csak gyermeki erejével rombolta volna földig a hétormú udvarházat. Most már Hepzibah fálnak fordíthatja a Pyncheonok régről rámaradt arcképeit, és begyűjthetja a konyhai tűzhelyet a keleti területeken fekvő birtokának térképével, s felszíthatja a tüzet öröklött történeteinek üres leheletével, mi dolga van már bármiféle örökséggel? Semmi, de semmi, nem több, mint utódaival! Nem úrhölgy most már, egyszerűen csak Hepzibah Pyncheon, gyámoltalan vénlány és vegyeskereskedés-tulajdonos!

De már addig is, míg ezeket a gondolatokat kissé tetszelegve végigvonultatta az agyán, meglepő nagy nyugalom szállta meg. A felelem és a nyugtalanság, a nyomasztó éjszakai és nappali rémlátások kínjai, mióta üzletnyitási terve határozott formát öltött, egyszerre megszűntek, nem gyötörték többé. Még mindig érezte helyzetének újdonságát, de már nem nyugtalankodott miatta, és nem is félt. Néha csaknem fiatalos öröm izgalma remegtette meg. Pezsdítő, friss

légkör vette körül egész élete tespedő, egyhangú remetesége után. Milyen gyógyító erő van abban, hogy el kell végeznünk valamit. Csodálatos képességek rejlenek bennünk, s nem is tudunk róluk! Hepzibah arca évek óta nem pirult ki olyan egészségesen, mint ebben a rettegett órában, amikor először emelte fel a kezét, hogy segítsen magán. Az iskolás gyerek rézgaras-kája, a kopott, fénytelen kis érme, mely bizonyára számos apró szolgálatot tehetett már itt is, ott is a világban, a jó talizmánjának bizonyult, szíve fölött viselhette volna, aranyba foglalva. Bűvereje volt, talán ugyanolyan hatalom rejlett benne, mintha varázsgyűrű lenne. Hepzibah mindenesetre sokat köszönhetett a kis érme titkos hatásának mind testben, mind lélekben; annál is inkább, mert arra ösztönözte, hogy megreggelizzék: kivételesen engedélyezett magának egy kiskanálnyi ráadás tealevelet is a fekete forrázatba.

Boltosságának első napja azonban nem folyt le mindvégig ilyen vidám és kiegyensúlyozott hangulatban. Mint mindannyian tapasztalhattuk, a gondviselés nemigen kényezteti a halandót felesleges bátorítással, épp csak annyival, hogy lélegzésre és a munkára fussa. A mi idős úrhölgyünk esetében is, miután az első erőpróba izgalma alábbhagyott, életének reményvesztettsége csak-csak visszatért megint, és ránehezedett lelkére. Olyan volt ez, mintha sűrű, fekete felhő földné az eget, mint gyakran tapasztalhatjuk, szürke homályba borítva mindent, mígnem estefelé egy-egy percre előtűnnek mögüle a leáldozó nap sugarai. De az irigy felhő még akkor is igyekszik eltakarni a vékony sávnyi mennyei kékséget.

A délelőtti folyamán jöttek a vevők, bár elég ritkán; meg kell vallanunk, többnyire nem sok köszönet volt benne, hogy ott jártak, sem nekik maguknak, sem Hepzibah kisasszonynak, még a kasszafiók sem telt meg. Jött például egy kislány, az édesanyja küldte, egy különös színű pamutgombolyagot adott vele, hogy ugyanolyant kérjen - és vitt egy gombolyag pamutot, amelyről a rövidlátó öreg hölgy azt állította, hogy majdnem pontosan ugyanaz a szín, de a kislány futva jött vissza, azzal a mérges és goromba üzenettel, hogy a színe egyáltalán nem felel meg, de különben is az egész gombolyag mállott. Azután jött egy sápadt asszony, arcán gond szántotta ráncokkal, nem volt még öreg, csak nagyon megviselt; szürke csíkok tarkították a haját, mint ezüst szalagok; azok közül való, akiről első pillantásra megmondjuk, hogy halálra gyötri valami vadállat, sőt valószínűleg izákos, vadállat férj és kilenc gyerek. Néhány font lisztet kért, és elő is vette az érte járó pénzt, de a kopott úri hölgy némán elutasította, és sokkal többet mért neki, mintha pénzért adta volna. Hamarosan ezután egy kék munkászubbonyos férfi lépett a boltba, tetőtől talpig mocskosan, pipát vett, s közben valami erős ital fojtó kigőzölgésével töltötte be a boltot - ez nem csupán lehetéből áradt, hanem a testéből, a ruhájából is, mint a gyúlékony gáz. Hepzibah nem tudott szabadulni attól a gondolatától, hogy ez az ember lehet a ráncos arcú asszony férje. Egy zacskó dohányt kért, de Hepzibah megfélemedezett erről az árucikkről, nem volt neki, és a durva vevő földhöz vágta újonnan vásárolt pipáját, értelmetlen, dühös szitkokat mormolt, melyeket káromkodásnak is lehetett venni, azután távozott a boltból. Hepzibah feltekintett, s önkéntelenül szemöldökét ráncolva meredt a gondviselés szemébe.

A délelőtti folyamán legalább öten érdeklődtek gyömbérsör, gyökérsör vagy más hasonló főzet iránt, s mivel semmi ilyesmit nem kaphattak, rendkívül indulatosan távoztak. Hárman nyitva hagyták az ajtót, a másik kettő pedig olyan bosszúsan húzta be maga után, hogy a kis csengő pokolian megtépázta Hepzibah idegeit. Majd egy gömbölyű, izgága, konyhai tűztől kipirult háziasszony rontott be valahonnét a szomszédból, és harciasan élesztőt követelt; amikor pedig a szegény hölgy a maga tartózkodó és felszeg modorában végre megértette felhevült vevőjével, hogy nem tartja ezt az árut, a tüzről pattant háziasszony alaposan kioktatta.

- Micsoda szatócsbolt az ilyen - kiáltotta -, hogy még élesztő sincs! Ki hallott még ilyet! A maga kenyere sose kel meg, de ma az enyém se ám. Legjobb lenne, ha mindjárt becsukná a boltját.

- Bizony - sóhajtott szomorúan Hepzibah -, talán ez lenne a legjobb.

Arisztokrata érzékenységet a fenti eseten kívül is többször súlyosan megsebezte az a közvetlen, sőt nyers hang, ahogy az emberek szóltak hozzá. Úgy látszott, hogy nemcsak egyenrangúnak tartják magukat vele, hanem a pártfogó szerepét vették magukra. Pedig Hepzibah, bár maga sem tudott róla, titokban mégis azt remélte, hogy valami ködös fény- vagy glóriaféle fogja övezni, hogy öröklött előkelősége, mint a valódi arany, tiszteletet vagy legalábbis hallgatólagos elismerést parancsol. Másrészt az okozta neki a legnagyobb kínszenvedést, ha előkelőségét túl nyíltan ismerték el. Egy-két túlbuzgó részvénytulajdonosot meglehetősen csípősen fogadott, és sajnálattal valljuk meg: egy alkalommal határozottan a keresztényi magatartással ellentétes viselkedésre ragadtatta magát, ugyanis egyik női vevőjéről az a gyanúja támadt, hogy nem azért jött a boltjába, mert venni akart valamit - csak színleg kért ezt, amazz -, valójában az a gonosz kíváncsiság hajtotta, hogy őt megbámulhassa. A közönséges perszóna mindenáron látni akarta az avított arisztokrata sarjadékot a pult mögött, aki egész fiatalságát élemedett koráig a világtól elzárkózva élte le. Ebben a konkrét esetben - bár egyébkor teljesen szándék nélkül való és ártalmatlan volt - szemöldökráncolása jó szolgálatot tett Hepzibah-nak.

- Így még soha nem ijedtem meg! - mesélte a kíváncsi vevő egyik ismerősének a Hepzibah-nál tett látogatásról. - Valóságos vén boszorkány, becsületszavamra! Nem sokat szól, az igaz, de csak látnák, milyen gonosz szeme van!

Egészében véve tehát a lecsúszott úrihölgy igen kellemetlen tapasztalatokra tett szert, ami az általa „alacsonyabb osztályok”-nak titulált emberek természetét és viselkedését illeti, pedig eddig felsőbbrendűségének magaslatáról bizonyos jóindulatú és szánakozó engedékenységgel tekintett le rájuk. De, szerencsétlen módon, éppen ellenkező irányú érzésekkel is küszködött: azt a gúnyos keserűséget értjük, amely a tétlen arisztokrácia iránt támadt benne, pedig nemrég még ő is oda sorolta magát. Ha egy úri hölgy lebbent el boltja előtt kényes, drága, nyári öltözkében, lobogó fátyollal, kecsesen leomló szoknyában, s oly éterien könnyedén, hogy az ember szépséges cipellőkbe bújtatott lábát kereste, vajon érinti-e a poros földet, ha a néptelen utcán nagy ritkán effajta látomás haladt el, csábos illatot hagyva maga után, mintha egy csokor tearózsát vittek volna arra, ilyenkor, attól tartunk, Hepzibah szemöldökráncolását ugyancsak nem lehetett kizárólag rövidlátásának tulajdonítani.

„Mi végből él - gondolta, szabadjára engedve ellenséges érzületét, amely egyetlen valódi megaláztatása a szegény embernek a gazdagok előtt -, a mennyei vezérlő Bölcsesség nevében miféle céllal él a világon ez a nő? Az egész világnak azért kell robotolnia, hogy az ő tenyere fehér és puha maradjon?”

Azután szégyenkezve és bánkódva tenyerébe rejtette arcát.

- Istenem, bocsáss meg! - szól.

Isten minden bizonnyal megbocsátott neki. De Hepzibah attól tartott, az első fél nap külső és belső krónikáján végigtekintve, hogy a szatócsbolt erkölcsi és vallásos érzületének romlását idézi elő, és még csak nem is járul hozzá lényegesen evilági boldogulásához.

#### IV.

### Egy nap a pult mögött

Dél felé Hepzibah egy idősebb urat látott, természetes, kimért mozgású ember volt, jellegzetesen méltóságteljes tartású - amint lassú léptekkel végighaladt a széles, poros utca szemközti oldalán. Amikor a Pyncheon szilfa árnyékába ért, megállt, leemelte a kalapját, és szórakozottan felitatta a szemöldöke felett összegyűlt izzadságot. Közben pedig megkülönböztetett figyelemmel vizsgálta a hétormú ház roskatag, szüette homlokzatát. Ez az ember a maga módján ugyanolyan figyelemre méltó volt, mint a hétormú ház, csak egy kicsit más stílust képviselt. Keresve sem lehetett volna találni a tiszteletet ébresztő tekintélynek alkalmasabb példáját, amely valami meghatározatlan varázserővel nem csupán mozdulataiban és vele született alkatában fejeződött ki, hanem ruházatának divatját is kormányozta, minden ruhadarabját hozzá idomítva viselője lényéhez, s rá jellemzővé téve. Pontosan nem lehetett érzékelni, hogy ruházata bármiben is eltért volna más közönséges emberétől, mégis volt benne valami bő és lendületes ünnepélyesség, és ez csak abból eredhetett, aki a ruhadarabokat hordta, mivel sem anyaguk minőségében, sem szabásukban nem volt semmi rendkívüli. Még aranyfejű sétatálcája is - ügyes darab, sötét színű fényezett fából - hasonló vonásokat mutatott, és ha egyszer önálló sétára vállalkozik, gazdájának tökéletesen megfelelő képviselőjeként fogadták volna mindenütt. Ez a jellegzetesség azonban - amely minden vele kapcsolatos tárgyon felismerhető volt, és amelynek hatását igyekszünk érzékeltetni az olvasóval - nem utalt mélyebbre, mint társadalmi helyzetére, szokásaira és külső körülményeire. Látnivaló volt, hogy befolyásos és tekintélyes személyiség, különösen pedig azt lehetett érezni, hogy nagyon gazdag, mégpedig olyan biztosan, mintha megmutatta volna a bankszámláját, vagy mintha érintésével - mint egykor Midas király - szemünk előtt változtatta volna arannyá a Pyncheon szilfa lehajló ágacskáit.

Ifjúkorában valószínűleg szép embernek tartották; most már homloka nagyon megviselt volt, halántéka nagyon is magas, maradék haja mind egy szálig ősz, tekintete túlságosan hideg, és ajkai túlságosan összeszorítva ahhoz, hogy arcának bármi köze legyen a szépséghez. Jó, jellegzetes arckép lehetett volna belőle, inkább talán, mint életének bármely más előbbi korszakában, bár tekintete, amíg a vászonra rögzítik, valószínűleg túlságosan nyerssé vált volna. Így a művész nyilván szükségét érezné, hogy tanulmányozza az arcát, és hajlékony kifejező készsége bizonyítékaul, egy árnyalattal komorabbnak vagy egy mosollyal barátságosabbnak ábrázolja.

Amíg az idős úr ott állt, és a Pyncheon házat nézte, lassan váltakozva a haragos tekintet is, a mosoly is áthaladt az ábrázatán. Szemét a kirakatra függesztette, és aranykeretes pápaszemet tett fel, amelyet a kezével is tartott, úgy vizsgálta, pontról pontra, a Hepzibah kirakatában látható játékokat és egyéb árucikkeket. Ezeknek először nem örült - sőt, nagyon is haragudott értük -, a következő pillanatban mégis elmosolyodott. Még ajkán volt a mosoly, amikor elfogta Hepzibah pillamását, aki önkéntelen mozdulattal az ablak felé hajolt, és erre az említett mosoly keserű gúnyból sugárzó jóakaratra és előzékenységre váltott. Mozdulatában szerencsésen ötvözve a méltóságot és a bókoló kedvességet, meghajolt és folytatta útját.

„Itt van! - szólt magában Hepzibah, legyűrve egy igen keserű érzést, és mivel nem tudott tőle megszabadulni, megpróbálta legalább visszaszorítani. - Kíváncsi vagyok, mit gondolhat magában? Vajon örül ennek? Jaj, most visszanéz!”

Az úr megállt, és visszafordult, szemét a kirakatra szegezte. Tulajdonképpen már irányt is változtatott, és egy-két lépést tett a bolt felé, mintha be akarna menni, de azután úgy esett,

hogy Hepzibah kis vevője, a legelső, a néger figurák kannibálja megelőzte, mert már jó ideje felfelé bámult a kirakatba, és nem tudott ellenállni egy mézeskalács-elefántnak. Mekkora étvágya volt ennek a lurkónak! Hiszen két néget elnyelt mindjárt reggeli után! Most pedig ebéd előtt egy elefántot étvágygerjesztőnek. Mire azonban a vételt lebonyolította, addigra az idős úr mégis útjára indult már, és befordult a következő utcasarkon.

- Gondolj, amit akarsz, Jaffrey bátya! - mormolta magában az agg hajadon, miután óvatosan kidugta a fejét az ajtón, felfelé is, lefelé is végignézett az utcán, majd ismét behúzta a fejét. - Gondolj, amit akarsz! Megnézted a kirakatomat? Hát aztán! Nem szólhatsz ellene semmit! Nem az enyém-e a Pyncheon ház, ameddig meg nem halok?

Hepzibah ezután az esemény után visszavonult a társalgóba, kezébe vett egy félig kész harisnyát, és ideges, egyenetlen mozdulatokkal elkezdett rajta kötni; de leejtette, és összekeverte a szemeket, úgyhogy hamarosan ledobta a kötést, felállt, és gyors léptekkel ide-oda sétált a szobában. Egyszer megállt félúton, őse, a komor öreg puritán képe előtt, aki a házat alapította. Ez a kép bizonyos értelemben szinte belefakult már a vászon anyagába, és az idő múlásának homályába burkolózott, másrészt viszont Hepzibah erősen úgy érezte, hogy egyre határozottabban, egyre megfoghatóbban kifejezővé válik legelső, gyermekkori ismerkedésük óta. Mert bár a kép valóságos körvonalai és színei sötétedtek, és eltűnőben voltak a megfigyelő szeme előtt, az ábrázolt férfi vakmerő, hajthatatlan és mégis alattomos természete valami szellemi újjászületés révén újonnan kirajzolódott. Ilyesmit régi képeken gyakran megfigyelhetünk. Lassanként olyan kifejezést képesek ölteni, amit a festő (ha csak egy csepp is élt benne a mai festők udvariasságából) álmában sem szándékozott volna pártfogójának arcképére festeni, mint jellemző arcvonást, de amelyről mégis rögtön nyilvánvaló, hogy kellemetlen igazságot nyilvánít egy emberi lélekről. A festő mélységes átérzése a modell belső tulajdonságairól jut ilyen esetekben kifejezésre, s még erősebben kitetszik, miután a felületi színeket egybemossa az idő.

Hepzibah a képre meredt, és megremegett tekintetétől. A kép eredetijének kijáró öröklött tisztelete nem engedte, hogy jellemét olyan keményen ítélje meg, mint amire az igazság felismerése készítette. Mégis nézte a képet, mert ez az arc, úgy érezte, pontosabb, mélyebb betekintést adott neki annak az arcnak a titkaiba, amelyet az utcán csak az imént látott.

- Ugyanaz az ember! - mormolta magában -, akárhogyan mosolyog Jaffrey Pyncheon, ez az arc van a mosoly mögött! Adjanak rá fekete sapkát, nyakfodrot, fekete köpenyt, egyik kezébe bibliát, másik kezébe kardot, akárhogyan mosolyogjon... mindenki tudja, hogy az öreg Pyncheon támadt fel ismét! Bebizonyította, hogy kicsoda: új házat is épített magának! S talán új átkot is vont magára!

Így kavargtak szegény Hepzibah fejében a régi idők meséi. Túl sokáig élt egyedül - jaj, túl sokáig lakott a Pyncheon házban -, végül talán már az eszére is átkergette a fagerendák szuvasodása. Jó lett volna, ha sétál egy kicsit a déli verőfényben, hogy elméjét épen tartsa.

Az ellentét varázsánál fogva most egy másik kép tűnt fel előtte, olyan hibátlanul szépek festve, amire aligha merészkedett volna művész ecsetje, mégis olyan finom pontossággal, hogy megtartotta az eredetihez való hasonlóságát. Malbone miniatűrje ugyanarról a modellenről készült, de elmaradt Hepzibah levegőben összeálló képe mögött, mert ezt az erős érzelm és fájdalmas emlékezés vetítette eléje. Szelíd, finom, derűsen szemlélődő arc, telt, piros ajkakkal, amelyeken mosoly készülődik, amit pupilláinak meleg felcsillanása előre sejtet. Nőies vonások, elválaszthatatlanul összeforrva a férfiúi tulajdonságokkal. Ez utóbbi jellegzetessége a miniatűrnek is megvolt; ilyen kép modelljéről önkéntelenül azt gondolhatta az ember, hogy biztosan anyjára, egy bájos, szép asszonyra hasonlít, talán szépségéhez illő kis határozatlansággal

jellemében, amely csak annál kedvesebbé tette a vele való megismerkedést, és annál inkább megszerettette őt mindenkivel.

„Ó, igen - gondolta Hepzibah keserves bánattal szívében, s bizony e bánatnak csak könnyebb része csordult ki szempilláira -, anyját ítéltek benne el! Sohasem volt ő Pyncheon!”

De megszólalt a csengő; ködös távolból hallatszott - ilyen messzire szállt le Hepzibah kisasszony emlékezetének mélységeibe. Mikor a boltba lépett, egy öregembert talált ott, a Pyncheon utca szegény lakóját, aki évek óta bejáratos volt már a házba. Kortalan ember volt, mintha mindig is fehér lett volna a haja, ráncos az arca, és sohasem lett volna egynél több foga, az is szuvas, elől a felső állkapcsában. Hepzibah is jól előrehaladt már a korban, de nem emlékezett olyan időre, amikor Venner bácsi - mert így hívta az egész szomszédság - ne járkált volna föl-le az utcában kissé hajlott háttal, és előbb a kavicson, majd később a kövezeten erősen csoszogva. Mégis volt benne valami szívós és fiatalos, ami nemcsak hogy napról napra tovább élte, hanem arra is képessé tette, hogy betöltsön egy helyet, amely nélküle üres lett volna ebben az egyébként nagyon is zsúfoltnak tetsző világban. Lassú és csoszogó léptekkel megbízatásokat intézni - habár az ember nemigen hitte, hogy ilyen tempóban odaérhet valahová -, egy kis háztartás néhány láb fáját felfűrészelni, darabokra szedni egy régi hordót, felhasogatni aprófának egy fenyődeszkát, nyáron felesbe felásni valamely kis bérlemény kertjét, télen ellapátolni a havat a járdáról, és utat ásni a háztól a fűszekáig vagy a ruhaszáritóig; ez csak néhány a fontos feladatok közül, amelyeket Venner bácsi látott el mintegy húsz környékbeli családnál. Ebben a körben ugyanazokat az előjogokat élvezte, és feltehetőleg legalább annyi szeretetteljes érdeklődésben volt része, mint egy lelkésznek hívei körében. Nem mintha tizedbe kérte volna a disznót, csak a tiszteletadásnak egy másik, analóg formáját várta el: minden reggel körbejárt, hogy összeszedje a konyhai hulladékot és az ebédmaradékot, mert azon hízalt a disznáját.

Fiatalabb korában - mert végül is volt olyan szóbeszéd, hogy egykor, ha nem is fiatal, de valamivel fiatalabb volt - általában inkább úgy gondolták, hogy híjával van az észnek, mint úgy, hogy túl sok van neki. Igazság szerint csak azzal vonta magára ezt az elítélő véleményt, hogy szinte egyáltalán nem törekedett sikerre, mint más ember, és csak azt a szegényes és igénytelen helyet foglalta el a mindennapi életben, amely azoknak jár ki, akiket félnótásnak tartanak. Most azonban, vénséges vén korában - akár azért, mert hosszú és kemény tapasztalata valóban megvilágította elméjét, akár azért, mert gyengülő ítélete elvette azt a képességét, hogy pontosan értékelje magát - a tisztaság úgy viselkedett, mint aki nem csekély bölcsesség birtokában van, és ezt el is hitték róla. Időnként meg csaknem költői vénát lehetett sejteni benne - zöld moha, falon nőtt virág volt az elméjének apró korhadásain, és bájjal ruházott fel olyasmit, ami fiatal vagy középkorú éveiben közönséges, sőt tán közhelyeszerű lett volna. Hepzibah tiszteletben tartotta, mert régi név viselője volt, és elődei annak idején nagy hírnévnek örvendtek a városban. De még nagyobb ok volt bizonyos családias tiszteletadásra az a körülmény, hogy Venner bácsi volt a legrégibb ebben az utcában, dolgok, emberek közt egyaránt, kivéve a hétormú házat, s talán még a szilfát, amely beárnyékolta.

Most hát ez a pátriárka tette tiszteletét Hepzibah-nál, egy használt, de divatos szabású, kék kabátban, amely feltehetőleg valamely jól öltözött hivatalnok kiselejtezett ruhadarabjaiból került ki. A nadrágja viszont - hát az vitorlavászonból készült, és a szára kicsit rövid volt, s az ülepén szokatlanul kiöblösödött, viszont mégis valahogy illett az alakjához, amit a másik ruhadarabról egyáltalán nem lehetett elmondani. A kalapja sem illett ruhájának semmi részéhez, a fejére is csak kevéssé. Így hát Venner bácsi roppant sokoldalú öregúr volt, különböző korszakokból összefoltozva, korok és divatok rövidre szabott története.



- Lám, lám, mégis rászánta magát a kereskedésre - mondta -, az ám, a kereskedésre! Nahát, igazán örülök, hogy ezt látom. A fiataloknak sohasem lenne szabad munka nélkül élni a világban, de még az öregeknek sem, ha csak a csúz meg a szagatás utol nem éri őket. Már megmutatta nekem is a fogát, és azt hiszem, nem kell két év, s búcsút veszek a vállalkozásaimtól, visszavonulok a farmomra. Tudja, a nagy téglaházba, a népek úgy szokták hívni: dologház, pedig én előre teszem meg a dolgomat, és oda azért megyek, hogy nyugtom legyen, és szórakozzam egy keveset. És örülök, hogy maga is munkához látott, Hepzibah kisasszony.

- Köszönöm, Venner bácsi - szólt Hepzibah mosolyogva; mindig barátságos érzülettel volt az egyszerű, beszédes öregember iránt. Ha látogatója asszony lett volna, valószínűleg elutasítja a bizalmaskodást, amelyet így egészében elfogadott. - Bizony ideje is, hogy elkezdjem a munkát! Vagyis inkább, az igazat megvallva, éppen akkor fogtam bele, amikor már abba kellene hagyni.

- Jaj, ne mondjon ilyet, kedves Hepzibah kisasszony! - válaszolta az öregember. - Hiszen még olyan fiatal. Bizony alig éreztem magamat fiatalabbnak, mint amilyen most vagyok, olyan kevés ideje, hogy a régi ház körül láttam játszani, egész pöttömke volt még akkor! Mégis azt hiszem, gyakrabban csak a küszöbön ült, és nézett kifelé az utcára nagy komolyan, mert olyan komoly forma volt az arca, valóságos kis felnőtt arca volt, akkor is, amikor még csak a térdemig ért. Úgy tűnik, mintha csak az imént lett volna, és a nagyapja, vörös köpenyében, fehér parókában és háromszögletű kalapban, sétatálcával jött kifelé a házból, és milyen előkelően lépett az utcára! Azoknak a régi uraknak, akik még a forradalom előtt éltek, igen előkelő szokásaik voltak. Ifjúkoromban a város nagy emberének általában „ennek vagy annak a királya” titulus járt, s ha a feleségének nem is „királyné”, de legalábbis úrhölgy. Manapság senki sem merné magát semmi címen királynak hívni, sőt, ha valaki egy kicsit magasabban érzi magát az egyszerű népeknél, annál mélyebbre hajol hozzájuk. Tíz perce találkoztam az unokatestvérével, a bíróval, és úgy tűnik, úgy ahogy voltam, ponyvából szabott nadrágban, a bíró megemelte előttem a kalapját! De arra egészen biztosan emlékszem, hogy meghajtotta magát, és rám mosolygott!

- Igen - szólt Hepzibah, de akaratlanul is keserűség vegyült a hangjába -, az én Jaffrey bátyámról sokan úgy vélekednek, hogy roppant kellemes mosolya van!

- Bizony, azt meg kell adni! - válaszolta Venner bácsi. - Ez pedig elég szokatlan egy Pyncheonnál; mert kérem, bocsássa meg, Hepzibah kisasszony, hogy így szólok, de mióta a világ világ, sohasem tartották őket barátságos népeknek. Nemigen lehetett soha a közelükbe férni. Mégis, látja, Hepzibah kisasszony, szeretném megkérdezni, hogy ha megenged ennyit egy öregembernek, miért nem jön most ide Pyncheon bíró úr, amilyen szép vagyona van, és miért nem mondja azt az unokatestvérének, hogy rögtön csukja be a boltocskáját? A kisasszonynak becsületére válik, hogy dolgozik, de a bíró úrnak nem válik becsületére, hogy engedi!

- Nagyon kérem, Venner bácsi, ne beszéljünk erről! - szólt Hepzibah elutasítóan. - Annyit persze meg kell mondanom, hogy nem Pyncheon bíró úr hibája, ha magam keresem meg a kenyeremet. És azért sem őt lehet majd okolni - tette hozzá kicsit kedvesebben, eszébe jutván Venner bácsi korával járó előjogai és bizalmaskodásának voltaképpen szerénysége -, ha apránként én is úgy gondolnám jónak, hogy magával tartsak a farmjára.

- Az én farmom igazán nem rossz hely! - kiáltotta az öregember vidáman, mintha a Hepzibah említette remények valóban szívderítőek lennének. - Bizony jó hely az a téglából épült farm; és azoknak éppen, akik jó társaságot keresnek ott, mint majd én is. Néha télen, sötétedéskor, igazán szeretnék már köztük lenni; hiszen unalmas egy magamfajta öregembernek, hogy óraszámra csak szunyókáljon, s közben fel-feléledjen, versenyben a rossz huzatú kályhával. Télen is, nyáron is csak jót lehet mondani az én jövőendő farmomról! Ősszel pedig mi lehetne

kedvesebb, mint egy csűr vagy egy farakás napsütötte oldalának támasztani az ember hátát, és átbeszélgetni a délutánt valakivel, aki ugyanolyan öreg, mint jómagam, vagy elvesztegetni a napot valami együgyűnek születettel, aki aztán tudja, hogyan kell lopni a napot, hiszen még a mi ügybuzgó jenkink sem bírnak rájönni, mit csináljanak vele, hogy hasznuk legyen belőle. Becsületszavamra, Hepzibah kisasszony, nem hiszem, hogy valaha életemben olyan jó dolgom volt, mint amilyen, szerintem, majd a farmomon lesz, pedig a népek dologháznak hívják. Hanem maga - hiszen maga még nagyon is fiatal -, sose kerül maga oda! Meglátja, addig még valami jó szerencse éri. Biztos vagyok benne.

Hepzibah úgy gondolta, hogy van valami különös öreg barátjának tekintetében és hangjában, azért teljes komolysággal nézett az arcába, és figyelt, próbálta kibogozni a titkos értelmet, amit rejteget előle, pedig nem biztos, hogy volt benne ilyesmi. Ha valakinek a sorsa kétségbeejtő holtpontra jut, rendszerint annál fennköltebb és csodásabb álmokkal tartja magát felszínen, minél kevesebb kézzelfogható anyag áll rendelkezésére, amiből szerény és ésszerű képét formálhatná a jobb sorsnak. Így Hepzibah is, amíg a szatócsbolt berendezésén tűnődött, öntudatlanul is állandóan azon ábrándozott, hogy a sorsnak valamely bűvészmutatványa majd csak beleavatkozik tervébe. Például lehet, hogy az egyik unokabátyja - aki ötven éve Indiába hajózott, és azóta sem hallatott magáról - esetleg most visszatér, és örökbe fogadja őt roskatag agg korának támaszául, s elhalmozza gyöngyökkel, gyémántokkal, valamint keleti sálakkal és turbánokkal, végül pedig mérhetetlen gazdagságának egyedüli örökösévé teszi. Vagy pedig a család angol ágának mostani feje, a képviselő - a régebbi ág, az Atlanti-óceán innenső oldaláról, nem sok kapcsolatot tartott fenn velük az utóbbi kétszáz esztendőben -, ez a kiváló úr most majd felszólítja Hepzibah kisasszonyt, hogy hagyja ott a roskadozó hétormú házat, és költözzék át rokonaihoz, szívesen látják a Pyncheon Hallban. Hepzibah bizonyos kényszerítő körülmények folytán nem fogadhatta volna el ezt a meghívást, épp ezért sokkal valószínűbb, hogy egy másik, az egy-két nemzedékkel előbb Virginia államba emigrált, és ott híres ültetvényessé lett Pyncheonnak a leszármazottai, megtudván Hepzibah végromlását, mivel bennük már nagyvonalú virginiai vér is csörgedezik az eredeti New England-in kívül, egy ezerdolláros utalványt küldenek neki, finoman célozva arra, hogy e szívességet ezentúl évenként megismétlik. Vagy pedig - és Hepzibah úgy gondolta, hogy ami ennyire jogos, annak elvárása nem lehet ésszerűtlen - a Waldo megyebeli örökség ügye végre-valahára a Pyncheonok javára fog eldőlni, és így nem szatócsboltot nyit majd, hanem óriási palotát épített, annak legmagasabb tornyából néz le hegyre, völgyre, erdőre, mezőre és városra, mert az mind az övé, az őseitől rámaradt birtok reá eső része.

Ezek voltak ábrándjai, többek között hasonlókat dédelgetett magában régóta, és azért történt, hogy Venner bácsi rögtönzött biztatására elméjének szegény, csupasz falú, melankolikus kamrácskái különös ünnepi fényben ragyogtak fel, mintha abban a belső világban felgyújtották volna a gázcsillárokat. De valószínű, hogy Venner bácsi semmit sem tudott Hepzibah dédelgetett légvárairól - hogyan is tudhatott volna? -, vagy talán komor szemöldökráncolása zavarta meg az öreget emlékei felidézésében, amint ez nála bátrabb emberekkel is megesett. Annyi bizonyos, hogy nem elmélkedett tovább, hanem néhány bölcs tanácsot igyekezett adni Hepzibah-nak a bolt vezetésével kapcsolatban.

- Sose hitelezzen! Ne fogadjon el papírpénzt! - így hangzottak aranymondásai. - Jól nézze meg, mennyi pénzt ad vissza! Az ezüstöt ütögesse hozzá a négyfontos súlyhoz! Ha angol félpennyt, vagy hamis rézpénzt akarnak adni, amilyen sok van a városban, ne fogadja el! Amikor ráér, kössön gyerekeknek való zoknit és kesztyűcskéket! Maga keverje az élesztőt, és maga csináljon gyömbérsört!

Hepzibah még meg sem emésztette ezeket az apró, kemény bölcsességgpirulákat, amikor Venner bácsi kinyilatkoztatta utolsó, és amint mondta legfontosabb tanácsát, mégpedig a következőt:

- Derűs arccal fogadja a vevőit, és mosolyogjon rájuk szépen, mikor odaadja nekik, amit kérnek! Állott holmi is - szép, meleg, napsugaras mosolyban fűrösztve - jobban elkel, mint a friss, ha szemöldököt ráncol hozzá.

Erre a legutolsó bölcsességre Hepzibah oly mély és nehéz sóhajjal válaszolt, hogy az csaknem elsodorta Venner bácsit a helyéről, mint egy tépett falevelet, hisz az is volt - az őszi vihar előtt járó szél. Amikor magához tért, előrehajolt, és öreg arcán mély érzéssel, közelebb hajolt az idős hölgyhöz.

- Mikorra várja haza? - suttogta.

- Mire gondol? - kérdezte Hepzibah elsápadva.

- Vagy hát nem akar beszélni róla? - szólt Venner bácsi. - Jól van, jól van! Nem kell beszélni róla, bár igaz, ami igaz, az egész városban tudják már. Én emlékszem rá, Hepzibah kisasszony, olyan régről, mikor még nem is tudott járni!

A nap fennmaradó részében Hepzibah még alkalmatlanabb boltosnak mutatkozott, mint első próbálkozásai során. Olyan volt, mint az alvajáró; vagy még inkább talán érzelmei éltek most olyan eleven életet, hogy minden külső jelenség valószerűtlenné vált, mint a hajnali félig éber álom gyötrő rémalakjai. Gépiesen megjelent a bolti csengő gyakori hívására, és ha vevői kértek tőle valamit, bizonytalan szemmel tapogatózott a polcokon, egyik árucikket kínálva a másik után, s félretéve pontosan azt - amint hitték, merő rosszakaratból -, amelyet épp kértek tőle. Szomorú zavar áll be valóban, amikor a szellem így a múltba téved, vagy a még félelmesebb jövőbe, vagy más módon haladja túl a végtelen térségnek határát, amely közte és a valóságos világ között tátong; a test magára marad, irányzék nélkül kormányozza magát, ahogy lehet, nem sokkal különben, mint amennyire az állati lét gépezete lehetővé teszi. Olyan állapot ez, mint a halál, csak hogy nincs meg benne a halál utolérhetetlen kiváltsága, a nyugalom, amely megszabadítja a halandót a gondoktól. Az aztán a legrosszabb, amikor az elvégzendő kötelességek apró-cseprő kicsiségek, amilyenek most is zaklatták az öreg hölgy merengő lelkét. A sors kegyetlen szeszélye úgy hozta, hogy a délután folyamán állandó nagy forgalom volt a boltban. Hepzibah ide-oda botladozott kis üzlethelyiségében, és a lehető legképtelenebb balfogásokat követte el egyszer tizenkét, másszor hét viaszgyertyát kötött össze tíz helyett, egy font gyanánt, gyömbért adott skót burnót helyett, biztosítótűt varrótű helyett és fordítva, elvétette a visszajáró pénzt, néha a vásárló kárára, néha a magáéra, de többnyire inkább a magáéra, és ez így ment egész délután; mindent megtett, de csak nagyobb zűrzavar lett belőle, s mikor végre befejezte a reggeltől estig tartó robotot, megnézte a kasszafiókot, és kimondhatatlan meglepetésére csak néhány pénzdarabot talált benne. Sok kínos sürgés-forgás ellenére az egész bevétel összesen talán hat rézgaras volt, meg egy gyanús kilencpennys, amely végül is szintén rézgarasnak bizonyult.

Ezen az áron, vagy hát bármi áron, boldogan állapította meg, hogy a nap véget ért. Azelőtt még egyszer sem érezte soha, hogy hajnal és naplemente között ilyen elviselhetetlenül hosszú idő telt el, hogy ilyen terhes lett volna minden tennivaló, és hogy talán bölcsebben nem is cselekedhetne, mint most azonnal, fásult nemtörődomséggel végigfeküdni a földön, és hagyni, vág-tasson keresztül rajta az élet minden terhével és gyötrelmével. Utolsó hadművelete a néger meg az elefánt kis hódolójához kapcsolódott, aki ezúttal egy tevét akart felfalni. Hepzibah szórakozottságában először egy fadragonyst adott neki, azután egy marék golyót, de egyik sem felelt meg a kis vevő egyébként mindenevő étvágyának, míg végül az egész természetrajz fellelhető

mézeskalács-figuráit a kezébe nyomta, és kituszkolta az ajtón. Akkor azután begöngyölgette a csengőt egy félig kész kötött harisnyába, és a tölgyfa rudat keresztbe tette a boltajtón.

Amíg ezt cselekedte, egy omnibusz állt meg a szilfa lombja alatt. Hepzibah szíve a torkában dobogott. Távol, ködös távolban volt már a múltnak az a tája, ahonnan egyetlen vendégét várta, s e hosszú úton sehol sem süttött ki a nap! Vajon ő érkezett volna meg?

Valaki mindenesetre elindult az omnibusz túlsó végéből az ajtaja felé. Kiszállt egy úr, de csak azért, hogy lesegítsen egy fiatal lányt, aki ugyan nem szorult rá erre a segítségre, karcsú alakja könnyedén ereszkedett le a lépcsőkön, s a legalsóról egy kis ugrással a járdán termett. Lovagjának kedves kis mosollyal mondott köszönetet, amelynek vidám ragyogása visszatükröződött a fiatalember arcán, amikor újra felszállt az omnibuszra. A lány a hétormú ház felé fordult, közben pedig az omnibuszkalauz a ház bejáratához, nem a boltajtóhoz, hanem a főbejáratához vitt egy könnyű bőröndöt és egy kalapdobozt. Jó erősen megrántotta a vaskopogtatót, azután otthagya utasát és annak poggyászát a küszöbön, és visszatért az omnibuszhoz.

„Ki lehet ez? - gondolta Hepzibah, látószerveit a legvégső határig kiélezve. - Ez a lány biztosan eltévesztette a házat!”

Nagyon csendes léptekkel az előcsarnokba ment, és kilesett a kapu poros kémlelő ablakán; ő maga láthatatlan maradt, de jól láthatta a fiatal lány pirosuló, rendkívül vidám arcát, és hogy azért jelent meg a hétormú ház kapuja előtt, hogy bebocsátást nyerjen. Olyan arc volt ez, amely előtt minden ajtó önként kinyílt volna.

A fiatal lány üde volt, természetes, s mégis szemmel láthatóan rendszerető és a közösség szabályaihoz alkalmazkodó, és valamiképpen nagy ellentétben állt mindennel, ami e pillanatban körülvette. Sem a ház sarkán burjánzó gazok piszkos és csúf pompája, sem a súlyosan előrecsüggő első emelet, mely árnyékot vetett rá, sem a kapu keretének időkoptatta díszítései - semmi, de semmi sem illett az ő légköréhez. De amint a napsugár akármilyen gyászos helyre süt, nyomban az egész környezetet magához vidámítja, a lánnyal is így történt, ahogy megállt a kapuban. És magától értetődően tárult ki előtte a kapu is, hogy bebocsássa. Az agg hölgy is, mert első gondolatai szigorúan elutasítók voltak, hamarosan úgy érezte, hogy a kaput be kellene rántani, s a rozsdás kulcsot megfordítani az akaratos zárban.

„Talán Phoebe - kérdezte magában. - Biztosan a kicsi Phoebe; senki más nem lehet -, és van is benne valami, ami az apjára emlékeztet! De vajon mit keres itt? Azért jellemző a vidéki rokonra, hogy csak így rátör szegény néniére, anélkül hogy legalább egy nappal előbb értesítené vagy megkérdené, szívesen látják-e. Nos, azt hiszem, éjszakára szállást kell neki adnom, de holnap visszaküldöm a kislányt az édesanyjához!”

Phoebe, emlékezzünk rá, a Pyncheonoknak az a legifjabb leszármazottja volt, akit már említettünk, New England egyik falujában született, olyan vidéken, ahol részben még megőrizték a rokonok kapcsolatok régimódi felfogását és a hozzá tartozó szokásokat. Az ő ismerősei között nem volt illetlenség, hogy a rokonok meglátogassák egymást, meghívás, illetőleg szertartásos előrejelzés nélkül. Mégis, itt tekintettel kellett lenni Hepzibah kisasszony zárkózott életmódjára, úgyhogy írtak is neki levelet, be is dobták, hogy tudassák vele Phoebe látogatását. Ez az episztola ott is lapult már három vagy négy napja a levélkihordó zsebében, csak minthogy ez idő szerint nem volt ezen kívül semmi dolga a Pyncheon utcában, még nem ejtette módját, hogy ellátogasson a hétormú házba.

„Nem! legfeljebb egy éjszakára maradhat! - mondta magában Hepzibah, amíg kinyitotta a kaput. - Alighanem nagyon zavarná Cliffordot, ha itt találná.”

## V. Május és november

Phoebe Pyncheon aznap, mikor megérkezett, a régi ház egyik, kertre nyíló hálósobájában aludt. A szoba keletre nézett, úgyhogy már kora hajnalban bíbor izzású fény áradt be az ablakon, s a piszkos tapétát és mennyezetet saját színébe vonta. Phoebe ágya el volt függönyözve, sötét, ódivatú ágymennyezet borult rá, és körös-körül nehéz oldalfüggönyök, hajdan gazdag, sőt fényűző anyagok, most csak sötétséget terjesztettek Phoebe körül, mint valami fekete felhő, éjszakát teremtve abban a sarokban, holott másutt már kivilágosodott. De a hajnali fény mégis behatolt az ágy lábánál lévő résen át, a két elfakult függöny között. Amikor ott találta az újonnan érkezett vendéget - arcán a hajnaléhoz hasonló pírrel és tagjaiban a tűnő álom enyhe bizsergésével -, megcsókolta a homlokát. Olyan becézés volt ez, amellyel a harmatos szűz - az örök Hajnal - illeti alvó hűgát, részint ellenállhatatlan vonzalomból, részint kedves intésképpen, hogy ideje felnyitni már a szemét.

A fény csókjának érintésére Phoebe csendesen felébredt, egy pillanatig nem tudta, hol van, és hogy kerültek ágya köré a nehéz függönyök. Semmi sem volt egészen világos, csak annyi, hogy bármi történék is azután, először is úgy illik, hogy fölkeljen, és imádkozzék. A szoba rideg berendezése még inkább imádkozásra buzdította, különösen a magas, egyenes székek, egyik ezek közül az ágya mellett állt, mintha csak valami ódivatú személy egész éjjel ott ült volna, és épp idejében tűnt volna el ahhoz, hogy ott ne találják.

Phoebe felöltözött, kikukucsált az ablakon, és meglátott a kertben egy rózsabokrot. Magas bokor volt, dús növéssé, ezért fel volt kötve a ház falához, és valósággal elborították egy ritka és csodálatos szép fehér rózsafajta virágai. Amint a lány később fölfedezte, sok virágnak penész vagy üszög volt a belsejében, de messziről nézve olyan volt a rózsabokor, mintha azon a nyáron ültették volna át ide Éden kertjéből, a földdel együtt, amelyben gyökerezett. Az igazság azonban az, hogy bizonyos Alice Pyncheon ültette - ez Phoebének üknagynénje volt - olyan földbe, amelyet kerti ágyásként műveltek, és amely a növényi rothadás anyagával gazdagodott idestova már kétszáz éve. Mégis, bár régi földből nőttek, a virágok üde és drága illatot árasztottak teremtményük felé, és ez tisztább és kedvesebb hódolat lett attól, hogy Phoebe lehelete is belevegyült, amint felszállt az ablaka előtt. A lány most lesietett a csikorgó, szőnyegtelen falépcsőn, ki egyenesen a kertbe, szedett egypár rózsát a legszebbjéből, és felvitte a szobájába.

Phoebe egyike volt azoknak, akik kiváltságos örökségül hozták magukkal, hogy környezetükben mindent a legügyesebben tudnak elrendezni. E szerencsés kiválasztottakat a természetükből folyó titokzatos erő arra képesíti, hogy a környező tárgyak rejtett értékeit mind felszínre hozzák, lakályossá és barátságossá varázsolják a helyet, amely, akármilyen rövid időre is, otthonuk. Még a vadon közepén összetákolt kunyhó is otthonossá válik, ha ilyen nő száll meg benne, akár csak egy éjszakára is, és otthonos jellegét sokáig megőrzi, amikor lakója már réges-rég eltűnt a környező lombok és árnyékok között. Nem kevesebb boszorkányos adottság kellett ahhoz, hogy Phoebe sivár, kedélytelen, poros kis szobájából emberi otthon váljék, mert olyan régen nem lakott benne senki - csak pókok, egerek, patkányok és kísértetek tanyája volt -, hogy a pusztulás mélabúját árasztotta, és szinte el sem képzelhető, hogy boldog órát is töltöttek benne. Lehetetlenség megmondani, hogyan s mint ügyeskedett Phoebe. Nem előzetes terv szerint csinálta, csak arrébb tett valamit itt is, ott is, egy-két bútort erősebb fénybe, másokat az árnyékba tolt, felkötött vagy leengedett egy-egy ablakfüggönnyel; és fél órán belül elérte, hogy lakosztálya vendégszerető mosollyal fogadhatta, aki belépett. Pedig csak az elmúlt

este volt, hogy nagyon is az aggszűz szívére vallott a szobácska, mert sem napfény, sem otthonos tűz melege nem hatolt egyikbe sem, és évek óta csak kísértetek vagy kísértő emlékek látogatták mindkettőt.

E rejtélyes varázslatnak még egy megkülönböztető jegye volt. A hálószoza, kétségtelen, sok változatos tapasztalatot elraktározott már, mint az emberek életének színhelye. Nászéjszakák boldogsága viharzott át rajta, újszülött halhatatlanok első lélegzésének s öregek halálának színhelye volt. Mégis - lehet, hogy a fehér rózsáknak volt köszönhető, lehet, hogy valami más, rejtett erőnek, érzékeny ösztönű ember azonnal észrevehette, hogy most ifjú hajadon hálószobája: tiszta lélegzése s derűs gondolatai a régi bűnök, szenvedések nyomát is elűzték innen. Vidám álmoképei az éjszaka folyamán kiűzték innét a mélabút, és ezek jártak vissza most a komorabb kísértetek helyett.

Amikor mindent kedvére elrendezett, Phoebe kiment a szobából, és ismét lefelé indult a kertbe. Már előbb észrevette, hogy a rózsabokor mellett sok másfajta virág is nő gondozatlanul, elvadulva, egymás fejlődését akadályozva (amint gyakran tapasztalható az emberi társadalomban is) a műveletlen összevisszaság zűrzavarában. A lépcső tetején azonban összetalálkozott Hepzibah-val, s ő, mivel korán volt még, behívta egy szobába, melyet budoárjának nevezett volna, hogyha ismeretei közt szerepel ez a francia szó. Szétszórva néhány régi könyv hevert benne, s volt ott egy munkakosár és egy poros íróasztal, s egyik oldalán egy nagy, fekete, különös bútordarab, az öreg hölgy úgy mondta Phoebének, hogy spinétnek, azaz csemlalónak nevezik. Leginkább koporsóra hasonlított, és valóban - mert évek óta nem játszottak már rajta, ki sem nyitották - rengeteg holt muzsika szorulhatott belé, ami levegő híján belefulladt a hangszerbe. Úgy tudták, hogy a húrjait nem érintette emberi ujj Alice Pyncheon ideje óta, aki az andalító zene művészetét Európában tanulta.

Hepzibah hellyel kínálta ifjú vendégét, azután odatolt egy másik széket, és leült közvetlenül melléje, s olyan komor tekintettel vizsgálta Phoebe csinos, törékeny alakját, mintha titkos mozgatóit, cselekvésének rugóit akarta volna feltárni.

- Phoebe húgom - szólalt meg végre -, az az igazság, nem is tudom, hogyan lássalak vendégül.

Ezek a szavak nem hangzottak olyan nyersen és barátságtalanul, amint az olvasó gondolná, mert előző este, mielőtt aludni tértek volna, kibeszélték magukat egymással, úgyhogy bizonyos fokig már értették egymást, kölcsönösen. Hepzibah most már eleget tudott ahhoz, hogy helyesen ítélje meg Phoebe körülményeit, melyeket anyja második házassága idézett elő, és amelyek kíváncsossá tették, hogy máshol keressen magának otthont. És nem alkotott hamis véleményt Phoebe jelleméről sem, a termékeny aktivitásról, mely áradt belőle - ez a New England-i nők egyik legértékesebb tulajdonsága -, arról az erőről, amely elindította a világba, úgy mondhatjuk, szerencsét látni, mégis azzal a határozott, önérzetes feltett szándékkal, hogy mindenütt hajt ő annyi hasznat, amennyire más neki hasznára lesz. Természetes, hogy először Hepzibah-hoz ment, mint egyik legközelebbi rokonához, de egyáltalán nem volt szándékában, hogy kieroszakolja magának állandó segítségét, csak egy vagy két hétre tervezte ott tartózkodását, de ha mindkettőjüknek üdvösnek bizonyul, meg is nyújthatja.

Így Hepzibah kissé nyers kijelentésére Phoebe ugyanolyan őszintén, csak jóval vidámabban válaszolt:

- Kedves néném, nem tudom, mi hogy lesz - mondta. - Csak úgy gondolom, sokkal inkább illünk egymáshoz, mint hinné.

- Igazán helyes kislány vagy, most már látom - folytatta Hepzibah -, ami ezt illeti, igazán nem haboznék. Hanem, Phoebe, az én házam túlságosan szomorú hely egy fiatal lánynak. Befúj a szél, beszivárog az eső, a padláson és az emeleti szobákba még a hó is beesik télen, de a nap

nem sűt ide soha! Én pedig - láthatod, milyen vagyok, rosszkedvű, magányos öreg nő (bizony, lassan már öregnek kell neveznem magam, Phoebe), a természetem, sajnos, nem a legjobb, és mindig olyan rossz kedvem van, hogy rosszabb nem is lehetne. Nem tudok neked kellemes életet nyújtani, Phoebém, és ráadásul még annyim sincs, hogy akár száraz kenyérrel is ellássalak.

- Meglátja majd, milyen jókedvű lány vagyok én - válaszolta Phoebe mosolyogva, mégis szelíd méltósággal -, úgy is gondoltam ám, hogy megkeresem itt a kenyeremet. Tudja, nem Pyncheonnak neveltek engem. Sokat lehet tanulni egy New England-i faluban.

- Ó, Phoebe - sóhajtott Hepzibah -, azzal a tudással itt nem sokra mégy! Arra pedig még gondolni is rossz, hogy ifjú éveidet ezen a szomorú helyen vesztegesd el. Egy-két hónap kell csak, s az arcod már nem lesz ilyen rózsás. Nézz rám! - az ellentét csakugyan szembeszökő volt. - Látod, milyen sápadt vagyok! Én azt hiszem, hogy az ilyen ósdi ház pora meg a korhadása ártalmas a tüdőre.

- Ott a kert, a virágokat ápolni kell - szólt Phoebe. - A friss levegőn mozogni egészséges dolog.

- S végűl, gyermekem - kiáltotta Hepzibah, és hirtelen felállt, mint aki le akarja zárni a beszélgetést -, nem én döntöm el, ki lehet vendége vagy lakója a hétormű háznak. Hamarosan megérkezik a gazdája.

- Pyncheon bíróra gondol? - kérdezte meglepődve Phoebe.

- Dehogy a bíróra - válaszolta haragosan az unokanővére. Addig, amíg én élek, az át nem lépi a küszöböm! Nem! Hanem akinek a képét mindjárt megmutatom.

Kiment a szobából, és a miniatűrrrel tért vissza, amelyről már szoltunk. Phoebének adta, és közel hajolt hozzá, gyanakvó figyelemmel kémlelve a lány arcát, hogyan változnak az arcvonásai, amint a képet nézi.

- Nos, hogy tetszik ez az arc? - kérdezte Hepzibah.

- Szép! Csodaszép! - mondta Phoebe elragadtatással. - Olyan kedves, amilyen csak férfiarc lehet, nem is tudok elképzelni szebbet. Van valami gyermekies kifejezés rajta, de mégsem gyerekes, és rögtön megkapja az ember szívét! Ilyen embernek nem szabad szenvednie. Mindent megtennék érte, hogy megkíméljem gondtól, bajtól. Hepzibah néném, ki ez?

- Sosem hallottál - suttogta Hepzibah feléje hajolva - Clifford Pyncheonról?

- Nem, soha! Azt hittem, hogy nénémen meg Jaffrey bátyámon kívül nem él több Pyncheon - felelte Phoebe. - Mégis hallottam már Clifford Pyncheon nevét. Igen, hallottam! Vagy apám, vagy anyám említette, de mintha ő már rég meghalt volna?

- Az ám, kislányom, lehet, hogy úgy van - válaszolt Hepzibah mélyről jövő szomorú nevetéssel -, de tudod, az ilyen régi házban a holtak mindig visszajárnak! Meglátjuk. S aztán, Phoebe húgom, mivel látom, hogy mindazok után, amiket elmondtam neked, nem vesztetted el a bátorságodat, remélem, nem válunk el egymástól egyhamar. Amíg jobb nem adódik, érezd jól magad ebben az otthonban, amilyet nyújtani képes neked a nénéd.

Ezután a kimért, bár cseppet sem rideg vendéglátó kijelentés után arcon csókolta Phoebét.

Lementek a konyhába, és ott Phoebe rögtön sűrögni-forogni kezdett a reggeli körül, nem mintha magának akarta volna kisajátítani ezt a feladatot, csak mert vonzotta a munka, vele született rátermettségének mágneses erejével. A ház úrnője eközben, mint a merev, nehezen alkalmazkodó emberek szokása, többnyire félreállt; szeretett volna segíteni, de tudta, hogy vele

született félszegségével inkább csak útban lenne. Phoebe és a tűz, melyen a teavíz forrott, pirosan és vidáman hatékonykodott, s mindegyik a maga helyén lényeges volt. Hepzibah úgy meredt Phoebére hosszú egyedüllétének megszokott tompaságából, mint egy külön, elvarázsolt világból. Mégsem tudott ellenállni neki, érdekelte, sőt felvidította új lakótársának csodálatos adottsága, ahogyan a körülményekbe beleilleszkedett, s az egész házat rozsdás, ócska felszerelésével együtt rögtön a maga céljaira tudta használni. Mégis bármit tett, láthatóan erőfeszítés nélkül végezte, csengő énekszóval, amit rendkívül kellemes volt hallani. Olyan volt természetes dalolásával, mint az éneklő madár a lomb között; vagy arra kellett gondolnia az embernek, hogy az élet árja úgy csörgedez át rajta, mint a patak egy kedves, árnyékos völgyön át. Tevékeny lelkére vallott, mely örömét leli a tevékenységben, s így szépséget vitt a New England-i tulajdonság, a puritanizmus régi, komor szövetébe, aranyszálat font bele.

Hepzibah végül ezüstkanalakat hozott elő, családi címerrel, majd porcelán teáskészletet, melyre groteszk ember, madár, állatfigurák és egzotikus táj volt festve. Az ábrázolt emberalakok különös tréfacsínálók voltak egy külön világban, amely színeiben is élénk és ragyogó volt, s cseppet sem fakult meg, pedig a teáskanna és a hozzávaló kis csészék olyan régóta megvoltak már, amióta a teaivás szokása maga.

- Űkanyád nagyanyja kapta ezeket a csészéket nászajándékba - szölt Hepzibah Phoebéhez. - Devanport lány volt, jó családból való. Talán az első teáscsészék voltak ezen a gyarmaton - ha csak egy elrepedne közülük, szívem repedne vele. De hát ostobaság egy teáscsészét így említeni, amely olyan könnyen törik, ha arra gondolok, mit éltem meg, és mégsem tört össze a szívem.

A csészéket talán Hepzibah ifjú lánykorában használták utoljára, úgyhogy vastagon ült rajtuk a por, el kellett őket mosni, és Phoebe olyan aprólékos gonddal mosogatta el a csészéket, hogy a felmérhetetlen becsű porcelán tulajdonosa is meg lehetett vele elégedve.

- Milyen ügyes kis háziasszony vagy! - kiáltott fel a ház úrnője mosolyogva, s ugyanakkor olyan ijesztően ráncolva szemöldökét, hogy mosolya olyan volt, mint a viharfelhő alól kisütő napfény. - Máshoz is így értesz? A könyvolvasáshoz is értesz úgy, mint a teáscsészék mosogatásához?

- Sajnos, nem egészen - válaszolta Phoebe, és elnevette magát azon, ahogy Hepzibah a kérdést feltette. - De tavaly nyáron kisiskolásokat tanítottam a kerületünkben, s azt még most is csinálhatnám.

- Ó, nagyon szép - szölt az öreg hölgy, s kiegyenesítette a hátát. - De azt hiszem, ezek a dolgok anyai ágról szálltak rád. Sohase hallottam, hogy egy Pyncheon értett volna ilyesmihez.

Különös, mégis való igaz, hogy az emberek rendszerint éppoly hiúk a fogyatékságaikra, mint a képességeikre, Hepzibah is hiú volt arra, amit a Pyncheonok minden hasznos tevékenységre való velük született alkalmatlanságának mondhatnánk. Örökletes tulajdonságnak tartotta ezt, s talán az is volt, de, sajnos, beteges vonás, aminő gyakran öröklődik olyan családokban, amelyek hosszú ideig maradnak a társadalom felszínén.

Mielőtt felkeltek volna a reggeli mellől, éles hangon megszöfalt a bolti csengő, Hepzibah elsápadt, s olyan kétségbeesett arccal tette le utolsó csésze teáját, hogy aki látta, igazán megszánhatta. Ha valamely elfoglaltságot gyűlölnék, a második nap általában rosszabb az elsőnél: tagjaink még sajognak a vallatástól, s máris fordulhatunk vissza a kínpadra. Hepzibah mindenesetre végképp beletörődött, hogy soha, de soha nem fogja megszokni e nyűgös, zaklató kis csengőnek a hangját. Ahányszor felhangzott, mindig ugyanolyan váratlanul és sértően érintette kényes idegeit. Most pedig kimondhatatlanul nehezére esett, hogy vevőt



fogadjon, amikor a címeres kanalakkal s a régi porcelánnal kicsit megint az előkelőség illúzióiba ringatta magát.

- Kedves néném, ne fáradjon! - kiáltotta Phoebe, s már föl is állt. - Ma én leszek a boltos.

- Te, kislányom? - kiáltott Hepzibah. - Hogy érthetne ehhez egy falusi kislány?

- Mindent én vásároltam be a faluban az egész családnak - szólt Phoebe. - S volt egy asztalom a búcsúban, többet árultam, mint akárki. Az ilyesmit nemigen kell tanulni, ez csak olyan ügyesség, amit - erre már elmosolyodott -, azt hiszem, anyai ágról szoktak örökölni. Majd meglátja, hogy éppen olyan ügyes vagyok boltosnak, mint háziasszonynak.

Az öreg hölgy Phoebe után lopakodott, és a folyosóról bekukucskált a boltba, kilesni, hogy sikerül a vállalkozása. Az adott eset épp kissé kényes volt. Egy öreg-öreg asszonyság, kissé rövid, fehér köpenyben, zöld szoknyában, nyakán arany gyöngysorral s egy háló főkötőszerű alkalmatossággal a fején, nagyobb mennyiségű cérnát hozott, és egyet-mást cserélni akart érte. Valószínűleg ő volt a városban az utolsó, aki öreg rokkája kerekét még mindig forgásban tartotta. Érdekes volt hallgatni az idős hölgy krákogó, mélyről jövő szavait és Phoebe kellemes hangját, mint sodorta őket össze egy fonallá a beszélgetés, s még inkább alakjukat összehasonlítani, az egyik könnyed és viruló, a másik fonnyadt, reszketeg, csak a pult van köztük, más vonatkozásban viszont háromszor húsz év. Ami az alkut illeti, vénséges vén ravaszság és cselvetés mérte össze erejét Phoebe veleszületett igazságérzetével és éles elméjével.

- No, ugye, hogy sikerült? - kérdezte Phoebe nevetve, amikor a vevő már elment.

- Ügyes voltál, kislányom! - felelte Hepzibah. - Én fele ilyen jól sem tudtam volna elintézni. Amint mondtad, ez bizony olyasmi, amit édesanyádtól örököltél.

A túlságosan bátor, vagy túlságosan félszeg emberek, akik nemigen mernek részt venni az élet sürgős-forgásában, nagy bámulattal kísérik az izgalmas élmények cselekvő személyeit; ez őszinte érzés, de önbecsülésük megkívánja, hogy bebizonyítsák maguknak, lám, ezek a tevékeny, energikus adottságok nem egyeztethetők össze olyan jellemvonásokkal, melyeket ők személy szerint sokkalta fontosabbnak és értékesebbnek tartanak. Hepzibah is elégedetten nyugtázta Phoebe elárusítónői felsőbbrendűségét, előzékenyen hallgatva javaslatait, hogyan lehetne megnövelni a bolt forgalmát, s jövedelmezőbbé tenni pazarló befektetés nélkül. Beleegyezett, hogy a falusi rokonkislány élesztőt állítson elő, folyékonyat és szilárdat, s hogy egy bizonyos fajta csábító zamatú sört főzzön, melynek a gyomorra is igen jó hatása van, továbbá valami fűszeres aprósüteményt süssön és bocsásson áruba, melyet, kóstoljon meg bárki, sóvárogva vágyik rá, hogy ismét megkóstolhassa. Az előkelő boltos igen nagyra értékelte a furge és ügyes munkálkodás példáit, és csak úgy magában mondogatta, keserű mosollyal és félig erőltetett, félig igazi kis sóhajtásokkal, holmi vegyes érzés, a csodálat, szájalom és az erősödő szeretet kíséretében:

- Milyen helyes, kedves kislány! Hogyha úrhölgy is tudna lenni! De hát az lehetetlen. Phoebe nem is Pyncheon. Mindenben az édesanyjára üt.

Hogy Phoebe úrhölgy-e, vagy sem, hát ezt valószínűleg nehéz lett volna megmondani, de efféle kérdés igazságos és egészségesen gondolkodó emberben fel sem merülhetett. Egész New England-ben nem lehetett volna még egy személyt találni, aki annyi úri tulajdonságot egyesített volna magában, más, egyáltalán nem úrhölgyi, bár esetleg azzal összeegyeztethető jellemvonásokkal. Soha nem sértett meg semmiféle ízléskánont, mindig csodálni valóan önmaga volt, és mégsem ütközött bele soha az őt körülvevő világ törvényeibe. Alakja - oly kicsi, szinte gyermeki, s oly rugalmas, hogy a mozgás könnyebben esett neki, mint a nyugvás - semmi

esetre sem volt grófnői. És az arca, jobbról-balról göndör, barna fürtök, fitos kis orr, üde hamvasság, egészséges napsütött szín, öt-hat szeplővel, az áprilisi szél és nap barátságos emlékeztető jelével - nem volt egyenest szépnek mondható. De szemében fény és mélység volt. Bájos leány, kecses, mint a madár, s hasonló módon kedves is, vagy mint a napsugár, amely a mozgó leveleken át a padlóra szűrődik, vagy, mint a tűz fénye, amely a falon táncol, mikor közeledik az este. Ahelyett, hogy az úrhölgyek közt kijáró rangján tűnődnénk, helyesebb talán, ha Phoebét a női báj és ügyesség kíváncsú ötvözetének tekintjük a társadalom olyan fokán, ha van ilyen, ahol nincsenek is úrhölgyek. Márpedig itt az lesz a nő feladata, hogy gyakorlati teendők ellátásában sűrödjön-forogjon, és kedvességgel, örömmel aranyozza be valamennyit, a legegyszerűbbeket is, még ha épp edénysúrolásról van is csak szó.

Ilyen volt Phoebe. Másrészt, ha olyan valakit akarunk megfigyelni, aki úrhölgynek született és nevelkedett, nézzünk Hepzibah-ra, a gyámoltalan aggszűzre, merev, zizegő selymeiben, régi családfájának szívében hosszan ápolt, komikus öntudatával, egy hercegi birtok tulajdonának ködbe vesző vitájával, s amihez ért: emlékszik talán, hogy valamikor úgy-ahogy játszott a csemlalón, tudott menüettet táncolni, s régies ízlés szerint gobelint hímzett. Így állíthatjuk józan párhuzamba az új plebejusságot a patrícius előkelőséggel.

Úgy tűnt, mintha a hétormú ház viharvert ábrázatán, akármilyen fekete és előrecsüngő szemöldökű volt változatlanul, a poros ablakokon mégis itt is ott is kicsillogott volna a vidámság, amint Phoebe fel-alá járt odabent. Különben nem lehetne megmagyarázni, miről vették észre olyan hamar jelenlétét az összes szomszédok. Nagy forgalom volt, állandóan jöttek a vevők tíztől délig - először ebédidőben gyengült kicsit az áradat -, aztán megint többen jöttek, végül mintegy félórával a késői naplemente előtt lettek csak megint kevesebben. Az egyik leghűségesebb vevő Ned Higgins volt, a néger és az elefántok hódolója - a mai napon két púpos teve és egy lokomotív felfalásával bizonyította be mindenevő bátorságát. Phoebe nevetett, mikor a bevételt összeadta egy palatáblán, míg Hepzibah, selyemkesztyűben, megszámlolta a sok kis piszkos rézgarast, s a közékük vegyült ezüstpénzeket, melyek a nap folyamán csörögve a kasszafiókba hulltak.

- Meg kell újítanunk a készletet, Hepzibah néném! - szólt a kis elárusítónő. - Elfogyott a mézeskalács, meg a dán teheneslányt ábrázoló fabábok is, és majdnem az összes játékszer. Állandó érdeklődés volt olcsó mazsola után, nagy sírás-rívás sápirért, trombitáért és zsidó-hárfáért; és legalább tíz kisfiú kért melaszszüteményt. És jó sok bőralmát kellene vennünk, akármilyen későn van hozzá. Hanem, kedves néném, micsoda pénzhalom! Valóságos garas-hegy!

- Jól van! Jól van! Jól van! - kántálta Venner bácsi, aki a nap folyamán többször is szeret éjtette, hogy becsoszogjon a boltba.

- Ez a kislány sosem végzi az én farmomon! Eszem a lelkét, micsoda fürge kis teremtés!

- Igen, Phoebe nagyon kedves lány! - szólt Hepzibah, szigorú elismerése jeléül összeráncolva a szemöldökét. - Hanem, Venner bácsi, maga régóta ismeri a családot. Meg tudná mondani, volt-e csak egy Pyncheon is, akire ő hasonlít?

- Nem nagyon hiszem - felelte a tiszteletre méltó öreg. - Legalábbis egyet sem láttam köztük hozzá hasonlót, de nemcsak köztük, másutt sem. Sokat láttam a világból, nemcsak a konyhában és hátsó udvarokban, hanem az utcasarkokon és kikötőkben is, mindenütt, ahol a dolgom miatt jártam, de sehol sem találkoztam emberi teremtménnyel, aki ennyire Isten angyalaihoz hasonlóan végezné a munkáját, mint ez a Phoebe gyermek!

Venner bácsi dicshimnuszának, még ha túlzottan szárnyaló volt is, a személyhez s alkalomhoz képest mégis volt egy finoman találó vonása. Phoebe tevékenységének igen is volt valami

szellemi természete. A munkával töltött hosszú nap során az életet, mely unalmas is lehetett volna, a csúnyának, alantasnak is minősíthető tennivalók között, mégis kellemessé tette, sőt örömet vitt belé a lényéből fakadó kecsességgel, amitől a szürke kötelességek mintegy kivirágoztak belőle. Annyira, hogy még a robot is, ha ő végezte, játékosan könnyű és vonzó tennivalóvá lett. Az angyalok nem erőlködnek, jótetteik maguktól áradnak belőlük, és így volt ez Phoebével is.

A két rokon - az ifjú meg az agg hajadon - estig a kereskedés szüneteiben elég időt talált arra, hogy egyre jobban megszeressék és bizalmukba fogadják egymást. Aki visszavonultan él, mint Hepzibah, nagy őszinteséggel és legalábbis itt-ott felcsillanó kedvességgel viselkedik az iránt, aki végképp sarokba szorítja, és személyes kapcsolatra kényszeríti, akárcsak az angyal, akivel Jákob birkózott, áldásra is hajlott, miután legyőzték.

Az öreg hölgy mélabús és egyszersmind büszke örömét lelte abban, hogy szobáról szobára végigvezesse Phoebét a házon, és elbeszélje a hozzá fűződő emlékeket, melyek valósággal gyászos freskókként borították a falakat. Megmutatta neki a horpadásokat, melyek az alkormányzó kardmarkolata nyomán maradtak annak a szobának az ajtaján, ahol az öreg Pyncheon ezredes, a holt vendéglátó, oly szörnyű tekintettel fogadta megrettent vendégeit. Hepzibah úgy vélte, hogy annak a tekintetnek ködös borzalma megrekedt az átjárófolyosón, és azóta is ott kísért. Felkérte Phoebét, hogy álljon fel a magas hátú székek egyikére, és nézze meg jól a keleti Pyncheon területek régi térképét.

Egy hosszan elnyúló földdarabon, Hepzibah rátette az ujját, ezüst ércnek kellett lennie, ennek helyét Pyncheon ezredes egy emlékirata pontosan megjelölte, de ezt csak abban az esetben szabad nyilvánosságra hozni, ha a kormány elismeri a régi családi követelést. Ilyenformán egész New England államnak érdekében állott, hogy a Pyncheonok igazát elismerjék. Azt is elmondta, hogy valahol a házban, egy bizonyos helyen, kétségbevonhatatlanul óriási kincs van elrejtve angol aranyguinea-kben, vagy ha nem itt, akkor a pincében, esetleg a kertben.

- Ha megtalálnád, Phoebe - szólt Hepzibah keserű, mégis barátságos mosollyal rávillantva a szemét -, akkor örökre bekötjük az ajtócsengőt!

- Jó lesz, kedves néném - válaszolta Phoebe -, de most úgy hallom, hogy valaki csöngetett.

Mikor a vevő elment, Hepzibah elég homályosan, de nagyon hosszasan mesélt Phoebének egy bizonyos Alice Pyncheonról, aki életében, száz évvel ezelőtt, csodálatosan szép és tökéletes leány volt. Törékeny és bájos alakjának emléke még mindig érezhető volt azon a helyen, ahol élt, mint ahogy egy elszáradt rózsabimbó illattal tölti meg a zárt fiókot, amelyben hervadt s elenyészett. Ezt a szépséges Alice-t valami nagy, titokzatos baj érte, arca megsápadt, teste fogyott, és lassan eltűnt a világból. De úgy hitték, hogy még most is kísért a hétormú házban, és sokszor - különösen akkor, mikor a Pyncheonok közül valaki halálán van, hallani lehet, amint andalító szép zenét csal ki a csemlalóból. Valaki, aki értett egy kicsit a zenéhez, leírt egy dallamot, amit szellemujjaival lejátszott, és az olyan különösen szomorú volt, hogy a mai napig soha senki nem bírta elviselni a hallását, csak ha valami nagy bánatban felfogta a dallam mélyen rejtőző édességet.

- Ugyanaz a spinét az, amelyet nekem is tetszett mutatni? - érdeklődött Phoebe.

- Igen, ugyanaz - szólt Hepzibah. - Az volt Alice Pyncheon csemlalója. Amikor zenét tanultam, apám nem engedte kinyitni. És mivel csak a tanárom hangszerén játszhattam, el is felejtettem már azt a keveset, amit tanultam.

Az öreg hölgy azután a régi témákról áttért a fényképészre; amint mondta, ez igen jóindulatú és rendszerető embernek látszott, aki szerény anyagi körülmények között élt, és így

megengedte neki, hogy a hétormú ház egyik tornyában lakást béreljen. Mikor aztán jobban megismerte Mr. Holgrave-et, már nemigen tudta, mit gondoljon felőle. A lehető legkülönösebb társaság vette körül: hosszú szakállt, vászoninget és más új divatú, jó társaságba nem illő öltözetet viselő emberek, újítkók, antialkoholisták, mindenféle fajta dühös emberbarát, vagyonszűkösség-hívők, minden ellen állást foglalók, amint Hepzibah vélte, olyanok, akik nem ismernek el semmi törvényt, és nem is esznek szilárd ételt, hanem mások főztjének szagán élnek, s azért hordják olyan magasan az orrukat, mert így táplálkoznak. Ami a fényképészt magát illeti, Hepzibah egyszer elolvasta egy pennys lap cikkét, és az azzal vádolta, hogy csupa vad lázításból álló beszédet mondott, amikor felszólalt haramia külsejű elvbarátainak egyik gyűlésén. A maga részéről oka van azt hinni, mondta, hogy hipnotizmust művel, és ha még manapság is divatban lenne az olyasmi, valószínűleg meggyanúsítanák, hogy magányos kamrájában a fekete mágiát űzi.

- Kedves néném - szólt Phoebe -, ha ez a fiatalember ilyen veszedelmes, miért engedi, hogy itt maradjon? Komoly veszélyt is okozhat, felgyújthatja a házat!

- Nos, valamikor én is gondoltam arra - felelte Hepzibah -, hogy nem kellene-e elküldeni. De hát minden furcsaságával együtt olyan csendes ember, és úgy érti a módját, hogyan nyerjen meg magának, bár nem mondhatnám, hogy kifejezetten szeretem (nem is tudok róla eleget), nem akarom teljesen elveszíteni a társaságát. Ha egy nő annyira egyedül maradt, mint én, akkor felületes ismeretségeihez is szeretet ragaszkodni.

- De Mr. Holgrave nem tiszteli a törvényt! - tiltakozott Phoebe, akinek belső lényegéhez tartozott, hogy a törvényt betartsa.

- Istenem - szólt Hepzibah nagyvonalúan, mert akármilyen szigorúan ragaszkodott az illemhez, életének tapasztalatai arra készítették, hogy fogcsikorgatva gondoljon az emberi törvénykezésre -, talán neki más törvénye van!

## VI. Maule forrása

A kis falusi lány korán teázott, azután lesétált a kertbe. A kert régebben sokkal nagyobb volt, de most már, részben magas fakerítések, részben a párhuzamos utcára néző hátsó házak épületei szűk határok közé szorították. Közepén gyeptálya húzódott, amely egy kidőlt-bedőlt kis épületet övezett, éppen csak sejteni lehetett róla, hogy valamikor nyárilak volt. Komlóinda sarjadt körülötte múlt évi töről, s kezdett felkapaszkodni rá, de sok idő lejár még addig, míg zöld palástot terít a házikó tetejére. A hét orom közül három - részben egyenest, részben féloldalt - a kertre nézett.

A fekete, dús földet hosszú ideig táplálta a rothadás, hulló levelek, virágszirmok, nevetlen, bujdosó növények szára és magháza, hasznosabbak pusztulásuk után, mint valaha is, míg a napfényben páváskodtak. Az elmúlt évek alján felgyűlt gonosz újra felburjánzott volna, hosszú magas gazokban, amelyek (akárcsak a társadalom örökletes bűnei) hajlamosak gyökeret verni az emberek háza táján. De Phoebe látta, hogy növekvésüket visszaszorította valaki rendszeres, gondos, napi néhány órányi munkája. Látni lehetett, hogy a dupla fehérrozsabokrot az idei tavaszon támasztották fel a házfalhoz; és nem volt sok gyümölcs, csak egy sor ribizke, egy körtefa és három damaszkuszi szilvafa, de az utóbbiak is néhány felesleges vagy hibás ág lenyesésének friss nyomát viselték. Volt egy-két mai szemnek szokatlan, múlt századból maradt növényfajta is, kissé satnya állapotban, de földjük gondosan tisztára gyomlálva, mintha valaki, akár szeretetből, akár kíváncsiságból, aggodalmas igyekezettel olyan szépen ki akarná fejleszteni őket, amilyenre csak képesek lehetnek még. A kert többi részében konyhára való, ügyesen válogatott zöldfőzelékféle nőtt, amely szépen fejlődött. Nyári tök, csaknem virágzása teljében, uborka, amely már próbálkozott lenyúlni a karóról, s indáival minden irányban szétterpeszkedni, két-három sor zsinóron futtatott bab, s ugyanannyi karós bab, paradicsom, jó, szélvédett, napos helyen, úgyhogy a zöldje már nagyra nőtt, és korai, bőséges termést ígért.

Phoebe szerette volna tudni, ki lehet az a gondos és szorgalmas ember, aki a növényeket elültette, és földjüket rendben tartotta. Egész biztosan nem Hepzibah, akinek sem adottsága, sem kedve nincs a virágnevelés egyébként úrhölgyhöz illő foglalatosságához, és remete szokásainak megfelelően, meg annak a hajlamának, hogy a ház sötét, egészségtelen belsejében rejtőzködjék - aligha jár ki a kis darabka szabad ég alá, hogy a babnövények és tökök társaságában gyomlálgasson és kapáljon.

Pboebének ez volt az első teljes napja, melyet a falusi környezettől távol töltött, azért nagyon megörült ennek a váratlan kis zöld saroknak, füvel, lombbal, nemes virágokkal, plebejusi zöltségfélével. Az ég szeme, úgy látszott, derűsen tekint le rá, s különös mosollyal, mintha örülne látásán, hogy a természet, másutt legyűrtén, és kiűzve a poros városból, itt mégis megtartott magának egy szűk kis helyet, ahol még lélegezhet. Kicsit vadregényes, mégis szelíd bájt adott a kertnek, hogy a körtefán egy vörösbegypár rakott fészket, és igen boldogan sürgölődtek az árnyékos, szövevényes lombok közt. A méhek is, különös, de így volt, érdemesnek tartották, hogy idáig eljőjenek, talán valami parasztház mögött levő kaptársorból, mérföldeken túlról. Mennyi égi utat tettek meg, mézért röpülve, vagy megrakodva súlyosan, napfelkelte és napnyugta között! Mégis, bár késő is volt már, kellemes zümmögés szállt fel a tökvirágokból, amelyeknek tölcseire mélyén aranygyűjtő robotjukba merültek. Volt valami a kertben, amit azután a természet elidegeníthetetlen tulajdonának nevezhetünk, bármit tesz is az ember, hogy magáénak tüntesse fel. Ez egy forrás volt, régi, mohos kövekből álló kőperemmel, s feltörése körül, úgy látszott a vízen át, színes kavicsból való mozaikpadlóval. A víz játéka és

enyhe reszketése, amint feltört, ezeket a változatos formájú köveket mágikusan átalakította, úgyhogy folyton változó alakok álltak elő, melyeket azonban nem lehetett pontosan megfigyelni, oly hamar tűntek el. Innét a víz a mohos kőperemen túlsordulva kifolyt a sövény alatt, egy kis árokba, sajnálattal nevezzük így, de bizony csak árok volt, nem csatorna.

Nem szabad megfeledkeznünk arról az igen réginek látszó tyúkketrecreől sem, amely a kert egyik hátsó sarkában állott, nem messze a kúttól. Jelenleg csak *Chanticleer* lakott benne, két felesége és egy csibe. Tiszta példányai voltak egy fajtának, amely családi tartozékként öröklődött a Pyncheonok közt apáról fiúra, s azt beszélték, hogy a fajta virágkorában nagyságuk vetekedett egy pulykáéval, és húsup olyan ízletes volt, hogy egy fejedelem asztalán is csemege lett volna. Ennek a legendás hírnévnek bizonyítékául Hepzibah bármikor felmutathatta egy igen nagy tojáshoz a héját, amelyre valóban egy strucc is büszke lehetett volna. De akárhogy is volt valamikor, a mostani tyúkok már alig-alig voltak nagyobbak egy galambnál, furcsa, kopott, viharvert külsejük volt és köszvényes mozgásuk, s minden kotyogásuknak és csipogásuknak valami álmos, melankolikus alaptónusa volt. Nyilvánvaló, hogy a tyúkcsalád degenerálódott, mint sok nemes família is, csak azért, mert túlságosan vigyáztak fajtájuk megőrzésére. E tollas földlakók is túl sokáig éltek a maguk szűk változási lehetőségei között, oly tény, amelyről a jelenleg élő példányok, bús magatartásukról ítélve, úgy látszik, tudtak is. Kétségtelenül éltek még, és néha egy-egy tojást is tojtak, és kiköltöttek egy-egy csibét, de nem a maguk kedvére, hanem csak hogy a világ ne veszítse el azt az értéket, amit ez az egykor oly pompás szárnyasfajta még ma is jelent. A tyúkok megkülönböztető jegye egy bóbíta volt, mostanság már siralmasan gyér, de oly mókásan, olyan gonoszul hasonló Hepzibah turbánjához, hogy Phoebe - heves lelkiismeret-mardosás közepette - kénytelen volt felismerni valami általános hasonlóságot a gyámoltalan kétlábúak és tiszteletre méltó rokona között.

Befutott a házba kenyérdarabkákért, hideg krumpliért és más hasonló hulladékért, ami alkalmas eledel a tyúkoknak. Mikor visszajött, valami különös jelszóval szólongatta őket, melyet, úgy látszik, megértettek. A csirke átbújt a ketrec lécei közt, és, némi élénkséget mutatva, Phoebe lábához szaladt, Chanticleer és a háztartásához tartozó két hölgy pedig különös oldalpillantásokkal mérte végig, majd kotkodácsolva egymás felé fordultak, mintegy kicserélve a jelleméről alkotott bölcs véleményüket. Olyan bölcsnek és öregnek látszottak, hogy azt a hitet keltették, mint hogyha nem csupán egy régi szárnyasfajta leszármazottai lennének, hanem személy szerint is léteznének, mióta csak a hétormú ház alapjait lerakták, és valamiképp közük volna a ház végzetéhez. Valamiféle jó koboldok voltak, vagy házi szellemek, ámbár szárnyuk és tollazatuk lényegesen elütött a legtöbb őrangyalétól.

- Ide gyere, te furcsa kiscsibe! - szólt Phoebe. - Hoztam neked finom morzsát!

Erre a csirke, pedig koravén volt, majdnem olyan tiszteletgerjesztő, mint a szülei, csak kicsiben, mégis úgy felélénkült, hogy fölröppent a levegőbe, és Phoebe vállán pihent meg.

- Igen megtiszteli önt ez a szárnyas! - szólalt meg egy hang Phoebe háta mögött.

Hirtelen megfordult, és meglepődött, mert egy fiatalembert látott, aki valamivel előbb az egyik torony ajtajából lépett a kertbe, de nem ahonnét Phoebe jött. Kezében kapát tartott, és míg Phoebe benn járt morzsáért, ő elkezdte forgatni a földet a paradicsomtövek körül.

- Ez a csirke igazán régi ismerősnek tekint önt - folytatta csendes hangon, míg arcát egy felvillanó mosoly kedvesebbé tette annál, amilyennek Phoebe először érezte. - És ott a ketrecben azok a tiszteletre méltó uraságok is roppant kegyes hangulatban vannak. Igazán szerencséje van, hogy ilyen hamar a kegyeikbe férközzön! Engem sokkal régebb óta ismernek, mégsem bizalmaskodnak velem soha, pedig alig múlik el nap, hogy ne hoznék nekik valami eledelt. Azt

hiszem, Hepzibah kisasszony ezt eltérő származásommal magyarázná, és megállapítaná, miszerint a csirkék megismerték önben a Pyncheon család leszármazottját!

- Nincs ennek más titka - szólt Phoebe mosolyogva -, csak annyi, hogy otthon megtanultam, hogyan kell a tyúkokkal és csirkékkel szót érteni.

- De hát ezek a tyúkok - válaszolta a fiatalember -, ezek az előkelő tyúkok csak megsértődnek, ha a közönséges paraszt-szárnas nyelvén szólna hozzájuk. Én inkább azt hiszem - és Hepzibah kisasszony is ezen a véleményen lenne -, hogy felismerik a családjára jellemző hanghordozást. Mert hiszen ön Pyncheon, nemde?

- A nevem Phoebe Pyncheon - felelt ő bizonyos tartózkodással, mert tudta, hogy újdonsült ismerőse nem lehet más, mint a fényképész, akinek lázadozó hajlamairól az aggszűz olyan ijesztő képét festett. - Nem is tudtam, hogy Hepzibah néném kertjét más gondozza.

- Igen - válaszolta Holgrave -, itt árok, kapálok, gyomlálók ebben az ősi, fekete földben, hogy fölüdüljek attól a kevés egyszerűségtől és természetességtől, ami még maradt benne, miután oly sokáig ültettek és szüreteltek itt az emberek. Kedvtelésből művelem itt a földet. Komoly foglalkozásom, amennyiben van egyáltalán, könnyebb anyaghoz van kötve. Röviden szólva, képeket állítok elő a napsugár segítségével, s hogy napi elfoglaltságom során meg ne vakítson a sok fény, rávettem Hepzibah kisasszonyt, hogy fogadjon be valamelyik félhomályos tornyába, és ott lakhassam. Olyan jót tesz a szemnek, mint egy borogatás, mihelyt belép az ember. Nincs kedve megnézni egy-két művemet?

- Daggerrotípiá-képmásra gondol? - kérdezte Phoebe, kicsit kevesebb tartózkodással, mert fiatalsága minden előítélet ellenére igyekezett közeledni a másikéhoz. - Nem szeretem a daggerrotípiákat, rideggé, komorrá teszi az arcot, különben is, ahogy csillog egy ilyen kép, minduntalan kisiklik az ember tekintete alól, és eltűnik szem elől. Alighanem tudják ezek az arcok, hogy nem valami szeretetre méltók, azért nem bírják elviselni, hogy sokáig nézzék őket.

- Ha egyszer megengedné - szólt a művész, és Phoebére nézett -, megpróbálnám, vajon képes-e daggerrotípiá ellenszenves vonásokat kimutatni egy minden porcikájában szeretetre méltó arcon. Mindenesetre van valami igazság abban, amit mondott. A legtöbb általam készített kép ellenszenves, de ennek véleményem szerint leglényegesebb oka az, hogy az eredetijük ilyen. Az ég tiszta napfénye csodálatos éleslátást rejt magában. Azt gondoljuk, hogy csupán a felszínt másolja, pedig olyan híven kimutatja a jellem titkolt tulajdonságait, amire egy festő sohasem vetemednék, még akkor sem, ha képes volna őket tetten érni. Az én egyszerű művészetemben azután nincs hízélgés. Itt van például egy kép, amelyet többször újra kellett felvennem, de sehogy sem jutottam jobb eredményre. A modell arcának a közvélemény szerint egészen más kifejezése van.

Elővett egy szattyánbőr tokban tartott daggerrotípiá-miniatúrát, Phoebe csak egy pillantást vetett rá, s már vissza is adta.

- Ismerem ezt az arcot - válaszolta -, nem más, mint az én puritán ősöm, az ő képe lóg odabenn a társalgó falán. Valahogy úgy ügyeskedett, hogy a képet fekete bársonysapkája és szürke szakálla nélkül tudta lemásolni, s divatos kabátot adott rá és atlaszselyem nyakkendőt, köpeny és nyakfodor helyett. De szerintem az ön változtatásai nem előnyösek.

- Azért más eltéréseket is észrevett volna, ha egy kicsit hosszabb ideig nézi - szólt Holgrave nevetve, de úgy, mint akit meghökkentett az, amit hallott. - Biztos lehet benne, hogy ez egy ma élő ember arca, mégpedig olyvalakié, akivel talán már találkozott is, vagy ha nem, hát előbb-utóbb találkozni fog vele. Az egészben az a különös, hogy a kép eredetijének a világ szemében - s amennyire én tudom, legközelebbi barátai szemében is - igen rokonszenves arckifejezése

van, amelyből jóindulatra, nyílt szívre, áldott jó kedélyre s hasonló dicséretes tulajdonságokra lehet következtetni. A napfény, amint látja, mást fecseg ki róla, s útvjáról nem lehet eltéríteni, akármilyen türelmesen próbálkozom ötször-hatszor is. Mindig ugyanaz az ember, ravasz, könyörtelen, hatalmaskodó, egyszóval hideg, mint a jég. Nézze csak a szemét! Szeretné-e, ha tőle függne a sorsa? A száját! El tud-e ez a száj mosolyodni? De látná csak eredetijének jóságos mosolyát! Szerencsétlen ügy, annál inkább, mert az illető egy eléggé ismert közéleti kiválóság, és a dagerrotípia-képmásból metszetet szándékoztak készíteni.

- Nem akarom még egyszer látni - jegyezte meg Phoebe, s elfordította a tekintetét. - Annyi bizonyos, hogy nagyon hasonlít a régi arcképre. Hanem Hepzibah nénémnek van egy másik képe - egy miniatűr. Ha az eredetije még életben van, azt hiszem, kifogna a napfényen, mert azt nem tűntethetné fel ridegnek, sem könyörtelennek.

- Hát látta azt a képet! - kiáltott fel a művész nagy érdeklődéssel. - Én nem láthattam, de nagyon kíváncsi vagyok rá! S jó véleménynyel van róla?

- Nem volt még kedvesebb arc a földön - mondta Phoebe. - Talán túlságosan is gyengéd és lágy ahhoz képest, hogy férfiarc.

- Nincs semmi eszelős a tekintetében? - folytatta Holgrave a kérdezősködést, olyan komolyan, hogy Phoebe egy kicsit megrökönyödött, de nem csupán emiatt, hanem azért a nyugodt zavartalanságért is, ahogy rövid ismeretségükkel visszaélt. - Nincs benne semmi sötét vagy nyomasztó? Nem tudná elképzelni, hogy ez az ember valami nagy bűnt követett el?

- Miféle butaság ez - szólt Phoebe kissé türelmetlenül -, hogy egy olyan képről beszéljünk, amelyet nem is látott. Biztosan összetéveszti egy másikkal. Még hogy bűnt követett el! Úgy tudom, ön jó barátja Hepzibah nénémnek, kérje meg hát, hogy mutassa meg a képet önnek is.

- Célnak jobban megfelel, ha majd az eredetit látom - válaszolta a fényképész hidegen. - Ami a jellemhibáit illeti, nem szükséges vitatkoznunk rajtuk, azokat már hivatalosan elítélte az illetékes - legalábbis önmaga által illetékesnek nevezett - bíróság. Maradjon még! Ne menjen el, ha lehet! Szeretnék egy javaslattal előállni.

Phoebe ugyanis már be akart menni a házba, de kicsit habozva visszafordult; nem értette egészen ennek az embernek a viselkedését, de amint jobban megfigyelte, mégis úgy látta, hogy inkább csak elveti a szertartásos formaságokat, de nincs benne támadó szándék, sem durvaság. Volt valami furcsa méltóság is abban, ahogyan mondanivalójához fogott, mintha a kert tulajdonképpen az övé volna, nem pedig Hepzibah szívességéből járhatna le oda.

- Ha úgy tetszik - szólt -, szeretném megörvendeztetni azzal, hogy a virágokat s ezeket a nagy múltú és tiszteletre méltó szárnyasokat átadom önnek. Mivel csak most érkezett faluról, ahol mindig levegőn lehetett és mozoghatott, valószínűleg hamarosan szükségét érzi majd valami szabad ég alatt végzendő foglalatosságnak. Tessék ápolni őket, gondjukat viselni, nem kérek mást, csak egy-egy virágot néha, s én cserébe felajánlom ezeket az egyszerű és ízletes főzelékféléket Hepzibah kisasszony asztalára. Vagyis munkatársak leszünk, egy kissé a vagyonszerzési rendszer szerint.

Phoebe csendesen s engedékenységen maga is csodálkozva, az egyik virágágy gyomlálásához látott, de közben még erősebb töprengést okozott neki ez a fiatalember, akivel egészen váratlanul csaknem barátságos viszonyba került. Nem lehet mondani, hogy tetszett neki. Egyénisége zavarba hozta a kis falusi lányt, gyakorlottabb megfigyelőt is zavarba hozott volna, mert jóllehet társalgásának hangja általában játékos volt, utólag mégis ünnepélyes hatást tett, sőt majdnem elutasítónak tűnt, csupán fiatalsága enyhített ezen. Phoebe a művész termé-



szetének bizonyos lenyűgöző, vonzó hatása ellen is lázadozott, mert kétségtelen hatással volt rá, bár ő maga valószínűleg észre sem vette.

Kis idő elteltén, az alkonyi homály, melyet elmélyített a gyümölcsfák s a környező épületek árnyéka, megsűrűsödött a kertben.

- No lám - mondta Holgrave -, itt az ideje letenni a kapát. Az utolsó vágás már elmetszett egy baktövet. Jó éjt, Miss Phoebe Pyncheon! Napsütéses időben, ha egy rózsabimbót tűz a hajába, s eljön műhelyembe a Central Streetre, elfogom a legtisztább napsugarat, és készítek egy felvételt a virágról meg a viselőjéről.

Elindult magányos tornyába, de amikor az ajtóhoz ért, hátrafordította a fejét, és odakiáltott Phoebének könnyed, tréfás hangon, mégis érezni lehetett, hogy nagyon komoly, amit mond:

- Vigyázzon, ne igyék Maule kútjából! - mondta. - Se a vízből ne igyék, se az arcát ne mossa meg benne!

- Maule kútjából! - szólt vissza Phoebe. - Az a mohos szélű kút? Eszembe sem jutna, hogy igyam, de miért nem szabad?

- Csak azért - felelte a fényképész -, mert boszorkányos víz az, mint az öreg hölgyek teája!

Eltűnt szem elől, Phoebe pedig még várt egy kicsit, meglátott egy fellángoló fényt, majd egy lámpa nyugodt fénykévéjét a torony egyik ablakából. Amikor visszatért a háznak abba a részébe, amelyben Hepzibah lakott, az alacsony mennyezetű társalgót olyan sűrű sötétségben találta, amelyen tekintete nem tudott áthatolni. De bizonytalanul érezte, hogy az öreg hölgy szikár alakja ott ül az egyik magas hátú széken, az ablaktól egy cseppet visszahúzódva, a sápadt fényben, amelyben márványszerű halvány arca láthatóvá vált, ahogy fejét az egyik sarok felé fordította.

- Hepzibah néném, gyújtsak lámpát? - kérdezte Phoebe.

- Ahogy akarod, édes gyermekem - válaszolta Hepzibah. - De tedd a kisasztalra, az átjárófolyosó sarkába. Gyenge a szemem, nem bírja a lámpafényt.

Milyen különös hangszer az emberi hang! Milyen pontosan követi a lélek minden rezdülését! Hepzibah hangjában e pillanatban volt valami mélység és olvadó lágyság, mintha csak a szíven melengette volna ezeket a köznapi szavakat. Míg Phoebe a lámpát gyújtotta a konyhában, úgy képzelte, mintha szólna hozzá a nénje.

- Azonnal, néném - felelte a lány -, ezek a gyufák csak egy pillanatra gyulladnak meg, aztán mind elalszik.

De Hepzibah válasza helyett most úgy vélte, hogy egy ismeretlen dörögő hangot hall. Ez a hang különös módon elmosódott volt, s kevésbé hasonlított artikulált szavakhoz, mint inkább formátlan hanghoz, érzések, szimpátia közvetlen kifejezéséhez, nem gondolatokéhoz. Olyan bizonytalan volt ez a hang, hogy utóhatása vagy visszhangja Phoebe elméjében valószínűtlenné tette. Azért aztán arra a következtetésre jutott, hogy valami más hangot hallhatott emberi hangnak, vagy pedig csak érzése sugallta, hogy hallott valamit.

Az égő lámpát letette az átjáróban, s belépett a társalgóba. Most már jobban lehetett látni Hepzibah alakját, bár sötét körvonalai továbbra is a homályba vesztek. A szoba távolabbi sarkaiban, mivel a falak oly rosszul verték vissza a fényt, ugyanolyan sötétség uralkodott, mint előbb.

- Néném - kérdezte Phoebe -, szóltál hozzám az előbb?

- Nem, gyermekem! - felelt Hepzibah.

Kevesebb szó, mint az előbb, de ezekben is ugyanaz a titokzatos zene! Bársonyos, melan-  
kolikus, mégsem panaszos hang, úgy tűnt, hogy egyenest szívének mély kútjából tör fel, s  
átítatódott legbelső érzéseivel. Volt e hangban egy kis reszketés is, és ez, mivel minden erős  
érzés elektromos hatású - részben áttért Phoebére is. A lány egy percig csendesen ült. De  
hamarosan, mivel érzékszervei élesek voltak, szaggatott lélegzést hallott a szoba egyik sötét  
sarkából. Tagjaiban pedig, melyek törekenyek, bár egészségesek voltak, világosan érezte  
valakinek a jelenlétét, mintegy szellemi közvetítés révén.

- Kedves néném - kérdezte, legyűrve bizonytalan ellenkezését -, nincs valaki a szobában rajtunk  
kívül?

- Phoebe, drága kislányom - felelte Hepzibah rövid szünet után -, korán keltél, egész nap  
dolgoztál, kérlek, feküdj le most, biztos vagyok benne, hogy szükséged van a pihenésre. Én  
egy ideig még itt ülök a társalgóban, és gondolkodom az emlékeimen. Több éve szoktam így  
meg, mint hogy te, gyermekem, megszülettél!

Mikor így elküldte Phoebét, az agg hölgy előrelépett, megcsókolta, s szívéhez szorította, és  
szíve a lány keblén erősen, zaklatottan, túláradón dobogott. Hogy lehetett még annyi szeretet  
ebben az elhagyott vén szívben, hogy így túlcsoordulhatott!

- Jó éjszakát, néném - mondta Phoebe, akire különösen hatott Hepzibah viselkedése. - Úgy  
örülök, hogy megszerettél!

Visszavonult hálókamrájába, de nem aludt el hamar, s akkor sem nagyon mélyen. Valamikor az  
éjszaka bizonytalan mélyén, s egy könnyű álom vékony fátylán át, mintegy érezte, hogy a  
lépcsőn léptek közelednek fölfelé, súlyosak, de nem energikusak, sem nem céltudatosak. A  
lépéseket Hepzibah hangja kísérte végig csendesítgetve, és nénje szavaira feleletül Phoebe  
megint azt a különös alaktalan mormogást hallotta, amelyet egy emberi közlés bizonytalan  
árnyékának lehetett érezni.

## VII. A vendég

Mikor Phoebe felébredt - és pedig korán, arra, hogy a vörösbegy-házaspár csipogott a körtefán -, mozgást hallott a földszintről, lesietett, s hát nényjét már a konyhában találta. Az ablaknál állt, és szorosan az orrához tartott egy nyitott könyvet, mintha szaglása révén igyekezett volna tartalmával ismerkedni, mivel tökéletlen látása ugyancsak megnehezítette, hogy ezt olvasás útján érje el. Ha egyetlen könyv is közvetíthetné ezen a módon a benne felhalmozott tudást, az bizonyára a Hepzibah kezében tartott vaskos kötet lett volna, és abban az esetben most a konyha vadas hús, pulyka, kappan, spékelt fogoly, pudingok, torták, karácsonyi sütemények illatával telt volna meg, természetesen a megfelelő választékos fűszerezésben. Mert a szóban forgó könyv szakácskönyv volt, tele számtalan régi, angol étékfogással, metszetekkel illusztrálva; ezek fényűző asztalokat ábrázoltak, ünnepi lakomára terítve, amelyet egy nemesúr rendez barátainak kastélya lovagtermében. A konyhaművészetnek e pompás mesterfogásai közül, amelyeket nagyapáink ismeretségi körében sem ízlelt már senki, próbált szegény Hepzibah valami könnyű kis ételt kikeresni, amit a tőle telhető ügyességgel és a meglevő alapanyagokból gyorsan összeüthetne reggelire.

Hamarosan nagyot sóhajtott, és félretette az ínycsiklandó könyvet, s Phoebéhez fordult azzal a kérdéssel, hogy nem tojt-e az öreg Pötty előző nap - mert így hívta az egyik tyúkot. Phoebe szaladt, hogy megnézzze, de a várt kincs nélkül tért vissza. E pillanatban hangzott fel a halas tülkének bűgása, jelentve, hogy szekérével az utca sarkához ért. Hepzibah néhányszor erélyesen megkopogtatta az ablakot, behívta, és vett tőle egy halat, az árus fogadkozott, hogy ez a legszebb makrélája, és hogy nyár elején még sohasem fogott olyat, amelyik tapintásra ilyen szép kövér lett volna. Azután Hepzibah megkérte Phoebét, hogy pörkölje meg a kávé - mint egy véletlenül megjegyezve, hogy igazi mokka, és olyan régről őrzi, hogy minden szeme aranyat ér -, azután megrakta tüzelővel az öreg tűzhelyet, annyit tett rá, hogy egyszerre kiűzze a konyhából a nyirkos nedvességet. A falusi kislány ki akart tenni magáért, felajánlotta, hogy indiánfánkot süt édesanyja jól bevált eljárása szerint, könnyen készül, s olyan omlós, és ha jól van eltalálva, olyan ízletes, hogy nincs párja a reggeli sütemények között. Hepzibah boldogan beleegyezését adta, és a konyha egykettőre jó ízeket ígérő előkészületek színhelyévé lett. Könnyen lehet, hogy a nekik való elemben, a konyhafüstben, mely a rossz kéményből gomolygott elő, rég nyugovóra tért szakácsnék bámultak elő csodálkozva, avagy kukucskáltak le a kürtő széles nyílásán át, lekicsinylőn intve a készülő egyszerű étel láttán, de bármennyire szerették volna, nem sikerült árnyékkézükkel befolyásolniuk az egyes fogásokat. A félholtra éhezett patkányok viszont látható módon előmerészkedtek rejtekhelyeikről, hátsó lábukra kuporodtak, úgy szimatolták a terjengő jó illatokat, és sóvárogva várták, hogy valami kis rágsálnivalóhoz jussanak. Hepzibah-nak nem volt érzéke a főzéshez, és igazából azért is aszott úgy össze, mert sokszor inkább ebéd nélkül maradt, semhogy óvatos figyelemmel forgassa a nyársat, vagy ügyeljen, nehogy kifusson a fazék. Épp ezért az, hogy oly nagy buzgalommal hajolt a tűz fölé, hősies önmegtagadás eredménye volt. Megható, sőt egyenest megkönnyeznivaló látvány volt (ha persze Phoebe, az előbb említett patkányokon és kísérteteken kívül a jelenet egyetlen szemlélője, nem talált volna jobb elfoglaltságot a sírásnál), amint kikapart egy csomó friss, tüzes parazsat a szén közül, és hozzáfogott, hogy a makrélát megsüsse roston. Különben sápadt arca csak úgy tüzelt a melegtől és az igyekezettől. Olyan gyengéd gondoskodással és aprólékos figyelemmel vigyázott a sülő halra, mintha csak - nem is tudunk más hasonlatot mondani -, mintha a saját szíve heverne a sütőrostélyon, és túlvilági boldogsága függne attól, hogy jókor fordítsa meg.

Az életnek, a ház négy falán belül, alig van kedvesebb öröme a szépen terített, bőséges reggelizőasztalnál. Frissen ülünk le melléje, a nap harmatosan üde fiatalságában, amikor lelki és testi erőink még jobb összhangban működnek, mint később, a nap előrehaladtával: a reggeli étkezés materiális gyönyöreit tökéletesen élvezhetjük még, minden indulatos szemrehányás nélkül, akár a gyomrunk, akár a lelkiismeretünk részéről, még ha egy hajszálnyival túl sokat engedünk is természetünk állatias tényezőinek. Még a gondolatoknak is, amelyek az asztalt körülülő rokonok közt kicserélődnek, olyan sava-borsa, öröme, eleven igazsága van, amik ritkán jutnának felszínre az ebéd körüli meggondolt társalgásban. Hepzibah régies kis asztala, vékony kecses lábain, sűrű szövésű, fényes damasztal terítve, a legvidámabb reggeli összejöveteleknek is méltó színhelye és középpontja lehetett. A roston sült hal kigőzölgése úgy áradt szét, mint egy egzotikus bálványt őrző szekrénykéből a tömjén, a mokka aromája pedig jótékony hatást gyakorolhatott az örökös Lar orrcimpáira, vagy ami szellem az új kor reggelizőasztalai felett örökös. De Phoebe indián fánkjai voltak a legkedvesebb áldozat - színük odaillett volna az ártatlan aranykor misztikus oltáira -, vagy másképpen, olyan szép világossárga volt, hogy a kenyérre emlékeztetett, amely fényes arannyá vált, amikor Midas király bele akart harapni. Ne felejtjük el a vaját sem - ezt Phoebe maga köpülte falusi otthonában, és engesztelő ajándékként hozta magával nényének -, lóherevirág illatát s a pásztorjelenetek édességét varázsolta a sötét faburkolatú társalgóba. Mindez a régi porcelán vidám, tündöklő színeivel, a címeres kanalakkal és az ezüst tejszíneskancsóval (Hepzibah egyetlen fém evőalkalmatossága az evőeszközökön kívül, s olyan a formája, mint egy közönséges zabkásás tálnak), olyan fényűzővé tette a reggelizőasztalt, hogy az öreg Pyncheon ezredes legelőkelőbb vendége is örömmel telepedhetett volna le melléje. De a puritán arca haragosan nézett le a képeretből, mintha semmi ínyére valót sem tudna találni az asztalon.

Phoebe, hogy amennyire lehet, hozzájáruljon az ünnep emelkedett hangulatához, csokorba szedett néhány rózsát és más virágot is, egyiket szépsége, másikat illata miatt, s szépen elrendezte őket egy üvegkancsóban, amely, mivelhogy régen letört már a füle, annál alkalmasabb volt virágvázának. A hajnali napsütés - ugyanolyan üde, mint az első, amely Éva leveles-lombos lakosztályába kandikált be, amikor Ádámmal kettesben reggeliztek -, a nap a körtefa ágain át tompított fénnel szűrődött be az ablakon, és pontosan az asztal lapjára sütött. Minden készen állt. Három személyre volt terítve, három szék állt az asztal körül. Egy szék, egy tányér Hepzibah-nak, ugyanannyi Phoebének, de ki lehetett az a harmadik, a vendég, akit Hepzibah várt?

Hepzibah a készülődés során egész lényében reszketett: úgy felizgatta magát, hogy Phoebe imbolyogni látta sovány árnyékát, amint a tűz fényében a konyha falára vetődött, vagy a napsütésben a társalgó padlójára. Ennek az izgalomnak a megnyilvánulásai oly különfélék voltak, és oly kevésbé illettek össze, hogy Phoebe nem tudta, mit gondoljon felőlük. Néha gyönyör és boldogság mámorának tűntek. Ilyenkor kitérte karját, magához ölelte Phoebét, és olyan gyöngéden csókolta meg az arcát, mint az édesanyja; úgy látszott, hogy ellenállhatatlan kényszer hatására műveli, mintha keblére súlyként nehezednék a gyengeség, és kénytelen volna belőle kiengedni valamennyit, hogy lélegzethez jusson. A következő pillanatban szokatlan, üdvözült öröme megint elapadt, mintegy riadtan visszahúzódott, újra gyászt öltött magára, és elrejtőzött szívének üregébe, ahol oly sokáig tartották láncra verve, míg merev, ólomsúlyú bánat ült ki a bebörtönzött öröm helyére - mert az félt szabadságától -, bánat, mely oly fekete volt, amilyen fényes volt a megelőző öröm. Gyakorta szaggatott, ideges, hisztérikus nevetésben tört ki, amely szomorúbbnak hatott, mint bármi sírás; majd rögtön utána, mintegy próbaképp, hogy melyik szomorúbb mégis, könny ömlött a szeméből, és volt úgy, hogy egyszerre jöttek a könnyek is és a nevetés is, úgyhogy átvitt értelemben sápadt, ködös szivárvánnyal övezték szegény Hepzibah-nk arcát. Phoebéhez, amint mondtuk is már, gyengéd

volt, sokkal szelídebb, mint rövid ismeretségük során bármikor, leszámítva, hogy előző este megcsókolta az arcát - viszont időnként szeszélyes volt és ingerült. Élesen szólt hozzá, azután meg elvetve szokott merev tartózkodását, bocsánatot kért tőle, s a következő pillanatban újra elkövetette az imént megbocsátott sértést.

Végül, amikor közös munkájukat befejezték, Phoebe kezét reszkető kezébe vette.

- Légy türelemmel irántam, édes gyermekem - kérte sírva -, olyan tele a szívem, hogy könnyen kiárad! Légy türelemmel; szeretlek téged, Phoebe, ha olykor csúnyán szólok is! Ne törődj velem, édes kislányom! Meglátod, ezentúl már kedves leszek, mindig csak kedves!

- Egyetlen néném, kérem, mondja meg, mi történt? - kérdezte Phoebe, hangjában könnyes-napsugaras együttérzéssel. - Miért ennyire izgatott?

- Csitt! Csitt! Jön már! - susogta Hepzibah sietősen törölgetve könnyeit. - Hadd lásson meg először téged, kis Phoebe, te fiatal vagy, és piros az arcod, s különben sem tudsz senkire másképp nézni, mint mosolyogva. Mindig a vidám arcokat szerette! Az én arcom pedig már öreg, és fel sem száradtak még rajta a könnyek. Sohasem szerette a könnyeket. Kérlek, húzd el egy kissé a függönyt, hogy védve legyen a naptól. De jobban ne húzd el, hadd süssön a nap, mert ő nem kedveli a sötétséget, mint némelyik ember. Kevés napfényben volt része életében - szegény Clifford -, s ő, micsoda fekete árnyék borult rá! Szegény, szegény Clifford!

Félhangon mormolta ezt, mintha inkább a saját lelkével beszélgetne, mint Phoebével, és lábujjhegyen fel-le járt a szobában, ezt is, azt is igazítva még az utolsó percben, amit szükségesnek gondolt.

Közben a felső átjáróról léptek hallatszottak. Phoebe felismerte, ugyanaz a járás, amelyet aznap éjjel félálomban hallott közeledni a lépcsőn felfelé. Úgy tűnt, hogy a közeledő vendég, akárki volt, valamiért megállt a lépcső tetején, s kétszer-háromszor a lépcsőfokokon is, végül ismét a lépcső alján. Habozása egyik alkalommal sem tetszett szándékosnak, ellenkezőleg, mintha abból fakadt volna, hogy emlékezetéből kihullott a cél, amely mozgásba lendítette, vagy mintha lába akaratán kívül állt volna meg, mert kevés hajtóerő volt benne, ami mozgásban tartsa. Végül a társalgó ajtaja előtt még egy hosszú szünetet tartott. Megragadta a kilincset, de aztán mégis leoldódtak róla az ujjai, anélkül, hogy kinyitotta volna az ajtót. Hepzibah keze görcsösen összekulcsolódott, úgy meredt az ajtóra.

- Kedves, jó Hepzibah néném, ne nézzon így, nagyon szépen kérem! - szólt reszketve Phoebe, mert nénjének izgatottságából és utolsó, titokzatos, visszatartott mozdulatából úgy sejtette, hogy kísértet közeledik. - Megrémít! Csak nem valami szörnyűség készül?

- Csitt! - suttozta Hepzibah. - Légy kedves és vidám!

A csend a küszöb előtt olyan hosszúra nyúlt, hogy Hepzibah nem bírta tovább a várakozást, előrefutott, felszakította az ajtót, és kézen fogva bevezetett a szobába egy ismeretlent. Első pillantásra Phoebe egy idős alakot látott, fakó damasztanyagú, régimódi reggeli köntösben, akinek ősz haja szokatlanul hosszúra nőtt. Egészen eltakarta a homlokát, csak akkor nem, amikor hirtelen hátravetette haját, és ködös tekintetét körbejáratta a szobán. Nem kellett sokáig nézni az arcát ahhoz, hogy megértsük, járása szükségszerűen volt olyan, amilyen volt; lassan s oly bizonytalanul, mint a járnai tanuló gyermek első nagy útján a szoba egyik sarkától a másikig, jutott idáig. Nem mintha bármi jel arra mutatott volna, hogy fizikai ereje nem volt elég a szilárd, határozott járásra. A szelleme tette, hogy nem tudott járni. Arckifejezésében, bár kétségtelenül megvolt benne az értelem fénye, ez mégis hunyorogni, pislogni, majd-majd kihunygni látszott, csaknem elenyészett és megint föléledt, olyan volt, mint egy lángocska félig kihamvadt parázs felett: sokkal izgatottabban figyeljük, mintha igazi, nagy láng volna, elevenen

lobogó; izgatottabban, de kicsit türelmetlenül is, mintegy azt kívánva, vagy lángoljon fel kellő fényességgel, vagy rögtön aludjék ki.

A vendég, miután belépett a szobába, egy pillanatig csak állt, és Hepzibah kezét továbbra is fogta, ösztönösen, mint a gyermek a felnőttét, aki vezeti. De meglátta Phoebét, és arcára, mint egy jelenés, fényt vetett ifjú és kedves alakja, amely olyan vidám csillogást árasztott a sötét társalgóra, mint a visszavert fény sugárköre a napsütésben álló, virággal telt üvegváza körül. Üdvözölte, vagyis, hogy igazat szóljunk, inkább csak egy rosszul sikerült, félbemaradt mozdulatot tett Phoebe üdvözlésére. De akármilyen befejezetlen volt ez a mozdulat, magában hordott, vagy legalábbis sejtetett valami utolérhetetlen gráciát, amelynek az udvarias viselkedés semmiféle szabályosan végrehajtott formája nem jöhetett volna nyomába. Egészen leheletfinom volt, nem lehetett azonnal érteni, de ha, aki látta, utóbb felelevenítette magában ezt a mozdulatot, akkor átalakult előtte az egész ember.

- Drága Clifford - mondta Hepzibah olyan hangon, amilyennel az ember egy akaratos gyermeket csitítgat. - Ez itt unokahúgunk, Phoebe Pyncheon, a kis Phoebe Pyncheon - tudod, Arthur egyetlen lánya. Eljött hozzánk faluról, és egy darabig itt marad velünk; a mi öreg házunk különben nagyon elhagyatott lenne.

- Phoebe? - Phoebe Pyncheon? - Phoebe? - ismételte a vendég makacsul, furcsán egybemosódó kiejtéssel. - Arthur lánya! El is felejtettem! Nem baj! Isten hozott nálunk!

- Gyere, drága Clifford, ülj ide, erre a székre - szólt Hepzibah, és a helyére vezette. - Légy szíves, Phoebe, engedd kicsit lejjebb a függönyt. Úgy, most már reggelizhetünk.

A vendég leült a neki kijelölt helyre, és furcsán körülnézett. Úgy látszott, hogy viaskodik az őt körülvevő képekkel, hogy megértse összefüggésüket, és elhitthesse magával. Mindenesetre egész szívével biztos akart lenni abban, hogy itt van, az alacsony, gerendás mennyezetű, tölgyfa burkolatú társalgóban, nem pedig valamely más környezetben, amely beleette magát érzékeibe. De ez akkora erőfeszítést jelentett neki, hogy csak részben sikerülhetett. Egyre az történt vele, hogy - nem tudjuk másképpen körülírni - személye elhalványult, s eloszlott a helyről, ahol ő ült, vagy, másik szóval élve, öntudata más helyre távozott, hátrahagyva legyengült, szürke, mélabús alakját - e tapintható ürességet, anyagi kísértetet - az asztal melletti széken. Tiszta pillanataiban azután fellobbant valami a szemében, pislákoló gyertyaként. Ez hírül adta, hogy lelke visszatért hozzá, és minden erejét megfeszítve igyekszik felszítani benne a tüzet, kigyújtani az értelem lámpáit a roskatag, elhagyott udvarházban, ahol kényszerű lakása van.

Egyik ilyen pillanatában, amikor elméje nem volt egészen tompa, bár nem is tisztult ki teljesen, Phoebe megbizonyosodott arról, amit már előbb is érzett, de eleinte ijesztő és bolond ötletnek tartott. Megértette, hogy az előtte ülő nem lehet más, mint akit a Hepzibah birtokában lévő miniatűr ábrázol. Nő lévén, pontosan megfigyelte az emberek ruháját, és mindjárt észrevette, hogy a damaszselyem háziköntös, melyet a vendég visel, formájában, anyagában és divatjában azonos azzal a másikkal, amely oly finom aprólékossággal volt ábrázolva a képen. A régi, megfakult ruhadarab, eredeti pompájának minden nyomát elvesztvén, úgy látszott, hogy valami szavakban nemigen kifejezhető módon képviseli tulajdonosának ismeretlen balsorsát, és közli azt a szemlélővel. Ezen az őt burkoló példázaton keresztül még nyilvánvalóbbá vált, milyen nyűtt és öreg már a lelkét közvetlenül burkoló ruha, az alak, az arc, amelynek szépségét és báját egykor alig érthette fel a legelőkelőbb művész tudása. S egyre pontosabban lehetett érezni, hogy valami szörnyű bántódás érte földi útjai során. Íme itt ül, a romlás sűrű fátylat vont közéje és a világ közé, mégis, ezen át is, egy-egy felvillanó másodpercben láthatóvá válik az arckifejezés, oly finom, hajlékony és ábrándos - amelyet Malbone egy ihlet-vezette ecset-

vonással, lélegzetét is visszafojtva, adott a képnek. Volt valami oly eredetien jellemző ebben a tekintetben, hogy a sötét évek, az aránytalan teher súlya mind együtt sem tudta egészen megsemmisíteni.

Hepzibah kitöltött egy csésze remek, illatos kávé, és a vendég elé tette. Amint a pillantásuk találkozott, úgy látszott, hogy a vendég megijed, és nyugtalanság fogja el.

- Te vagy, Hepzibah? - mormolta szomorúan, azután elfordulva, s talán nem is tudva, hogy hallják, még azt mondta: - Milyen más! Hogy megváltozott! Haragszik rám talán? Miért ráncolja össze a szemöldökét?

Szegény Hepzibah! Megint ez a szerencsétlen szemöldökráncolás, amelyet az idő és a visszafojtott izgalom állandó nyüge annyira szokásává tett, hogy már minden erős érzését ezzel fejezte ki. De a vendég homályosan artikulált szavaira arca megenyhült, sőt kedves lett a gondoskodó szeretettől, és vonásainak nyersesége eltűnt e mögött a meleg, ködös izzás mögött!

- Dehogy haragszom! - ismételte meg a szót. - Hogy is haragudnék rád, Clifford!

A hangsúlyon, amellyel ezt a mondatot kiejtette, panaszos, rendkívül finom dallam reszketett végig, de ez nem tudta egészen háttérbe szorítani azt a valamit, amit egy érzéketlen hallgató mégis könnyen nyerseségnek érthetett volna. Mintha egy túlvilági zenész lélekbe markoló, édes zenét fakasztana egy repedt hangszerből, amelynek tökéletlensége az éteri dallam közepette is minduntalan kihallik - olyan mély volt az a lélek, amely Hepzibah hangjában hangszerre talált.

- Itt csak szeretet van, Clifford - tette hozzá. - Csupa-csupa szeretet! Itthon vagy!

A vendég egy mosollyal válaszolt a szavak hangsúlyára, amely azonban félúton abbamaradt. Erőtlen mosoly, s elhalt egy pillanat alatt, mégis tündéri szépség varázsát idézte fel. Azonban ezt egy durvább kifejezés követte, vagy legalábbis nyersen ütött át arcának finom vonásain és egész magatartásán, mert semmi intellektuális erő nem mérsékelte. Az éhség ült ki az arcára. Úgy evett, hogy szinte azt mondhatnánk, habzsolt, teljesen megfélemedezett magáról, Hepzibah-ról, az ifjú lányról, mindenről, az egész környezetről, annyira átadta magát a dúsan megrakott asztal élvezetének. Az evés örömei iránti érzék valószínűleg mindig természetében lehetett, bár finom és törékeny alkatú volt. Ezt azonban mérsékelhette, sőt, erénnyé, mintegy szellemi kultúrája ezer megnyilvánulási formája egyikévé változtathatta volna emelkedettebb tulajdonságainak erőteljes főkje. Jelenlegi állapotában azonban olyan szánalmas volt, hogy Phoebe nem tehetett egyebet, csak lesütötte a szemét.

Kis idő múlva a vendég megérezte az addig érintetlenül álló kávé illatát. Mohón felkortyolta. A nemes aroma úgy hatott rá, mint a varázsital, állati létének homályos anyagát átlátszóvá, legalábbis áttetszővé tisztította, s átcsillogott rajta a szellem fénye, sokkal tisztább ragyogással, mint eddig.

- Még! Még! - kiáltotta, ideges sietséggel ejtve a szavakat, mintha attól félne, hogy kisiklik a kezéből, amit épphogy csak megragadott. - Ez kell nekem! Kérek még!

A kávé jótékony és erőteljes hatására jobban kiegyenesedett, s amint körülnézett, tekintete mindenről tudomást vett, amin megpihent. Nem egészen úgy történt ez, hogy arkifejezése intellektuálisabbá vált, ennek is volt része benne, de nem ezt mondhatnánk a döntő változásnak. Még azt sem, hogy amit erkölcsi lényünknek nevezünk, s nyilván elsorvadtt benne, most hirtelen szembeszökően felszínre tört volna. Inkább bizonyos nemes finomság szabadult fel benne, nem teljesen még, csak néha és elmosódva, az a sajátossága lényének, mely a szép dolgokat felfogja és élvezi. Ha valaki jellemének ez a legszembetűnőbb vonása, boldog lehet, mert választékos ízlés és az élet örömeinek élvezete jutott osztályrészül. Életeleme a szépség,

minden törekvése arra irányul, s ha testi alkata és szervezete ezzel összhangban fejlődik, saját egyéniségéből is csak szépséget aknáz ki. Az ilyen embernek sem a gondot, sem a küzdelmet nem szabad megismernie; távol álljon tőle a vértanúság, amely, számtalan változatban, osztályrészül jut azoknak, akiknek elég bátorságuk, erős akaratuk és lelkiismeretük van ahhoz, hogy harcba szálljanak a világgal. Ily hősi alkat számára a vértanúság a világ legnagyobb kincse, amit jutalmul elnyerhet. De annak a férfinak, akiről most beszélünk, mindez csak szenvedést hozhat, a megpróbáltatás mértékéhez képest kisebbet vagy nagyobbbat. Neki nem volt joga mártíromságot vállalni; úgy hiszem, valamely nagylelkű, erős és nemes szellem, látván, mennyire boldogságra termett, s minden egyébre mennyire gyenge, készséggel feláldozta volna a magának szánt kevés örömet, bízvást vetette volna el reményeit, hiszen számára csak kicsiségek - ha így világunk fagyos szélviharait megenyhítheti, hogy megvédje őt.

Nem rideg szigorral jegyezzük meg, de úgy tűnik, Clifford szibarita természettel jött a világra. Ez még itt, a sötét társalgóban is kitűnt abból, amilyen eltéríthetetlen mágneses erővel vonzotta magához szemét az árnyékos lombon átszűrődő napsugarak reszkető játéka. Látható volt abból is, ahogy a váza virágot észrevette és értékelte, beszívta illatát, akkora gyönyörűséggel, mely csak olyan kifinomult fizikai alkattól telik, amelynek egyes összetevői már szellemiek. Megnyilvánult továbbá abban az öntudatlan mosolyban, amellyel Phoebére nézett, akinek üde, lányos alakja virág és napsütés volt egyben, sőt mindkettőnek belső lényege, sokkal tetszetősebb és kedvesebb megnyilatkozási formában. A szépségnek ez a szeretete, sóvárgása nyilvánult meg abban az ösztönös óvatosságban is, ahogyan rögtön kezdetben elfordította tekintetét Hepzibah-ról, s inkább a szoba bármely más részére irányította, csak őrá nem. Hepzibah balszerencséje volt ez, nem Clifford hibája. Ki várhatta volna, amilyen sárga volt háziasszonya arca, és ráncos és gyászos a megjelenése, s az az esetlen turbándísz a fején, és kellemetlen, görcsös szemöldökráncolása - hogyan is lehetett volna elvárni, hogy rajta legeltesse a szemét? De hát nem volt-e adósa némi viszontszeretettel mindazért, amivel hallgatagon körülvette? Semmivel sem volt adósa. Az olyan egyéniség, mint Clifford, nem vállal fel adósságokat. Az ilyen ember - nem megrovásként mondjuk, s nem is vonjuk kétségbe, joggal lép fel bizonyos igényekkel a másfajta alkatúakkal szemben - lényegénél fogva mindig önző, s ezt rá kell hagynunk, s elhalmozni őt önfeláldozó szeretetünkkel, a viszonzás reménye nélkül. Szegény Hepzibah tisztában volt ezzel az igazsággal, vagy legalábbis ösztönösen eszerint cselekedett. Clifford oly sokáig élt elszakítva mindentől, ami kellemes, hogy az agg leány - igen, bár sóhaj tört fel belőle, és alig várta már, hogy a szobájába zárkózva mielőbb kisírhassa magát - örült, hogy szebb látnivalók tárulnak eléje, mint az ő csúf, vén arca. Az sohasem volt különösebben vonzó, de ha igen, a bánkódás Cliffordért akkor is régen elhamvasztotta volna minden báját.

A vendég most hátradőlt székében. Arckifejezésében az álmos gyönyörűségen valami gondterhelt erőlködés és nyugtalanság kerekedett felül. Mindenáron szeretett volna erősebben kapcsolódni jelen környezetéhez, vagy még inkább, rettegett, hogy mindez csak álom, a képzelet játéka, és a szépséges percet türelmetlenül még több fényért zaklatta, s hosszabb maradásért.

- Mily szép itt! Milyen kellemes! - szólt szinte magában, mintha nem is szólna senkihez személy szerint. - Vajon meddig tart? Nyitott ablak. Milyen balzsamos a levegő! Nyitott ablak! Milyen csodaszép a napsugarak játéka! S a virágok milyen illatosak! S az ifjú lány arca milyen kedves, milyen hamvas! Harmatos virág, s szikrázó nap a harmaton! Jaj, ez biztosan csak álom! Álom! Álom! Egészen elfedi a négy köfalat!



Hirtelen elsötétült az arca, mintha barlang, vagy tömlőc sötét árnyéka vetődne reá, arckifejezése nem tükrözött több fényt, mint amennyi a börtönablak vasrácsain szűrődhetett volna be, s az is egyre halványodott, mintha lassan lefelé süllyedne a mélybe. Phoebe (mivel fürge és tevékeny volt, és nemigen tudta megállni, hogy bele ne avatkozzék abba, mégpedig rendszerint jó irányban, ami körülötte történik) most úgy érezte, meg kell szólítania az idegent.

- Ezt a fajta rózsát ma reggel láttam először a kertben - szólt, és kivett egy bíborszínű virágot a vázából. - Összesen öt vagy hat lesz a bokrán ezen a tavaszon. Ez volt a legszebb, nincs rajta egy csepp üszög, sem penész. Csodaszép! Ilyen gyönyörűt még nem is láttam! És az illata feledhetetlen!

- Ó, hadd lássam! Hadd vegyem a kezembe! - kiáltotta a vendég, és mohón megragadta a virágot, az pedig az emlékezetben megőrzött illatok megszokott varázserejével számtalan képzettársítást idézett fel, amint illatát szétárasztotta. - Köszönöm szépen! Ez meggyógyít! Eszembe jut, hogy valamikor mennyire dicsértem ezt a virágot, régen, úgy hiszem, nagyon régen! Vagy talán csak tegnap volt? Úgy érzem, mintha újra fiatal lennék! Fiatal vagyok megint? Vagy nagyon élesen emlékszem, vagy az öntudatom furcsa mód homályos! De milyen kedves ez a szép lány! Köszönöm szépen! Köszönöm!

A bíborszín virág jótékony izgalomba hozta, ez szerezte neki a legszebb percet a reggelizőasztal mellett. Tovább is tarthatott volna ez az öröm, csak hogy Clifford szeme hamarosan az öreg puritán arcára tévedt, aki a poros képkeretből, a fénytelen vászonról úgy nézett alá, mint valami kísértet, egy gonosz indulatú ártalmas szellem. A vendég türelmetlen kézmozdulatot tett, és olyan hangon szólította meg Hepzibah-t, hogy azonnal felismerhető volt benne a család elkényeztetett tagjának túlzott érzékenysége.

- Hepzibah! Hepzibah! - kiáltotta erélyesen, világosan tagolt szóval. - Miért van a falon ez a förtelmes kép? Igen, ilyen vagy, neked ez tetszik! Megmondtam százszor, hogy ez a ház rossz szelleme! Különösen pedig az enyém. Vedd le azonnal!

- Drága Clifford - szólt Hepzibah -, jól tudod, hogy azt nem lehet!

- Akkor pedig - folytatta Clifford, még mindig számottevő eréllyel -, nagyon kérlek, takard el karmazsinfüggönnyel, jó szélessel, bő ráncokban hulljon alá, aranyos rojttal legyen szegve. Nem tudom elviselni. Nem bírom, ha az arcomba bámul!

- Úgy lesz, drága Clifford, elfüggönyözzük azt a képet - csillapította Hepzibah. - Van egy karmazsinfüggöny a ládában, fenn az emeleten. Kicsikét fakó, és azt hiszem, a moly is megrágta, de Phoebe meg én csodát fogunk vele művelni.

- Még ma, kérlek, ne feledkezz meg róla! - mondta, majd tompa hangon, szinte önmagához szólván, hozzátette: - Miért kell egyáltalán ebben a komor házban laknunk? Miért nem megyünk Dél-Franciaországba? Olaszországba? Párizsba, Nápolyba, Rómába, Velencébe? Hepzibah azt mondja erre, nincs pénzünk. Igazán furcsa.

Magában elmosolyodott, és finom gúnnal jelentőségteljes pillantást vetett Hepzibah-ra.

Úgy látszott azonban, hogy a sokféle érzéshullámmás, amelyen rövid idő alatt átesett - bár az érzések elég erőtlenül nyilvánultak meg -, mégis nagyon megviselték az újonnan érkezettet. Minden bizonnal keserves egyhangúsághoz szokott, nem pedig ahhoz, hogy magával sodorja az érzések árja, ha ez az áramlás elég lassú volt is, és csak pocsolyába torkollott a lába előtt. Arcára az álmoság fátyla terült, és bizonyos értelemben úgy megülte természettől finom és előkelő vonásait, mint sűrű köd a tájat, ha nem tör át rajta napfény. Durva lett, csaknem otromba! A szemlélő már jóformán kétségbe vonhatta volna, hogy egy csepp érdeklődést, szépséget, vagy akár a szépség apró töredékét is észlelhette ebben az emberben, s már önma-

gát, képzeletét vádolta, az vezethette félre, ha ezen a tompa ábrázaton megnyerő kedvességet látott felcsillanni, s e ködös szemekben ritka becses fény izzását látta.

Mégis, mielőtt egészen magába sűppedt volna, felhangzott a bolti csengő makacs, vékony csilingelése. Clifford hallószerveit és idegeinek jellegzetes érzékenységet éles vágásként érte a hang, annyira, hogy felugrott helyéről.

- Hepzibah, az isten szerelmére, miféle szörnyű zaj ez a mi házunkban? - kiáltotta, sértődött türelmetlenségét - ami természetes, és ősidőktől így van - éppen azon az egy lényen töltve ki, aki a világon egyedül szerette. - Soha életemben nem hallottam ilyen utálatos zenebonát! Miért tűröd ezt? A pokol minden disszonanciájára, mi ez?

Különös volt, hogy megelevenítette Cliffordot - mintha egy elhomályosult kép lépne ki a vászonból - ez a látszólag csekély bosszúság. Ennek az volt a titka, hogy az ilyen vérmérsékletű embert sokkal jobban bántja, ha szépérezkét, a harmóniához való ragaszkodását éri sérelem, mintha a szívét. Még az is lehetséges - mert hasonló dolog sokszor megesik -, ha Cliffordnak élete során módjában áll izlését az elérhető legmagasabb tökélyig fejleszteni, ez a finom érzék talán teljesen felőrölt és elkoptatott volna benne minden érzelmet. Nem kockáztathatjuk-e meg hát azt a feltevést, hogy hosszú, sötét balsorsának mélyén a kegyelem egy cseppjét is hordozta?

- Drága Clifford, bárcsak távol tudnám tartani füledtől ezt a hangot - szólt Hepzibah türelmesen, de szenvedve szégyenében, és elpirult. - Bizony, én sem szeretem. Hanem, Clifford, tudod-e, hogy valamiről még nem szóltam? Ez a csúf láрма - kérlek szépen, Phoebe, szaladj, és nézd meg, ki az -, vagyis ez az éles, akaratos csilingelés nem más, mint a bolti csengőnk hangja.

- Bolti csengő! - ismételte meg Clifford, és megdöbbenve meredt nővéreére.

- Igen, a bolti csengőnk - mondta Hepzibah, s valami természetes méltóság és mélyről jövő indulat nyilvánult meg a viselkedésében.

- Mert tudnod kell, drága Clifford, hogy nagyon szegények vagyunk. És nem volt más segítség, csak olyan kézből fogadni el segítséget, amelyet akkor is ellöknék magamtól (s te is, jól tudom!), ha kenyeret kínálna, mikor éhhalál kerülget - nem volt segítség, csak ami tőle várható, vagy pedig magam kezével keresni meg a kenyerem! Ha magam vagyok, talán inkább éhen haltam volna. De hát az ég visszaadott téged! Úgy gondolod talán, drága Clifford - folytatta szomorú, alázatos mosollyal -, hogy orvosolhatatlan szegényt hoztam régi házunkra, mivel újra kinyitottam az elülső toronyban lévő boltot? Ükapánk ugyanezt tette sokkal kisebb szükségben! Szégyelled magad miattam, Clifford?

- Ó, szégyen! Hogy említheted előttem ezt a szót, Hepzibah? - szólt Clifford, de éppen nem haragosan, mert ha valakinek szellemi erejét apróra összezúzták, az kis bántalmakra ingerlékeny lehet, de sohasem háborodik fel nagyon. Így Clifford is csupán szomorúan, érzéstől áthatott hangon beszélt. - Nem szép tőled, hogy ezt a szót említed, Hepzibah! Miféle szégyen érhet még engemet!

És az összeroppant ember - aki az élet élvezetére született, s azután olyan rettenetes sorsot szenvedett végig - nőiesen szenvedélyes sírásban tört ki. De hamar túlesett rajta, és csendes arckifejezéséből ítélve, békés lelkiállapotba került. Egy pillanatra még ebből is magához tért, és különös mosollyal tekintett Hepzibah-ra, amelynek ravaszkas, gúnyos, rejtett értelme titok maradt előtte.

- Igazán olyan szegények vagyunk, Hepzibah? - kérdezte.

Végül, mivelhogy a karszék kényelmes nagy volt, lágyan kipárnázva, Clifford álomba merült. Amikor Hepzibah meghallotta lélegzetének szabályos hullámlását (nem volt erős és teljes, hanem reszketeg és gyenge, leromlott szervezetének megfelelően), amint a nyugodt szendergés jegyei Hepzibah füléhez értek, kihasználta az alkalmat, hogy alaposabban megnézte bátyja arcát, amire eddig nem merészkedett. Felolvadt könnyeiben, lelke mélyéről a gyötrelmes nyöszörgése tört fel, tompa, gyengéd, kimondhatatlanul szomorú jajszó. A fájdalom és szánakozás ilyen mélységében nem érezte, hogy tiszteletlenség az elváltozott, megöregedett, megfakult, tönkrement arcba merednie. De amint kissé megkönnyebbült, lelkiismerete bántani kezdte, amiért olyan kíváncsian bámult rá most, amikor úgy megváltozott, s gyorsan félrefordulva leengedte a függönyt a napsütötte ablakra, és magára hagyta az alvó Cliffordot.

## VIII. A mai Pyncheon

Mikor Phoebe a boltba lépett, egy ismerős arcot pillantott meg: a néger - s vajh mind fel tudjuk sorolni -, az elefánt, a teve, a dromedárok és a mozdony mohó tisztelőjének arcát. Mivel a rendelkezésére álló összeget a megelőző két napon mind elköltötte e hallatlan luxuscikkekre, ezúttal nem magától jött, hanem édesanyja megbízásából: három tojásért és fél font mazsoláért. Phoebe a kisfiút kérésének megfelelően el is látta a kívánt árucikkekkel, de hálából állandó hűségéért, valamint reggeli utáni csemegeképpen még egy cethalat is a kezébe nyomott. A nagy hal most fordítottját élte át a ninivei prófétán szerzett tapasztalatának, mert azonnal útnak indították lefelé a vérpiros ösvényen, amelyet oly változatos összetételű karaván járt meg előtte. Bizony, ez a figyelemre méltó kisfiú igaz jelképe az öreg Időnek, mind embert-állatot egyformán felfaló végtelen étvágya miatt, mind pedig azért, mert miután annyi mindent elnyelt már a teremtségből, ő maga ugyanolyan friss és üde, mintha csak most került volna ki az alkotó kezéből.

Már félig behúzta maga után az ajtót, de aztán mégis visszafordult, és valamit motyogott Phoebének, amit nem lehetett jól érteni, mivel a cethalat még nem nyelte le.

- Mit mondasz, kis pajtás? - kérdezte Phoebe.

- Anyu kérdezteti - szólt újra a kis Ned Higgins, most már érthetőbben -, hogy van az öreg Pyncheon kisasszony bátyja? Azt mondják, hogy hazajött.

- Hepzibah néném bátyja! - kiáltott fel Phoebe, mert hirtelen érte a Hepzibah és vendége közt levő kapcsolat felfedezése. - A bátyja! S hol lehetett eddig?

A kisfiú tömpe orrára tette a mutatoujját, és fontoskodó arcot öltött, amit egy gyerek hamar megtanul, ha sokat csatangol az utcán, még ha egyébként butuska is. Mikor aztán látta, hogy Phoebe csak néz rá, és nem felel az édesanyja kérdésére, akkor szépen elment.

Alighogy a kisfiú lement a lépcsőn, egy úr jött rajta felfelé, s mikor fölért, benyitott a boltba. Jól megtermett férfiú volt, jócskán túl volt élete delén, és csak a magassága hiányzott hozzá, hogy alakja kifejezetten daliás legyen, vékony, fekete öltönyt viselt, amelynek anyaga nagyon emlékeztetett a posztóra. Megjelenésének tekintélyét több kellék is emelte még, nevezetesen egy aranyfejű sétatálca ritka keleti fából, egy makulátlan tisztaságú, fehér sál a nyakán, valamint alapos gonddal fényesített cipő. Sötét, szögletes arca, csaknem bozontosnak nevezhető, előreugró szemöldökeivel, természetből parancsoló hatású volt, s talán zord is lett volna, ha viselője nem munkálkodik azon, hogy ezt a hatást rendkívül derűs kedély és jóakarát jeleivel enyhítse. Mégis az arc alsó felén túlzott mértékben felgyült súlyos anyag miatt ez a kifejezés nem lehetett lelkes, inkább csak kenetes, azt mondhatnánk, hogy némileg olajosan fénylett, de korántsem olyan megnyerően, ahogy az illető szerette volna. Az apróságokra is fogékony megfigyelő mindenesetre úgy vélne, hogy ez az arckifejezés egyáltalán nem tanúskodott arról a nagy, belülről felfakadó jóságról, amelyet tükrözni kívánt volna. S ha ez a megfigyelő ráadásul még kissé rosszmájú is, nem csupán fogékony és éles szemű, akkor arra a következtetésre jutna, hogy az arcán ragyogó mosoly közeli rokonságban van cipője ragyogásával, amennyiben egyiknek is, másiknak is produkálása és fenntartása kemény fáradságába kerülhetett neki, illetőleg az inasának.

Mikor az ismeretlen belépett a kis bolthelyiségbe, melynek terében a kiugró első emelet és a sűrű lombú szilfa árnyéka, valamint a kirakatban díszelgő árucikkek bizonyos homályos közeget teremtettek, mosolya úgy felerősödött, mintha a szívét is odaadná, csak hogy széteszlassa mindazt a valóságos és lelki borongást, amely Hepzibah-t és lakótársait körülveszi - és pedig egyedül az arcáról sugárzó jóindulat fényével. Amikor a szikár aggszűz helyett egy ifjú lányt talált, szépet, mint a rózsabimbó, meghökkenését hirtelen nem tudta elrejteni. Egy pillanatra összevonta a szemöldökét, majd pedig még kenetesebb jóindulattal mosolygott rá, mint előbb.

- Á, értem, értem! - szólt mély hangon. Ez a hang, ha műveletlen ember torkából tör fel, nyers lett volna, azonban nagy gyakorlat eredményeképp megfelelő simára csiszolódott. - Nem is tudtam, hogy Hepzibah Pyncheon kisasszony ilyen kedvező körülmények közt fogott az üzlethez. Ön kisegít nála, nemde?

- Igen, kérem - válaszolta Phoebe, és könnyed, árnyalatnyi előkelő hangon hozzátette (mert akármilyen udvarias volt az úri vendég, nyilvánvalóan azt hitte róla, hogy bérért dolgozik) -, Hepzibah kisasszony unokahúga vagyok, látogatóban nála pár napra.

- Az unokahúga? Még hozzá vidékről? Ó, bocsásson meg, kérem - szólt az úr, meghajtotta magát, és rámosolygott, ahogyan Phoebére még sosem mosolyogtak, és sohasem hajoltak meg előtte. - Hát akkor közelebből is meg kell, hogy ismerjen, mert ha csak nem tévedek nagyot, csak egyetlenegy ilyenféle kis rokonom van! Hogy is hívják? - Mary? - Dolly? - Phoebe? - hát persze, Phoebe! Ön az csakugyan, drága unokafivérem és osztálytársam, Arthur egyetlen gyermeke, Phoebe Pyncheon? Most látom, a szájartása mennyire hasonlít rá! Igen, igen! Meg kell ismerkednünk! Atyafiak vagyunk, kislányom. Bizonyára hallott már rólam, én vagyok Pyncheon bíró.

Phoebe válaszul illedelmesen bókkolt, a bíró pedig előrehajolt, azzal a megbocsátható, sőt igazság szerint dicséretes szándékkal - tekintettel a közeli rokonságra és a nagy korkülönbségre -, hogy egy csókot nyomjon ifjú rokonának arcára rokonságuk és vonzalma jeléül. Sajnos, Phoebe (nem célzatosan, hacsak nem olyan ösztönös szándékból, amelyről az ész nem is vesz tudomást) épp a döntő pillanatban felegyenesedett, és nagy tekintélyű atyafia abba az igazán kínos helyzetbe került, hogy a pult fölé hajolva, ajkát csücsörítve, az üres levegőt csókolta. Újkori megismétlődése volt ez annak a mondabeli esetnek, amikor Ixion egy felhőt ölelt át, és annál mulatságosabb volt, mivel a bíró köztudomásúan gyűlölt mindent, ami üres, és büszke volt arra, hogy sohasem épít légvárakat. Tény és való - s ez Phoebe egyetlen mentsége -, hogy jóllehet Pyncheon bíró jóindulatának sugárözöne az utca másik oldaláról, vagy legalább egy tágas szoba túlsó végéből esetleg nem hatott volna kellemetlenül a női szemlélőre, mihelyt azonban sötét, jól táplált ábrázatát (melyen ráadásul olyan durva szálú szakáll nőtt, hogy soha nem tudta tövig, simára leborotválni) közvetlen kapcsolatba akarta hozni hódolatának tárgyával, jóindulatát mindjárt kellemetlenül töménynek érezték. Valahogyan túl egyértelműen mutatkozott meg a férfi minden efféle gesztusában. Phoebe önkéntelenül lesütötte a szemét, s nem tudta pontosan, miért, de érezte, hogy fülig elpirul a tekintetétől. Hiszen máskor is megcsókolták már, legalább fél tucat különféle nagybácsi és unokatestvér, sohasem kényeskedett, voltak idősebbek is, fiatalabbak is, mint ez a sűrű szemöldökű, szűrös szakállú, fehér sálas, kenetesen jóindulatú bíró! Miért csak neki nem engedte meg?

Mikor Phoebe felemelte a tekintetét, megijedt a bíró arcán végbement változástól, ez igazán megdöbbenő is volt, ha tekintetbe vesszük, hogy mennyi árnyalati különbség állapítható meg egy napsütésben fürdő és egy viharfelhőktől beárnyékolt táj között; nem mintha a bíró arcában nyoma lett volna az utóbbi kép kavargó hevességének, mert rideg volt, közömbös és mozdulatlan, mint mikor egész nap borús az ég.

„Istenkém! Mit tegyek? - gondolta magában Phoebe, a falusi lány. - Most egyszerre olyan, mintha szíve-lelke kőből lenne, és fagyos, mint a keleti szél! Nem akartam én bántani! Csakugyan az unokabátyám, hagytam is volna, hogy megcsókoljon, ha tudtam volna!”

És ekkor Phoebe hirtelen rádöbbsent, hogy Pyncheon bíró és senki más az, akinek miniatűrjét a fényképész megmutatta neki a kertben, s az a rideg, komor, könyörtelen kifejezés, amely most kiült az arcára, ugyanaz, amit a napfény csökönyös állhatatossággal kimutatott rajta. Akkor hát nem is pillanatnyi szeszélye volt ez, hanem ügyesen rejtett, de életére szüntelen ránehezedő sötét komorság? S még ez nem elég, ezt a jellemvonást úgy örökölte; akár valami családi kincset, sok-sok nemzedéken keresztül úgy hagyományozta rá szakállas őse, akinek a képmásán a ma élő bírónak mind arckifejezése, mind - csodálatos pontossággal - az arcvonásai is mintegy előre meg voltak jósolva? Ha valaki filozofikusabb alkat, mint Phoebe, megretten, amikor ehhez a gondolathoz ér. Ez másként azt jelentette, hogy mindazok a gyengeségek, hibák, átkos szenvedélyek, csúf indulatok és lelki betegségek, amelyek bűnre hajtják az embert, sokkal nagyobb biztonsággal öröklődnek nemzedékről nemzedékre, mint amit az emberi törvényhozás a szerzett kincsek és tisztségek átörökítésével kapcsolatosan valaha is elérhetett.

De hogy történt, hogy sem, alig pihent meg ismét Phoebe szeme a bíró ábrázatán, máris eltűnt visszataszító komorsága, és a lányt egészen hatalmába kerítette a fullasztó, forró kánikulai jóindulat, melyet ez a kitűnő ember árasztott nagy szívéből az őt körülvevő térségbe; igen hasonlóan a kígyókhöz, amelyekről azt mondják, hogy mielőtt valakit megigéznének, jellegzetes illatot árasztanak magukból.

- Ezt már szeretem, Phoebe húgom! - kiáltotta határozott helyeslő fejbólintás kíséretében. - Ez már igen, húgocskám. Erényes kislány vagy, tudsz magadra vigyázni. Egy fiatal lány - különösen, ha ilyen csinos - nem lehet eléggé takarékos az ajkával.

- Higgye el, uram - szólt Phoebe, igyekezve nevetéssel elűtni a dolgot -, igazán nem akartam megharagítani.

Akár be lehetett ezt tudni a rosszul sikerült első találkozásnak, akár nem, Phoebe még mindig bizonyos tartózkodással viseltetett rokona iránt, ami tulajdonképpen idegen volt nyílt, közvetlen természetétől. Nem tudott szabadulni attól a bizarr ötlettől, hogy a családalapító puritán ős, akiről annyi sötét mendemonda keringett, az egész New England-i Pyncheon-ág közös őse, aki a hétormú házat építette, és oly szokatlan módon lelte benne halálát - hogy tulajdonképpen ő maga lépett most a boltba. Manapság, amikor már minden szükségeset olyan gyorsan lehet elintézni és beszerezni, nem is lehetett az ezredesnek nehéz dolga. Amint megérkezett a túlvilágról, csak beült egy negyedóra a borbélyhoz, és az máris takaros, szürke pofaszakállat nyírt az állat borító nagy szakállból, azután igénybe vette egy készruha-áruház szolgálatait, s bársonyzekéjét, fekete köpenyét s álla alól a dús csipkézettű nyakfodrot fehér ingre, nyakkendőre, valamint mellényre, kabátra, pantallóra cserélte, míg végül vasmarkolatú díszkardja helyett megemelintve egy aranyfejű sétapálcát, íme, a kétszáz évvel ezelőtt élt Pyncheon ezredes mint a jelen perc Pyncheon bírója lép elénk.

Phoebe természetesen sokkal józanabb lány volt annál, semhogy ezt az elképzelést egy mosolynál többre méltatta volna. Az is lehetséges, hogyha a két alak egymás mellett áll eléje, sok különbséget észlelt volna közöttük, s azonosságuk nagyjából való hasonlóságra mérséklődik. Az azóta eltelt évek hosszú sora, és az éghajlat, mely oly kevésbé hasonlított a családalapító angol úr hazai légköréhez, szükségképpen lényeges eltéréseket hozott létre utódjának szervezetében. A bíró izomzatának súlya és kiterjedése aligha volt akkora, mint az ezredesé, amaz kétségkívül izmosabb fickó lehetett. Bár kortársai között elég nagy súlyú egyéniségként tartották számon, testének súlyát is érte, és tekintélyes alapzattal bírt, amely

igen alkalmassá tette a bírói tisztre, mégis úgy gondoljuk, hogy ha e ma élő Pyncheon egy mérlegre állítanánk őseivel, egyiküket a mérleg egyik, másikukat a másik serpenyőjébe, akkor Pyncheon bíró oldaláról legalább fél, régi jó mázsa hiányzott volna még, hogy a mérleg egyensúlyban legyen. Azonkívül a bíró arcáról eltűnt az az egészséges pirosszínű árnyalat, amely az ezredes viharvert arcképének sötét tónusai alól még mindig virított, és sápadt színt öltött, a honfitársaira általában jellemző arcszínt. Továbbá, ha nem tévedünk, akár milyen kemény puritán utód is a szóban levő úr, bizonyos fajta idegesség mégis megfigyelhető volt rajta. Ennek egyik megnyilvánulásaként arca sokkal mozgékonyabb volt, mint a hajdani angol úré lehetett, áthatóbb élénkségű, azonban valami szilárdabb vonás árán, amelyre ezek az új, finomabb képességek fémét oldó savként hatottak. Ez a folyamat, amennyire tudomásunk van róla, része talán az egyetemes emberi fejlődésnek, amely valahányszor feljebb hág egy fokkal, arányos mértékben csökkenti a testi erő, az erőszak szükségét, és így az a szerepe lehet, hogy fokozatosan átlényegítsen, míg testünk durvább anyagát semmivé finomítja. Amennyiben ez igaz, Pyncheon bíróra (s nagyon sok embertársára) ráfért volna még egy-két évszázad finomítás.

A bíró és őse szellemi és erkölcsi hasonlósága legalább olyan megalapozottnak látszott, mint amire vonásaik és arckifejezésük nagy rokonsága nyomán következtethetnénk. Annak idején, Pyncheon ezredes ravatalánál tartott gyászbeszédében, a pap teljes mértékben szentté avatta megboldogult hívét, s mintegy ablakot nyitva a templom tetején s a föléje boruló égboltozaton, látni engedte őt, amint a számára rendelt helyen ül, hárfával kezében, a megdicsőült világ glóriás énekesei közt. Sírkövén is magasztaló szavak állnak, s a hivatalos történetírás, amennyiben számon tartja lapjain az ezredes, szintén nem vonja kétségbe jellemének egyenességét és becsületességét. Ugyanígy van a ma élő Pyncheon bíróval is, sem papi személy, sem a hivatalos kritika, sem a sírkő feliratának szövegezője, sem az országos vagy a helyi politika történetírója a viláért sem vonná kétségbe ennek a kiváló embernek a hűséges keresztyénységét, becsületes emberségét, bírói megbízhatóságát, avagy bátorságát és kitartását, amiről mint pártjának sokat próbált harcos tagja tanúságot tett. De ha félretesszük a hideg, külsőleges szavakat, melyeket a véső, a szónokló hang s a történetet író toll rögzít a nyilvánosság és a távoli jövő számára - és amelyek, mivel a nyilvánosságnak szánták, sokat veszítenek önkéntességükből és hitelükből éppen, mert az író vagy a szónok tisztában van ezzel -, voltak bizonyos fennmaradt mende-mondák is az ezredesről, és közszájon forgó pletykák a bíróról, amelyek meglepően egybevágtak. Sokszor tanulságos dolog átmenetileg a felesége szemével nézni egy-egy közéleti személyiséget, milyen otthon házikámban, éppígy annál is alig találhatunk érdekesebb dolgot, mint megfigyelni a különbséget a nyomtatásra szánt arcképmetszet és a modell háta mögött körözött ceruzarajzok között.

Például: a legenda szerint a puritán ős csillapíthatatlan vagyonéhségben szenvedett; hasonlóképpen a bíróról is azt mondták, hogy látszólagos nagyvonalú költekezése ellenére szűkmarkú, sőt vasmarokkal tartja, amit szerzett. A családalapító bizonyos nyers szívélyességgel élt az érintkezésben, olyan csiszolatlan, jóakarató szavakkal és gesztusokkal, amelyeket legtöbbször a kemény, férfias jellem áthatolhatatlan páncélja mögül is előtörő, eredendő jóság jelének hittek. Utóda, a bíró, a műveltebb kor követelményeinek megfelelően átlényegítette ezt a nyers jóakaratot azzá a széles, jóságos mosollyá, amellyel déli naphoz hasonlóan ragyogott utcahosszat, amerre ment, vagy kandallótűz gyanánt bevilágította ismerőseinek társalgóit. Az egykori puritán - ha nem a rosszindulat koholta ellene azokat a történeteket, amelyeket még manapság is csak suttogva adtak tovább róla - áthágott bizonyos szabályokat, amelyeket a hozzá hasonló erős testi alkatú személyek rendszerint áthágnak, bármily szilárdak is egyébként hitükben vagy elveikben, míg csak le nem vetkőznek minden tisztátalanságot, melyet a durva földi anyaggal együtt magukban hordoznak. Történetünk lapjait nem szennyezzük be azokkal a

korunkbeli pletykákkal, amelyek ilyen tekintetben netán a bíró nevéhez is kapcsolódnak. Az egykori puritán egyébként élet-halál ura volt otthon, és három feleséget elnyűtt egymás után, pusztán egyéniségének könyörtelen súlyával és ridegségével a házasesetben, s egymás után kísérté korai sírjukba megtört szívű asszonyait. Ezen a ponton nem egyezik a párhuzam. A bíró csak egyszer nősült, és felesége meghalt házasságuk harmadik vagy negyedik évében. Azonban volt egy pletyka - mert annak tartjuk, bár attól még jellemző lehet a bíró házastársi magatartására -, hogy a hölgyet mézesheteik alatt érte a halálát okozó lelki csapás, s attól fogva senki nem látta mosolyogni, mert férje arra kényszerítette, hogy reggelente az ágyban szolgáljon fel neki kávéval annak elismeréséül, hogy ő ura és parancsolója.

De az öröklött hasonlóságok kérdése, amelyeknek ismétlődő visszatérését apáról fiúra valójában képtelenség nyomon követni, túlságosan is termékeny téma, különösen, ha meggondoljuk az ősök nagy számát, akik ott rejtőznek minden egyes ember mögött, egy-két évszázadnyi távolságban. Ezért csak annyit mondjunk még, hogy a puritán ős - legalább a kemencesutbeli hagyomány, amely egyes alakok jellegzetességeit csodálatos elevénységgel őrizi, így meséli -, tehát az egykori puritán, vakmerő, könyörtelen, dölyfös és ravasz ember volt; céljait mélyre rejtette, és míg következetesen végre nem hajtotta, nem volt nyugta, és félretett minden lelkiismereti aggályt; kíméletlenül átgázolt a gyengébbeken, s ha feltétlenül szükségesnek mutatkozott, mindent megtett, hogy maga alá gyűrje az erősebbet is. Hogy a bíró hasonlított-e reá e tekintetben, az történetünk folyamán ki fog derülni.

Az imént vont párhuzamok aligha fordulhattak meg Phoebe agyában, aki falusi születésű volt, ott is nevelkedett, és száználmasan keveset ismert meg a családban hagyományos történetekből, amelyek úgy lengtek-lebegtek mindenfele a hétormú ház szobáiban és tűzhelyei fölött, akár a pókhálók vagy a lerakódó füst. Egyvalami mégis volt, apróság voltaképpen, ami oktan nagy riadalmat keltett benne. Az átokról, amellyel Maule, a halálra ítélt boszorkánymester sújtotta Pyncheon ezredet és leszármazottak, ő is hallott - hogy Isten vérrel itatja őket -, s arról az elterjedt hiedelemről is, hogy e titokzatos vér bugyborékolását néha hallani lehet egyikük-másikuk torkában. Az utóbbi szóbeszédet - mint értelmes lényhez, különösen pedig mint a Pyncheon család egyik tagjához illet - Phoebe képtelenségnek tartotta, hiszen az is volt kétségtelenül. A régi babonák azonban - miután sok emberi szívben meggyökereztek, természetessé váltak, akár a lélegzés, és amint egymás után egyik ajkáról a másik fülébe jutottak - a kézenfekvő, az ismert igazság erejével hatnak. Át- meg átjárja őket a házi tűzhely füstje. Hosszas áttételekkel, az egyéb házi eseményekkel és tényekkel együtt könnyen a hitelesség színezetét öltik magukra, és befolyásuk rendszerint nagyobb, semmint hinnénk. Így történetelt, hogy amikor Phoebe egy bizonyos hangot hallott a bíró torkából - mely nála eléggé szokásos volt, nem mintha akarta volna, de hát semmi különös nem jelentett, ha csak nem egy elhanyagolható légsövi bántalmat, vagy pedig, némely aggályok szerint, gutaütésre való hajlamot -, mikor Phoebe ezt a furcsa, illetlen gurgulázó hangot meghallotta (amelyet az író sosem hallott, és nem is képes leírni), igen tapintatlan módon megrémült, és összecsapta a kezét.

Persze nevetséges, hogy ilyen apróság kihozta a sodrából, és valósággal megbocsáthatatlan, hogy ennek jelét is adta pontosan az előtt, akit leginkább érintett. De váratlanul érte a dolog, és még hozzá oly különös módon egybevágott az ezredessé és a bíróval kapcsolatos előbbi képzelgéseivel, hogy most egy pillanatra teljesen azonosult előtte a két személy.

- Mi történt magával, leányom? - szólta Pyncheon bíró, ezúttal ismét kemény tekintetével sújtva Phoebét. - Talán megijedt valamitől?

- Ó, semmi, uram, semmi a világon! - válaszolta Phoebe, kicsit kényszeredetten nevetve, mert haragudott magára. - De talán Hepzibah nénémel kíván beszélni. Parancsolja, hogy kihívjam?



- Nem, várjon még egy kicsit, kérem - szólt a bíró, ismét napsugarat ontva. - Úgy tűnik, mintha jelenleg egy kissé izgatott lenne. A városi környezet, kedves Phoebe húgom, úgy látszik, nincs harmóniában az ön megszokott, egészséges vidéki életmódjával. Vagy történt valami, ami külön is megzavarta? Valami döntő esemény Hepzibah néne családjában? Valakinek a megérkezése, nemde? Ó, mindjárt gondoltam! Nem is csodálom, hogy rossz hangulatban van, kis húgom. Ilyen vendéggel egy fedél alatt hálni, ez bizony könnyen megzavarhat egy ártatlan fiatal lányt!

- Igazán zavarba hoz, uram - válaszolta Phoebe, kérdő tekintetét a bíróra függesztve. - Senki olyan vendég nincs a házban, akitől félni kellene, csak egy szegény, szerencsétlen, kedves, gyermekes ember, alighanem Hepzibah nénem bátyja. Attól tartok (de ön, uram, jobban tudhatja nálam), hogy nincs teljesen eszénél, de olyan csendes, olyan jóindulatú, hogy egy anya nyugodtan rábízhatná a kisgyerekét, eljátszana vele, azt hiszem, olyanformán, mintha csak egy-két évvel lenne idősebb, mint a baba. Még hogy ő megijesztett volna! Hát erről aztán szó sincs!

- Örülök, hogy ilyen kedvező és elfogulatlan véleményt hallhatok Clifford unokatestvéremről - szólt a jóindulatú bíró. - Sok évvel ezelőtt együtt töltöttük gyermekkorunkat és fiatalságunkat, mindig vonzódtam hozzá, és ma is nagyon érdekel a sorsa. Ha jól értem, Phoebe húgom, gyengeelméjűnek látszik. Isten adjon neki legalább annyi szellemi erőt, hogy megbánhassa régi bűneit!

- Azt hiszem, senki sincs - jegyezte meg Phoebe -, akinek kevesebb megbánni való bűne lenne.

- Lehetséges volna, kedvesem, - mondta erre a bíró szánakozó tekintettel -, hogy még nem hallott Clifford Pyncheonról? Hogy nem ismeri a történetét? Nos, ez nagyon is jól van így, az édesanyjától valóban szép, hogy így tiszteletben tartja annak a családnak a becsületét, amelynek nevét viseli. Higgye csak a legjobbat erről a szerencsétlen emberről, amit hinni tud, és remélje, amit remélni tud! Ez olyan szabály, amelyet minden keresztyén embernek követnie kellene, amikor egymást megítélik; különösen helyes és bölcs pedig rokonok között, akiknek a jelleme szükségképpen kölcsönös összefüggésben áll egymással. De hol van Clifford? A társalgóban? Csak bemegyek hozzá egy pillanatra és megnézem.

- Talán mégis jobb lenne, uram, ha szólnék Hepzibah nénemnek - mondta Phoebe, bár hirtelen nem is tudta, nem helyesebb-e ilyen szerető rokont gondolkodás nélkül beljebb engedni a ház családi használatú részébe. - Úgy láttam, bátyja reggeli után elszundított egy kicsit; és tudom, nem venné szívesen, ha megzavarnánk őt. Nagyon kérem, uram, engedje meg, hogy szóljak neki!

De úgy látszott, hogy a bíró mindenáron bejelentés nélkül akar bemenni; és amikor Phoebe, olyan ember mozgékonyásával, akinek minden mozdulata azonnal követi gondolatait, elébe állt az ajtóban, a bíró nem sokat udvariaskodott, hanem egyszerűen félretolta az útból.

- Nem, nem, Phoebe kisasszony! - szólt Pyncheon bíró olyan mély hangon, mint a mennydörgés, és olyan sötét ábrázattal, mint a fekete felhő, amely a vihart jelzi. - Ön csak maradjon itt! Jól ismerem én a házat, Hepzibah unokatestvéremet, nemkülönben Clifford bátyját is! Az én kis vidéki unokahúgomnak nem kell azzal fáradnia, hogy bejelentsen! - amíg az utóbbi szavakat kimondta, hirtelen haragjának nyilvánvaló jelei ismét átalakultak az előbb tanúsított jóságos modorra.

- Én itthon vagyok itt, Phoebe, jusson eszébe, maga a vendég. Azért csak benézek, hogy van Clifford, és közlöm vele meg Hepzibah-val, hogy mennyire örülök, s mindkettőjüknek a legjobbakat kívánom. Amikor ilyen nagyot fordult a sorsuk, úgy helyes, hogy mindketten tőlem magamtól hallják, mennyire szeretnék segítségükre lenni. Ó, de látom, itt is van már Hepzibah!

Valóban így történt. A bíró erős, dörgő hangja behatolt a társalgóba, az idős úrhölgy fülébe, amint félrefordított arccal örködött bátyja álmán. És most úgy rontott a boltba, mégpedig, kénytelenek vagyunk megvallani, külsejében is mulatságosan hasonlóképp, mint egy sárkány, amely a tündérmesékben az elvarázsolt szépség felett örködik. Szokott szemöldökráncolása ez esetben kétségtelenül túlságosan haragos volt ahhoz, hogy rövidlátásának ártatlan kifogásával menthessük. Úgy fordult Pyncheon bíró felé, hogy az zavarba jött, sőt valósággal meg is ijedt tőle, mert előzőleg nem tudta felmérni azt a hatékony szellemi erőt, amelyet egy mélységes és megalapozott ellenszenv jelent. Amaz elutasító mozdulatot tett a kezével, és mint a tiltás jelképe állt ott, egész hosszában, az ajtó sötét keretében. Mi azonban elárulhatjuk, amit egyedül Hepzibah tudott, hogy született félénksége erős reszketés formájában szétáradt rajta, és minden tagját megvacogtatta.

Valószínű, hogy a bíró is tudta, mily kevés harciasság rejtőzik Hepzibah ijesztő fellépése mögött. Mindenesetre igen erős idegzetű úriember volt, hamar leküzdötte zavarát, és nem mulasztotta el kinyújtott karral közeledni Hepzibah felé; előretörését óvatosságból még egy ragyogó mosollyal is fedezve, mely olyan perzselő volt, hogy ha csak félannyira forró, mint amilyennek mutatkozik, egész lugasra való zöld szőlő egyszeriben megérett volna nyáridéző hevétől. Valóban, szándékában is lehetett, hogy szegény Hepzibah-t, mint egy sárga viaszfigurát, álló helyében megolvassza.

- Hepzibah, szeretett unokatestvérem, olyan boldog vagyok! - kiáltott fel a bíró érzelemmel telített hangon. - Végre van miért élnie. Igen, és engedje meg, hogy így mondjam: a mai naptól mindannyiunknak, rokonainak, barátainak egyaránt, egy céllal gazdagabb lett az életünk, mint tegnap volt. Úgy siettem, ahogy csak tudtam, hogy minél előbb felajánlhattam minden rendelkezésemre álló eszközt, amivel kényelmessé tehetem Clifford életét. Ő mindannyiunk gondja egyaránt. Én tudom, hogy milyen sokra van szüksége, hogy valamikor milyen sokra volt szüksége - az ő kényes ízlésével és a szép iránti rajongásával. Egész házam - képek, könyvek, bor, az asztal örömei, mindezt felajánlom, rendelkezze vele! Szívbeli meglegedésemre szolgálna, ha láthatnám. Bemehetek hozzá most mindjárt?

- Nem - szólt Hepzibah, hangja reszketett az átérzett kintől, úgyhogy kevés szót tudott csak kimondani. - Nem fogadhat látogatót!

- Látogatót? De édes jó unokanővérem! Engem nevez annak? - kiáltott fel a bíró, akinek érzékenységet, úgy látszott, igen sértette ez a hűvös kifejezés. - Ó, hát hadd lássam akkor inkább vendégül, s magát is vele együtt. Költözzenek át azonnal hozzám. A falusi levegő és mindaz a kényelem, sőt mondhatnám luxus, amit házamban felhalmoztam, csodát fog művelni vele. S mi, drága Hepzibah húgom, együtt fogunk töprengem, örködni és dolgozni, hogy drága Cliffordunk boldog lehessen. Jöjjenek hozzám! Miért kellene több szót vesztegetnünk arra, ami egyformán kötelességem és örömöm? Költözzenek át azonnal!

Mikor Phoebe ezt a többször is megismételt vendégszerető hívást hallotta, s vele az igaz rokoni érületről tanúskodó vallomásokat, úgy megindult tőle, hogy szeretett volna Pyncheon bírónak a nyakába ugrani, és megadni neki azt a csókot, amelytől az előbb még visszariadt. Egészen más történt Hepzibah-val; keserű szívére a bíró mosolya láthatólag úgy hatott, mint napfény az ecetre, ha rásüt, tízszer olyan savanyú lesz, mint előbb volt.

- Cliffordnak - szólt, s mivel még mindig nagyon izgatott volt, most sem tudott többet mondani egy rövid, erőszakkal előtörő mondatnál -, Cliffordnak itt az otthona!

- Az ég ne vegye bűnéül, Hepzibah - szólt Pyncheon bíró, szemét tiszteletteljesen a méltányos igazságszolgáltatás azon színhelye felé emelve, amelyre hivatkozott -, ha engedi, hogy valami régi keletű viszály vagy előítélet irányítsa ebben a döntésben! Tárt szívvel állok ön előtt, kész

vagyok rá, sőt azon vagyok, hogy befogadhassem mindkettőjüket, önt is, Cliffordot is. Ne utasítsa el jó szolgálataimat - komoly ajánlatomat, mely javukat szolgálja! Én vagyok a legközelebbi rokon, de amit ajánlok, nem válik szégyenemre semmilyen tekintetben. Nagy felelősséget vesz magára, ha bátyját arra kényszeríti, hogy ebben a gyászos házban, ebben a fojtó levegőben éljen, amikor rendelkezésére áll az az élvezetes szabadság, melyet vidéki házam nyújthat!

- Cliffordnak az nem tenne jót! - szólt Hepzibah hasonló rövidséggel, mint előbb.

- Asszony! - tört ki a bíróból a harag -, mit jelentsen ez? Van más segítsége is? Mindjárt gondoltam! Vigyázzon, Hepzibah, vigyázzon! Clifford még sötétebb romlás szélén áll, mint amelybe egyszer már belehullott! De mit fecsegek itt, tudhattam volna, hogy nőkkel nem lehet tárgyalni! Félre az útból! Látnom kell Cliffordot!

Hepzibah széttárta sovány karjait, hogy védje az ajtót, szinte úgy látszott, mintha tömegében is növekednék, s annál félelmetesebben nézett, minél nagyobb volt szívében a félelem és az izgatottság. De most egy hang feltartotta Pyncheon bírót annak a nyilvánvaló szándékának végrehajtásában, hogy erővel is bejusson, egy bentről jövő, gyenge, reszketeg, nyöszörgő hang, a védtelen rémület hangja, amelyben nem fejeződött ki több erő az önvédelemre, mint amennyi egy riadt csecsemőben van.

- Hepzibah, Hepzibah! - szólt a síró hang -, borulj térdre előtte! Csókold meg a lábát! Könyörögj neki, hogy ne jöjjön ide! Ó, segíts, hogy könyörüljön rajtam! Irgalom! Irgalom!

Egy pillanatra nem lehetett tudni, mi a bíró szándéka, nem akarja-e Hepzibah-t mégis félreállítani és átlépni a társalgó küszöbét, amely mögül ez a szánni való, határozatlanul artikulált könyörgés hallatszott. Nem a szánalom tartotta vissza, mert első pillanatra, amikor meghallotta az elhaló hangot, szeme vörösen fellángolt, gyorsan előrelépett, s közben sötét, határtalan düh és kegyetlenség áradt egész lényéből. Pyncheon bírót megismerni annyi volt, mint látni őt ebben a pillanatban. Ilyen megnyilatkozás után mosolyoghat már olyan túláradozó hévvel, ahogy tetszik, előbb érleli édesre a szőlőt, sárgára az úritököt, mintsem kitörölhetné e benyomás vassal égetett bélyegét a szemlélő emlékezetéből. És magatartása csak annál félelmetesebb lett azáltal, hogy nem fejezett ki egy csepp felindultságot vagy gyűlöletet sem, csupán egy bizonyos kíméletlen, barbár célratorést, amely önmagán kívül mindent felemészt.

De vajon nem rágalmazunk-e egy rendkívüli, egy szeretetre méltó embert? Nézzék csak a bírót! Látni rajta, hogy érzi: tévedett, amennyiben a szerető gondoskodást kissé túl erélyesen próbálta rákényszeríteni azokra, akik azt nem tudják kellőképpen értékelni. Íme, ő kész várni, míg jobb belátásra térnek, akkor is ugyanolyan készséggel lesz segítségükre, mint a jelen pillanatban. Ábrázataról, amint az ajtóból visszavonul, mindent megértő jóság sugárzik, amelyből nyilvánvaló, hogy mindhármukat, Hepzibah-t, a kis Phoebét, a jelen nem levő Cliffordot s mellesleg még az egész világot készséggel befogadja hatalmas szívébe, hogy szeretetének meleg áramában füröszthesse őket.

- Nagyon igazságtalan volt velem, drága Hepzibah unokatestvérem - szólt, előbb érzéssel feléje nyújtva jobb kezét, majd felhúzza rá a kesztyűt, mint aki távozni készül. - Nagyon igazságtalan! De én megbocsátom, és minden erőmmel azon leszek, hogy megváltozzék a véleménye. Természetes, hogy ha szegény Cliffordunk ilyen szánandó lelkiállapotban van, tekintettel kell lennem rá, nem kényszeríthetem rá a társaságomat. De ígérem, hogy úgy öröködöm jóléte felett, mintha saját édestestvérem lenne, és akármi történjék is, drága húgom, egyiküket sem fogom erővel kényszeríteni, hogy beismerjék a velem szemben elkövetett igazságtalanságot. Ha mégis belátnák maguktól, nem kívánok szebb elégtételt, csak azt, hogy fogadják el mindazt a jót, amit hatalmamban van felajánlani.

Hepzibah felé meghajolt, Phoebe előtt atyai jóakarattal megbiccentette a fejét, és távozott; amint az utcán végigment, jobbra-balra mosolygott. Ahogy gazdagoknak általában szokása, ha a köztársaság kegyeire pályáznak, mintegy bocsánatot kért a köznéptől gazdagságáért, szerencséjéért és magas állásáért azzal a leereszkedő, szívélyes modorral, amellyel mindenkit kezelt, aki csak ismerte; annál alább adván a méltóságát, minél egyszerűbb embernek köszönt, és éppen ezáltal gögösebbnek mutatkozván javai és tisztségei nyilvánvaló tudatában, mintha egy sereg útcsináló szolga járt volna előtte. A szóban forgó délelőttön meg (legalábbis a városban ezt beszéltek) olyan tömény odaadás sugárzott Pyncheon bíróból, hogy még egyszer körbe kellett járni az öntözőkocsinak, hogy elüljön a por, amely ilyen forró napsütés nyomában keletkezik.

Alig tűnt el szem elől, Hepzibah fehér lett, mint a fal, Phoebéhez támolýgott, és a vállára hanyatlott.

- Ó, Phoebe! - nyögte -, ez az ember életem megrontója! Hát soha, de soha nem lesz elég bátorságom, soha nem tudok annyira uralkodni a hangomon, hogy keményen szemébe mondjam, kicsoda?

- Valóban olyan gonosz? - kérdezte Phoebe. - Amit ajánl, az jó indulatra vall.

- Ne emlegesd ezt... kőből van a szíve! - felelte Hepzibah. - Kérlek, menj be Cliffordhoz, és beszélj vele! Vidámítsd fel, és nyugtasd meg! Elszomorítaná, ha engem ilyen állapotban látna. Menj be hozzá, drága kis szívem, én meg addig megpróbálom ellátni a vevőket.

Phoebe engedelmeskedett, de belül kétségek zaklatták, nem tudta, mi rejlik az imént lezajlott jelenet mögött, és azt sem, hogy vajon bírák, papok és más hasonló magas tisztú és tiszteletre méltó egyéniségek lehetnek-e mások is, akár csak kivételképpen is, mint becsületes, igaz emberek. Nagy zavart okoznak az effajta kétségek, sőt rémületet és megdöbbenést, ha igaznak bizonyulnak, abban a megállapodott, rendszerető, minden szabályt tiszteletben tartó osztályban, amelyhez a mi falusi kislányunk is tartozott. Merészebb gondolkodásra hajlamos ember némi keserű örömet meríthet ebből a felfedezésből, mert azt bizonyítja, hogy gonosz az egész világ, ha egyszer magas- és alacsonyrendűek egyaránt művelik a gonoszságot. Nagyobb áttekintéssel, mélyebbre hatolva arra a meggyőződésre jutunk, hogy állás, rang, méltóság, mind hamis dísz, nem méltó az emberi megbecsülésre, de azért mégsem kell attól tartanunk, hogy e felfedezéstől felfordul a világ, és visszazuhan az ősz káoszba, Phoebe azonban, hogy a mindenség egyensúlyát fenntartsa, inkább kész volt bizonyos értelemben elfojtani a bíró jellemére vonatkozó ösztönös érzéseit. Ami pedig nénye vádját illeti Pyncheon bíró becsstelenségéről, arról az volt a véleménye, hogy Hepzibah szívét bizonyosan valami régi családi gyűlölködés keseríti ellene, az a fajta indulat, amelyben rendszerint a néhai kihalt szeretet még mérgezőbb hatású, mint a harag.

## IX. Clifford és Phoebe

Valóban volt valami magasrendű, nagyvonalú és nemes szegény öreg Hepzibah öröklött természetében! Vagy pedig - s ez nagyon gyakran van így - a szegénységben gazdagodott, a gond növelte, élete egyetlen, magányos, nagy szenvedélye emelte magasba s fegyverezte fel olyan hősiességgel, amire úgynevezett szerencsés körülmények között sohasem lett volna képes. Vigasztalan évek hosszú során, többnyire reménytelenül, és sohasem bízva egészen, annyit tudva csak, hogy minden vágya ez, várt arra a fordulatra, amely most végre bekövetkezett. A maga részéről nem kért többet a gondviseléstől, mint hogy bátyjának szentelhesse életét, akit egész szívéből szeretett és csodált mindazért, ami volt, vagy lehetett volna - és aki mellett kitartott, egyes-egyedül a világon, egész lelkével, tisztán, pillanatról pillanatra, amíg élt. És most, amikor élete alkonyán visszatért az elveszett, hosszan tartó, kivételes szenvedéséből, teljességgel órá volt utalva, nemcsak anyagi létének fenntartása szempontjából, hanem minden egyébért is, ami szellemi értékét megadja. És ő megfelelt ennek a hivatásnak. Íme, előjött a hívásra, szegény, ösztövére Hepzibah, zizegő selyemruhában, recsegő izületekkel, haragos szemöldökének szomorú ferdeségével - készen arra, hogy megtegyen minden tőle telhetőt; és elegendő szeretettel ahhoz - hogyha az érzés önmagában elegendő lenne -, hogy százszor annyit is megtegyen. Látvány nem lehet könnyezni valóbb - és az ég bocsássa meg nekünk, ha ezt megállapítva sem fojthatunk el egy halvány mosolyt -, sem igazabbul tragikus, mint amelyet Hepzibah nyújtott ezen az első délutánon.

Milyen óvatosan igyekezett Cliffordot nagy, meleg szeretetében bugyolálni, s egy egész világot teremteni körülötte, megóvni a külső hideg s kopárság kínzó tudatától! Milyen szánalmas volt sok apró erőfeszítése, hogy szórakoztassa, s mégis, milyen nagy lélekből fakadt!

Tudta, hogy bátyja mennyire szerette a verseket és a regényeket kicsi korától fogva, kinyitotta hát az egyik kulcsra zárt könyvszekrényt, és polcairól leemelt jó csomó könyvet, amelyek a maguk idején kitűnő olvasmányok voltak. Volt ott egy kötet Pope *A fürtrablás*, továbbá a *Tatler* egy bekötött évfolyama és Dryden mulatságos *Vegyes írásai*, kopott aranyozású kötések kívül, fakult csillogású gondolatok belül. Cliffordnál nem volt sikerük. Ezeknek s a jó társaságban közkézen forgó íróknak be kell érniök azzal, hogy műveik csak újdonságukban tündökölnék a frissen szőtt szőnyeg dús színeivel, egy-két emberöltő alatt bájuk elsorvad, újdonságuk odavész; mindebből egy szikrányi sem marad az olyan olvasó számára, akinek a jó módor és a helyes viselkedés iránti érzéke végképp eltompult. Hepzibah ezek után *Rasselas*-t vette elő, és a *Boldog völgy*-ből kezdett felolvasni, holmi ködös sejtelem alapján, hogy e könyv az elégedett életmód titkát hordozza lapjain, amely - legalább erre az egy napra - hasznára lehet kettőjüknek. Csakhogy a *Boldog völgy* felhőbe borult. Ráadásul Hepzibah számtalan hibás hangsúllyal sértette hallgatója fülét, az ilyet Clifford - úgy látszott - rögtön megérezte, holott a szöveg értelmére oda sem figyelt; nem is nagyon igyekezett megérteni, amit hallott, csak a belőle áradó végtelen unalmat észlelte, haszna nem volt semmi. Húgának hangja, méghozzá természetből fogva, kissé érdes volt, és gyászos élete folyamán bizonyos károgó színezetet vett fel, amely, ha egyszer beveszi magát az emberi torokba, kiirthatatlan, mint a bűn. Ez az életen át tartó károgás, amely örömet és bánatot jelentő szavakat egyaránt aláfest, nőknél és férfiaknál egyaránt a mélyen fészkelő bánat egyik jegye, s nyomban, amint felhangzik, ha rövid időre is, az egész boldogtalan múltat felidézi. Úgy hat az ilyen gyászos hang, mintha feketére festették volna, vagy pedig - hogy szerényebb hasonlattal éljünk - ez a szánalmas, krákogó

hang olyan, mint valami fekete selyemszál, melyre a beszéd kristálygyöngyeit fűzték. Az ilyen hang halott reményeket gyászol, a remények kihunyásával együtt el kellett volna temetni.

Mikor Hepzibah megállapította, hogy hiába erőlködik, Cliffordot nem tudja felvidítani, kutató körútra indult a házban, hogy valami kellemes időtöltést találjon. Még Alice Pyncheon csemlájában is megpihent a szeme. Végzetes perc volt ez az önfeláldozó nővérek; sem a hangszer hagyományos titokzatosságával, sem szellemujjak nyomán felcsendülő gyászos dallamokkal nem törődve, erős lélekkel csaknem arra szánta el magát, hogy működésbe hozza az ósdi billentyűzetet, és a zenét énekszóval kísérje. Szegény Clifford! Szegény Hepzibah! Szegény csemláló! Micsoda megpróbáltatás mindhárójuknak. Valamely jó szellem mégis - lehet, hogy a rég sírba szállt Alice - észrevétlenül közbelépett, s az utolsó pillanatban elhárította a közelgő veszedelmet.

Mindennél nagyobb baj s a legfájdalmasabb csapás Hepzibah és talán Clifford számára is az volt, hogy semmiképpen nem tudta elviselni nővére külsejét. Arcvonásai sohasem voltak túlságosan szépek, de az idők folyamán az öregségtől, a bánattól s a világ ellen feltámadt keserűségtől meg is keményedtek; a ruhája, különösképpen a turbánja, s az avított, szokatlan viselkedés, amely tudtán kívül sajátja lett a magányban, ezek jellemezték szegény úrhölgy megjelenését, és éppen nem csoda, bármennyire szomorú is, ha a szépség ösztönös rajongója kénytelen volt elfordítani róla a szemét. Hiába minden. Nyilván ez az ösztön lesz az utolsó, mely kipusztul belőle. Clifford, ha végét érzi, bizonyára hálásan megszorítja majd Hepzibah kezét reá tékozolt végtelen szeretetének szívből jövő elismeréséül, de behunyja a szemét, nem annyira, mert lezárja azt a halál, inkább, hogy ne lássa többé nővére arcát. Szegény Hepzibah! Töprengett, mit tegyen, s az az ötlete támadt, hogy színes szalagokkal díszíti a turbánját; mégis valamennyi örangyalának sürgős közbelépésére lemondott erről az újításról, amely végzetes hatással lett volna minden szeretetének és igyekezetének tárgyára.

Röviden szólva, Hepzibah megjelenésének hátrányos vonásain kívül volt benne még valami szerencsétlen esetlenség is, amely mindent visszájára fordított, javára semmit. Csak nyomasztotta Clifford szívét, s méghozzá maga is tisztán látta ezt. Ebben a nehéz helyzetben az idős hajadon Phoebéhez fordult segítségért. Szívében nem volt féltékenység. Ha az égnek úgy tetszik, hogy egész életén át tanúsított rendületlen hősies kitartásáért jutalmul megengedi, hogy személyesen ő gondoskodhassak Clifford boldogságáról, az teljesen kárpótolta volna keserves múltjáért; az sem lett volna túlradó és látványos boldogság, mégis mélységes és igaz, mely száz derűs elragadtatásnál többet ér. De másképp akart lenni. Phoebéhez fordult hát, és e súlyos feladatot a fiatal lányra bízta. Az pedig derűsen vállalta, mint mindent, s nem volt tudatában, miféle küldetés jutott osztályrészéül, s éppen ártatlan egyszerűségében sikerrel végre is hajtotta.

Derűs lényének önkéntelen hatásaképpen Phoebe nélkülözhetetlen lett két ügyefogyott lakótársa számára, nemcsak mindennapi kényelmük végett; élni sem tudtak már nélküle. Mintha a hétormú házból minden zordság kiveszett volna, mióta betette a lábát, nem volt por és piszok; a korhadás nem emésztette tovább a faváz ódon gerendáit, a por sem szitált alá olyan sűrűn a régi mennyezetről a szobák padlójára és bútoraira, vagy pedig - lehet, csak ezen múlt a dolog - mindenütt ott volt a kis, könnyű léptű háziasszony, s akár a szellő, mely végigseper a kerti sétányon, ide s tova suhant, és eltüntetett minden porszemet. A nyomasztó történetek árnyéka, amely az üres és sivár lakosztályokban egyébként kísértett, a nehéz, lélegzetelállító szagok, amelyeket hajdani látogatásai után a halál hagyott egyik-másik hálókamrában - mindez gyengébbnek bizonyult, mint egy fiatal, romlatlan, ép lélek tisztító jelenléte, mely szerteáradt mindenfelé a ház fojtott légkörében. Phoebében nem volt semmi beteges hajlam, mely, ha máshol nem is, a Pyncheonok régi házában bizonyára gyógyíthatatlan

bajja fejlődött volna. Lelke ilyenformán, hatóerejét tekintve, ahhoz a cseppnyi rózsaoilajhoz hasonlított, amely Hepzibah esetlen, nagy vaspántos ládáiban áthatotta illatával a vásznakat, vert csipkét, kendőket, főkötőket, összehajtogatott ruhát, kesztyűt s más effélét, amit ott tartottak. Amint az irdatlan ládában minden ruhadarab átvette a rózsaoilaj édes illatát, Hepzibah és Clifford gondolatai és érzései is, bármily komornak tűntek is, mégis felvették az öröm egy halvány árnyalatát, amint Phoebe képe közéjük vegyült. Szívének, lelkének és testének kimeríthetetlen elevensége percről percre arra ösztönözte, hogy apró-cseprő teendőket végezzen, melyek körülötte adódtak, hogy mindig az jusson eszébe, ami pillanatnyilag a legjobb, s hogy együtt érezzen, hol a körtefán csicsergő boldog vörösbegypárral, hol, amennyire bele tudott merülni, Hepzibah sötét aggodalmával, vagy bátyjának nyöszörgő panaszával. Ez a könnyed alkalmazkodás bizonyítéka, s egyben legjobb védelmezője is volt a tökéletes egészségnek.

A Phoebéhez hasonló alkat mindig hat a környezetére, bár ritkán méltányolják kellőképpen. Erejét részben mégis mérni lehet azon a tényen, hogy helyet talált a maga számára, oly szomorú körülmények között, amelyek a ház úrnőjét körülvették, és azon is, hogy egy az övénel sokkal erősebb egyéniségre hatott. Mert Hepzibah hosszúra nyúlt, csontos alakja és végtagjai Phoebe könnyű, apró természetéhez képest, körülbelül megfelelt a kettőjük erkölcsi súlya különbségének is.

A vendégnek - Hepzibah fivérének -, vagy ahogy Phoebe most nevezte: „Clifford bátyám”-nak különösen nélkülözhetetlen lett Phoebe. Nem lehet azt állítani, hogy beszélgetett Phoebével, vagy világos jelét adta volna annak, hogy közellétét örömmel veszi. De ha Phoebe sokáig távol volt, nyugós lett, nem találta a helyét, fel-le járt a szobában azzal az ingatag határozatlansággal, amely minden mozdulatát jellemezte, vagy pedig komoran ült nagy karosszékeben, fejét tenyerébe támasztva, és csupán harapós kedvének egy-egy villamos szikrájával adta jelét annak, hogy él, valahányszor Hepzibah megpróbálta felkelteni az érdeklődését. De Phoebe jelenléte, üde létének érintkezése az ő elromlott, kiégett életével - ennyi elég volt neki. Igaz, Phoebe érzéseinek áradása és játéka természeténél fogva soha nem nyugodott vagy rejtőzött el, s felüdítette éppúgy, amint a forrás vize is csobog, locsog szüntelen: vele született az éneklés adottsága, és éppoly furcsa lett volna megkérdezni, honnan örökölte, ki volt a mestere, mintha egy madárról kérdeznék ugyanezt, amelynek édes dalában éppúgy felismerni a Teremtő hangját, mint a mennydörgés harsogó zenéjében. Ha Phoebe énekelt, kedve szerint elkalandozhatott a házban. Clifford elégedett volt, akár a felső szobákból hallotta szívhez szóló, éteri s igénytelen dallamait, akár a boltból, az átjárófolyosón át, akár a körtefa lombjain át szűrődtek be hozzá a kert mélyéről, a táncoló napsugarakkal együtt. Csendesesen ült ilyenkor egy helyben, arcán szelíd öröm fénylett, mely erősebben, vagy gyengébben ragyogott attól függően, hogy az énekszó közléről áradt feléje, vagy messziről hallotta. Mégis azt szerette a legjobban, ha Phoebe a térdénél ült egy zsámolyon.

Phoebe kedélyét tekintve különös volt, hogy több szomorú dalt énekelt, mint vidámat. De aki fiatal és boldog, az szereti könnyű bánat áttetsző sötétjével árnyékolni boldogságát. Phoebe énekének legmélyebben szomorú hangjai is örvendező lelkének aranyszálú szövetén szűrődtek át, és így a bánat is átvette ezeket a színeket, könnyű lett az ember szíve, ha sírhatott rajta. Fényes jókedy, a titokzatos balvégzet szent jelenlétében, élesen és tiszteletlenül elűtött volna attól a magasztos szimfóniától, amely Hepzibah és bátyja életén át görgette mély szólamait. Ezért tette helyesen Phoebe, hogy gyakran énekelt szomorú dallamot, és észre sem vette, hogy amint az ő ajkán csendült fel, már nem is volt szomorú.

Amint Clifford lassanként megszokta Phoebe társaságát, hamar bebizonyosodott, hogy lelke alapjában véve milyen rendkívül alkalmas lehetett minden vidám szín és fény befogadására. Egészen megfiatalodott, míg Phoebe vele volt. Valami szépség, nem egészen megfogható, még

leginkább kivethető formájában sem, egy festő sokáig elnézte volna, hogy megragadhatta és vásznára rögzíthesse, de még akkor is nyilván kudarcot vall vele - mégis szépség, nem vélt, hanem valódi, játszott az arcán, az világította be. Nem csupán bevilágította, olyan kifejezést csalt ki reá, melyet nem lehetett másképp értelmezni, mint egy előkelő és boldog lélek benső kisugárzásának. Ősz haja és a mély, vízszintes barázdák, a végtelen szenvedés homlokára írt híradása azzal a mintegy hiú igyekezettel, hogy mindenről szóljon, s így aztán olvashatatlaná lett az egész feljegyzés - mindez egy pillanat alatt eltűnt. Az élesen, mégis együttérzéssel figyelő szem meglátta volna benne annak az alaknak halvány körvonalait, amivé lennie kellett volna. S mihelyt visszalopakodott hozzá az öregség, és szomorú félhomályként beborította alakját, kísértést érzett az ember, hogy vitába szálljon a sorssal, azt állítván, hogy vagy ennek az embernek nem lett volna szabad halandónak születnie, vagy a halandó létnek kellett volna az ő értékéhez idomulnia. Nem látszott szükségesnek, hogy valaha is földi levegőt szívjon, a világnak nyilvánvalóan semmi szüksége nem volt rá, de ha egyszer lélegzenie kellett, nem illett hozzá más, mint illatos nyári lég. Mindig átéljük ugyanezt a megütközést, ha olyanfajta emberrel találkozunk, akit ösztöne arra hajtana, hogy egész lényével a szépségből éljen - még ha történetesen nem ily kemény sors jut is osztályrészéül.

Valószínű, hogy Phoebe csak igen kevésbé értette azt az embert, akire ilyen varázsosan gyógyító erővel hatott. De minek is értette volna. A kandalló tüze is felvidítja a félkörben köréje gyűlt arcokat, anélkül, hogy külön-külön bármelyiket is ismerné. Clifford természetének több olyan eleve túl finom és törékeny vonása volt, amelyet Phoebe, akit annyira lekötött a jelenvaló és szükséges, meg sem érthetett, Clifford számára viszont éppen a kislány természetének valósághoz kötöttsége, egyszerűsége és tökéletes igénytelensége volt a varázserő. Igaz, a szépség, mégpedig a maga nemében lehetőleg tökéletes szépség, nélkülözhetetlen volt számára. Ha Phoebének durvák az arcvonásai, esetlen az alakja, érdes a hangja, vagy erőltetett a viselkedése, szerencsétlen külseje mögött hiába hordozza ezer jó tulajdonság áldását, mivel női formában jelent meg, minden biztonnal riasztólag hatott volna Cliffordra, és kedvét szegi szépségének hiányával. De soha semmi szebb, legalábbis csinosabb nem teremtetett, mint Phoebe. Így tehát ennek az embernek, akinek minden megfoghatatlan gyönyörűsége eddig, vagyis mindaddig, míg érzése is, képzelete is csaknem végképp el nem halt, mindig csak álom volt, akinek a nőkről alkotott képeiből egyre inkább kiveszett a meleg és a valóság, és mint a remeteségben élő festők művei, hideg eszményiségbe merevedtek - neki az otthon derűjét megtestesítő törékeny kis alak fontos volt, általa élt és lélegzett újra. Azok, akik hosszú ideig a dolgok szokott útján kívül jártak, vagy oda kényszerültek, még ha a meglevőnél jobb rendszer keresése miatt vetődtek is olyan messzire, semmire sem vágyakoznak inkább, mint arra, hogy visszavezessék őket a szokott útra. Vacognak magányukban, hegy tetején éppúgy, akár a várbörtön mélyén. Most Phoebe jelenléte otthont teremtett körülötte, éppen azt a környezetet, melyre a kitaszított, a fogoly és az uralkodó, az emberiség mélyére süllyedt, az emberiségen kívül került s az emberiség fölött álló nyomorult tudtán kívül is egyformán sóvárog: otthont! Egy élő nő! A kezét megfogva tapintott valamit, valami lágyat; létező dolgot, meleget; és bár szorítása gyenge volt, míg érezte, biztos lehetett afelől, hogy jó helye van az emberi részvétek összefüggő láncolatában. A világ nem volt többé merő káprázat.

Tovább vizsgálódván ebben az irányban, egyszerű magyarázatát adhatjuk egy sokat emlegetett rejtélynek. Miért van az, hogy a költők legtöbbször nem hasonló költői tehetséggel megáldott nőt választanak társukul, hanem olyat, aki éppúgy boldoggá tehetné az együgyű kézműves-mestert, mint a szellem eszmékkel dolgozó mesterét? Azért, valószínűleg, mert az ihlet emelkedett perceiben a költőnek nincs szüksége emberi érintkezésre, de sivárnak érezné a földet, ha idegenként kellene visszatérnie az emberek közé.



Volt valami csodálatos szép abban a kapcsolatban, amely e két ember között létrejött, s oly elválaszthatatlan szálakkal fűzte őket egymáshoz, noha annyi kietlen, sötét és titokzatos év választotta el egyikük születése napját a másiktól. Cliffordot olyan ember érzései kötötték Phoebéhez, aki természeténél fogva igen érzékenyen felelt a női befolyásra, de sohasem üríthette ki a szenvedély poharát, és tudta, most már le is késett erről. Tudta ezt magáról azzal a finom, ösztönös biztonságérzékkel, amely szellemének pusztulása után is megmaradt benne. Így hát Phoebe iránt, ha nem is atyai, de olyan tartózkodó érzésekkel viseltetett, mintha Phoebe a lánya lett volna. Igaz, férfi volt Clifford, és érzékelte is Phoebében a nőt. Ő volt számára a női nem egyetlen képviselője. Hiánytalanul felfogott minden szépséget és bájt, amely női lényéből áradt. Láta ajkának érettségét, keblének lányos emelkedését. Hatott rá minden kis nőies mozdulat, melyek úgy fakadtak belőle, mint ifjú gyümölcsfából a virág, és néha az élvezet legélesebb fájdalmával reszkettette meg szívét. Ilyen pillanatokban, mert nemigen volt több, mint pillanatnyi hatás - a félig eltompult ember megtelt étellel és zenével, ahogy a hosszú ideje néma hárfán is felzeng a hang, ha végigsimítanak rajta a zenész ujjai. De végül ez inkább csak befogadás volt vagy összhangzás a másik lénnel, mint érzés, amely belőle, a jelleméből fakad. Csak olvasta Phoebét, mint egy egyszerű, szívhez szóló történetet, csak hallgatta, mint az otthon dalát, mellyel Isten kegyelméből irgalmas angyala betöltötte a házat. Phoebe nem volt számára valóságos és létező, csupán értelme annak, amitől a földön megfosztatott, oly szeretettel értésére adva, hogy ez a puszta szimbólum, avagy életet utánzó kép csaknem felért a valóság békéjével.

De hiába is próbáljuk ezt az eszmét szavakba foglalni. Nem lehet igaz szót találni sem a szépségre, sem a mélységes szomorúságra, melynek érzetével eltölt minket. Ez a lény, aki kizárólag boldogságra termett, és mindeddig oly szerencsétlenül kívül került minden boldogságon - akinek hajlamai rettenetes módon megtörettek, úgy, hogy jellemének finom rugói, melyek sem szellemileg, sem erkölcsileg nem voltak soha túl erősek, egy kideríthetetlen időpontban összeroppantak, és félkegyelmű lett -, ez a szegény, védtelen hajós az Üdvözültek Szigetéről, akinek törekeny hajója viharos tengerre tévedt, süllyedő bárkájának utolsó nagy hullámán most csendes partra vetődött. Ott, amint félholtan hevert, egy földi rózsabimbó illata hatolt el hozzá, és ahogy az már az illatok sajátossága, felidézte annak az élő és virágzó szépségnek emlékképeit vagy látomásait, melynek közepette hivatva volt élni. A lelke eredendő érzékenységevel most magába szívja a boldogság könnyed éteri mámorát, s aztán kimúlik.

S Phoebe hogyan tekintett Cliffordra? Nem tartozott azok közé a nők közé, akiket vonzanak az emberi természet különlegességei és ritkaságai. A mindennapi élet sokat koptatott útja sokkal inkább illett volna hozzá, mint azok a körülmények, amelyek közé került, s olyan útítársaknak örült volna leginkább, akikkel az ember lépten-nyomon találkozik. Az a titokzatosság, amely Cliffordot körülvette, amennyiben Phoebe egyáltalán tudomást vett róla, inkább riasztóan hatott rá, semhogy különösen vonzotta volna, amint bizonyára igen sok nőt az ő helyében. Clifford mégis erősen felébresztette természetes gyengédségét, nem helyzetének titokzatosságával és regényességével, még csak nem is természetének finom gráciájával, csupán azzal, hogy egy gyámoltalan, védtelen lélek közvetlenül folyamodott hozzá, a belőle fakadó őszinte részvétért. Kímélettel és odaadó szeretettel bánt vele, mivel olyan sok szeretetet igényelt, és látnivalóan oly keveset kapott világéletében. Folyvást éber tapintatával, tevékeny, egészséges együttérzésével mindig megsejtette, mi lenne Clifford javára, és aszerint cselekedett. Ami gondolataiban, tapasztalataiban beteges vagy félelmetes lehetett, arról egyszerűen nem vett tudomást, és ezzel óvta kapcsolatuk egyszerűségét, könnyed, mintegy mennyei irányítású keresetlenségével, ahogyan vele szemben viselkedett. A beteglelkűek, s talán még a testben betegek is reménytelen vesznek el betegségük mélységeiben, annyiszor látják azt visszatükröződve környezetük tagjainak más-más viselkedésében; arra kárhoztatva, hogy

megsokszorozva szívják be újra és újra beteg leheletük mérgét. Phoebe azonban tisztább levegőt juttatott szegény betegének. Meg is illatosította, nem vadvirág-aromával - mert a vadság nem tartozott a természetéhez -, hanem kerti rózsák, szegfűk s más szívünkhöz nőtt virágok édes illatával, amelyeket az ember és a természet együtt nevelt nyárról nyárra, évszázadról évszázadra. Ilyen virág volt Phoebe Clifford számára, s boldogan szívta be illatát.

Mégis meg kell vallanunk, hogy szirmai egy kissé lekonyultak néha az őt körülvevő sűrű, nehéz levegő hatása alatt. Elgondolkodóbb is lett, mint azelőtt volt. Ha lopva Clifford arcába nézett, s látta rajta az elhomályosult, zilált fennköltiséget, a csaknem teljesen hamvába fojtott szellemet, eltöprengett rajta, milyen lehetett a sorsa. Vajon mindig ilyen volt? Születésétől fogva mindig rajta ült ez a ködfátyol - ez a fátyol, amely mögé rejtőzött értelmének nagyobb része, és alig-alig villant ki mögüle, úgyhogy a való világot csak hiányosan tudta érzékelni? Vagy pedig valami sötét szerencsétlenségből szövődött szürke szövete? Phoebe nem szerette a rejtélyeket, és ebből az izgató bonyodalomból is menekült volna, ha lehet. Azért mégsem volt haszontalan elmélkednie Clifford természetén, mert amikor önkéntelen feltételezései, egy-egy önmagáért beszélő furcsa körülménnyel együtt, megismertették vele a tényeket, már nem döbbsen meg tőlük. Akármilyen keményen és igazságtalanul ítél felette a világ, ő ismerte annyira Clifford bátyját - legalábbis így érezte -, hogy sohasem borzadt meg vékony, törékeny ujjainak érintésétől.

A történetünk színhelyét képező régi házban alig néhány nappal e különös lakó megérkezése után, a mindennapi élet ismét visszazökkent egyenletes ritmusába. Délelőttönként, mindjárt reggeli után, Clifford rendszerint elszunnyadt karosszékében, s ha csak valami véletlen nem zavarta meg, nem is merült fel álma sűrű felhőjéből, vagy itt-ott megszakított ritkás ködéből, egészen késő délig. A szunyókálásnak ezen órái során az öreg hölgy örködött bátyja felett, Phoebe addig a boltot látta el; erről az ügyrendről a vevőkör igen hamar tudomást szerzett, és az ifjabb elárusítónő iránti nagyobb rokonszenvét határozottan nagyobb látogatottságban juttatta kifejezésre. Amint megebédeltek, Hepzibah vette a kötését, egy hosszú, szürke pamut-harisnyát, amelyet a bátyjának kötött télire, és egy sóhajtással, egy érzelmes búcsút jelentő, haragos szemöldökráncolással s egy mozdulattal, mely figyelmességre intette Phoebét, távozott Clifford mellől, s elfoglalta a helyét a pult mögött. Ezután a fiatal lány feladata volt, hogy ápolónője, gyámja, játszótársa - bármelyik legyen is rá az illőbb név - legyen az ősz hajú embernek.

## X. Pyncheonék kertje

Clifford, ha Phoebe nem ösztönzi, átadta volna magát annak az ernyedő kábulatnak, amely minden megnyilatkozását áthatotta, és bizonyára lustán elüldögél reggeli karosszékében akár késő estig is. De Phoebe legtöbbször kicsalogatta a kertbe, ahol Venner bácsi és a fényképész közös erővel úgy helyrehozták a lugast, avagy a házikót, hogy most már elegendő védelmet nyújtott a napfény meg egy-egy váratlan zápor ellen. A komló is dúsán benőtte a kis építmény minden oldalát, és árnyas, bensőséges, zöld búvóhely lett belőle, s falának számtalan kis résén, hasadékan át a kertre is ki lehetett látni.

Itt, a táncoló sugarak zöld játszóterében, Phoebe néhanapján felolvasott Cliffordnak. Ismerőse, a dagerrotípiaművész, úgy látszott, ért az irodalomhoz, adott kölcsön neki vékony, fűzött regényeket, valamint egy-egy verseskötetet; ezek ízlésben és stílusban egytől egyig nagyon különböztek a Hepzibah által bátyja szórakoztatására kiválasztott művektől. De egyáltalán nem a könyveken múlt, hogy a kislány felolvasása nagyobb sikerrel járt, mint idős nénjéé. Phoebe hangjában mindig volt valami kedves zene, és ez vagy felélénkítette Cliffordot hangszínének csillogásával és vidámságával, vagy megnyugtatta a kavicsokon folydogáló patakhhoz hasonló egyenletes hangsúlyaival. A regények maguk - amelyekben a falusi lány, nem lévén hozzászokva az effajta művekhez, gyakorta mélyen elmerült - különös hallgatóját nagyon kevésbé, vagy egyáltalában nem érdekelték. Az élet képei, érzelmek, szellem, humor és tragikum semmit nem jelentettek Cliffordnak, vagy azért, mert nem volt tapasztalata, amelyen a költött élmények igazságát lemérhette volna, vagy azért, mert boldogtalan megpróbáltatásával költött érzelmek aligha mérközhettek. Ha Phoebe hangos, csilingelő nevetésben tört ki azon, amit olvasott, néha Clifford is nevetett pusztán rokonszenvből, de inkább zavart, kérdő tekintettel meredt rá. Ha szeméből könny hullott a könyv egyik-másik bús lapjára - a tiszta lány napsugaras könnye képzelte bánat felett -, azt Clifford vagy valóságos baj jelének hitte, és megijedt, vagy nyugós lett, és bosszúsan követelte, hogy Phoebe csukja be a könyvet. S milyen bölcs volt ebben! Nem elég szomorú a világ úgy, amint van, még időtöltésül is kitalált bánathoz folyamodjunk?

A költészettel már több sikere volt. Clifford élvezte a ritmus emelkedő-ereszkedő lejtését, a visszatérő rímek boldogító összecsengését. Fel is fogta a versekben rejlő érzelmeket - talán nem is ott, ahol a legmélyebb vagy a legmagasabb régiókba hatolt, hanem ahol a legtalálóbban, a legfinomabban volt árnyalva. Lehetetlen volt kitalálni, melyik az a tökéletes verssor, amelyben az életre ígérő varázslat rejtőzik; de amint Phoebe fel-feltekinthetett a könyvből, és Clifford arcába nézett, észrevette a róla sugárzó fényről, hogy attól, amit felolvasott, az övéből finomabb értelemben lángra gyúlt valami. Sokszor ez az izzás órákig tartó borús hallgatás előhírnöke volt; mivel amint kihuny a fény, úgy látszott, megérzi az értelem és erő hiányát, és tapogatózva kereste őket a sötétben, mintha vak indulna keresni vesztett szeme fényét.

Jobban megörvendeztette, és lelkének is inkább javára vált, ha Phoebe csak elbeszélgetett vele, és agyában életre keltette a napi eseményeket leírásával és kísérő megjegyzéseivel. A kertben zajló élet elég témát nyújtott olyan beszélgetéshez, mely Cliffordnak leginkább kedvére volt. Nem múlt el nap, hogy meg ne kérdezte volna, milyen virág nyílt ki előző este óta. Igen finom érzéke volt a virágokhoz, már inkább érzelmeknek látszott ez, mint érzéknek; szeretett hosszan elüldögélni egy virággal a kezében, hosszasan szemlélteni azt, majd szirmairól ismét feltekinteni Phoebe arcára, mintha a kerti virág testvére lenne a kis gazdasszonynak. Nem csupán a virág illatában lelte örömét, nemcsak szép formájában, színének árnyalatában, hanem életet, bizonyos

jellemző vonásokat, egyéniséget érzékelt bennük, amikért úgy szerette a kert virágait, mintha csak értelemmel és érzelmekkel lettek volna felruházva. A virágok iránt érzett effajta személyes vonzódás és szeretet csaknem kizárólag női tulajdonság. Férfiember, ha hajlik is rá, hamarosan levetkőzi, elfelejti és igyekszik megvetni, mivel a virágoknál jóval nyersebb dolgokkal kerül állandó kapcsolatba. Clifford is elfelejtette már, de most újra rátalált, amint életének dermedt zsibbadtságából magához tért.

Csodálatos, mennyi kedves dolog történt folyvást, ha egyszer Phoebe keresni kezdte ebben a mindentől elszigetelt kis kertben. Mindjárt első nap, amint a kerttel megismerkedett, meglátott, vagy inkább meghallott ott egy méhet. S azóta is sűrűn, csaknem szakadatlanul jöttek a méhek, isten tudja, miért vagy miféle makacs vágytól hajtva, milyen ritka édességeikért, amikor kétségkívül lett volna sok lóherével bevetett tágas rét is, és sok kerti növény, otthonukhoz ennél sokkal közelebb. Mégis ide is eljöttek a méhek, fejjel elmerültek a tökvirágok kelyhébe, mintha bizony egynapi járóföldre sehol sem vetettek volna tököt, vagy mintha csak Hepzibah kertjének földje teremne olyan fajtát, amilyenre ezeknek a dolgos kis varázslóknak szükségük van, hogy Hümettosz illatával édesíthessék egész kaptárnyi New England-i mézüket. Valahányszor Clifford meghallotta lágy, napsugaras döngésüket a nagy sárga virágok belsejéből, mindig a kék ég, a zöld fű, a jó meleg s Isten eget-földet betöltő szabad levegőjének boldogító élvezetével tekingetett körül. Végül is nem lehet kétséges, miért jöttek ide a méhek, a poros város egyetlen kis zöld sarkába. Isten küldte őket, hogy szegény Cliffordunkat felvidítsák. Az egész nyár nagy bőségét ide hordták egy cseppnyi mézért.

Mikor a bab indái virágot hajtottak, kitűnt, hogy van köztük egy különleges fajta, amelynek élénkvrös a virága. A fényképész a hét torony egyikében találta a magját, valamely régvolt kertművelő Pyncheon tehette oda, kétségkívül azzal a szándékkal, hogy a következő nyáron elülteti, de helyette őt vetették el a halál kertjébe. Holgrave ki akarta próbálni, van-e még élő csíra ilyen régi magban, azért elültette egy részét, és a próba eredménye egy sor gyönyörű futóbab lett, amelynek indái szokatlanul gyorsan felkapaszkodtak a karón, és aljától csúcsáig spirálisan beborították piros virágokkal. És attól fogva, hogy az első bimbó kinyílt, csak úgy sereglettek köréjük a kolibrik. Néha úgy tűnt, mintha a száz és száz babvirág mindegyikére jutna egy-egy ilyen hüvelykujj nagyságú, fényes tollú, csöpp kis madár, annyi lebegett és cikázott a babkarók között. Clifford leírhatatlan nagy érdeklődéssel figyelte a kolibriket, nagyobb élvezettel, mint egy gyerek. Óvatosan kidugta a fejét a lugasból, hogy jobban láthassa őket, közben pedig egyre integetett Phoebének, hogy csendben legyen, és el-elfogott arcáról egy mosolyt, hogy együttérzésével fokozhassa örömét. Nemcsak megfiatalodott - újra gyerek lett.

Hogyha Hepzibah véletlenül tanúja volt az elragadtatás egy-egy ilyen kicsiny megnyilvánulásának, csak ingatta a fejét, arckifejezésében anyai és nővéri, örvendező és bánatos érzések furcsa keverékével. Azt szokta mondani, hogy Clifford mindig is ilyen volt, mikor megjöttek a kolibrik, mindig, egész kicsi korától fogva - és a kolibrik iránti rajongása egyik legkorábbi előjele volt annak, hogy minden szépet szeretni fog. És a jó öreg hölgy úgy gondolta, csodálatos véletlen, hogy a fényképész most vetette el megint ennek a bíbort virágzó babnövénynek a magját, hogy mindenfelől odavonzza a kolibriket, holott már vagy negyven éve nyomuk sem volt a Pyncheon kertben - most, éppen azon a nyáron, amelyen Clifford hazatért.

Erre a gondolatra mindig könnyek öntötték el Hepzibah szemét, s végigpatakzottak az arcán, kénytelen volt elbújni, nehogy Clifford nyomára jöjjön szomorúságának. Ennek az időnek minden öröme bőségesen fakasztott könnyet is. Későn jött, vénasszonyok nyara volt, legmelegebb napfényébe is köd, legvidámabb kedvtelésébe is hervadás és halál vegyült. Minél

inkább élvezte Clifford a gyermeki boldogságot, annál szomorúbban és nyilvánvalóbban kitetszett a különbség közte és egy gyerek között. Háta mögött a szörnyű titokzatos múlttal, amely megsemmisítette emlékezetét, s előtte az üres jövővel - nem volt más birtoka, mint a csalóka, szétfosló jelen, amely közről nézve azonossá válik a semmivel. Különben, amint sok jelből látható volt, gyászos valójában ott volt minden élvezete mögött, jól tudta, hogy mindez gyereknek való játék, amellyel elbábrálja, eljátssza az idejét, anélkül, hogy komolyan hinne benne. Talán valahol, öntudatának mélyebb tükrében látta is, hogy számos embertársát példázza és képviseli, akiket a rejtélyes végzet szakadatlan összeütközésbe kever a világgal: azt töri össze bennük, ami adottságaikban ígéretnek látszik; megtagadja tőlük az igazi táplálékot, s étkül mérget tesz asztalukra; így aztán, holott azt hihetnénk, könnyen történhetett volna másképp is - a sors kirekesztettségé, magánnyá, merő kinná teszi létüket. Clifford egész életében a szenvedés iskoláját járta, amint idegen nyelvet tanul az ember; most pedig, amikor már alaposan, szóról szóra tudta a leckét, csak nehezen érthette meg rövid, illanékony boldogságát. Gyakran sötét és zavaros kétség borult a tekintetére. „Fogd meg a kezem, Phoebe - mondta ilyenkor -, és csípj bele jó erősen az ujjacskáiddal! Vagy adj a kezembe egy rózsát, hadd szorítom meg tüskés szárát, hogy jó erősen fájjon, és érezzem, hogy ébren vagyok!” Nyilvánvalóan szüksége volt erre a kevés fájdalomra, hogy annak révén, amit leginkább valóságnak ismert, meggyőződjék róla: a kert, a viharvert hét orom, Phoebe mosolya és Hepzibah szemöldökráncolása mind valóság. Testében a fájdalom jegye nélkül éppannyira nem hitte mindezt, mint a képzelgések üres kavargását, amelyekkel szellemét táplálta, míg csak ez a szegényes tartalék is ki nem fogyott.

A szerzőnek erősen bíznia kell az olvasó együttérzésében, különben le sem merné írni azokat az aprólékos részleteket és jelentéktelen eseményeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy megértsük a kerti élet jelentőségét Clifford lelkiállapotában. Egy mennykő sújtotta Ádám Édenkertje volt ez, aki ugyanolyan sívó pusztaságból menekült ide, mint ahová az eredeti Ádám kiűzetett.

A mulattatási eszközök egyike, amit Phoebe talán leginkább felhasználhatott Clifford felvidítésére, ama bizonyos szárnyas társas lények voltak, vagyis a tyúkok, az az ősi fajta, mely, mint említettük, apáról fiúra szálló örökség volt a Pyncheon családban. Cliffordot bántotta, hogy elzárva látja őket, és ennek a szeszélyének engedve, kinyitották ketrecük ajtaját, úgyhogy most tetszésük szerint sétálgattak fel-alá a kertben, műveltek ugyan egy és más haszontalanságot, de meg nem szökhettek a kertet három oldalról körülvevő épületek fala miatt, a negyediken pedig a fakerítés vaskos karói folytán. Végtelen sok szabadidejük nagy részét Maule kútjának peremén töltötték, mivel vissza-visszajárt oda egy bizonyos fajta csiga, amely láthatólag egyik kedvenc csemegéjük volt; azonkívül a kút kemény vize is, amennyire émelyítette mindenki más gyomrát, annyira ízlett e szárnyasoknak, sokszor lehetett látni őket, amint kóstolgatják, égneek fordítják a fejüket, cuppogtatják a csőrüket, pontosan ugyanúgy, ahogy a borszakértők tesznek egy hordó kóstolásra szánt bor körül. Általában nyugodt, mégis gyakran felélénkülő s folyvást árnyalt beszédük egymáshoz, vagy néha szólóban is - mikor gilisztát találtak a dús, fekete földben, vagy megcsipkedtek egy-egy növényt, amely ízlésük szerint való volt -, oly házias hangsúlyú volt, hogy érthetetlennek tűnt, miért nem lehet közös nyelvet létesíteni a háztartási problémák megbeszélésére emberek és tyúkok között. A tyúkokat általában is érdemes lenne tanulmányozni viselkedésük sokféle változata és pikantériája miatt, de alighanem sose volt még tyúk olyan furcsa külsejű és mozgású, mint ezek az előkelő állatok. Valószínűleg minden ősök apáról fiúra szálló tulajdonságait örökölték, tojások töretlen során át, azokat testesítették meg, vagy az is lehet, hogy Chanticleer és két felesége humoristák lettek, mégpedig kissé hóbortosak, magányos életük miatt, meg pusztá rokonszenvből is úrhölgyük, Hepzibah iránt.

Milyen tréfás volt a külsejük! Chanticleer például, bár úgy járt két hosszú lábán, mint gólya-lábakon, oly peckesen, hogy minden mozdulatával érezte rangos őseinek végtelen sorát, mégis alig volt nagyobb egy kis fogolynál, két felesége meg épp csak akkora volt, mint a virginiai fogoly. Ami pedig a csirkéjüket illeti, hát az olyan picike volt, hogy kényelmesen elfért volna még a tojásban, s mégis olyan öreg, megviselt és bölcs, hogy az egész ősi faj alapítójának lehetett nézni. Nem is úgy látszott, mintha ő lenne a legifjabb a családban, inkább mintha magába gyűjtötte volna nem csupán a jelenleg élő példányok egész élettartamát, hanem minden ősapjáét és ősanýjáét is, akiknek összes kitúnósége és furcsasága bele volt zsúfolva csepp testébe. Anyja mindenki előtt úgy kezelte, mint a világ egyetlen csirkéjét, amelynek léte a világ fennmaradása, de legalábbis az egyházi és politikai viszonyok helyes egyensúlya szempontjából feltétlenül szükséges. Csupán ekkora fontosság tette érthetővé, még egy anya szemében is, azt a végtelenül szívós kitartást, ahogyan őrködött az apró szárnyas épsége fölött, úgy felborzolva tollait, hogy kis teste nagyságának kétszeresére nőtt, s nekitámadva mindenkinek, aki csak egy rossz pillantást mert vetni reményteljes ivadékára. Csak így lehetett megérteni azt a törhetetlen buzgalmat, ahogy a földet kaparta, s azt a gátlástalanságot, amellyel a legszebb virágot vagy konyhanövényt is kiásta egy-egy gyökerén levő kövér gilisztáért, hogy csibéjének adhassa. Szinte egész nap hallani lehetett ideges kárálását, ha a csirke véletlenül eltűnt szem elől a magas fűben vagy a töklevelek alatt; elégedett kotkodácsolását, ha szárnyai alatt érezte, vagy rosszul palástolt nyugtalanságának és féktelen gyűlöletének hangjait, valahányszor ősellensége, a szomszéd macska feltűnt a magas kerítés tetején. A megfigyelő apránként hasonló érdeklődést érezhetett ezen előkelő fajú kiscsirke iránt, mint az anyja.

Miután Phoebe közeli barátságot kötött az öreg tyúkkal, néha megengedett neki, hogy kezébe vegye a csirkét, amely elfért volna egyik összecsukott tenyerében, hiszen alig volt több egy vagy két tojás nagyságúnál. Phoebe azt állította, hogy amíg kíváncsian vizsgálta öröklött tulajdonságait - tollainak különös pöttyözetét, fején a komikus bóbitát és a dudorokat két lábán, a kis madár okosan bólogatott feléje. A fényképész egyszer titkolózva azt mondta neki, hogy ezek a jegyek a Pyncheon család furcsaságait jelképezik, s hogy ez a csirke is az életnek hasonló szimbóluma, mint az öreg ház, és valamiféle magyarázatot tartalmaz, amely azonban olvashatatlan, mint az efféle végkövetkeztetések általában. Tollas rejtély volt, tojásból kiköltött titok, s olyan titokzatos, mintha csodálatos módon záptojásból kelt volna ki.

Chanticleer két felesége közül a második, mióta csak Phoebe megérkezett, állandó letargiában élt, amit, ahogy idővel kiderült, az okozott, hogy nem tojt. Egy napon mégis nyilvánvaló lett fontoskodó járásából, ahogy a fejét illegette, ahogy a kert egyik végéből a másikba sétálgatott nagy büszkén, s ahogy végtelen meglepődéssel kotkodácsol magában - hogy ez a lenézett tyúk, akármennyire lebecsülték is az emberek, most valami olyan értéket hordoz magával, amit nem lehet sem aranyban, sem ezüstben felmérni. Nem sokkal ezután Chanticleer és egész családja hangos kotyogással üdvözölték, beleértve a koravén kiscsirkét is, mely, úgy látszik, éppúgy értette, miről van szó, mint nemzője, anyja és nénikéje. Aznap délután Phoebe egy hihetetlenül apró tojást talált, nem a szokásos fészekben, mert sokkal értékesebb volt annál, semhogy a tyúk könnyelműen azt a helyet választotta volna neki, hanem ravaszul elrejtve a ribiszkebokrok alatt, pár szál száraz, tavalyi fű közé. Amint Hepzibah megtudta, magához vette a tojást, és kisajátította Clifford reggelijéhez, különös jó zamataért, amelyről, szerinte, ez a fajta tojás mindig híres volt. Ily gátlástalanul áldozta fel az öreg hölgy talán egész jövőjét e régi szárnyas fajtának, csupáncsak abból a célból, hogy bátyja asztalára egy ínycsfalatot tálalhasson, amely bőven elfért egy kávéskanálban! Valószínűleg ez a kegyetlenség volt az oka annak, hogy másnap Chanticleer a tojás gyászoló anyjának kíséretében kiállt Clifford és Phoebe elé, és hosszú szónoklatba fogott, amely legalább akkorára nyúlt volna, mint fajtájának dicső múltja, ha Phoebe hangos nevetése nem szakítja félbe. Erre a sértett szárnyas magas lábain

ellépkedett, és határozottan elzárkózott mind Phoebe, mind pedig az emberi nem többi képviselője elől, míg csak a lány meg nem békítette egy darab fűszeres aprósüteménnyel, amely a csigák után leginkább kedvére volt kényes ízlésének.

Kétségtelenül túl sokáig időztünk az élet e jelentéktelen baromfiudvari erecskéje mellett, amely a hétormú házon keresztülfolydogált. De úgy tűnik, megbocsátható, hogy apróra feljegyezzük ezeket az egyszerű eseményeket és szegényes kis örömöket, olyan gyógyítólag hatottak Cliffordra. Földszaguk volt, és így egészséget és biztonságérzetet adtak neki. Volt olyan foglalatossága is, amely kevésbé vált hasznára. Nagyon szeretett például Maule forrása fölé hajolni, és figyelni a különféle alakzatok alkotta álmokképek állandó változását, amit a víz reszketése okozott a kút alján lévő színes kavicsmozaikon. Azt állította, hogy arcok néztek onnét fel rá - csodaszép arcok, melyeken bűvös mosoly ragyog -, és mindegyik tünékeny arc olyan ifjú és szép, mindegyik mosoly olyan derűs volt, hogy elszomorodott, amiért eltűntek, míg csak ugyanaz a játékos varázserő megint újat nem teremtett. Egyszer-egyszer azonban így kiáltott fel:

- Megint rám bámul az a sötét arc! - s azután egész nap rettenetes rossz hangulatban volt. Mikor Phoebe néha Clifford mellé könyökölt, és lenézett a kútba, semmit sem látott, sem szépséget, sem csúfságot - csak színes kavicsokat, legfeljebb mintha a feltörő víz remegtette és ide-oda sodorta volna őket. A sötét arc, amely Cliffordot elszomorította, ezek szerint nem volt más, mint egy-egy árnyék, amit a körtefa ágai vetettek a kútra, megtörve belső fényét. Valójában az történt, hogy képzelete, amely hamarabb visszanyerte erejét, mint akarata és ítélőképessége, kedves árnyalakokat festett eléje, amelyek eredeti természetét jelképezték, néha pedig egy komor és rettentő arcot, mely sorsát mintázta.

Vasárnap, mikor Phoebe hazajött a templomból - mert lelkiismeretes templomba járó volt, és nem lett volna nyugta, ha elmulasztja akár az imádságot, akár az éneklést, akár a prédikációt, akár az áldást, így hát csakis istentisztelet után, de általában mindig - tartottak egy csendes kis összejövetelt a kertben. Ezen - Cliffordon, Hepzibah-n és Phoebén kívül - két vendég is jelen szokott lenni. Egyik a fényképész volt, Holgrave, akit Hepzibah az újíttókkal való érintkezése, továbbá egyéb kétséges tulajdonságai ellenére továbbra is igen nagyra becsült. A másik, kissé szégyenkezve mondjuk ki, az agg Venner bácsi volt, tiszta ingben, fekete szövetkabátban, mely kissé polgáribb volt állandó viseleténél, amennyiben mindkét könyökén szép rendesen meg volt foltozva, és egészen tökéletes ruhadarab lett volna, ha eltekintünk attól, hogy két szárnyának hossza enyhén különbözött. Clifford, úgy látszott, többször is jelét adta annak, hogy nagyon szereti az öreg társaságát állandó szíves jókedvéért, amely egy decemberi csupasz fa alatt talált, dércsípte alma édes ízére emlékeztetett. Azonkívül Clifford, a lesüllyedt nemesúr könnyebben és szívesebben érintkezett a társadalmi ranglista legalján álló emberrel, mint olyanokkal, akik valahol a közepén helyezkednek el, és mivel legszebb férfikora odaveszett, szerette, hogy a patriarkális életkorú Venner bácsi jelenlétében viszonylagosan fiatalnak érezheti magát. Egyébként is kitűnt néha, hogy Clifford, félig szándékosan, rejteni igyekszik maga előtt élemedett korát, és álmokat sző földi pályafutásával kapcsolatosan; igaz, nem gondolta ki pontról pontra, tehát nem is követte őket kiábrándulás - bár lehangoltság kétségtelenül igen -, ha egy emlék vagy valami véletlen eszébe juttatta a levelek hullását.

Ez a különös összetételű kis társaság gyülekezett hát össze a rozoga kerti ház védelme alatt. Hepzibah, aki lelkében ugyanolyan fennkölt volt, mint mindig, és öröklött előkelőségéből egy hüvelyknyit sem engedett, sőt inkább támaszkodott rá, hogy igazolja hercegnőhöz illő, kedves leereszkedését, igen nyájas vendéglátó háziasszony szokott lenni. Barátságosan társalkodott a kóbor művésszel, és úrihölgy létére is bölcs tanácsot tartott a fafűrészelővel, az apró-cseprő megbízatások intézőjével, a toldott-foldott filozófussal. Venner bácsi pedig, aki az élet

iskolájába utcasarkokon járt, meg más hasonló, megfigyelésre kiváltképp alkalmas helyeken, oly készségesen öntötte magából bölcsességét, mint utcai kút a vizet.

- Hepzibah kisasszony, úrnőm - mondta egyszer, mikor már egy ideje együtt ültek derűs hangulatban -, én nagyon szeretem ezeket a barátságos vasárnap délutáni összejöveteleket. Ugyancsak hasonlítanak arra, amit attól várok, ha majd visszavonulhatok a farmomra!

- Venner bácsi - szólalt meg Clifford álmatag, önmagához szóló hangon -, mindig csak a farmjáról beszél. Pedig van ám számára egy jobb tervem. Majd még meglátom.

- Ó, kedves Clifford Pyncheon úr! - szólt a toldott-foldott férfiú -, tessék csak tervezgetni velem, ha tetszik, de én nem adom fel ezt az én tervemet akkor sem, ha sohasem válik valóra. Én úgy tapasztalom, hogy az emberek, különös módon, állandóan vétenek, amikor vagyont vagyona halmoznak. Ha én is elkövettem volna ezt a hibát, úgy kellene éreznem, hogy a gondviselés nem köteles törődni velem; a város semmi esetre se lenne köteles. Azok közé tartozom, akik úgy gondolják, hogy a végtelenség elég nagy mindenkinek - s az öröklét elég hosszú.

- Ez így van, Venner bácsi - válaszolta Phoebe egy kis szünet után, amely alatt megpróbálta felmérni a végül elhangzott aranymondás mélységét és igazságát. - Mégis erre a rövid életre, amely adatott nekünk, az ember szereti, ha van háza, meg egy hozzá való kis kert, ami a sajátja.

- Úgy látom - szólt a fényképész mosolyogva -, hogy Venner bácsi bölcsességének mélyén Fourier elvei rejtőznek; csak nem olyan határozott körvonalúak, mint ama francia rendszerező elméjében.

- Phoebe, gyere csak - szólt Hepzibah -, ideje kihozni a ribiszkét.

S akkor, amíg az alkonyba hajló nap sárga fénye még gazdagon beragyogta a kert fátlan részeit, Phoebe kihozott a kertbe egy cipót és egy porcelán tálat tele frissen szedett, leszemezett, cukros ribiszkével. Ebből meg egy korsó vízből - persze nem a közeli, rossz ómenű forrásból merítették - állt az egész vendéglátás. Közben Holgrave tőle telhetően igyekezett beszédbe elegyedni Clifforddal. Erre, úgy látszott, csupán a jóakarata készítette, örömmel vidította volna fel egy kicsit a szerencsétlen, sokat szenvedett, magányos embert, akire ki tudja, mit hoz még a végzet. A fényképész mély, elgondolkodó, mindent megfigyelő szemében néha mégis különös kifejezés csillant meg, nem borús, csak kételkedő; mintha szorosabb érdek kötné a helyhez és az emberekhez, mint ahogy azt egy idegen, teljesen egyedül álló, kóbor ifjúról fel lehetne tételezni. Élénk magatartásával mégis nagy igyekezettel próbálta felvidítani a társaságot; és ez annyira sikerült neki, hogy még a sötéten látó Hepzibah is levetett magáról egy réteg melankóliát, és a megmaradót is ügyesen rejtegette, ahogyan csak tudta. Phoebe magában így szólt: „Milyen kedves tud lenni!” Venner bácsi pedig barátságának és egyetértésének jeléül hajlandó volt a fiatalembernek rendelkezésére bocsátani az arcvonásait mestersége céljaira - nem szimbolikusan persze, csupán szó szerint értve -, azaz megengedte neki, hogy városszerte oly közismert arcának dagerrotípiáját fényképészműtermének bejáratánál kiállítsa.

Mire a társaság elfogyasztotta a felszolgált egyszerű étket, Clifford lett közöttük a legvidámabb. Lehet, hogy ez egyike volt az értelem azon hirtelen fellobbanó lángjainak, amelyekre a beteg elme hajlik, de az is lehet, hogy a dagerrotípia-művész érintett meg rajta finoman egy hűrt, mely vibrálva zengő hangot adott. Igaz, az ilyen kellemes nyári estén és az iránta éppen nem barátságatlanul érző emberek kedves körében oly fogékony lélek, mint Cliffordé, természetes módon illeszkedett bele mindabba, ami körülötte elhangzott. De nemcsak ez történt, belőle is könnyedén, színesen törtek elő a gondolatok, felcsillantak a lugasban,



és kiszűrődtek a leveleken, amint kimondta őket. Ugyanilyen vidám volt akkor is, ha kettesben volt Phoebével, de sohasem adta jelét ilyen finom, bár igaz, töredékes intelligenciának.

Hanem amint a napsugár búcsút vett a hét orom csúcsától, úgy halt ki az érdeklődés Clifford szeméből. Borúsan, határozatlanul bámult maga elé, mintha valami nagyon értékes dolgot veszített volna el, s annál keservesebben hiányolná, mivel nem tudja pontosan, mi az.

- A boldogságomat akarom! - szólalt meg végre panaszosan, rekedt, elmosódó hangon, alig formálva meg a szavakat. - Végtelen sok évet vártam rá! Elkésett! Késő! Hol a boldogságom!

Ó, jaj, szegény Clifford! Öreg vagy, és a sok bánat, melynek sohasem lett volna szabad válladra szakadni, egészen összetört már. Félig örült vagy, félig együgyű; emberroncs, elnyomott tehetség, mint csaknem mindenki - bár vannak, akik kevésbé vagy nem olyan észrevehetően betegek vagy rokkantak, mint mások. A sors már nem tartogat számodra boldogságot, hacsak az otthon nyugalma őseid régi házában, a hűséges Hepzibah társaságában, a Phoebével töltött hosszú, nyári délutánok, és ezek a vasárnapi összejövetelek nem érdemlik meg a boldogság nevet! Miért is ne érdemelnék? Ha nem is valóságos boldogság ez, csodálatosan hasonló hozzá; az, hogy elillan és megfoghatatlan, köddé foszlik, ha valaki aggályosan vizsgálódik rajta, csak még inkább hasonlóná teszi a boldogsághoz. Vedd annak, fogadd el, míg a tiéd! Ne panaszkodj, ne kérdezősködj - élvezd, amíg lehet!

## XI. A boltíves ablak

Állandó tunya hangulatából, vagy más néven nevezve, vegetatív természetéből következett, hogy Clifford valószínűleg beérte volna azzal, ha nap nap után úgy telik az idő, akár örökké - de legalábbis, amíg a nyár tart -, ahogy azt az előző lapokon leírtuk. Phoebe azonban, mivel úgy gondolta, talán javára válna, ha néha mást is lát, párszor azt ajánlotta, hogy nézzenek ki az utcára, és figyeljék, mi minden történik ott kinn. Ebből a célból kettesben fel szoktak kapaszkodni a lépcsőn, fel egészen az emeletre, ahol egy széles ajtóval szemközt meglepően nagyméretű boltíves ablak volt, melyet függöny takart. Ez a homlokzatra nyílt, valaha erkélyre, melynek falkorlátja elkorhadt, s már régen lebontották. Ezt az ablakot kitarva, de a függöny segítségével mégis homályban hagyva, Clifford elé tárult a sürgő-forgó világból mindaz, ami egy nem túlságosan népes város egyik félreeső utcácskáján történik. De ő maga és Phoebe olyan látványt nyújthattak, amely érdekesebb volt, mint a város bármely néznivalója. Clifford sápadt, ősz, öregedő, bánatos, néha mégis őszintén örvendező, máskor kifinomult intelligenciáról tanúskodó arca, amint a megfakult skarlátszín függöny mögül kitekinget, és a mindennapi események egyhangú zajlását átható, mégis meg-megszakadó érdeklődéssel és nagy odaadással figyel, valamint a fiatal leány, akihez érzelmeinek minden kis rezzenésekor együttérzésért folyamodik.

Amint odaült az ablakhoz, a Pyncheon utca sem lehetett olyan üres és unalmas, hogy egész hosszán végigtekintve Clifford ne talált volna valamit, amin megakadt a tekintete, ami felcsigázta, ha nem is foglalta le hosszú időre az érdeklődését. Olyan dolgok is újak és különösnek tündek neki, amelyeket már a kisgyerek is ismer. A kocsik; az omnibusz, számos utasával, akik közül itt is, ott is le-letett egyet, másutt meg felvett valakit, ily módon példázván amaz éktelen nagy járművet, a világot, amelynek úti célja szintén bárhol van, és sehol sincs - e mozgó tárgyakat úgy figyelte, hogy szinte nyelte a szemével, bár meg is feledkezett róluk, előbb, mint a lovak és kocsikerekek által felvert por elült nyomukban. Ami az újdonságokat illeti (s a fiákerek és omnibuszok szintén ezek közé tartoztak), úgy látszott, elméje elvesztette azt a képességét, hogy ezeket felfogja és elraktározza magában. Például azokban az órákban, amikor a nap a legmelegebben sütött, kétszer-háromszor is áthaladt a Pyncheon ház előtt az öntözőkocsi, széles sávnai nedves földet hagyva maga után a por helyett, amelyet egy szép hölgy könnyű lába is felvert volna; olyan volt, mint a nyári zápor, amelyet a városi hatóságok megfogtak és megszelídítettek, és mindennapi kényelmük szolgálatára kényszerítették. Ezzel az öntözőkocsival Clifford sehogy sem tudott megbarátkozni; mikor meglátta, mindig újra meglepte, és újabb megjelenéséig ugyanúgy elfelejtette ezt a körmeneti tempóban haladó záport, mint maga az utca, amelyen a hőség szélében-hosszában hamarosan fehér porrá szárította a sarat. Ugyanígy volt a vasúttal is. Hiába hallotta Clifford többször is a gőzördög hangos visítását, és látta sokszor, egy-egy pillanatra kicsit kihajolva a boltíves ablakon, amint a vonat az utca túlsó végén keresztben átszáguld. A szörnyű nagy energia képzete, amely ilyenkor ránehezedett, minden egyes megjelenésekor új volt neki, és századszor is kellemetlenül s ugyanolyan meglepetésként hatott rá, mint az első alkalommal.

Alig lehet szomorúbb előjele a romlásnak, mint ama képességnek időleges vagy végleges elvesztése, amellyel a szokatlan dolgokat tudomásul vesszük, és lépést tartunk a sebesen tűnő pillanattal. Nem lehet ez más, csupán tetszhalál, hiszen ha ez a képesség végleges pusztulásra ítéltetett volna, mit érne akkor az örökkévalóság? Arra az időre, míg e baj ránk szakad, kísértetnél is kevesebbek vagyunk.

Clifford a legcsökönyösebb konzervatívokhoz tartozott. Az utca minden ódivatú látványa kedves volt neki; még azok is, amelyek durvaságukkal egyébként bántólag hatottak volna finnyás érzékeire. Szerette a zörgő-csikorgó szekereket, amelyeknek a nyomát még fellelhetette rég betemetett emlékezetében, ahogy a ma élő szemlélő is megtalálhatja ősrégi járművek nyomát Herculanumban. Szívesen látott eszköz volt a hentes szekere hófehér vászontetejével, s a halasszekér is, melynek érkezését messziről hirdette a kürtszó, s hasonlóképpen a falusi zöldségesszekerek, amelyeket cammogva húzott a ló háztól házig, s türelmesen várakozott velük minden kapu előtt, míg odabenn a gazda répát, sárgarépát, tököt, zöldbabot, zöldborsót, újkrumplit adott el a fél környék háziasszonyainak. A pék kocsija is, csengői éles muzsikájával, kellemes hatást tett Cliffordra, mert ez csilingelte fel, mindennél inkább, a múlt disszonanciáját. Egyik délután egy köszörűs tévedt arra, és a Pyncheon szilfa árnyékában állította fel a köszörűjét, pontosan a boltíves ablak alatt. Gyerekek szaladtak elő mindenfelől édesanyjuk ollójával, a nagy késsel vagy az apai borotvával, s minden egyébbel, ami köszörülésre szorult (kivéve szegény Clifford elméjét), hogy a köszörűs tartsa oda varázkerekéhez, és minden megint olyan éles legyen, mint új korában. Körbe-körbe forgott a fáradhatatlan kerék, a köszörűs lába folyvást mozgásban tartotta, s a kemény kő elkoptatta a kemény acélt, amiből elnyújtott, kellemetlenül éles füttyülés és sziszegés származott, oly gyűlölködő, mint a Sátáné és társaié a Pokol birodalmában, bár ez a hang kisebb térre volt beszorítva. Csúf, vékony hang volt, olyan, mint egy mérges kígyóé, a legcsúfabb kis hang, amely valaha is sunyi módon erőszakot követett el az emberi fülek ellen. Clifford mégis mámoros élvezettel hallgatta. Akármilyen bántó hang volt, igen eleven élet lakott benne, és azzal a képpel együtt, amelyet a forgó kerék és a köréje összegyűlt bámészkodó gyerekek nyújtottak, úgy látszott, hogy élénkebb, aktívabb, tolakodóbb, naposabb lét érzetét kelti benne, mint bármi más. Persze e hang varázsa mégis leginkább múltjában volt; hiszen a köszörűs kereke már gyermeki fülében is ott sivitott.

Néhanapján keservesen panaszkodott, hogy miért nincsenek manapság postakocsik. Máskor azt kérdezte sértett hangon, hova lettek azok a régimódi, négyszögletes csézák, melyekből kétfelől vendégoldal állt ki, egy ígásló húzta, s egy parasztasszony meg a lánya ült a bakon, fekete áfonyát és földszedret kínálva házról házra. Hogy eltűntek - így mondta -, most már nem tudhatja, nő-e még szeder meg áfonya a tágas, zöld réteken és az árnyékos dűlőutak mentén.

Ami bármiképp hatott a szépérzékére, akármilyen igénytelen módon is, ott nem volt szüksége e régi emlékek támogatására. Ezt akkor lehetett megállapítani, amikor egy olasz énekesfiú (az egyébként városunk utcáin eléggé új jelenség) kintornájával arra jött, és megállt a szilfa hűvös, terebélyes árnyékában. Fürge, szakértő szemével rögtön számba vette a két figyelő arcot az ívelt ablakban, és felnyitva hangszerét, kiröpítette belőle a dallamokat. Vállán egy majom ült skót szoknyába bújtatva, és a fényes attrakciók koronájaképpen, amelyekkel a közönséget szórakoztatta, egy csoport apró figura volt a fiúval, melyeknek lakóhelye és mozgási tere a kintorna mahagóni ládája volt, életelemük pedig a zene, amelyet az olasz, dolgához híven, hangszeréből kicsiholt. A legkülönbözőbb tevékenységekkel elfoglalt vidám kis társaságról - volt köztük varga, patkolókovács, katona, úrihölgy a legyezőjével, iszákos az üveg pálinkájával, teheneslány a tehén mellett -, ezekről valóban el lehetett mondani, hogy harmonikus életet élnek, s hogy az élet számukra csupa tánc. Az olasz egyszer körbefordította a kintorna karját, és lám! egyszerre minden egyes kis személyiség a legkülönösebb módon megélénkölt. A varga cipőt kalapált; a kovács verte a vasat; a katona villogtatta a kardját; az úrihölgy meglebegtette pici legyezőjét, a pityókás cimbora nagyot húzott üvegéből, a diák tudásra szomjazva nyitotta ki könyvét, s fejét ide-oda forgatva olvasta a sorokat; a teheneslány sebesen fejte a tehenet; a zsugori pedig pénzdarabokat hajigált a perselyébe - ennyi minden történt a

kintorna karjának egyetlen fordulatára. Ó igen, és ugyanattól az erőttől hajtva egy szerelmes csókot nyomott kedvesének ajkára! Valószínű, hogy valami cinikus bölcs jókedvében s keserűségében találta ki ezt a pantomimjelenetet, amellyel azt akarta bemutatni, hogy mi földi halandók, bármi légyen is munkánk és kedvtelésünk, akár nehéz, akár könnyű, mind egy zenére táncolunk, s minden nevetséges igyekezetünk ellenére semmit sem változtatunk a lényegen. A dologban az volt a legkülönösebb, hogy amint a zene elhallgatott, minden egyes szereplő a féktelen lendületből egyszerre halálos dermedtségbe fagyott. Sem a varga cipője nem készült el, sem a kovács vasa nem kapott új formát, sem az ivó legény üvegjében nem volt kevesebb pálinka, a teheneslány sajtárjában nem volt egy csepp tej sem, a fősvény perselyében egy pénzdarabbal sem lett több, s a diák egy lappal sem jutott előbbre a könyvben. Mind pontosan ugyanabban a helyzetben voltak, mint mielőtt oly komikus sietséggel elkezdtek munkálkodni, élvezni, pénzt gyűjteni és megokosodni. S a legszomorúbb tán mégis az volt az egészben, hogy a szerelmes sem látszott boldogabbnak a lány csókjától! De ezt a legutolsó keserű pirulát már nem nyeljük le, inkább mindenestül elvetjük a színjáték tanulságát.

A majom eközben, skót szoknyája alól vastag, visszataszítóan hosszú farkok kunkorodván elő, elfoglalta őrhelyét az olasz lábánál. Ráncos, undorító kis ábrázatát egyenként minden járókelőhöz, köréje gyűlt gyerekekhez odafordította, majd Hepzibah boltja felé, majd az ívelt ablak felé is, ahonnan Phoebe és Clifford nézett le rá. Minduntalan levette skót sapkáját, s egy meghajlást és egy pukedlit vágott ki. Néha pedig személyesen pénzért folyamodott egy-egy nézőhöz, előre tartva kis, fekete tenyerét, és ezerféleképp kimutatva mohó vágyát minden piszkos garas után, amelyet bárki zsebéből kicsalogathat. Amilyen durva és közönséges s mégis furcsamód emberi volt fonnyadt kis arcának kifejezése, amilyen sóvár és ravasz volt a pillantása - s kiviláglott belőle, hogy a legkisebb nyomorult hasznon is kapva kap -, amilyen hatalmas farka volt (sokkal hosszabb annál, semhogy tisztességgel el tudja rejteni öltözete alatt) - s a farkok által jelképezett ördögi természet -, ennél a majomnál, úgy, ahogy volt, nem lehetett volna találni jobb képét egy rézgaras-Mammonnak, amely a pénz szeretetének legdurvább formáját szimbolizálta. S ezt a pénzsóvár kis ördögöt semmi módon nem lehetett kielégíteni. Phoebe leszórt neki egy marék centet, ő kapzsin, örömtelenül felkapkodta, odaadta az olasz fiúnak megörzésre, s azon nyomban újabb kunyeráló pantomimba fogott.

Egészen bizonyos, hogy sok New England-i - vagy más országbeli is, azokkal is éppúgy előfordulhatott -, sok ember ment el a majom mellett, megnézte és továbbhaladt, anélkül, hogy gondolt volna rá, milyen pontosan láthatta itt viszont saját lelki beállítottságát. Cliffordot azonban más fából faragták. Gyerek módjára örült a zenének, és mosolygott a zene mozgatta figurákon is. De a hosszú farkú manótól, miután egy darabig nézte, úgy elborzadt testi és lelki csúfsága miatt, hogy végül is sírva fakadt; oly gyöngeség, amelyre a pusztán kifinomult adottságokkal rendelkezők, akikben nincs meg a nevetés mély, haragot sugárzó, tragikus adománya, ugyancsak hajlamosak, ha az élet nyersen durva oldala eléjük tárul.

Néha azonban az előbbieknél nemesebb igényű látnivalók is mutatkoztak a Pyncheon utcában, amelyek nagy tömeget sodortak magukkal. Clifford reszketett az undortól, amikor közvetlen érintkezésbe került a világgal, mégis legyőzhetetlen erőt gyakorolt rá az embertömegek sodrása és döbbenetes zúgása, ahányszor csak olyan erős volt, hogy hozzá is elhatolt. Ez nyilvánult meg azon a napon, amikor egy politikai felvonulás - száz lengő zászló, dobok, sípok, cintányérok, trombiták - a visszhangzó hársorok között végigvonult a városon, s döngő léptekkel s szabálytalan időközönként hangos felkiáltásokkal elhaladt az egyébként oly csendes helyen álló hétormú ház előtt is. Ha csak mint a szemlélődés tárgyát tekintjük, semmi sem lehet érdektelenebb, mint egy szűk utcán haladó felvonulás. A néző ostoba komédiának érzi, amikor egyenként látja a résztvevők gyötrelmesen egyszabású arcát, felfedezi rajtuk az izzadságot, a bárgyú önhitséget, a nadrágjuk szabását, s hogy egyenként mindegyiknek szoros vagy bő a

gallérja, s poros-e fekete kabátjának háta. Ahhoz, hogy magasztos színben tűnjék fel a felvonulás, messziről és magasból kell nézni, amint a hosszú sor lassan áthalad egy nyílt mezőn, vagy egy város legtágasabb díszterének közepén, mert akkor az apró, személyes vonásokat, amelyekből összetevődik, egyetlen hatalmas élő valósággá mossa össze a távolság - egyetlen óriás élőlényé, az emberi nem alkotta testté, amelyet egy egynemű, hatalmas szellem kormányoz. Másrészt viszont, ha benyomásokra fogékony ember ilyfajta felvonuló tömeg peremén áll, s hirtelen megpillantja, nem atomjaiban, hanem összességében - mint az élet hatalmas folyamatát, melynek áradása gáttalan és titkokkal sötét, és mélységéből szózat hangzik a szemlélő rokon mélységeihez, akkor a közelség nem rontja, hanem emeli a hatást. A tömeg hatása lenyűgözi, s alig állhatja meg, hogy bele ne vesse magát az emberi rokonszenv szívó áramába.

Clifforddal is ez történt. Megremegett; elsápadt; könnyörgő pillantást vetett Hepzibah-ra és Phoebére, akik mellette álltak az ablaknál. Mit sem sejtettek Clifford érzéseiről, azt gondolták, hogy csak a szokatlan tömeg zavarja. Egyszerre, reszkető tagokkal, hirtelen felállt, egyik lábával fellépett az ablakpárkányra, és egy pillanat múlva már a korlát nélküli erkélyen állt volna. Az egész menet láthatta, úgy, ahogy volt, a reszkető, sovány emberi alakot, akinek ősz hajfürtjeit ugyanaz a szél lobogtatta, mint zászlóikat, a magányos lényt, akit fajtájából kirekesztettek, és aki most egy pillanatra újra embernek érezte magát, amikor a hozzájuk tartozás ösztöne ellenállhatatlanul hatalmába kerítette. Ha Cliffordnak sikerül kilépnie az erkélyre, bizonyára leugrik az utcára, bár nehezen lehetett volna eldönteni, miért cselekedte volna ezt; az a fajta kábulat hajtotta-e, amely belerántja az áldozatot a szakadékba, noha retteg tőle, vagy az eredendő vonzalom, amely az emberek közelségébe vonta. Lehet, hogy mindkét erő egyszerre hatott rá.

De a vele állók, akiket mozdulata megrémített - észrevették, nem tudatosan cselekszik, hanem önkívületben -, megragadták a kabátja szélét és visszatartották. Hepzibah felsikoltott. Phoebe, akit minden szertelenség megrémített, zokogva sírt.

- Clifford, Clifford! Elment az eszed? - kiáltott a nővére.

- Már igazán nem tudom - szólt Clifford, és mélyet lélegzett. - Ne félj semmit, elmúlt minden, de ha leugrottam volna, és túlélem, azt hiszem, más ember lennék!

Cliffordnak bizonyos értelemben igaza lehetett. Valami nagy megrázkódtatás kellett volna neki, vagy talán az, hogy belevesse magát az emberélet óceánjába, lemerüljön mélyre, nagyon mélyre, hogy úgy érezze, elnyelik végtelen hullámai, s aztán megerősödve emelkedjék ki belőle, visszanyerve önmagát a világ számára is. S persze az is lehet, hogy nem kevesebbet áhított, mint a végleges gyógyírt, a halált!

Máskor is megmutatkozott a régi emberi kötelékek utáni vágy - csak szelídebb formában. Egyszer a vallásos érzésnek mély, az emberi összetartozási vágnál is mélyebben fekvő rétege tört felszínre magatartásában. Abból a jelenetből, amelyet itt nyomban leírnunk, meghatón kiderül, mily hálásan ismerte el Isten szeretetét és gondoskodását - róla, a szegény, mindenkitől elhagyott emberről; pedig ha halandó embernél meg lehet bocsátani olyasfajta érzést, hogy útfélre dobták, elfelejtették, játékszerként kiszolgáltatták valami ösellenség kezébe, hogy rajta élje ki gonosz, embertelen hajlandóságát - akkor Cliffordtól nem lehetne rossz néven venni efféle érzést.

Vasárnap reggel volt, egyike ama napsütéses, enyhe vasárnapoknak, melyeken mintha szent volna még a levegő is, s az ég ünnepi mosolyt terítene a föld arculatára. Ilyen vasárnap reggelen, ha eléggé tiszták lennénk ahhoz, hogy ezt közvetítsük, megéreznénk tagjainkban a földnek a menny felé áradó háláját, a földnek bármely pontján állunk is. A harangok más-más

hangnemben, de egymással mind harmóniában s egymásnak válaszolgatva adták hírül: vasárnap van! Vasárnap! Bizony, vasárnap! - s az áldott hangok eláradtak mindenfelé, szerte a városban, hol lassabban, hol elevenebb örömmel, hol csak egy hang, hol valamennyi együtt, ünnepélyesen hirdetve: - Vasárnap van! S az utolsó hangot hosszan elnyújtották, hogy szétolvadjon a levegőben, és áthassa azt szentségével. A levegő, melyet átjárt Isten szívhez szóló napsütése, arra való volt, hogy az emberek lelkük mélyéig beszívják és imádságként leheljék ki.

Clifford Hepzibah-val az ablaknál ült, és figyelte a szomszédokat, amint kiléptek az utcára. Bármily kevésbé átszellemült volt egyébkor a megjelenésük, most mindannyiukat átformálta a vasárnap, úgyhogy még a ruhájuk is - az öregember tisztes kabátja, amelyet ezredszer kefélt ki, s a kisfiú első vászonnadrágja, amelyen tegnap öltött utolsót édesanyja tüje - kissé mind mennybemeneteli ruhának tetszett. Phoebe is kilépett a régi ház kapuján, kinyitotta zöld napernyőjét, és búcsúzóul mosolyogva feltekintett a boltíves ablakra. Megjelenéséből a szokott boldogság áradt, de valami szentség is, amely játékos volt, mégis tiszteletben kellett tartani. Olyan volt, mint egy imádság, amely az anyanyelv egyszerű szépségében hangzik fel. Üde volt, és öltözéke is könnyed és bájos, mintha minden, amit viselt - szoknyája, kis szalmakalapja, a vállára boruló kendő, hófehér harisnyája -, mind most lenne először rajta, vagy csak annál üdőbb lett rajta minden, mintha rózsák közt lett volna.

Integtetett Hepzibah-nak és Cliffordnak, s elindult végig az utcán. A hit igaz megtestesítője volt, meleg, egyszerű, tiszta - megfogható valóság, mely ugyan a földön jár, de egyben szellemi is, olyan, hogy felér a mennyekbe.

- Hepzibah - szólalt meg Clifford, miután tekintetével a sarokig kísérte Phoebét -, te sohasem mégy templomba?

- Nem, Clifford! - válaszolt Hepzibah -, az elmúlt sok-sok év alatt egyszer sem mentem!

- Ha ott lehetnék - szólt erre Clifford -, azt hiszem, én is tudnék újra imádkozni, ha oly sok fohászkodó emberi lélek vesz körül.

Hepzibah Clifford arcába nézett, s őszinte, mindent feloldó lelkesedést látott rajta; szíve túláradt, könny csordult a szeméből, Isten iránt a csodálatos megadó tisztelettől s a szeretettől embertársai iránt. Az érzés Hepzibah-ra is átragadt. Hirtelen úgy érezte, legjobb lenne kézen fogni bátyját, elmenni vele a templomba, letérdelni szépen egymás mellé - hogy ők ketten, akik oly régen éltek a világtól és, amint most rádöbben, talán a Magasságbelitől is elszakadva, kibéküljenek Istennel és emberrel egyszerre.

- Drága bátyám - szólt meghatottan -, menjünk hát! Ugyan sehová sem tartozunk. Egy talpalatnyi hely sincs fenntartva számunkra egyik templomban sem, mégis menjünk csak el, még ha a két padosor közt kell is állnunk, a széles átjáróban! Szegények és elhagyatottak vagyunk, de valamelyik ülés kisajtaját talán megnyitják előttünk.

Így hát Hepzibah és a bátyja felkészültek az indulásra - amennyire tellett tőlük; ódivatú ruháikból a legszebbet vették fel, oly régen lógott az akasztón, oly soká hevert a ládában, hogy a múlt nyirkos szaga áradt belőle - kifakult ünneplőjükben készen álltak a templomba menetelre. Kéz a kézben mentek le a lépcsőn - az ösztövé, elsárgult Hepzibah, a sápadt, aszott, megvénült Clifford! Kitárták a nagykaput, kiléptek a küszöbön, s azon nyomban úgy érezték, hogy az egész világ színe előtt állnak, s rajtuk az emberiség nagy, félelmetes szeme. Mennyei Atyjuk pedig mintha elrejtette volna előlük arcát, nem adott nekik bátorítást. Megvacogtak az utca meleg, napsütötte levegőjében. Szívük összeszorult a gondolatra, hogy még egy lépést tovább kell menniük.

- Nem lehet, Hepzibah! Erről lekéstünk - mondta Clifford hangjában mély bánattal. - Kísértetek vagyunk! Nincs jogunk emberek között lenni, sehol másutt nincs jogunk a léthez, mint ebben a régi, átoksújtotta házban, s arra ítéltettünk mi is, hogy kísértünk benne! Különben pedig - folytatta, s hangjából kiütközött a finnyás szépérv, amely oly jellemző volt rá - nem lenne sem szép, sem illő, hogy odamenjünk! Borzasztó elgondolni is, hogy embertársaim félnének tőlem, és hogy a gyerekek anyjuk szoknyájába kapaszkodnának ijedtükben, ha meglátnak!

Visszahúzódtak a homályos folyosóba, és becsukták maguk mögött a kaput. De amint újra felmentek a lépcsőn, az egész házat százszor olyan lehangolónak, a levegőt százszorosan nehéznek és fojtónak érezték, mivel egy pillanatig beszívták odakinn a szabadság levegőjét. Nem menekülhettek, a porkoláb csak a maga mulattatására hagyta nyitva az ajtót, lesben állt mögötte, mikor akarnak kiszökni. A küszöbön megéreztek könyörtelen szorítását, mely nem engedett. Van-e sötétebb börtön, mint az ember önnön szíve! Van-e könyörtelenebb bíró, mint az ember maga!

De nem adnánk hű képet Clifford elmeállapotáról, ha úgy ábrázolnánk, mintha folyvást vagy legalábbis általában el lett volna keseredve. Ellenkezőleg, azt a feltevést kockáztatjuk meg, hogy az egész városban nem volt egyetlen, akár csak fele annyi idős ember sem, aki annyi napfényes és gondtalan pillanatot élvezett volna, mint ő. Nem nyomta gond, nem kellett mérlegelnie a jövővel kapcsolatos kérdéseket és eshetőségeket, mindazt, ami felőrli más ember életét, annyira, hogy a létfenntartás fáradtsága értelmetlenné teszi a létet is. E tekintetben gyermek volt, gyermek egész életére, akár rövid, akár hosszú lesz az. Úgy tűnt, mintha élete megállt volna apró gyermek korában, minden érzése és emléke ahhoz az időszakhoz tapadt; mint mikor erős ütés folytán eszméletét veszti valaki, s visszatér öntudata, és utána ugyancsak egy korábbi, a sérülést jóval megelőző időpontot él vissza. Néha elmondta álmait Phoebének és Hepzibah-nak; álmában kivétel nélkül mindig gyermek volt, vagy serdült ifjú. S olyan élenken álmodott, hogy egyszer például arról vitatkozott a nővérével, milyen volt pontosan a színe vagy a mintája annak a kartonpongyolának, amelyet aznap éjjel, álmában, anyjukon viszontlátott. Hepzibah azzal kérkedve, hogy a nők jobban meg szokták jegyezni az ilyesmit, ragaszkodott ahhoz, hogy a pongyola nem egészen olyan volt, amilyennek Clifford leírta; de miután előkereste a kérdéses ruhadarabot valamelyik régi ládából, kiderült, hogy Clifford emlékezett rá pontosabban álmában. Ha Cliffordnak minden alkalommal, valahányszor az élethez oly hasonló álmaiból felébredt, keresztül kellett volna esnie azon a kínszenvedésen, hogy kisfiúból egyszerre öreg, megtört felnőtté válik, biztosan felőrli e naponként visszatérő megrázkódtatás. Gyötrelmes kín lett volna neki minden felderengő reggel, reggeltől estig tartó rettegés, s ez még éjszaka is tompa, bizonytalan fájdalom, a balsors fakó színét keverné az álmában látott ifjú és üde látomásokba. De nem így volt, az éji holdfény összeszövődött a reggeli köddel, köpenyként borult rá, belebugyolálta magát, s ezen ritkán hatolt át a valóság; kevésszer volt teljesen ébren, inkább nyitott szemmel aludt, és a valóságot is álomnak nézte.

Ilyenformán, mivel gyermekkorának határán időzött, nagyon szerette a gyerekeket, és látásukra szíve újra meg újra felfrissült, mint a vízmedence, amelybe patakok ömlenek, nem messze a forrástól. Bár az illendőség épen maradt érzéke visszatartotta attól, hogy csatlakozzék hozzájuk, kevés dolgot szeretett jobban, mint kinézni a nagy, boltíves ablakon, és figyelni, hogy hajtja végig karikáját a járdán egy kislány, vagy hogyan futballoznak az iskolás fiúk. Szerette a hangjukat, nagyon is, mikor messziről szűrődött be, s úgy összeolvadt, zengett, vibrált, mint a legyek hangja a napos szobában.

Cliffordot minden bizonnyal boldoggá tették volna játékaik. Egy délután ellenállhatatlan vágy fogta el, hogy szappanbuborékot fújjon, ami, Hepzibah közölte ezt Phoebével, kedvenc játéka volt gyerekkorukban is. Nézzék csak hát, amint a nagy ablaknál áll, szájában agyagpipájával!

Nézzék ősz haját, s a halvány, valószínűtlen mosolyt az ajkán, mely körül annyi szenvedés után még mindig valami csodálatos vonzó báj lebeg, ezt még ádáz ellenségének is el kellett ismernie, hogy ha annyi megpróbáltatás után is megmaradt! Figyeljék, amint lebegő gömböket repít az ablakból az utcára! A szappanbuborék, megannyi apró, szertefoszló világ; anyagtalan felszínükön, a képzelet élénk színeiben, a nagyvilág képe. Érdekes volt megfigyelni, hogyan fogadták a járókelők a fantáziának ezeket a csillogó tárgyait, amint lassan leereszkedtek elébük, hogy az unalmas környezetet álmokkal töltsék meg. Volt, aki megállt, és bámulta őket, talán magával is vitte kedves emléküket a következő sarokig, mások dühösen feltekintettek, mintha szegény Clifford megsértette volna őket azzal, hogy a szépség képmásait lebegtette poros útjuk fölé; akadtak továbbá olyanok is, akik kinyújtották a mutatóujjukat vagy a sétatbotjukat, és minden bizonnyal valami torz örömet éreztek, amikor a buborék, az ég és föld képével együtt, mely benne tükröződött, egyszerre semmivé foszlott.

Egyszer éppen rendkívül tiszteletreméltó külsejű, idős úr haladt arra, mikor hatalmas buborék himbálózott alá, és történetesen az úr orrán pattant szét. Felnézett... előbb zord, sértődött tekintettel, de aztán behatolt a boltíves ablak homálya mögé, és elmosolyodott olyan melegen, hogy a kánikula hőségét árasztotta maga körül.

- Nézd csak, Clifford öcsém! - kiáltott fel Pyncheon bíró. - Ó, hát még mindig szappanbuborékokat fúj?

Míg ezt kimondta, a hangja olyan volt, mintha kedveskedne, pedig jó adag keserű gúny vegyült belé. Clifford megdermedt a rémülettől, amint meghallotta. Ha eltekintünk mindentől, amire talán élete tapasztalatai adtak okot, a bíróval szemben az a mélyen gyökerező kiírthatatlan félelem fogta el, amit gyenge, törékeny, érzékeny lelkű emberek szoktak érezni a kíméletlen erő jelenlétében. Nincs ijesztőbb rém, mint családja körében, a hajthatatlan akaratú rokon.



## XII. A fényképész

Semmi esetre se gondoljuk azt, hogy egy olyan eredendően tevékeny természetű lány, mint Phoebe, teljességgel beszorítható a vén Pyncheon ház szűk falai közé. Clifford igénybe vette ugyan idejét, de a hosszú nyári napokon e szolgálat órái jóval alkonyat előtt leperegtek. Bár az idős ember naphosszat nyugodtnak látszott, estére mégis kiapadtak fogyó erőforrásai. Nem a test mozgása fárasztotta ki végtelenül - néha ugyan kapálgatott egy kicsit, vagy sétált a kertben, máskor meg, esős időben, valamelyik nagy, üres szobában járt fel-alá -, de általában inkább túlságosan is hajlott testének és izmainak ernyedt pihentetésére. Bizonyára valami lappangó tűz emésztette fel belülről minden életerejét, vagy pedig az egyhangúság, amely bénítólag nehezedett volna más elméjére, Clifford számára nem volt egyhangú. Lehetséges, hogy újjászületését, második ifjúságát élte át, és lelke minden látni-, hallanivalóból és minden apró eseményből táplálékot merített mindabból, ami a világban jártas emberre már elvesztette hatását. A gyermek friss agyának minden csupa tevékenység és mozgás, s valószínűleg az olyan agynak is, amely hosszú időre bénaságra kényszerült, és utána mintegy újra teremtetik.

Mindenesetre, bármi okból, Clifford általában nyugovóra tért, és pedig testben-lélekben kimerülve, amikor még a függönyökön mézként ömlött be napsütés, vagy késő ragyogással verődött vissza hálófülkéje falán. És amíg aludt, ily korai órában már, akárcsak a többi gyerek, és visszaálmodta gyermekkorát, Phoebe ideje felszabadult, és az est hátralevő részében azt tehetette, ami jólesett neki.

Ennyi szabadságra még egy oly alapvetően egészséges alkat is nagyon rászorult, amely, mint Phoebe, nem hajlik a káros befolyásokra. A régi ház falai, amint már mondtuk, korhadtak, áporodottak voltak, ártalmas lehetett már csak az is, ha valaki nem szívott más levegőt. És Hepzibah, bár voltak értékes és mindenért kárpótló tulajdonságai, mégis valósággal holdkóros lett attól, hogy olyan hosszú időre bezárta magát erre a szűk helyre, ahol nem volt más társasága, mint egy helyben topogó gondolatainak hosszú láncolata, és nem érzett soha mást, mint keserű sértődöttséget. Az olvasó talán úgy gondolná, hogy Clifford sokkal tehetetlenebb volt annál, semhogy erősen hatott volna közvetlen környezetére. De a szeretet és együttérzés sokkal szorosabb kapcsolatot teremt, mint gondolnánk. A szerves élet legkülönbözőbb változataira is kihatnak, nemcsak emberekre és állatokra. A virág például, amint Phoebe maga megfigyelte, sokkal hamarabb lekonyult Clifford vagy Hepzibah kezében, mint az övében. Ugyane törvény erejénél fogva a virágzó ifjú lány is, mivel virágillat-lelkét egész nap e beteg lelkek szolgálatába állította, sokkal hamarabb elhervadt volna itt, ha nincs felüdülése egy ifjú keblén. Ha a fiatal leány néha nem hallgat egészséges ösztöneire, s nem indul falusi levegőt szívni külvárosi sétára, vagy a tengerpartra felüdülni a szellőben - ha néha-néha nem enged annak, ami a New England-i lányoknál oly természetes: metafizikai és filozófiai előadásokra járni, hegy tetejéről gyönyörködni a hét mérföldre nyúló látképben, hangversenyre menni -, ha nem járhat vásárolni, átkutatva egy-egy nagy üzlet egész pazar készletét egy színes szalagért - ha nem szakíthat időt, hogy hálófülkéjében időnként a Bibliát olvassa, s lopva anyjára és szülőhelyére gondoljon -, ezek nélkül a lelki orvosságok nélkül Phoebe lassan elsorvad, arca olyan lett volna, mint a fehéritett vászon, viselkedése pedig furcsa és félénk, vénlányságot és örömtelen jövőt jósoló.

Még így is észrevehetően megváltozott; ezt részben sajnálni lehetett. Bár ha kár is talán, hogy valami kiveszett belőle, új vonással gazdagodott. Nem volt folyton olyan jókedvű, mint előbb, néha elgondolkozott, hosszan hallgatott, és Clifford tulajdonképpen ezt jobban is szerette, mint

korábbi egyöntetű vidámságát. Jobban és pontosabban megértette most Cliffordot, sőt néha Phoebe értette meg vele tulajdon érzéseit. Szeme kitágult, mélyebb lett, sötétebb, és egy-egy néma pillanatban olyan mélynek tűnt, mint egy feneketlen artézi kút. Nem volt olyan kislányos, mint amikor leszállt az omnibuszról: nővé érett.

Az egyetlen fiatal ember, akivel gyakran volt alkalma gondolatait kicserélni, a fényképész volt. A magány nyomása alatt, amely körülvette őket, szükségszerűen hasonló szokások alakultak ki bennük. De ha ez a két fiatal lény más körülmények között találkozik, nem valószínű, hogy sok fejtörést okoznak egymásnak, kivéve persze, ha természetük feltűnő különbsége nem bizonyul az ellentétek vonzásának törvénye szerinti kapocsnak. Igaz, mindketten a New England-i életben forogtak, és így külső, felvett tulajdonságaikban lehettek közös vonások, de a mögöttük meghúzódó belső élet annyira más volt, mintha más-más földrészen születtek volna. Ismeretségük elején Phoebe is tartózkodóbb volt, mint ahogy egyszerű, kedves természetéhez illett, és Holgrave sem igyekezett túlságosan kapcsolatba kerülni vele. De mikor a fényképészt már jobban megismerte, akkor sem tudott felengedni iránta, pedig csaknem mindennap szót váltottak erről-arról barátságosan, sőt kívülről úgy tetszett, közvetlenül.

A művész ötletszerűen, kissé szeszélyesen elmesélte Phoebének viszontagságai egy részét. Bár nagyon fiatal volt még, pályáján is megvetette lábát, máris annyi kalandon esett már át, amiből kitelt volna egy vastag kötetnyi hiteles életrajz. Egy Gil Blas fajtájú regény, az amerikai társadalomra és viszonyokra alkalmazva, már nem is tekinthető regénynek. Sokan vannak közöttünk, akiknek a története felér ama spanyol ifjúkori hányattatásaival, és nem is tartják érdemesnek beszélni róla; végül pedig magasabban ívelnek sikerben, vagy nagyobb dicsőség áll előttük, mint amilyet a regényíró szán hősének. Holgrave, bár félig-meddig büszkélkedett is Phoebe előtt, semmi különösét nem mondhatott a származásáról, hacsak azt nem, hogy roppant egyszerű volt, sem a neveltetéséről, hacsak azt nem, hogy az is a lehető leghiányosabb, egy falusi iskolában szerezte az alatt a néhány téli hónap alatt, míg oda járhatott. Korán magára hagyatván, már kisfiú korában megszokta az önállóságot, s természettől erős akarata ebben támaszul szolgált neki. Bár még csak huszonkét éves volt (néhány hónap híján, ami azonban ilyen fiatal korban éveknek számít), már sokat próbált: falusi iskolamester lett, azután eladó egy vidéki boltban, továbbá, nem bizonyos, hogy egyidejűleg-e vagy utóbb, egy vidéki lap politikai szerkesztője. Majd egyik helyről a másikra jutva, gyalog házaló ügynökként bejárta New England-et és a Középső Államokat egy connecticuti kölnivíz- és parfümgyár képviselőjében. Nagyon alkalomszerűen ugyan, de fogászatot is tanult és művelt, mégpedig nagy sikerrel, különösen a szárazföldünk folyói mentén fekvő nagy ipari városokban. Létszám feletti hajótiszti rangban, egy postahajó fedélzetén, eljutott Európába, és módját ejtette annak, hogy visszatérte előtt bejárja Olaszországot, valamint Németország és Franciaország egy részét. Ugyanitt később a fourier-isták körében is töltött néhány hónapot. Legutóbb nyilvános előadásokat tartott a hipnózisról, amihez (így mondta Phoebének, s különben mindjárt be is bizonyította állítását, mert egykettőre álomba hipnotizálta Chantclert, aki épp ott kapirgált a közelben) feltűnően jó adottságai voltak.

Jelenlegi, dagerrotípiaművészi ténykedésének nem tulajdonított nagyobb fontosságot, sem állandóbbnak nem tartotta, mint bármelyik megelőzőt. Egy kalandor hanyag jókedvével fogott ehhez is, akinek valahogy meg kell keresnie a kenyerét. És ahogy vállalta, ugyanolyan könnyen el is dobja magától, amikor feltalálja valami más, hasonlóan ötletszerű módját a kenyérkeresetnek. Figyelemre méltó volt azonban benne, és ez lehetett az alapja rendkívüli magabiztosságának, ami a fiatalember viselkedésében megnyilvánult - az a tény, hogy számos kalandja során hibátlanul hű maradt önmagához. Otthontalanul, hátán hordva a házát, s épp ezért nem lévén felelős sem a köznek, sem egyes meghatározott személynek, egy külsőt levetve, s mást véve fel, de azt is hamarosan feladva egy harmadik kedvéért, mégsem tett soha erőszakot

legbenső önmagán, s mindenhova magával vitte lelkiismeretét. Nem ismerte Holgrave-et, aki erről nem vett tudomást. Hepzibah észrevette ezt a tulajdonságát. Phoebe is hamarosan olyan bizalommal fordult hozzá, amelyre ez a felismerés készítette. Mégis idegenkedést érzett, sőt néha meg is ijedt - nem azért, mintha kétségbe vonta volna, hogy Holgrave tartja magát ahhoz a törvényhez, bármi legyen, amelyet maga fölött elismert, hanem attól a sejthető tényről, hogy ez a törvény egészen más, mint az övé. Bizonytalanná tette, és mindent megingatott körülötte azzal, hogy nem hajolt meg teljes tisztelettel a megingathatatlan hagyományok előtt, hacsak be nem bizonyosodott ama hagyomány létjogosultsága.

Phoebe még ezenfelül nemigen tételezte fel róla, hogy ragaszkodásra, szeretetre képes. Túlságosan nyugodt és hűvös megfigyelő volt ez a fiatalember. Gyakran tapasztalhatta, hogy éles szeme van, de hogy érző szíve, azt ritkán, vagy tán soha. Hepzibah és a bátyja bizonyos értelemben érdeklődése tárgyai voltak. Figyelmesen tanulmányozta őket, ügyelt rá, hogy a legapróbb körülmény se kerülje el a figyelmét, amely egyéniségükre fényt vethetett. Minden tőle telhetőt megtett, hogy segítségükre legyen, de végül mégsem vállalt soha közösséget velük, és semmi jelét nem adta annak, hogy amint közelebből megismeri, jobban meg is szereti őket. Mintha ez a kapcsolat nem szívének, csupán az agyának szolgáltatott volna tápanyagot. Phoebe elképzelni sem tudta, mi érdekelheti annyira elméjét benne és hozzátartozóiban, mert hiszen törődni nem törődött velük, illetve nem többet, mint amennyit bármelyik embertársával törődött volna.

A fényképész, valahányszor alkalma volt beszédbe elegyedni Phoebével, mindig külön érdeklődött Clifford hogyléte felől, akit a vasárnapi összejöveteleken kívül nemigen látott.

- Még mindig boldognak látszik? - kérdezte egy alkalommal.

- Igen, akárcsak egy gyerek - válaszolta Phoebe -, de abban is gyerek, hogy igen hamar elszomorodik.

- Mitől? - kérdezte Holgrave. - Külső dolgoktól, vagy belülről égető gondolatoktól?

- Nem láthatom a gondolatait! Honnan tudjam? - kérdezte Phoebe falusias csípősséggel. - Sokszor van, hogy hirtelen elborul a kedve, de nem lehet tudni, mitől, amint azt sem tudni, miért takarják el a felhők a napot. Úgy érzem, mióta közelebb kerültem hozzá, nem is lenne helyénvaló apróra vizsgálgatni kedélyállapotának változásait. Valami igen nagy bánata volt, amely megszentelte és érinthetlenné tette a szívét. Mikor jókedvű - mikor a nap bevilágít elméjébe -, olyankor be merek kukucskálni, de csak addig ameddig a sugarak érnek, semmivel se tovább. Amit árnyék borít, szent és érinthetetlen!

- Milyen szépen fogalmazza meg az érzéseit! - szólt a művész. - Így meg is tudom érteni, mit érez, bár én nem így vagyok ezzel. Ha az ön lehetőségeivel élhetnék, semmi sem tartana vissza attól, hogy megfigyelésem mérőőnját lebocsássam Clifford lelkének mélységeibe!

- Olyan furcsa, hogy ezt annyira szeretné! - tört fel Phoebe válasza. - Hiszen senkije se magának!

- Senkim, persze hogy senkim! - felelte Holgrave mosolyogva. - Csakhogy oly különös, érthetetlen ez a világ! Minél többet látok belőle, annál több fejtörést okoz, és már azt hiszem, azon lehet lemérni, hogy valaki kellőképp okos-e, hogy mekkora riadalmat okoz neki az, amit lát. Nők és férfiak egyaránt, sőt még a gyerekek is, oly különös lények, az ember sohasem lehet bizonyos afelől, hogy valóban ismeri-e őket abból, amilyenek pillanatnyilag mutatkoznak, sem arra nem következtethet, mik lehettek a múltban. Pyncheon bíró! Clifford! Micsoda bonyolult talányok, a bonyolultságok bonyolultsága! Csak intuitív rokonszenv oldhatja fel, amilyen egy

fiatal lányé lehet. Az, aki csak megfigyel, mint én (s akinek soha sincsenek sugallatai, csak pontos megfigyelő és érzékeny befogadó), az ilyen minden bizonnyal elvétí a rejtély nyitját.

Ezután a dagerrotípiaművész más tárgyakra terelte a szót, kevésbé sötétre, mint az előbbi. Phoebe is, ő is, fiatalok voltak még, és Holgrave túlságosan korai élettapasztalata sem pusztította ki belőle az ifjúságnak azt a csodálatos szellemét, amely szétáradva az ökölnyi szívből s a képzeletből, betölti az egész világot olyan fénnel és ragyogással, amilyen a teremtés első napján lehetett. Az ember ifjúkora a világ ifjúkora is; az ember legalábbis így érzi. Azt képzelet, a föld gránitkemény felszíne képlékeny maradt, ő pedig kedve szerint alakíthat rajta. Holgrave is így volt ezzel. Okosan kifejtette, milyen öreg már a föld, de igazában nem hitte, amit mondott; ő fiatal volt, s mint ilyen a világot - a világ szakállas, töpörödött, roskatag s mégsem tiszteletre méltó ábrázatát - rugalmasan gyengének vélte, mely még megjavulhat, és azzá válhat, amivé lennie kell, bár még semmi jelét nem adta annak, hogy azzá lesz. A fiatal művészben is élt az a tudat, vagy szívében a prófécia, amely ha egy fiatalemberben nincs meg, jobb volna neki, ha meg sem születik, és a felnőtt férfinak is, ha ez kivész belőle, jobb inkább meghalnia - a hit, miszerint nem arra teremtettünk, hogy örökké a kitaposott úton gyötrődve kornyadozzunk, hanem már a jelen pillanatban is észlelhetők az eljövendő aranykor előfutárai, amely még életünk folyamán elérkezik. Holgrave-nek úgy tűnt - akárcsak Ádám unokái óta minden évszázad bizakodó emberének -, hogy éppen az ő korában, sokkal inkább, mint bármikor a történelem folyamán, most kell lerombolni a korhadt, mohlepte múltat, halott intézményeit sürgősen eltávolítani az útból, s rothadó tetemüket mélyen elásni, és újra kezdeni mindent, legelőlről.

Ami a lényegét, a szebb évszázadok eljövételét illeti - sose érjük meg, miért kételkedjünk benne -, a művésznak minden bizonnyal igaza volt. Abban tévedett, hogy épp a maga korát tartotta a legalkalmasabbnak, alkalmasabbnak a múlt vagy a jövő bármely más időszakánál, hogy vadonatúj öltözékre cseréljük a Régiség tépett köpenyegét, ahelyett, hogy toldva-foldva alakítsuk újjá; abban is, hogy a maga rövid életét tette meg egy végtelenbe nyúló, hosszú folyamat mércéjévé, leginkább pedig abban, hogy úgy vélte, a nagy cél elérésében számít valamit, érte harcolt-e, vagy ellene. Személy szerint jó volt neki, hogy ezt hitte. Ez a lelkesedés, amint feloldódott természetének higgadtságában, és a megállapodott bölcs gondolkodás mezébe öltözött, hozzásegítette, hogy megőrizze ifjúsága tisztaságát, és magasra tűzze ki céljait. Mikor pedig az évek gyarapodó súlyával a vállán, a tapasztalatok óhatatlanul változtatnak ifjúkori hitén, nem eshet meg vele, hogy felfogása gyökeresen megváltozzék. Akkor is hinni fog az emberiség eljövendő jobb sorsában, és talán annál jobban szereti majd az embereket, mivel felismeri, mennyire nem számít egyéni törekvésük. A gögös hitet, amellyel útnak indult, élete alkonyán szerényebbre cseréli, belátván, hogy az ember legnemesebb erőfeszítése is álmoképet szül csupán, és egyedül Isten a megvalósítójuk.

Holgrave keveset olvasott, és azt a keveset is az élet nyughatatlan forgatagában, ahol a könyv misztikus szózatába szükségszerűen belekeveredett a tömeg fecsegése, s ekképpen mindkettő elveszítette jellegzetes értelmét. Bölcselőnek tartotta magát, és valóban volt is benne bölcselkedő hajlam, de mivel magának kellett utat törni e rengetegben, még nemigen jutott el addig a pontig, ahol egy tanult ember gondolkozni kezd. Jellemének igazi értéke a belső erő mélységes felismerésében rejlett; átélt viszontagságait oly könnyedén vette, mintha csak ruhát váltott volna; nyugodt lelkesedésében, melyet maga is alig érzékelt, mégis mindent átizzított maga körül, amihez csak hozzáért; a személyes becsvágyából, amely rejtve maradt mind a maga, mind mások szeme előtt világérvényű törekvései mögött, mégis többé-kevésbé bizonyosra vehető volt, hogy idővel az elvont elmélkedő valamely keresztülvihető jó ügy kemény harcosává válik. Úgy, ahogy volt, műveltségével és műveletlenségével - nyers, merész és ködös filozófiájával, valamint gyakorlati tapasztalataival, amelyek némiképp szemben álltak filozófiá-

jával, az emberiség jobb sorsába vetett lelkes hitével, vakmerőségével, ahogy szembeszállt mindennel, amit a múlt századok az emberiségre hagyományként származtattak, hitével, bizalmatlanságával, ragaszkodásával, hűtlenségével, mindennel, ami megvolt s ami hiányzott belőle - a művész elég meggyőzően úgy állhat előttünk, mint az ifjú amerikai jellegzetes emberpéldánya...

Pályafutását nehéz lett volna előre csak elképzelni is. Úgy tűnt, vannak olyan tulajdonságai, amelyek e hazában, ahol minden elérhető annak, aki erős marokkal kap utána, bizonyosan meghozzák Holgrave-nek a világi sikert. Az effélék azonban szerencsére boldogítóan bizonytalanok. Lépten-nyomon találkozunk az életben Holgrave-hez hasonló korú ifjakkal, akiktől csodákat várunk, később azonban, ha kérdezősködünk utánuk, nem tudunk meg róluk semmit, úgy nyomuk vész. Az ifjúság és a szenvedély forrongása, a friss elme és képzelőerő tündöklése hamis ragyogással vonja be őket, s ez őket ugyanúgy, mint embertársaikat, félrevezeti. Akárcsak némely bútorkarton, kalikó és karton, szépek, míg használatba nem fogják, de nem állják a napot s az esőt, és nagymosás után már ugyancsak megfakulnak.

Nekünk azonban egy bizonyos délutánon van dolgunk Holgrave-vel, amikor is Pyncheonék kertjében találjuk, a kerti házban. Ez időben, ezen a helyen, a fiatalember mindenképp rokonszenves látványt nyújtott, annyi önbizalom fűtötte, és csodálni való erői oly tisztán és szépen nyilatkoztak meg - ez az acél mégis sok próbát kiállt már -, kellemes volt látni őt, amint kedvesen elbeszélget Phoebével. A lány nem bánt vele igazságosan, amikor gondolatában hidegszívűnek tartotta, vagy ha mégis, akkor a művész azóta felengedett. Anélkül, hogy Phoebe gondolt volna erre, vagy a fényképész tudatosan észrevette volna, a lány otTHONOSSÁ varázsolta számára a héttornyú házat, s kertjét olyanná, mintha szülőházának kertje lenne. Holgrave büszke volt emberismeretére, és úgy gondolta, átlát a lányon, mint mindenben, ami körülveszi, s oly biztosan olvas benne, mint egy gyerek mesekönyvében. Hanem az ilyen átlátszó jellemek sokszor mégis csalókan mélyek; a kút medrének mozaikkövei távolabb vannak, mint ahogy látjuk őket. Így esett, hogy a művészt, bármit gondolt Phoebe erejéről vagy gyengeségéről, a lányból áradó bájos nyugalom mégis elbűvölte, úgyhogy megeredt a nyelve, és beszélni kezdett arról, mi mindent szeretne tenni a világban. Úgy kiöntötte előtte a szívét, mint egyébként csak saját maga előtt. Könnyen lehet, hogy amíg beszélt, meg is feledkezett Phoebéről, és csak a gondolat ereje hajtotta, amely, ha egyszer a rokonszeny megnyitotta zsilipjeit, feltartóztathatatlanul ontja tartalmát a másik elme gyűjtőmedencéjébe, akárkié is az. Mégis, ha valaki bekukucskál a kerítés hasadékain, és meglátja a kertben a fiatalembert kipirult, komoly arcával, azt gondolhatta volna, hogy szerelmet vall a lánynak!

Valami, amit Holgrave mondott, alkalmat adott Phoebének, hogy feltegye a kérdést, miképp ismerkedett meg a fényképész Hepzibah-val, és miért választotta lakhelyéül e sivár hétormú házat. Holgrave erre nem felelt közvetlenül, csak azzal, hogy a jövőről, amelyről mindeddig beszélt, most a múltra fordította a szót. Valóban egyik sem más, mint a másik visszhangja.

- Hát soha, de soha nem szabadulunk meg a múlttól? - kiáltott fel, megtartva előző beszélgetésük komoly hangnemét. - Úgy ránehezedik jelenünkre, mint valami óriás holtteste! Mintha egy ifjú óriást arra kárhoztatnának, hogy ereje teljét arra pazarolja, hogy az öreg óriás nagyapja holttetemét hurcolja folyton, noha már rég meghalt, és semmi egyéb nem volna hátra, mint tisztességgel eltemetni. Csak egy kicsit próbálja elgondolni helyzetünket, azonnal átlátja, micsoda rabszolgái vagyunk az elmúlt időknek, vagyis, nevezzük csak a nevén: a halálnak!

- Nem értem, mire gondol - szólt közbe Phoebe.

- Hát például - felelte Holgrave -, ha valaki meghal, és történetesen hátrahagyja a végakarátát, oly vagyonnal rendelkezik általa, amely már nem az övé; ha nincs végrendelete, akkor viszont

olyanok rendelése szerint osztják fel vagyonát, akik még sokkal régebben meghaltak, mint ő. Bírói székeinken holtak ülnek, az élő bíró nem tesz mást, mint kitudakolja és elismétli ítéleteiket. A könyveket, amelyeket olvasunk, holtak írták! Holtak tréfáin nevetünk, holtak szomorúságán sírunk! Holtak betegségeiben szenvedünk fizikailag, erkölcsileg egyaránt, s meghalunk ugyanattól az orvosságtól, mellyel rég halott orvosok ölték meg páciensüket! Az élő istenséget is rég halott emberek szertartásai és hitvallása szerint tiszteljük. Bármit akarunk tenni szabad indítékból, rögtön magunkon érezzük egy halott jéghideg kezét! Mindegy, hová fordítjuk a tekintetünket, mindenütt egy halott kérlelhetetlen fehér arca néz velünk szembe, amelynek hidegségétől velőnkig megborzongunk! Végül nekünk magunknak is meg kell halnunk ahhoz, hogy a környező világra hatást gyakorolhassunk, csak hogy az már nem a minket környező világ lesz, hanem egy másik nemzedék világa, amelynek alakulásába semmi jogunk beleszólni. Elfelejtettem mondani, hogy lakni is halottak házaiban lakunk, amilyen például ez a hétormú ház!

- S miért ne - szólt erre Phoebe -, ha kényelmesen lakunk benne?

- De hiszem, hogy megérjük azt a napot - folytatta a művész -, amikor senki sem hagy házat az utódaira. Minek? Semmivel sem ésszerűbb eljárás, mintha valami tartós anyagból - bőrből, guttaperkából, vagy még annál is tartósabb anyagból készült öltözetet hagynának maguk után, hogy még az ükunokáik is abban járjanak, és így ugyanolyan alakban jelenjenek meg a világ előtt, mint ők maguk. Ha csak minden nemzedéknek megengednék, sőt elvárnák tőle, hogy új házat építsen magának, már ez a kis változás is, amely pedig önmagában elég jelentéktelen, majdnem minden reformot megoldana, melynek bevezetését a társadalom sóvárogva várja. Nem tudom, nem lenne-e az is helyesebb, ha középületeinket, mint: parlamentet, államtanácsot, bíróságot, városházát, templomot - kevésbé szilárd anyagból építenek, nem kőből vagy téglából. Talán jobb lenne, ha átlag húszévenként ezek is porrá mállanának, arra intve az embereket, hogy ideje újra felülvizsgálni és megreformálni az intézményeket is, amelyeket az omlatag épületek képviselnek.

- Hogy gyűlöl mindent, ami régi! - szólt Phoebe riadtan. - Szédülök, ha csak elképzelem a maga mozgó világát!

- Hát valóban nem szeretek semmit, ami korhadt - felelte Holgrave. - Nézze csak ezt az öreg Pyncheon házat! Egészséges dolog-e ebben lakni, a fekete zsindelyek alatt, amelyek mohosak a nedvességtől? Sötét, alacsony mennyezete nem más, mint az emberi lélegzet kristályosodása a falakon, amelyet panasz és szorongás közepette lehettek be és sóhajtottak ki. Tűzzel kellene megtisztítani ezt a házat, hogy égve tisztuljon, míg nem marad belőle egyéb, mint hamu!

- Akkor miért lakik itt? - kérdezte Phoebe, egy cseppet ingerülten.

- Bizonyos tanulmányok kötnek ide, igaz, nem olyasmi, ami könyvből tanulható - felelte Holgrave. - Ez a ház szerintem a szörnyű és ocsmány múlt jelképe, minden olyan hatásé, mely a múltból származik, s ami ellen az imént kikeltem. Egy ideig most benne lakom, hogy annál jobban megtanuljam gyűlölni. Erről jut eszembe, hallotta-e már, mi történt Maule, a boszorkánymester, és az ön megszámálhatatlanul sokadfokú ükapja között?

- Hogyne hallottam volna - szólt Phoebe -, régen is hallottam, még édesapámtól, meg most is, Hepzibah nénémától vagy háromszor-négyszer az alatt az egy hónap alatt, mióta itt vagyok. Ő alighanem úgy vélekedik, hogy a Pyncheonok minden szerencsétlensége a boszorkánymesterrel való civódásukból származik, ahogy most ön nevezte ezt az embert. De úgy látom, Mr. Holgrave, hogy ön is ezen a véleményen van! Milyen furcsa, hogy hisz olyasmiben, ami teljesen lehetetlen, mikor pedig egy sereg dolgot elutasít, amelyekben bízást lehetne hinni!

- Csakugyan hiszek benne - mondta a művész komoly hangon -, bár nem babonából, hanem mint olyasmiben, amit számtalan tény igazol, és ami kitűnő példa egy bizonyos elméletre. Mert nézze csak: a hét tető alatt, amelyekre most feltekintünk, és amelyeket Pyncheon ezredes védő fedélként épített utódai feje fölé, s úgy gondolta, hogy alatta gazdagon és boldogan élnek majd hosszú időközön át, sokkal tovább még, mint a jelen óra - ugyanezen fedél alatt három évszázadon keresztül nem volt más, mint állandó lelkiismeret-furdalás, kerékbe tört remények, rokonci civódás, mindenféle baj és bánat, furcsa elhalálozás, sötét gyanakvás, néma szégyen -, amely bajokat mind, vagy legalábbis jórészt módomban áll visszaszármaztatni az öreg puritán rendkívül erős családalapítási vágyára. Családot alapítani! A család eszméje található csaknem minden jogtalanság és gonoszság mélyén, amit csak az emberek elkövetnek. Igazság szerint legalább fél évszázadonként minden kiemelkedő családnak alá kellene merülnie az emberiség nagy, sötét tömegébe, és el kellene feledkeznie őseiről. Az ember vérének, hogy frissen maradjon, rejtett áramokban kell folynia, ahogy a városi vízvezetékcsövet is föld alá rejtik. Például a Pyncheon családnak, fennállása során - bocsásson meg, Phoebe, önt nem tudom középük számítani -, igazán rövid New England-i múltja is elég idő volt már arra, hogy valamennyiüket megfertőzze egy- vagy másfajta holdkórossággal!

- Nem valami szertartásosan beszél a családomról - szólt Phoebe, nehezen döntve el, hogy haragudjék-e vagy sem.

- Csak az igazságot közlöm egy igazságos ítéletű elmével! - felelte Holgrave olyan hevesen, amilyennek Phoebe még sohasem látta azelőtt. - Ez a szintisza igazság! Továbbá úgy látszik, mind e gonoszság eredete, és atyja mégis megörököltette önmagát, világos nappal jár az utcán - ha nem ő maga, hát pontos mása, testben-lélekben, azzal a szép reménnyel, hogy ugyanolyan gazdag és szerencsétlen örökséget hagy utódaira, amilyen rászállt! Emlékszik még a dagerrotípiára, s hogy mennyire hasonlított arra a másik, régi arcképre?

- Milyen furcsa, hogy ilyen komolyan veszi, amit mond! - kiáltotta Phoebe; meglepetten és zavartan nézett rá, meg volt ijedve, mégis a nevetés környékezte. - Azt mondta, hogy a Pyncheonok holdkórosok. Nem ragályos ez a betegség?

- Értem, mire gondol! - szólt a művész, arca vörös lett, és elnevette magát. - Magam is azt hiszem, hogy egy kissé megbolondultam. Ez a tárgy olyan makacsul bevette magát gondolataimba, mióta abban az öreg toronyban lakom, mint még semmi más. Szabadulási kísérletként a Pyncheonok családi történetének egy kis részletét, amelyet véletlenül ismertem, legenda formájában megfogalmaztam, és közzé akarom tenni egy folyóiratban.

- Szokott folyóiratokban írni? - kérdezte Phoebe.

- Lehetséges, hogy nem tudja? - kiáltott fel Holgrave. - Nos, ilyen az irodalmi hírnév! Igenis, Phoebe Pyncheon kisasszony, nagyszerű adottságaim közt szerepel az is, hogy elbeszéléseket írok, és biztosíthatom, hogy a nevem ugyanolyan jól mutat Graham és Godey borítólapjain, mint bármelyik azon üdvözült nevek közül, amelyekkel együtt szerepel. Azt mondják, a humoros hangnemben igen kellemes olvasnivalót szolgáltatok, ami pedig a tragikusat illeti, hát abban olyan könnyfacsaró vagyok, mint egy hagyma. De felolvashatom az elbeszélésemet?

- Igen, ha nem túl hosszú - nevetett Phoebe -, s ha nem unalmas.

A kérdés második felére a művész nem tudott biztonsággal válaszolni, csak kiterítette a kéziratát, és míg a nap késői sugarai bearanyozták a hét toronytetőt, belekezdett felolvasásába.

### **XIII.**

#### **Alice Pyncheon**

Egy napon üzenet érkezett köztisztelőben álló Gervayse Pyncheon nagyúrtól az ifjú Matthew Maule ácsmesterhez, hogy a nagyhatalmú úr kívánságára nyomban jelenjék meg a hétormú házban.

- S hát miért hívat engem a gazdád? - kérdezte az ácsmester Pyncheon úr néger szolgáját. - Javítani való van a házon? No, lehet is ennyi idő után, akármilyen jól végezte munkáját apám, aki építette. Épp múlt vasárnap olvastam az öreg ezredes úr sírfeliratát, annak dátuma szerint harminchét éve már, hogy a ház áll. Nem lenne csoda, ha javítanivaló akad a tetőn.

- Én nem tud, úr mit akar - válaszolta Scipio. - Tiszta, jó ház, Pyncheon ezredes úr is gondol, különben mért jár vissza, és mért ijeszt szegény néger?

- Jól van, no, Scipio barátom, mondd meg a gazdádnak, hogy azonnal megyek - válaszolta az ácsmester nevetve. - Számíthat rá, hogy jól és megbízhatóan dolgozom, ahogy tisztességes iparoshoz illik. Mit mondasz, a házban kísértetek járnak? No, ahhoz az egyhez különb mester kell nálam, hogy a szellemeket távol tartsa. Még ha az ezredes békén marad is - tette hozzá, csak magának, félhangon -, öregapám, a boszorkánymester, biztosan nem tágít a Pyncheonoktól, míg falaik állnak!

- Mit beszélsz magadban, Matthew Maule? - kérdezte Scipio. - És miért nézel rám feketén?

- Mi gondod azzal, fekete legény! - mondta az ácsmester.

- Tán azt hiszed, senki arca nem lehet sötét, csak a tiéd? Menj, és mondd uradnak, megyek utánad, s ha látnád Alice úrnőt, a lányát, add át neki Matthew Maule tiszteletteljes üdvözlését. Csodaszép az arca, nemhiába Itáliából jött - szép, nemes és büszke -, bizony szépséges az Alice Pyncheon arca.

- Alice úrnőt mond! - kiáltott fel otthon Scipio, mikor beszámolt útjáról -, nyomorult ácsmester! Ő nem szabad ránéz, messziről se nem!

Meg kell jegyeznünk, hogy az ifjú ács mestert, Matthew Maule-t a városban, ahol lakott, kevesen értették, és általában nem nagyon szerették; bár becsületességét, valamint mester-ségbeli hozzáértését és szorgalmát senki sem vonta kétségbe. Az ellenszenvnek (mert annak kell neveznünk), amellyel sokan viseltettek irányában, részben természete és külső megjelenése volt a forrása, részben pedig egy rátestálódott hagyomány.

Ugyanis egy bizonyos korábban élt Matthew Maule unokája volt, aki az elsők között telepedett le a városban, és a maga idején híres és rettegett varázsló volt. Ezt a vén bűnöst is akkor végezték ki, amikor Cotton Mather és minisztértársai, a nagy tudományú bírák, más tudós emberek, és Sir William Phipps, a bölcs kormányzó, oly dicséretes erőfeszítéseket tettek arra, hogy gyengítsék az ősellenség erejét, és majd minden követőjét felküldjék a bitófadomb sziklás útján. Kétségtelen, hogy elgondolásaink időközben megmásultak, és úgy véljük, hogy az önmagában dicsérendő igyekezet túlhajtásaképpen a boszorkányperek sokkal kevésbé voltak kedvére valók a jó Atyának, mint a gonosz Ellenségnek, akinek bosszantására és végső leverésére szánva voltak. Az is bizonyos azonban, hogy babonás rettegés vette körül azok emlékét, akiket a boszorkányságban való vétkeességükért kötöttek fel. Sírjukról, amely a sziklák hasadécai közt rejtett, azt rebesgették, hogy nem alkalmas végső nyughelyül a benne fekvőknek, akiket oly nagy sietséggel hajigáltak bele. Különösen az idős Matthew Maule-ról mondták,



hogy oly kevés megfontolást vagy nehézséget sem okoz neki kikelni sírjából, mint más embernek reggel az ágyából, és éjfélkor éppoly sűrűn látják, mint fényes délben az élő embereket. Eme veszedelmes boszorkánymesternek, akit úgy látszik, még méltó büntetése sem indított bűnbánatra, az a megrögzött szokása volt, hogy időnként megjelent egy bizonyos úri házban, amelyet hétormú háznak hívtak, és amelynek tulajdonosával szemben állítólag a telektulajdon tekintetében voltak követelései. Úgy tűnik, hogy ez a kísértet - ugyanazon makacssággal, mely életében is jellemző vonása volt - kitartott ama véleménye mellett, hogy ő a telek jogos tulajdonosa, amelyen a hétormú ház áll. Feltételei a következők voltak: vagy fizessék ki a nevezett telekbért visszamenőleg is, addig a napig, amikor elkezdték ásni a pincét, vagy hagyják el a házat; különben ő, a hitelező kísértet, a Pyncheonok minden dolgába beleártja magát, és mindig elrontja a szerencséjüket, akár halála után ezer évvel is. Ez kissé merész história volt, meg lehet, azonban azoknak, akik ismerték, és emlékeztek rá, milyen kemény nyakú, csökönyös ember volt ez a Maule boszorkánymester, nem tűnt teljességgel hihetetlennek.

Mármost a boszorkánymester unokájáról, történetünk ifjabb Matthew Maule-járól az hírlett, hogy örökölte elődjének kétséges tulajdonságait. Egészen különös, mennyi fantasztikus mese keringett róla a városban. Például azt beszélték róla, hogy hatalmában áll mások álmaikat befolyásolni, sőt kénye-kedve szerint irányítani, akár egy szindarabot a rendezőnek.

A szomszédság, különösen a fehérenép, sokat locsogott Maule szemének varázserejéről. Volt, aki azt mondta, hogy belelát az emberek gondolataiba; mások azt, hogy szemének titokzatos erejénél fogva be tudja szívni az embereket saját agyába, vagy ha úgy tetszik neki, elküldi őket a szellemi világba nagyapjának szolgálni; megint mások azt, hogy szemmel ver, vagyis tekintetének az az értékes képessége van, hogy üszkössé teszi a gabonát, és gyomorégést okozva, kis múmiákká szárítja a gyerekeket. De leginkább mégis viselkedésének tartózkodó és rideg volta szólt ellene, valamint az a tény, hogy nem járt templomba, és politikai és vallási téren feltehetőleg eretnek nézeteket vallott.

Az ácsmester, miután megkapta Mr. Pyncheon üzenetét, csupán befejezett még egy apróbb munkát, ami éppen a kezében volt, azután a hétormú ház felé vette útját. E tiszteletre méltó épület, jóllehet divatja már enyhén régies volt, előkelőség szempontjából még mindig felvehette a versenyt a város akármelyik úri házával. A ház jelenlegi uráról, Mr. Gervayse Pyncheonról azt mondták, hogy nem szívesen lakott benne ama megrázkódtatás miatt, amelyet nagyapjának hirtelen halála okozott érzékeny gyermeklelkének. Még gyermek lévén, fel akart mászni Pyncheon ezredes térdére, s eközben vette észre, hogy az öreg puritánnak csak a teteme ül ott! Ezért Mr. Pyncheon, amint elérte férfikorát, Angliába utazott, ahol is feleségül vett egy vagyonos hölgyet, és a rákövetkező éveket részben ott, az anyaországban, részben pedig az európai kontinens más városaiban töltötte. A családi házat addig egy rokonuk gondjaira bízta, aki erre az átmeneti időre benne is lakott, annak fejében, hogy az épületet és környékét megfelelő rendben tartja. Az illető olyan híven megtartotta ezt a kötelezettségét, hogy most, amikor az építőmester közeledett a házhoz, állapotában semmi kifogásolnivalót nem lelt. A hét orom egyenesen csúcsosodott az égnek, a zsindeletető láthatólag sehol sem engedte át a vizet; a csillogó vakolat kívülről hiánytalanul befedte a falakat, és úgy szikrázott az októberi napfényben, mintha a munkások csak egy hete lettek volna készen vele.

A ház külsején jólesően meglátszott lakottsága, mint a megfelelő tevékenységben elfoglalt ember arcán az egészséges vidámság. Első pillantásra látszott, hogy nagy család lakja. A főkapun épp egy óriási szekér tölgyfa fordult befelé, a hátsó épületek felé; az oldalsó bejáratban pedig a kövér szakácsné - vagy talán kulcsárné - alkudott pulykára és libára egy paraszttal, aki faluról hozta fel áruját a városba. A ház alsó részében itt-ott egy-egy csinosan

öltözött szolgáló vagy fénylő, fekete arcú szolga sietett át az ablakok mögött. A második emelet nyitott ablaka alatt néhány cserép szép és kényes virág díszlett - távoli világból valók, bár a New England-i ős nap sütésénél másutt sem érhette őket enyhébb -, s föléljük egy ifjú hölgy hajolt, távolról való, akárcsak a virágok, s szép és törékeny, mint azok. Máskülönben az épület vaskos, derűs majorház volt, és úgy tűnt, arra szolgál, hogy egy jókedvű pátriárka lakhelye legyen, aki az utcára néző toronyban lakhatnék, a többi hatot meg talán hat fiának adná, míg középuitt a nagy kémény az öregúr vendégszerető szívét jelképezi, amely mindent melegen tart, és egységbe fogja a hét kisebb részt.

Az elülső traktuson függőlegesen elhelyezett toronyóra volt, mikor az ácsmester átment alatta, megjegyezte, hányat mutat.

„Három óra! - mondta magában. - Apám úgy mondta, hogy a napórát alig egy órával az ezredes halála előtt tették fel a helyére. Milyen pontos azóta is, pedig annak már harminchét esztendeje! S az árnyék egyre araszol előre, és mindig ott kukucskál a napfény háta mögött.”

Egy mesteremberhez, amilyen Matthew Maule is volt, az illett volna, ha úri házhoz hívják, hogy a hátsó ajtóhoz járuljon, mert ez szolgál a szolgáltnak és a kézműveseknek, vagy legalábbis az oldalsó kapuhoz, ahol a nevesebb kereskedőknek volt bejárása. De az ácsmester természetében volt egy jó adag kevélység és érdesség; azonkívül szíve haraggal telt el e pillanatban, mert úgy hitte és tudta, hogy a Pyncheon ház olyan földön áll, amelyet jog szerint neki kellett volna örökségül kapnia. Pontosan erről a helyről, ahol egy kellemes vizű forrás is volt, irtotta ki a nagyapja a fényöerdőt, s tanyaházat épített a helyén, amelyben gyerekeket szült neki a felesége, és Pyncheon ezredes már csak egy halott merev ujjai közül tudta kicsavarni a telek birtoklását igazoló okiratokat. Ezért az ifjú Maule a faragott tölgyfa portálé alatti főbejárathoz ment, és a vas kopogtatófejjel úgy megdöngette a kaput, hogy azt lehetett volna hinni, maga az öreg boszorkánymester áll a küszöbön.

Scipio, a fekete szolga, nagy sietséggel szaladt a bejárathoz, de csodálkozásában kifordult villogó szeme fehérje, mikor meglátta, hogy csak az ácsnak nyitott kaput.

- Kegyelmes Úristen! Ácsmester nagy uraság! - mondta Scipio, de félig lenyelte, amit mondott.

- Azt hinni, nagy-nagy kalapáccsal üti az ajtó!

- Itt vagyok! - szólt Maule komoran. - Vezess urad társalgójába!

Mikor a házba lépett, valami szomorú és szívhez szóló zene foszlányai lebegtek az átjáró-folyosóban, amely zene a fenti szobák egyikéből hallatszott. A spinétből származott, amelyet Alice Pyncheon hozott magával a tengerentúlról. A szépséges Alice virágokkal és zenével töltötte ideje nagy részét, bár a virágok elhervadtak, és a zene gyakran szomorú volt. Külföldön nevelkedett, és nem tudta megszeretni a New England-i életet, amelyben soha semmi szép nem virágozhatott ki.

Mivel Mr. Pyncheon már türelmetlenül várta Maule érkezését, Scipio, a fekete szolga, természetesen nem vesztegette az időt, hanem sietve bevezette az ács mestert ura színe elé. A szoba, melyben a ház ura várakozott, közepes méretű társalgó volt, ablakai a kertre nyíltak, és részben beárnyékolta őket a gyümölcsfák lombja. Mr. Pyncheonnak ez volt a dolgozószobája, és jórészt Párizsból származó, előkelő divatú és drága bútorokkal rendezte be; a padlózatot szőnyeg borította (ami abban az időben még ritkaság volt), ez oly művészi és dús szövésű volt, hogy virágai szinte elevenen izzottak. A sarokban egy márvány női alak állt, amelynek egyetlen öltözéke a szépsége volt. A falakon képek függtek, ezek nagyon régiek látszottak, és ettől kissé megsárgultak szépséges színeik. A kandalló közelében volt egy nagy és igen szép elefántcsont berakásos ében fiókos szekrény, régi, értékes bútordarab, amelyet Mr. Pyncheon Velencéből hozott magával, ebben gyűjtötte a számára oly kedves érméket, régi pénzeket, s

ami értékes vagy különös apró tárgyat csak összeszedett utazásain. A szoba azonban, e sokféle dísz ellenére sem változott meg lényegesen, megmaradt alacsony mennyezete, a hosszanti gerenda, a kandalló, régimódi, holland mintájú csempéjével, úgyhogy az egész egy külföldi műveltséggel fáradságosan megtömött főre emlékeztetett, amelyet akarattal kifinomulttá igyekeztek tenni, de se ki nem táglult, se igazi mivoltában előkelőbb nem volt, mint előbb.

Két dolog sehogy sem illett ebbe a szépen bútorozott szobába. Az egyik egy nagy térkép volt, avagy földmérői vázlat, valamely nagyobb földterületről - amelyet, úgy látszott, sok-sok évvel azelőtt rajzoltak, és eddigre már elszíneződött a füsttől, s imitt-amott a sok ujj érintésétől maszatos is volt. A másik egy komor, idős úr arcképe, aki puritán öltözetet viselt, iskolázatlan alkotás, de találó és erős hatást keltő, különösen pedig nagyon jellegzetes.

Mr. Pyncheon egy kis asztalkánál ült az angol kőszénrel rakott tűz előtt, és kávé kortyolgatott - a kávé Franciaországban lett kedves itala. Szép ember volt, már középkorú, vállára omló parókát viselt, kék bársonyból készült kabátot, szélein és a gomblyukak körül csipkehímzéssel, a tűz fénye játszott terebélyes mellényén, amely át meg át volt szöve arany virágokkal. Amikor Scipio belépett, és bevezette az ács mestert, Mr. Pyncheon félig feléje fordult, de azután megint abba az irányba nézett, mint előbb, és szép nyugodtan megitta a kávéját, nem is adva jelet annak, hogy észrevette a belépőt, akit pedig ő hívatott. Nem mintha félvállról akarta volna kezelni, vagy szándékosan udvariatlanul fogadni - ha valaki ráolvassa a modortalanságot, elpirult volna szégyenében -, hanem eszébe sem jutott, hogy egy Maule társadalmi rangján levő személy számon tartja, hiányolja vagy igényli a jó modor szabályait.

Az ács mester azonban mindjárt odament a kandallóhoz, és úgy fordult, hogy Mr. Pyncheonnak jól az arcába lásson.

- Hívatott, uram - mondta. - Kérem, mondja el röviden, mit óhajt, hogy visszatérhessek a dolgomhoz.

- Ő, bocsásson meg - szólt Mr. Pyncheon kedvesen. - Hisz nem is akarom, hogy kárpótlás nélkül fecselje rám idejét. Neve, ha jól tudom, Maule - Thomas, vagy Matthew Maule -, s ön e ház építőjének fia vagy unokája, nemde?

- Nevem Matthew Maule - válaszolta az ács mester -, fia vagyok, annak, aki a házat építette, és unokája annak, akinek jogos tulajdona volt a ház földje.

- Igen, igen, hallottam arról a peres ügyről, amelyre céloz - jegyezte meg Mr. Pyncheon változatlanul igen nyugodtan. - Már emlékszem is, nagyatyám kénytelen volt a törvényhez fordulni azért, hogy a ház birtokjogára vonatkozó követelését érvényesíthesse. Kérem, ne újítsuk fel ezt az áldatlan vitát. Annak idején eldöntötték, mégpedig az arra illetékes hatóságok, s feltehetőleg méltányosan - de mindenképpen visszavonhatatlanul. Mégis, valóban különös, de így van: ez a tárgy összefüggésbe hozható azzal, amiért hívatam. Ez az ingerültség is - megbocsásson, semmiképp nem akarom megsérteni -, igen, ez az indulat, melyet az imént elárult, ez is összefügg beszélgetésünk tárgyával.

- Ha bármi olyat érdekében állónak talál, Mr. Pyncheon - szólt az ács mester -, ami a fajtám ellen elkövetett jogtalanságot akár részben orvosolná, örömet állok szolgálatára!

- Szaván fogom, kedves jó Maule - szólt a hétormú ház ura mosolyogva -, és mindjárt rátérek arra, hogy az ön öröklött sérelmei - akár jogosak, akár nem - mennyiben lehetnek hatással az én ügyeimre. Hallott arról, nemde, hogy a Pyncheon családnak van egy bizonyos igénye, és pedig egy igen nagy kiterjedésű keleti földterületre, amely követelésnek nagyapám ideje óta mind a mai napig nem tudtak a végére járni?

- Nagyon is sokszor - válaszolta Maule, s úgy mondják, hogy furcsa mosoly ült ki az arcára -, igen sokszor hallottam még apámtól.

- Erről az igényperről - folytatta Mr. Pyncheon kis szünetet tartva, mintha csak azon gondolkodnék, mi lehet az ácsmester mosolygása mögött -, erről úgy tudták, hogy csaknem végérvényesen elintéződött és elismertetett már, amikor a nagyapám meghalt. A hozzá közel állók mind tudták, hogy nem számított sem nehézségekre, sem késedelemre ezzel kapcsolatban. Mármost Pyncheon ezredes, alig szükséges ezt külön mondani, gyakorlati ember volt, állami és magánügyekben egyaránt járatos, egyáltalán nem oly valaki, aki meg nem alapozott reményeket dédelgetett volna magában, vagy kivihetetlen tervekkel ostromolta volna a jövőt. Nyilvánvaló tehát, oka lehetett, olyan ok, mely utódai számára nem ismeretes, arra, hogy a keleti követelés ügyét biztonsággal elintézettnak tekintse. Egyszóval azt hiszem, és erre az elgondolásra hajlanak jogi tanácsadóim is, továbbá a családi hagyomány is részben ezt sugallja, hogy nagyapám birtokában volt valamely közjegyzői okiratnak vagy más okmánynak, mely e követelés ügyében igen fontos volt - és ez okirat halála után eltűnt.

- Az bizony könnyen lehet - szólt Matthew Maule, s azt mondják, ekkor ismét titokzatos mosoly villant fel az arcán -, de hát mi dolga lehet egy egyszerű ácsmesternek a Pyncheon család előkelő problémáival?

- Talán semmi - válaszolt Mr. Pyncheon -, de lehet, hogy nagyon sok.

Ezután szó szót követett Matthew Maule és a hétormú ház ura között, hosszan beszéltek ama tárgyról, amelyet az utóbbi szóba hozott. Alighanem elterjedt hiedelem volt (ámbar Mr. Pyncheon kissé habozott ennyire képtelen mendemondákra hivatkozni), mégis azt beszéltek, hogy a Maule család valamely titokzatos szálakkal kezében tartja a Pyncheonok óriási, de hozzáférhetetlen birtokát. Szokás volt mondani, hogy hiába akasztották fel, végül mégis az öreg boszorkánymester nyert az üzleten Pyncheon ezredes ellenében, mivel egy-két hold kerti földért birtokába jutott a végtelen keleti területeknek. Egy öreg anyókatól, aki csak nemrég halt el, amikor a kandalló tűzénél mesélgetett, gyakran lehetett hallani azt az átvitt értelmű mondatot, hogy sok-sok mérföldnyi Pyncheon birtokot lapátoltak bele Maule sírjába, jóllehet az, akárhogyan vesszük, igen szűk kis odú, két kőszikla között, az Akasztófadomb ormának közelében. És ahányszor az ügyvédek csak kérdezősködni kezdtek a hiányzó papír után, mindig azt a választ kapták, hogy valószínűleg sohasem fogják másutt megtalálni, mint a kivégzett boszorkánymester csontkezeiben. És még az agyafűrt ügyvédek is oly komolyan vették ezeket a meséket, hogy (bár Mr. Pyncheon nem számolt be erről az ácsmesternek, mert nem tartotta volna illőnek) titokban felnyitatták és átkutatták a boszorkánymester sírját. De találni nem találtak semmit, illetve megállapították, hogy a csontváz jobb keze megmagyarázhatatlan módon eltűnt.

Mármost e sok szóbeszédnek az adott fontosságot, hogy legalább egy részét nyomon lehetett követni, ha nem is egészen határozottan - bizonyos elejtett szavakig és homályos célzásokig, amelyek az akasztófán meghalt Matthew Maule fiától, a jelenleginek apjától származnak. Azonkívül az ügy e részéhez maga Mr. Pyncheon is hozzá, tudott szólni saját személyes emlékei alapján. Igaz, egész kis gyermek volt még abban az időben, mégis úgy emlékezett - vagy csak képzelte -, mintha Matthew Maule apja még tárgyalt volna valamiről az ezredessel egy nappal annak halála előtt, vagy épp halála reggelén, pontosan ugyanabban a dolgozószobában, amelyben most ő és az ácsmester beszélgettek. Pyncheon ezredes bizonyos iratai, unokája határozottan emlékezett erre, szét voltak terítve az előtte álló asztalon.

Amint felidézte ezt az emléket, Matthew Maule rögtön megértette a mögéje rejtett gyanút.

- Apám - szólt továbbra is azzal a titokzatos mosollyal, amely kibogozhatatlan rejtéllyé tette ábrázatát -, az én apám becsületesebb ember volt a vén ezredesnél! Azért, hogy veszített jogát visszaszerezze, nem vitte volna el a hiányzó pergament!

- Semmi kedvem önnel szót szóra tetézni - szólt a külföldi neveltetésű Mr. Pyncheon gőgösen.  
- Sem pedig a sértéseket nem veszem szívesen, akár nagyapám, akár a magam személye ellen irányulnak. Úriember, mielőtt önhöz hasonló rendű és viselkedésű személlyel tárgyalna, előbb meggondolja, hogy a cél fontossága kárpótolja-e az eljárás kellemetlenségéért. A jelen esetben kárpótol a cél.

Ezután újra felvette a beszélgetés fonalát, és pénzt ajánlott az építőmesternek arra az esetre, ha oly felvilágosítással szolgálna, amelynek segítségével fellelhetők volnának az eltűnt okmányok, illetve e révén sikerre lehetne vinni a Pyncheonok területi követelését. Úgy beszél, hogy Matthew Maule jó darabig ridegen elutasította ezeket az ajánlatokat. Végül azonban furcsán felnevetett, és azt kérdezte, vajon Mr. Pyncheon hajlandó lenne-e átadni neki a boszorkánymester otthonának helyét és a rajta álló hétormú házat azon bizonyító okirat fejében, amelyre oly sürgős szüksége van.

A túlzásokkal teli kandallómesék szerint (amelyeket azonban, túlzásaikat elkerülve, történetem is követ) állítólag a tárgyalás eme szakaszában Pyncheon ezredes arcképe igen furcsán viselkedett. Fontos megjegyezni, hogy ez a kép köztudomásúan igen erős befolyással volt az egész ház sorsára, és oly boszorkányos ügyességgel volt a falba szerkesztve, hogy ha egyszer elmozdítják, az egész ház abban a pillanatban porrá és rommá hullik szét. A Mr. Pyncheon és az ácsmester között lefolyt beszélgetés alatt - így mondják - az arckép dühösen összeráncolta a szemöldökét, ökölbe szorította a kezét, és felindultságának más hasonló jeleit mutatta, anélkül azonban, hogy a beszélő felek bármelyike tudomást vett volna róla. Végül pedig, amikor Matthew Maule arcátlan indítványa elhangzott, mégpedig, hogy az egész remek héttornyú építményt adják át neki, úgy beszél, hogy a kísérteties arckép kis híján kilépett keretéből hússá-vérré válva. De az efféle hihetetlen részleteket igazán csak melleleg említjük meg.

- Mondjak le a házamról! Abszurdum. - Kiáltott fel Mr. Pyncheon megrökönyödve. - Nagyapám nem nyughatna a sírjában, ha ilyet tennék.

- Amúgy sem tud megmaradni benne, ha igaz, amit beszélnek - jegyezte meg az ácsmester rendületlen nyugalommal. - De való igaz, hogy ez inkább az unokájára tartozik, mint Matthew Maule-ra. Nekem mindenesetre csak ez az egy ajánlatom van.

Akármilyen lehetetlennek tűnt első tekintetre Mr. Pyncheon szemében, hogy teljesítse Maule kívánságát, másodszorra már úgy vélekedett, hogy legalábbis fontolóra kell vennie. Ő maga nem szerette a házat, semmilyen kellemes emlék nem fűzte hozzá, még gyerekkorából sem. Ellenkezőleg, úgy érezte, mintha holt nagyapjának jelenléte még most, harminchét év után is át- meg átjárta volna, épp, mint azon a reggelen, amikor meglátta gyermeki rémülettel - ő, szörnyű látvány -, ahogy meredten ült karosszékén. Továbbá mivel oly sokáig tartózkodott idegen országokban, látta sok angol nemesi család kastélyát vagy őseitől örökölt házat, s a sok márványpalotát Olaszországban, megvetéssel nézett a hétormú házra, kevesellte mind előkelőségét, mind kényelmét. Egyszerű majorház csak, semmiképp nem lehetett alkalmas arra, hogy Mr. Pyncheon helyzetéhez méltó fényűző életet éljen benne, ha egyszer sikerült valóra váltani az ingatlanra vonatkozó igényeit. A tisztartója lakhatnék benne, de ő, a hatalmas birtok ura, semmi esetre sem. Valójában azt tervezte, hogy ha sikerül célját megvalósítania, visszatér Angliába, az igazat megvallva, most is csak azért jött ide ama számára sokkal otthonosabb hazából, mert mind a saját vagyona, mind megboldogult feleségéé erősen megcsappant. Ha a keleti területigényt végre sikerül rendeznie, vagyis a megfelelő földdarab tényleges birtokába

kerül, akkor Mr. Pyncheon vagyona - holdakban nem is lenne mérhető, csak mérföldekben - felérne egy lordsággal, és ennek alapján kérhetné, illetve ez olyan helyzetbe hozná, hogy meg is vásárolhassa a brit uralkodótól ezt a magas méltóságot. Lord Pyncheon! - Waldo örgrófja! - hogy lehetne elvárni, hogy egy ilyen mágnás beszűkítse pazar életét a hét szűk torony közé?

Vagyis kellő magasságból szemlélve, az ácsmester feltételei oly nevetségesen csekélynek tűntek, hogy Mr. Pyncheon alig tudta visszafojtani a nevetését, amikor szembenézett vele. Azért, miután az előbbieket végiggondolta, szégyellte volna, hogy egy ennyire szerény és ily óriási hasznot hozó ajánlattal kapcsolatban bármiféle módosítást kérjen.

- Kedves Maule, máris elfogadom az ajánlatát! - kiáltotta. - Mihelyt megszerzi az okmányt, melynek segítségével érvényesíthetem igényeimet, a hétormú ház az ön tulajdona!

A történet egyik változata szerint ezután tanúk jelenlétében annak rendje-módja szerint aláírtak és megpecsételtek egy ügyvéd által készített szerződést. Mások szerint Matthew Maule megelégedett egy személyes természetű írással, amelyben Mr. Pyncheon becsületszavára fogadta, hogy teljesíti azokat a feltételeket, amelyekben megegyeztek. Ezután az úr bort rendelt, és az ácsmesterrel együtt ivott az alkura. Állítólag az egész megelőző beszélgetés és az azt követő formalitások alatt az öreg puritán arcképe váltig sokféle kísérteties jelét adta ellenvéleményének, azonban minden hatás nélkül, kivéve, amikor Mr. Pyncheon letette kiürített poharát, úgy látta, mintha nagyapja haragosan összeráncolta volna a szemöldökét.

- Ez a sherry nagyon erős nekem; megzavarta a fejemet - szólt, miután egy pillanatig döbbenten nézte a képet. - Amint visszatérhetek Európába, csak könnyű borokat fogok inni, éspedig olasz vagy franciát, azoknak a legjobbját nem bírja a szállítást.

- Ó, az én uram, Lord Pyncheon, olyan bort ihatik, amelyet neki tetszik, s ahol parancsolja - válaszolta az ácsmester, mintha belelátna Mr. Pyncheon nagyravágyó terveibe. - Előbb azonban, uram, ha nyomára akar jutni az iratainak, alázatosan kérem, engedje meg, hogy szót válthassak leányával, a szépséges Alice-szal.

- Hogy merészeli ezt! - kiáltott fel Mr. Pyncheon élesen, s most először ütött át büszkeségén gögös felháborodás. - Mi köze lehet a lányomnak efféle üzlethez?

Az ácsmesternek ezen az újabb követelésén a hétormú ház tulajdonosa sokkal inkább elhűlt, mint mikor amaz nyugodt hangon azt kérte, hogy költözzék ki a házából. Az első kikötésnek legalább volt valami feltételezhető oka, a másodiknak semmi. Matthew Maule mindazonáltal szívósan ragaszkodott ahhoz, hogy az ifjú hölgyet hívják oda, és az apának homályos szavakkal tudomására hozta - oly magyarázattal, amely kívánságát sokkal sötétebb színben tüntette fel, mint amilyennek először látszott -, hogy csupán egy érintetlen szüzi intellektus világos, kristálytisztá anyagán keresztül juthatnak a kívánt tudás birtokába, amilyen a szépséges Alice-é. Nem akarjuk feltartani a történet folyását Mr. Pyncheon büszkeségét érintő, lelkiismereti és atyai aggályaival, melyeknek hangot adott, elég annyi, hogy végül is hívatta a lányát. Tudhatta, hogy a szobájában van, és nem olyasmivel foglalatosskodik, amit nem hagyhat bármikor abba, mert attól a pillanattól fogva, hogy a neve elhangzott, mind apja, mind az ácsmester hallotta a csembaló szívhez szóló zenéjét, s a lány mélyen átértzett, szomorú énekét, mely a hangszert kísérte.

Így hát Alice Pyncheont magukhoz hívták, s ő megjelent. Úgy tudni, hogy az ifjú hölgy képmása, melyet egy velencei festő festett, jelenleg a devonshire-i herceg birtokában van, aki féltve őrzi Chatsworthban; nem mintha tudna valamit a kép eredetijéről, csupán az értékéért, s a magasrendű szépségért, mely arcvonásaiban megnyilatkozik. Ha született valaha úrhölgy a világra, akit bizonyos szelíd és hűvös nyugalom távol tart a közönséges világtól, az Alice Pyncheon volt. Előkelőségébe mégis nőiesség vegyült, gyengédség, legalább gyengédség

ígérete. Ezért a mindenért kárpótoló tulajdonságáért egy nagylelkű férfi elnézte volna büszkeségét, s tán az is boldoggá teszi, ha lefekhet előtte a földre, és Alice könnyű lába a szívét érinti. A maga számára nem is kívánt volna többet, csak vegye tudomásul, hogy ember, testvér, akit ugyanazon elemekből formáltak, mint őt.

Mikor Alice belépett a szobába, tekintete megakadt az ácsmesteren, aki a szoba közepe táján állott, és rövid zöld gypjúkabátot viselt, valamint bő, térd alatt nyitott bricsesznadrágot, a nadrágon nagy zseb volt mérőléce számára, vége most is kiállt belőle, a mérőléc ugyanúgy hírül adta az iparos mesterségét, mint Mr. Pyncheon díszkardja az úr arisztokratikus jellemvonásait. Művészi tetszés öröme világlott fel Alice Pyncheon arcán; csodálattal töltötte el - s ezt nem is igyekezett rejtetni - Maule rendkívül illő és tetszetős, erős és energikus megjelenése. De épp ezt a csodáló pillantást (amelyet különben talán a legtöbb férfi édes emlékként dédelgetett volna egész életében), ezt az ácsmester semmiképp nem tudta Alice-nak megbocsátani. Csak maga az ördög tehette ilyen finommá megkülönböztető képességét.

„Megállj csak, te leány! Látom, úgy nézel rám, mint egy lelketlen állatra! - gondolta összeszorított foggal. - De mindjárt megtudod, lakik-e bennem erős emberi szellem, s ha erősebb, mint a tiéd, annál rosszabb neked.”

- Apám, hívattál - szólt Alice zengő, hárfához hasonló hangján. - De ha dolgod van ezzel a fiatalemberrel, kérlek, engedj el. Tudod, mennyire nem szeretem ezt a szobát, hiába tetted ide azt a Claude-képet, hogy visszaidézzé a derűs emlékeket.

- Maradjon egy percre, ifjú hölgyem, ha nincs ellenére! - szólt Matthew Maule. - Atyjával befejeztem, ami dolgom volt. Önre most kerülne sor.

Alice meglepett, kérdő tekintetet vetett apjára.

- Igen, Alice - szólt Mr. Pyncheon, kissé aggódva és zavartan. - Ez a fiatalember, a neve Matthew Maule, azt állítja, ha jól értem a szavát, hogy a te segítségével képes megtalálni egy bizonyos papírt vagy pergament, amely jóval a te születésed előtt eltűnt. A kérdéses okmány olyan fontos, hogy nem lenne ésszerű elutasítani még esetleg valószínűtlen módját sem annak, hogy visszaszerezzük. Azért, drága Alice-om, nagy szívességet tennél nekem, ha felelnél ez ember kérdéseire, és eleget tennél minden józan és törvénybe nem ütköző kívánságának, amennyiben azok kapcsolatosak a nevezett témával. Itt maradok a szobában, nem kell hát attól tartanod, hogy durva vagy illetlen magatartást tapasztalhatsz a részéről, és természetesen a vizsgálódást, vagy hogy nevezzük, legkisebb óhajodra azonnal abba kell hagyni.

- Alice Pyncheon kisasszony - szólt erre Matthew Maule mélységes alázattal, de hangjában és tekintetében rejtett gúnnyal -, meg vagyok győződve erről, teljes biztonságban fogja magát érezni apja jelenlétében és tökéletesen elégséges védelme alatt.

- Valóban nem félek semmi bántalomtól, ha apám mellett van - mondta Alice szüzi méltósággal. - Különben is úgy hiszem, hogy egy úrhölgynek, amennyiben hű marad méltóságához, nem kell tartania senkitől, semmilyen körülmények között!

Szegény Alice! Miféle szerencsétlen ösztön hajtotta arra, hogy így egy csapásra ellenségessé tegye azt az erőt, amelynek hatalmát nem tudta felmérni?

- Úgy hát, Alice úrnő - szólt Matthew Maule, elébe téve egy széket, igen finom mozdulattal ahhoz képest, hogy mesterember volt -, csupán arra kérem, üljön le erre a székre, s azután (jóllehet ez több, mint amennyit egy szegény ácsmester kérhet) nézzon erősen a szemembe!

Alice engedelmeskedett. Nagyon büszke volt. Úgy érezte, hogy rangjának minden előnyéről lemondva is birtokában van valamilyen hatalomnak - amely szépségből, magasrendű, makulátlan tisztaságból és nőies tartózkodásból állt -, s ez a hatalom senkit nem enged körén belül férközni, hacsak valami aljas csalással nem. Ösztönösen érezte, úgy lehet, hogy valami sötét és gonosz erő igyekszik megtörni hatalmát, mégsem adta fel a küzdelmet. Női erőt szegezett szembe a férfierővel, és az ilyen harc ritkán dől el a nő javára.

Apja eközben hátat fordított, és látszólag elmerült egy Claude-tájkép szemléletében, amelyen egy hosszú, árnyékos, részben napsütötte sáv oly messzire hatolt egy vén fákból álló, rengeteg erdőbe, hogy nem lett volna csoda, ha képzelete fogva marad a kép babonás mélységeiben. De valójában ez a kép akkor nem volt több számára, mint a csupasz fal, amelyre akasztották. Elméje felidézte a sok különös történetet, amelyeket hallott, s amelyek titokzatos, sőt természetfeletti tulajdonságokkal ruházták fel a Maule-okat, mind a jelenlevő unokát, mind apját és nagyapját. Mr. Pyncheon sokáig élt külföldön, sokat érintkezett szellemes és divatos emberekkel, udvaroncokkal, világfiakkal és szabadgondolkodókkal - és ez csaknem kitörölte belőle a sötét, puritán babonák emlékét, amelyekről abban az időben New England-i születésű ember még nem lehetett mentes. Viszont nem tartotta-e mégis Maule nagyapját egy egész közösség boszorkánymesternek? Nem bizonyították-e rá a bűnt? S nem halt-e meg érte? És vajon nem hagyott-e jogos gyűlöletet a Pyncheonok ellen egyetlen unokájára, aki most a körülmények tanúsága szerint titkos befolyást gyakorol az ellenséges család leányára? Vajon nem ez a befolyás-e az, amit boszorkányságnak neveznek?

Félig hátrafordult, és a tükörben hirtelen megpillantotta Maule alakját.

Az ácsmester néhány lépésre állt Alice-től, két karját a magasba emelte, és olyan mozdulattal engedte le lassan, mintha valami nyomasztó, láthatatlan terhet irányítana rá.

- Hagyja abba! - kiáltott fel Mr. Pyncheon, egy lépést előre lépve. - Megtiltom, hogy folytassa!

- Kérlek, drága apám, ne zavard a fiatalembert - szólt Alice, helyzetéből ki sem mozdulva. - Légy egészen nyugodt, igyekezete ártalmatlannak fog bizonyulni.

Így Mr. Pyncheon újra a Claude-képre fordította a tekintetét. Most már lánya kívánta, vele is szembeszegülve, hogy a kísérletet végig lefolytassák. Ő tehát csupán beleegyezett, nem erőltette. S vajon nem sokkal inkább lánya érdeke kívánja-e, mint az övé, a sikert? Ha az elveszett pergamen végre megkerül, a szépséges Alice Pyncheon akkora hozományt kap, hogy angol herceghez, vagy német kormányzófejedelemből mehet feleségül, nem pedig valami New England-i egyházi emberhez vagy törvénytudóhoz! Erre a gondolatra a nagyravágyó apa szíve mélyén csaknem abba is beleegyezett, hogy ha a nagy cél eléréséhez az ördög hatalmára van szükség, Maule akár azt is felidézheti. Alice-t megóvjá a tisztasága.

Amint fejében ekképp rajzoltak a dicső tervek, Mr. Pyncheon a leánya egy félig elfojtott kiáltását hallotta. Távolról és mélyről jövőnek tűnt, s oly érthetetlen, mintha nem lenne akarateréje kimondani a szavakat, és mintha a szándék sem lett volna elég határozott, hogy kifejezze. Egy bizonyos: segélykiáltás volt! Az apa lelkiismerete ebben egy pillanatig sem kételkedett, se akkor, se később; - és bár alig nevezhető egyébnek elhaló suttogásnál, mégis borzalmas sikolynak hatott, és úgy is visszhangzott sokáig a szíve táján! De ezúttal az apa nem fordult meg.

Kis idő múlva Maule megszólalt:

- Íme, a leánya - mondta.



Mr. Pyncheon rémulten sietett hozzá. Az ácsmester egyenesen állt Alice székével szemben, és mutatóját feléje irányította, szinte olyan erő diadalmas tudatában, amelynek határa talán nem is felmérhető, mivel csakugyan beleolvad a láthatatlanba és a végtelenbe. Alice úgy ült ott, mint aki mélyen alszik.

- Nézze meg! - szólt az ácsmester. - Szóljon hozzá!

- Alice! Leányom! - kiáltott Mr. Pyncheon. - Drága Alice-om!

- Hangosabban! - szólt Maule, és mosolygott.

- Alice! Ébredj! - kiáltott rá apja. - Aggódok miattad! Térj magadhoz!

Hangos kiáltással szölongatta, hangjában rémület volt, és közel hajolt finom füléhez, mely mindig oly érzékeny volt a zavart és erős hangzásokra. De ez a hang most nyilvánvalóan nem ért el hozzá. Nehéz lenne kifejezni, milyen végtelen, bejárhatatlan, ködbe vesző, nagy távolságot érzett ön maga és Alice között attól, hogy hangja nem ért el hozzá.

- Inkább kézzel próbálja meg! - szólt Matthew Maule. - Rázza meg a leányzót, s pedig jó erősen! Az én kezem durva a baltától, fűrészről és gyalutól - különben szívesen segítenék!

Mr. Pyncheon megfogta a lánya kezét - és megszorította komolyan, aggódó szeretettel. Megcsókolta, s közben úgy vert a szíve, hogy azt hitte, lányának fel kell rá ébrednie. Majd hirtelen düh fogta el a lány érzéketlenségén, s olyan hevesen megrázta, hogy a következő percben már igyekezett elfelejteni, amit tett. Kiengedte karjai közül, és Alice, akinek teste ugyan nem volt megmerevedve, de minden erő elhagyta - visszahullott eredeti helyzetébe, ahonnan talpra próbálta állítani. Amint Maule kicsit arrébb lépett, Alice alig észrevehető mozdulattal feléje fordította arcát, amiből úgy látszott, mintha álmában is kénytelen lenne követni parancsait.

Furcsa látvány volt, hogy erre az illedelmes ember hogy rázza ki parókájából a púdert; hogy a tartózkodó, finom úr hogy elfeledkezett méltóságáról, s hogyan villogott és izzott arannyal hímzett mellénye a kandalló fényében az alatta dobogó emberszív vonagló dühétől, rémületétől és fájalmától.

- Aljas gazember! - üvöltötte Mr. Pyncheon, öklét rázva Maule-ra. - Te és a Gonosz elraboltátok a leányomat! Add vissza, boszorkányfattyú, vagy te is mehatsz az Akasztófadombra, a nagyapád után!

- Szelidebben, uram! - szólt az ácsmester gúnyos hangon. - Óvatosabban, uram, Mr. Pyncheon, még beleakad valamibe a fodros csipkekezelője! Az én bűnöm-e, uram, hogy eladta a lányát azért a halvány reményért, hogy kezébe kaparinthat egy sárga pergamenlapot; Alice Pyncheon íme itt ül, és csendesen alszik. Lássuk csak, van-e olyan büszke Matthew Maule-lal szemben, amilyennek idáig mutatkozott az ácsmester előtt?

Szólt hozzá, és Alice engedelmeskedett tompa, egész lényét átható alázattal, és úgy hajolt feléje, mint a fáklya lángja, amely ingásával a gyenge fuvallatot is láthatóvá teszi. Intett a kezével, s Alice felállt, és vakon, de egyenest és habozás nélkül ment az őt vonzó pont felé, odament hozzá. Azután visszaintette, s Alice hátrált, és visszahanyatlott székére.

- Alice az enyém! - szólt Matthew Maule. - Enyém, az erősebb szellem jogán!

A legenda a továbbiakban hosszú, groteszk és itt-ott hátborzongató tudósítással szolgál arról, miféle varázsigéket mondott az építőmester (mert valószínűleg azok lehettek) azért, hogy az elveszett iromány hollétét felfedjék. Feltételezhető, hogy Alice elméjét igyekezett oly közegeg varázsolni, melynek révén láthatatlan dolgokba tekinthet, úgyhogy Mr. Pyncheon és ő érintkezésbe kerülhet a túlvilággal. Ily módon sikerült neki, bár nem egészen hiánytalanul, érintkezést

teremteni, közvetve persze, azokkal az elhalt személyekkel, akik megőrizték és magukkal vitték az oly becses titkot e világ határain túlra. Alice önkívületében három jelenésről adott hírt, amelyek átlényegült szeme előtt feltűntek. Egyik egy hajlott korú, méltóságteljes, zord megjelenésű úriember volt, aki, mint valami komoly ünnepre, sötét színű, drága ruhába volt öltözve, dús redőzetű nyakfodrán nagy vérfolt éktelenkedett; a másik, szintén idős ember, igénytelen ruhát viselt, arca komor és haragos, nyaka körül szakadt hurok; a harmadik fiatalabb volt, mint a másik kettő, durva gyapjúzekét viselt és bőr térdnadrágot, és oldalzsebéből mérőlécc állt ki. E három látomásbeli alak, úgy tűnt, egyaránt tud a hiányzó okiratról. Egyiknek a három közül - ez voltaképpen az volt, aki nyakán vérfoltot viselt -, úgy látszott, közvetlen birtokában van az okirat, de a titok másik két ismerője megakadályozta abban, hogy túladjon e gondjára bízott tárgyon. Amikor mégis ki akarta kiáltani titkát, úgy, hogy a halandók is meghallják, akkor két társa birokra kelt vele, kezüket a szájára tapasztották - és erre nyomban, mintha a belekényszerített titok megfojtaná, vagy a titok maga lenne vérpiros színű, friss vér jelent meg nyakfodrán. Erre azután a két szerényebben öltözött látomás féktelenül csúfolta és ingerelte a kárvallott előkelőséget, és ujjúkkal folyvást a vérnyomra mutogattak.

Mikor a látomás ilyen fordulatot vett, Maule odaszólt Mr. Pyncheonnak.

- Nem engedtetik meg soha - mondta. - Rejtve kell maradnia a titoknak, amely nagyatyja örököseit oly gazdaggá tenné, mert ez része büntetésének. Addig fogja fuldokolva magában tartani, míg már egy fabatkát sem ér. A hétormú házat pedig tartsa meg! Nagyon is drágán vett örökség, és nehéz átok ül rajta, nem lehet másé, mint a Pyncheon ezredes utódaié.

Mr. Pyncheon felelni akart, de a félelemtől és izgatottságtól nem tudott szóhoz jutni, csak egy furcsa, nyeldeklő hang jött ki a torkán.

- Nicsak, főrangú nagyúr! Hát ön is a Maule vérét issza? - kérdezte Maule ingerkedve.

- Te emberi alakot öltött Sátán! Miért tartod fogva a lányomat? - kiáltott fel Mr. Pyncheon, amint hörgése szóhoz engedte jutni. - Add vissza a gyermekem! Aztán menj, amerre tetszik, s bár soha ne látnálak többé!

- A gyermeked! - szólt Matthew Maule. - Nos hát ő már az enyém! Ne féljen, uram, nem akarok én a szép Alice úrnővel túl keményen bánni, itt hagyom őt otthonában; de nem úgy, hogy néhanapján ne kellene megemlékeznie Maule-ról, az ácsmesterről.

Két kezét fölfelé lendítette, és miután többször hasonlóképp megismételte ezt a mozdulatot, a szépséges Alice Pyncheon felébredt különös önkívületéből. Magához tért, és nem is emlékezett látomásaira, csak mint aki egy pillanatra elrévedt, és most visszatér gondolataival a való életbe, oly hirtelen, ahogy a tűzhely pislákoló lángja szokott néha fellobogni a kémény felé. Ahogy Matthew Maule-t felismerte, hűvös méltósággal, bár azért kedvesen fordult feléje, annál inkább, mivel az ácsmester arcán furcsa mosoly ült, amely zavarta a szép Alice vele született büszkeségét. Ezzel végződött, egyelőre, a keleti Pyncheon területek adománylevele utáni tudakozódás; és azóta is, akárhányszor próbálkoztak vele, még nem akadt Pyncheon, aki azt az okmányt valaha is megláthatta volna.

De jaj, a szépséges, kedves, mégis nagyon gőgös Alice odavolt egészen! Szüzi lelkét oly hatalom kerítette markába, amelyről nem is álmodott. Idegen akarat, cseppet sem rokon az övével, arra kényszerítette, hogy teljesítse groteszk és szertelen parancsait. Apja, amint kitűnt, feláldozta szegény gyermekét ama mértéktelen vágyának, hogy birtokát holdak helyett mérföldekben mérhesse. Így azután Alice Pyncheon, amíg csak élt, Maule rabszolgája volt, és ez a szolgaság ezerszeresen megalázóbb volt annál, amely csak a testet köti gúzsba. Maule otthon ült egyszerű tanyáján, csak intett a kezével, és akárhol volt a büszke úri hölgy, akár a szobájában ült, akár apja előkelő vendégeivel beszélgetett, akár a templomban imádkozott -

akárhol volt, és akármivel foglalatосkodott, lelke felett nem uralkodott többé, és Maule parancsának vetette alá magát. - Alice, neved! - szólt az ácsmester odahaza, vagy talán nem is szólt, csak erősen akarta. És erre, ha imádkozott, ha temetésen volt, Alice vad nevetésben tört ki. - Alice, szomorkodj! - szólt, és Alice-nak abban a pillanatban eleredtek a könnyei, kioltva maga körül minden örömet, mint a máglyára zuhogó eső. - Alice, táncolj! - szólt, és Alice nyomban táncra perdült, de nem oly kimérten, illendően járta, ahogy idegen országban tanulta, hanem szökdelve és pörögve, ahogy a friss menyecskék szokták falusi vigalmakon. Úgy látszik, Maule-nak nem az volt a szándéka, hogy elveszítse, sem az, hogy valami nehéz és titokzatos szenvedést rójon rá, amely bánatát a tragikum fenségével ruházta volna fel, hanem hogy csúffá tévén, töltsen ki rajta alacsonyrendű, kicsinyes bosszúját. Rettenetesen megalázott-nak érezte magát, szívesen cserélt volna a földön csúszó féreggel.

Egy este lakodalomba ment (nem a sajátjára; bűnnek érezte volna férjhez menni, miután nem volt már ura magának), nem, hanem látatlan zsarnoka idézte meg, s arra kényszerítette, hogy fehér selyemfátyol ruhában és selyemcipellőben egy közönséges kétkezi munkás lakásához siessen. Odabenn hangosan nevettek, nagy volt a jókedv: azon az estén vette el Matthew Maule a házban lakó mesterember lányát, s megidézte a büszke Alice Pyncheont, hogy a meny-asszonyát elkísérje a templomba. És Alice teljesítette a parancsot; mikor azután a pár egybekelt, Alice felébredt a rábűvölt álomból. De már nem volt büszke; alázatosan, szomorúságtól áthatott mosollyal megcsókolta Maule feleségét, és elindult haza. Zord, hideg volt azon az estén, a délkeleti szél havas esővel verte védtelen keblét; selyemcipellője is egészen átázott, amint az utcán végigment. Másnapra meghűlt, majd állandóvá vált a köhögése, arcán lázrózsák gyúltak ki, egyre sorvadt, fogyott, csak ott ült a spinét mellett, és zenével töltötte be a házat. Zenével, amelyben a mennyei kórus hangja zengett! Ó, boldogság! Alice elviselte a legnagyobb megaláztatást! Ó, nagy öröm! Megbánta földi bűnét, és nem volt többé büszke!

A Pyncheonok díszes temetést rendeztek Alice-nak. Ott volt a rokonság apraja-nagyja, meg a városi előkelőségek mind. De utolsónak a sorban ott ment Matthew Maule is, úgy összeszorította a fogát, mintha a szívét akarná kettéharapni - a legkomorabb, legbúsabb férfi, aki valaha sírig kísért egy koporsót! Ő csak megaláztatni akarta Alice-t, nem megölni; durva kezébe vett egy törékeny női lelket, hogy játsszék vele, és Alice, íme, belehalt.

## XIV. Phoebe hazautazása

Holgrave a fiatal szerzőkre jellemző átéléssel és lendülettel fogott bele történetébe, s élénk kézmozdulatokkal és arcjátékkal kísérté azokat a részeket, amelyeket lehetséges volt ezen a módon előadni, illetve szemléltetni. Most, a történet végén vette észre, hogy különös álmoság lepte el (merőben más, mint amelyet az olvasó érezhet), és húzta lefelé hallgatójának szempilláit. Ez minden bizonnyal bűvölő mozdulatainak következménye volt, amelyekkel Phoebe előtt testi valójában is láthatóvá akarta tenni a hipnotizáló ácsmestert. Phoebe szeme lelecsukódott, egy pillanatra felnyílt, majd ismét mintha ólomsúly nehezedett volna szemhéjaira - kissé Holgrave felé hajlott, és csaknem a lélegzetét is az övéhez igazította. Holgrave, amint összetekerte a kéziratát, csodálkozva nézett rá, annak a lelki állapotnak kezdeti szakaszát ismerte fel benne, amelynek előidézésére - ahogy ő maga mondta Phoebének - különös tehetsége volt. Fátyol vette körül Phoebét, amelyen át egyedül őt láthatta, és az ő gondolataiban és érzéseiben élt. Ahogy Phoebére nézett, tekintete akaratlanul is áthatóbbá vált, testtartásában hatalom tudata jutott kifejezésre, és ez alig-alig felnőtt alakját olyan méltósággal ruházta fel, amely nem adódhatott külső megjelenéséből. Biztosra lehetett venni, hogy kezének egy intésével és a szükséges akaratbeli erő kifejtéssel úrrá lehetne Phoebe szabad, szüzi szellemén: hogy erre a tiszta, jó, egyszerű gyermekre ugyanolyan veszedelmes, sőt tán éppolyan pusztító hatással lehetne, mint amilyennel a legendás ácsmester volt a balvágzétű Alice-ra.

Holgrave-nek, mint olyan embernek, aki egyszerre tűnődő és aktív természetű, mi sem lehetett csábítóbb, mint annak a lehetősége, hogy uralmat nyerjen egy emberi szellem felett, és mint ifjúnak mi sem lehetett számára vonzóbb remény, mint hogy kényére-kedvére irányíthassa egy lány sorsát. Épp ezért ismerjük el, hogy - bármi hiba volt is egyébként természetében vagy neveltetésében, s bármilyen hevesen gúnyolt minden hitvallást és minden hivatalos intézményt - megvolt az a ritka és magasrendű tulajdonsága, hogy tisztelte mások egyéniségét. S figyeljünk fel becsületességére is, amelyben ezután mindig megbízhatunk, mivel lemondott arról, hogy megteremtse az egyetlen hiányzó láncszemet, amely oldhatatlanul varázshatalmába ejtette volna Phoebét. Kezével kis, fölfelé ívelő mozdulatot tett.

- Igazán megszégyenít, kedves Phoebe kisasszony! - kiáltott fel gúnyos kis mosollyal. - Napnál világosabb, hogy együgyű kis történetemet nem fogják elfogadni Godey- és Grahamné! Csak elgondolni is szörnyű, hogy elalszik attól, amiről én azt hittem, hogy minden kritika szellemes, magával ragadó, képzeletgazdag, tragikus mélységű és eredeti bonyodalmú írásműnek fogja dicsérni! Nos hát, azt hiszem, legjobb lesz a kéziratomat lámpagyújtásra felhasználni, ámbár nem tudom, nem ivódott-e bele annyira eredendő ostobaságom, hogy már lánggra lobbanni sem képes!

- Még hogy én elaludtam? Hogy mondhat ilyet? - szólt Phoebe, nem is sejtve, milyen veszedelemben forgott, amint a csecsemő sem tudja felmérni a szakadék mélységét, amelynek szélére vetődik. - Igazán nem! Inkább úgy emlékszem, nagyon is odafigyeltem, s bár nem tudnám pontosan elmondani, mi hogy volt, azt hiszem, végtelen sok baj és bánat volt benne, úgyhogy egész biztosan tetszeni fog.

Eddig már lenyugodott a nap, és a zeniten levő felhőket világosra színezte, ami csak olyankor tapasztalható, amikor már jócskán bealkonyul, és a látóhatárról elvész minden ragyogás. A hold is, pedig már régóta feljebb-feljebb emelkedett, de korongja szerényen beleolvadt a környező azúrba - mint ahogy törekvő demagógok általában szokták, elrejtve nagyra törő

terveiket a közös cél színe mögé -, most egyszerre felragyogott fényesen, kereken, s kitűnt, hogy már megtette útjának felét. Ezüst sugarainak most már elég hatása volt ahhoz, hogy eltüntesse a búcsúzkodó nappali fény nyomait. Ragyogása megszépítette és meglágyította az öreg ház külsejét, jóllehet az őrtornyok alkotta szögletekben elmélyült az árnyék, és feketén szétterült az első emeleti kiugró alatt is, meg a félig tárt ajtó mögött. A kert minden múltó pillanattal regényesebb lett, a gyümölcsfák, a bokrok, a virágok között áthatolhatatlan lett a homály. A dolgok megszokott sajátosságai, amelyeket, nappal úgy látszott, egy évszázados lét nyűge-piszka alakított ki - most mind romantikussá bűvölődtek. Száz titokzatos év suttogott a levelek között, ahányszor csak a tenger enyhe lehelete közékük tévedt, s megrezegtette őket. A lugas tetejét képező lombon át beszűrődtek a fénylő holdsugarak, ezüstösfehéren hullottak a fekete padlóra, az asztalra és a körbefutó padra, folyvást ide-oda táncolva és ingva, ahogy a kis ágak szeszélyesen változó közei elállták vagy szabadon hagyták a fény útját.

A levegő oly kellemesen hűvös lett a hosszú, forró nap után, hogy ezüstvázából ömlő sziporkázó harmat és folyékony holdfény volt, s még egy csepp jeges hidegség, a nyári este. Imitt-amott ebből a hús folyadékból az emberi szívre is hullott egy-egy csepp, visszaadván fiatalságát, s egybehangolva azt a természet örök ifjúságával. A művész egyike volt azoknak, akik részesedtek ebben a megifjító hatásban. Egyszerre érezte - amit néha csaknem elfelejtett, oly korán vetődött bele a létért való küzdelembe -, hogy milyen fiatal még.

- Úgy tűnik - mondta -, hogy még sohasem láttam ilyen szépségesen leszálló estét, s hogy még sohasem volt szívemben érzés, amely annyira hasonlított volna a boldogsághoz, mint a mostani. Milyen jó is a világ, amelyben élünk! Milyen jó, milyen szép! És milyen ifjú még, igazán semmi korhadtság vagy szünette nincs benne! Például ez a régi ház is, melyben sokszor lélegzeni is nehezemre esik a korhadó gerendák szagától! S ez a kert, ahol a sötét televény úgy ragad az ásóhoz, mintha sírásó lennék, és temetői földet lapátolnék! Ha velem maradna az az érzés, amely most hatalmába kerített, akkor a kert mindennap újra szűzi föld lenne, a föld eredeti frissességével a tök s a bab ízében; s a ház is! - az is olyan lenne, mint az Édenkertben rakott kunyhó, amelynek oldalán Isten első teremtetett rózsái virágzanak. A holdfény s az az érzés, mely az ember szívéből felel rá, a világ legnagyobb megújítói és átalakítói. És alighanem minden más reform is csupán holdfénynek fog majd bizonyulni!

- Én bizony voltam már boldogabb is, mint most, vagy legalábbis sokkal vidámabb - szökött Phoebe elgondolkodva. - De én is érzem a fénylő hold varázsát, és örülök, hogy láthatom, amint húzódik vissza a nappal fáradtan, mégis ellenkezve, mert ellenére van, hogy oly hamar tegnapnak nevezzék. Régebben nem sokat törődtem a holdfényvel. Vajon mitől olyan csodaszép ma este?

- Igazán sohasem érezte még ezt? - kérdezte a művész, a félhomályból komolyan nézve Phoebére.

- Nem, soha - válaszolta Phoebe -, és most, hogy megismertem ezt az érzést, másmilyennek tűnik az egész élet. Olyan ez, mintha eddig csak ragyogó nappali világításban láttam volna a dolgokat, vagy legfeljebb a kandalló tűzének vidám, piros fényében, amely táncolva bevilágítja a szobát. Szegény Phoebe! - mondta még nevetve, amibe egy kis bánat is vegyült. - Soha többé nem leszel olyan jókedvű, mint mielőtt Hepzibah nénédet meg Clifford bátyádat megismerted, szegényt. Érzem, hogy ez alatt a kis idő alatt sokkal öregebb lettem, mint voltam. Öregebb és, remélem, bölcsőbb is, és ha nem is lettem épp szomorú, az biztos, hogy nem olyan könnyű a szívem, amilyen volt! Ami napsütés lakott bennem, nekik adtam, szívesen adtam, de hát persze nem lehetett elajándékozni is és meg is tartani. Mégis örülök, hogy odaadhattam!

- Amit így vesztett, Phoebe, nem is lett volna érdemes megtartani, de nem is lehetne - mondta Holgrave kis szünet után. - Kora ifjúságunknak voltaképpen nincs sok értéke, hiszen amíg el nem múlik, nem is tudunk róla. Néha azonban, sőt alighanem minden esetben, nagyon szerencsétlen az, akivel nem így történik, újra elfogja az embert ifjúságának érzete, amely örvendező szívéből árad, ha szerelmes, vagy meglehet, életének valamely más ünnepét koronázza meg az érzés, ha van más, mint a szerelem. Hogy gyászoljuk magunkat a tűnt ifjúság első, gondtalan, sekély, vissza nem térő örömeiért, majd pedig visszanyerjük az ifjúság igaz boldogságát, amely sokkal gazdagabb és mélyebb, mint amit elvesztettünk - mindezek szükséges állomásai lelkünk fejlődésének. Az is lehetséges, hogy a kétféle állapot egyszerre következik be, s a szomorúság és a mámoros öröm egyetlen nagy, titokzatos érzéssé keveredik össze.

- Azt hiszem, nem sokat értek ebből - szólt Phoebe.

- Nem is csoda - válaszolta Holgrave mosolyogva -, olyan titkot mondtam el most, amelyet magam sem értettem egészen, míg ki nem mondtam. Mégis kérem, jegyezze meg, s ha annak, amit mondtam, belátja majd igazságát, gondoljon vissza erre a holdfényes estére!

- Most már csak a hold süt, nincs is más világítás, csak még az a halványpiros fény, két háztető között, a nyugati égen - mondta Phoebe. - Be kell mennem. Hepzibah néném nem valami gyorsan számol, még megfájdul a feje a sok számvetéstől, ha nem segítek neki.

De Holgrave még feltartóztatta egy kissé.

- Hepzibah kisasszonytól úgy értesültem - mondta -, hogy egy-két nap múlva hazamegy a falujába.

- Igen, de csak rövid időre - felelte Phoebe -, most már ezt a házat tartom otthonomnak. Azért megyek haza, hogy egyet-mást még elintézzek, és hosszabb időre búcsút vegyek anyámtól és jó ismerőseimtől. Jó olyan helyen élni, ahol az embert szeretik, és nagy szükség van rá, és azt hiszem, meglehet az a biztonságos érzésem, hogy ebben a házban így vannak velem.

- Hogyne, sőt talán még inkább, mint gondolná - mondta a művész. - Ami egészség, kényelem és természetes élet csak van ebben a házban, az ön személyében ölt testet. Mindezt az áldást ön hozta magával, s nyoma vész, mihelyt átlépi a küszöböt. Hepzibah kisasszony azáltal, hogy elzárkózott a világtól, elvesztette minden kapcsolatát is vele, és valójában halott, noha erőszakkal életre galvanizálja magát, és ott áll a pult mögött, szomorítván a világot igen helytelenítendő szemöldökráncolásával. Szegény Clifford bátyja szintén halott ember már rég, akin a kormányzó és a város tanácsa most halottidéző bűvészmutatványt hajtott végre. Cseppet sem csodálkoznék, ha valamelyik reggel, miután ön elment, elemeire hullana szét, és nem maradna belőle más, mint egy halom por. Hepzibah kisasszony pedig biztosan elveszíti még azt a kevés hajlékonyságát is, amit elsajátított már. Mindketten ön által élnek.

- Nem hiszem, hogy egészen így van - felelte Phoebe komolyságra intő hangon. - De az igaz, hogy épp az én egyszerű segítségemre volt szükségük; és igazán fontos nekem a sorsuk, olyan érzés, mintha anyjuk lennék, kicsit furcsa, de nagyon szeretném, ha nem nevetne ki érte! És ne haragudjon, hogy megmondom a szemébe, Mr. Holgrave, de sokszor eltűnődtem már rajta, hogy maga javukat akarja-e vajon, vagy kárukat.

- Nem férhet hozzá kétség - szólt a fényképész -, hogy érdekelnek: ez az ódivatú, szegénység sújtotta, pártában maradt úrhölgy, és ez a megalázott, megtépzott úriember - a szépségnek ez a tönkrenyomított szerelmese. Szeretetteljes érdeklődés ez irántuk, szegény, gyámoltalan, öreg gyermekek iránt! De el sem tudja gondolni, mennyire másképp érzek én, mint ön. Ösztönöm szerint nem arra hajlok, hogy segítek vagy ártsak nekik; csak hogy vizsgáljam,

elemezzem őket, s megértsem a drámát, melynek végtelenbe nyúló cselekménye most már csaknem kétszáz éve játszódik ezen a földön, amelyen most mindketten állunk. Ha megengedtetik nekem, hogy lássam a végét, bizonyos vagyok abban, erkölcsi tanulságot vonhatok le belőle, akárhogy fordul is a történet. Szinte biztosan tudom, hogy közel a vég. De jóllehet, a gondviselés önt küldte ide segítőnek, engem csak kiváltságos és illedelmes nézőnek, szentül megígérem, hogy ezeknek a boldogtalan teremtéseknek segíteni fogok, ahogy csak tudok!

- Szeretném, ha érthetőbben beszélne! - kiáltott Phoebe zavartan és kissé megbántva -, s még jobban szeretném, ha úgy is érezne, ahogy keresztény emberhez, egyáltalán minden emberhez, illik! Hogy lehet elnézni, ha mások bajban vannak, anélkül, hogy segíteni és oltalmazni akarná őket mindennél inkább? Úgy beszél, mintha ez az öreg ház színház lenne, és Hepzibah és Clifford balszerencsáját meg az előttük levő nemzedékekét színjátéknak nézhetné, amelyet egyszer egy vendégfogadó udvarában láttam; csakhogy ezt itt egyedül a maga tetszésére adják elő. Én ezt nem szeretem! Az előadónak túl sokba kerül a játék, a néző szíve pedig nagyon is rideg.

- Szigorú hozzám - mondta Holgrave, és kénytelen volt elismerni, hogy van igazság viselkedésének ebben a csípős hangú jellemzésében.

- S azután - folytatta Phoebe -, mi lehet az, hogy biztos tudomása van, amint mondja, a közeli végről? Talán valami újabb veszélyről tud, ami szegény rokonaimat fenyegeti? Ha igen, kérem, azonnal mondja meg, mert akkor nem utazom!

- Bocsásson meg, Phoebe! - szólt a fényképész, kezét nyújtva feléje, amelyet a lány kénytelen volt elfogadni. - Meg kell vallanom, hogy van bennem valami egy misztikusból. Ezt is úgy örököltem, a hipnotizálás képességével együtt, amely a régi jó boszorkányégető időkben az Akasztófadombra juttatott volna. Higgyc el, ha valóban birtokában lennék bármiféle titoknak, amelynek a közlése javára válnék szeretteinek, akiket én is igazán szeretek, megmondanám, mielőtt elmegy. De semmit sem tudok.

- Valamit mégis eltitkol! - mondta Phoebe.

- Nem, nincs más titkom, csak a magamé - felelte Holgrave. - Annyit látok, hogy Pyncheon bíró még mindig szemmel tartja Cliffordot, akinek tönkretételében olyan nagy része volt. Okai és szándékai azonban ismeretlenek előttem. Célrátörő, gátlástalan ember, valódi inkvizítor; és ha céljának érdekében szükséges lenne, hogy Cliffordot kínpadra vonja, hát kiforgatná helyéből akár minden csontját, hogy elérje azt a célt. Csakhogy olyan gazdag és előkelő állású ember, mint ő, aki önmagában is hatalmas és erős, és a társadalom is minden tekintetben támogatja, a hatalmas Pyncheon bíró, mit remélhetne ő, vagy miért kellene félnie a félkegyelmű, megbélyegzett, eltompult Cliffordtól?

- És mégis úgy beszélt, mintha szerencsétlenséget látna közeledni!

- Ő, az csak valami beteges vonás bennem - válaszolta a művész. - Minden gondolatom elhajlik egy ponton bizonyos irányban, és ezzel általában mindenki így van, kivéve talán önt. Azonkívül, hogy itt lakom ebben az ősrégi Pyncheon házban, és most ebben a régi kertben ülök, ez oly különös (figyelje csak Maule kútjának mormolását), kénytelen vagyok úgy érezni, hogy a végzet most készíti elő egy katasztrófa ötödik felvonását.

- Látja! - kiáltott Phoebe ismét kissé bosszúsan; mert természeténél fogva olyan ellensége volt minden titkoztatásnak, mint a napfény a sarokba húzódó sötétnek. - Megint csak rejtvényekben beszél, még inkább, mint előbb!

- Váljunk el jó barátokként! - mondta Holgrave, és megszorította Phoebe kezét. - Vagy ha nem is barátokként, legalább búcsúzzunk el, mielőtt egészen meggyűlöl. Ön, aki minden teremtetett lényt szeret!

- Isten vele hát - szólt Phoebe, őszintén, a szemébe nézve. - Nem tartok ám sokáig haragot, és nagyon bántana, ha azt gondolná rólam. Jaj, Hepzibah néném legalább egy negyedórája ott állhat a bejárat árnyékában! Biztosan úgy gondolja, hogy ilyenkor már leszáll a harmat, s én túl sokáig időzöm itt. Hát, jó éjszakát, és isten vele!

Az erre következő második reggelen látni lehetett Phoebét a ház előtt, kis szalmakalapjában, egyik karján nagykendővel, a másikon útításkával, amint búcsút int Hepzibah-nak és Clifford bátyjának. Az állomásra ment, hogy a legközelebbi vonattal elinduljon haza, mintegy hat mérföldre fekvő szülőfalujába.

Szeme megtelt könnyel, kedves ajkai körül részvevő, könnyes mosoly játszott. Maga sem tudta, hogy történhetett: az a néhány hét, amelyet ebben a házban töltött, hogyan nőhetett úgy hozzá, miképp ivódhatott bele minden gondolatába, hogy most sokkal több emlék köti ide, mint bármely más helyhez, ahol előbb megfordult. Hogy tudott Hepzibah mogorva, hallgatag s az ő túlradó kedvességére is közömbös létére ennyi szeretetet kicsalni belőle? És Clifford - megnyomorodott, szétzilált állapotában, szörnyű bűn titkától körüllegve, lélegzetében még mindig fojtott börtönlevegővel - hogyan is változhatott át együgyű kisgyermekké, akiről Phoebe úgy érezte, őrá van utalva, hogy örködjön felette, és öntudatlansága óráiban mintegy ő legyen gondviselője. A búcsú pillanatában minden emlék élesen kirajzolódott előtte. Amerre csak nézett, amire csak rátette a kezét, minden tárgy a lelkéhez szólt, mintha lágy emberi szív dobogna benne. Kikukucskált az ablakon a kertbe, és érezte, mennyire sajnálja itt hagyni ezt a talpalatnyi fekete földet, amelyben évszázadok gaza rothad, nem is tud igazán örülni annak, hogy újra érezheti a fenyőerdők és lucernás rétek ismerős illatát. Magához hívta Chantiecleert, két feleségét és az ösöreg kiscsirkét, és megetette őket a reggelizőasztalról maradt kenyérmorzsával. Miután a morzsákat sietve felkapkodták, a csirke kitárta szárnyait, felröppent, és szorosan Phoebe mellett telepedett meg az ablakpárkányon, ahonnét ünnepélyes komolysággal nézett az arcába, és érzelmeit lelkes kotkodácsoló hangban öntötte ki. Phoebe intette, hogy jó kis csirke legyen addig is, ameddig ő távol lesz, és megígérte, hogy hoz neki egy kis zacskó hajdinamagot.

- Jaj, Phoebe - szólt Hepzibah -, bizony már nem mosolyogsz olyan szívből, mint amikor idejöttél! Akkor a mosolygás magától derítette fel az arcod, most meg szándékkal mosolyogsz. Éppen ideje, hogy hazatérj egy kicsit abba az egészséges környezetbe. Itt túl sok teher van rajtad, nem is lehetsz jókedvű. A ház sötét és üres, az üzlet tele zaklatással; és ami engem illet, én aztán nem tudom a dolgokat szebb színben feltüntetni, mint amilyenek. Egyedül a drága jó Clifford társaságának örülhetnél!

- Gyere ide, Phoebe - kiáltott fel hirtelen Clifford bátyja, aki egész délelőtt alig szólt két szót. - Közelebb! Még! Hadd nézzelek meg jól!

Phoebe két kis kezével a szék két karfájára támaszkodott, és arcát Clifford felé tartotta, hogy az olyan alaposan megnézhesse, amennyire tetszik neki. Valószínű, hogy a búcsú órájának ki nem mondott érzései némiképp felelevenítették elhomályosult, elgyengült értelmi képességeit. Phoebe mindenesetre úgy érezte néhány perc múltán, hogy ha nem is vesébe látó prófétai tekintet, de nőiesen éles, vagy annál is élesebb szem néz a lelkébe. Egy perccel előbb még úgy tudta, hogy nincs semmi titkolnivalója. Most mintha ennek a másik embernek a megfigyelésén keresztül megvilágosodott volna előtte egy titok, le kellett sütnie a szemét Clifford átható



nézése előtt. A pirosság, csak annál inkább, mivel ellenállt neki, elöntötte az arcát, s végül egész a haja tövéig elpirult.

- Jól van, elég, Phoebe - szólt Clifford bánatos mosollyal. Amikor idejöttél, te voltál a legcsinosabb kislány a világon, és lám, szép lettél! Érett nő lett a kislányból, virág lett a bimbóból. Menj csak! Ezután egyedül leszek.

Így hát Phoebe elvált a két magányos embertől, és átment a bolton; pislogott, hogy megszabaduljon a pilláján levő könnyecseptől; ugyanis józanul tekintetbe véve, milyen rövid ideig lesz távol, s hogy ezért milyen butaság szomorúnak lenni, annyira sem ismerte el a könny jogosságát, hogy letörölje a zsebkendőjével. A küszöbön szembetalálkozott azzal a kis lurkóval, akinek a falánkság terén végbevitt nevezetes cselekedeteiről történetünk korábbi lapjain beszámoltunk. Levett a kirakatból valamely természetrajzi mintapéldányt, nyúl volt-e vagy teve, nem látta pontosan a könnyeitől - búcsúzóul a gyerek kezébe nyomta, és elindult útjára. A jó öreg Venner bácsi éppen akkor lépett ki a kapun, vállán bakkal és fűrészszel, s ahogy az utcán nehézkesen végigcsoszogott, nem szégyellte, hogy Phoebéhez szegődjék, amíg útjuk el nem válik; és Phoebe se vette volna a lelkére az öregember foltozott kabátja, ütött-kopott hódprém sapkája és vitorlavászon nadrágjának szokatlan szabása ellenére sem, hogy csak úgy elmenjen mellette.

- Nagyon hiányzik majd jövő vasárnap - jelentette ki az utca filozófusa. - Csodálatos, hogy némelyik ember se szó, se beszéd, egykettőre a szívünkhöz nő; s ne haragudjék rám, Phoebe kisasszony (ámbar nem lehet sértő, ha egy öregember mond ilyet), a kisasszony igen a szívemhez nőtt! Sok évet éltem én, a kisasszony pedig csak most kezd élni; s mégis úgy hozzászoktam, hogy mellettem legyen, mintha már anyám ajtajában is ott virágzott volna, s azóta is, végig egész életemen, mint egy virágzó folyondár. Jöjjön vissza hamar, ha látni akar, mielőtt elmegyek a farmomra, mert a fájós hátamnak bizony egyre nehezebben esik ez a fűrészelés.

- Ó, igen hamar visszajövök, Venner bácsi - válaszolta Phoebe.

- Bizony, jöjjön csak hamar, azért a két szegény árváért is, akiket itt hagy - folytatta Phoebe kísérője. - Nem tudnak ők már meglenni a kisasszony nélkül, nem, Phoebe kisasszony, soha! Akárcsak mintha Isten angyalai közül egy lakott volna velük, s kedvessé és barátságossá varázsolta volna a házukat! Ugye, hogy akkor is szomorú dolog lenne, ha egy szép, fényes nyári reggel, amilyen a mai, az angyal kiterjesztené szárnyait, s visszarepülne oda, ahonnan jött? No hát, pontosan ezt érezhetik most, hogy hazautazik a vonattal! Ó, nem tudják ezt elviselni, jöjjön hozzájuk vissza!

- Nem vagyok én angyal, Venner bácsi - szólt Phoebe mosolyogva, amint búcsúzóul kezét fogott vele a következő utcasarkon. - De az angyalok boldogok, és azt hiszem, az ember is csak akkor lehet boldog, ha azt a kevés jót, amit tehet, megteszi. Hamarosan visszajövök!

Így búcsúzott el egymástól a virágzó ifjú lány és az öregember; Phoebét szárnyára vette a reggel, s hamarosan oly gyorsan röpítette magával, mintha valóban az angyalok levegőt szelő erejével lenne felruházva, akikhez Venner bácsi oly kedvesen hasonlította.

## XV. Mosoly és szemöldökráncolás

Jó néhány nap telt el a hétormú házban sivár és nyomasztó hangulatban. Az is hozzájárult ehhez (hisz nem akarjuk ég és föld minden komorságát arra az egyetlen szerencsétlen körülményre hárítani, hogy Phoebe eltávozott), hogy feltámadt a viharos keleti szél, és fáradhatatlanul ostromolta a ház megfeketült falait és tetejét, mintha feladatot teljesítene, hogy annál is vigasztalanabbá tegye, mint amilyen eddig volt. De belül még szomorúbb volt minden, mint kívül. Szegény Clifford egy csapásra elvesztette örömeinek minden szűkös kis forrását. Phoebe sem volt ott, a napfény sem hullott a padlóra. A kert most, sáros örvényeivel, a nyirkos hideg, a lugas csepegő lombjával, vacogtató látványt nyújtott. A hideg, nedves, éles szél, amely száguldva maga előtt hajtotta a tenger sós ködét, semminek se kedvezett, csak a moha virult ki a zsindeletető élein, meg az egy csomóban nőtt hosszú szárú gaz, a két elülső toronytető csatlakozásánál, mert az is megsínylette eddig a kevés esőt.

Hepzibah-nak kedélyét súlyosan nyomasztotta a keleti szél, valósággal úgy tűnt, mintha egész valója nem is lenne egyéb, mint ennek a zord, szeszínű időnek egyik megjelenési formája, maga a keleti szél, elszánt és dühös, kopott, fekete selyemruhában, fején a felhőkoszorú-turbánnal. A bolt látogatottsága csökkent, mert az a szóbeszéd járta, hogy a boltos szemmel veréssel meg-savanyítja a sört, és elposhasztja az árucikkeket. Nos, a közönség talán joggal panaszkodott barátságtalan viselkedése miatt; de Cliffordhoz igazán nem volt ingerült, sem kelletlen, ugyanolyan melegen érzett iránta, mint mindig, legfeljebb ott volt a baj, hogy nem tudta kifejezésre juttatni érzéseit. Erőfeszítésének teljes hiábavalósága végül is egészen megbénította a szegény öreg hölgyet. Nem nagyon tehetett mást, mint hallgatagon ült a szoba egyik sarkában, míg a körtefák nedves ágai, ahogy a kis ablakok előtt hajladoztak, délben is alkonyi félhomályba bontották a szobát, amelyet Hepzibah akarata ellenére még borúsabbá tett búbanatos megjelenésével. Nem az ő hibája volt. Minden, még az öreg székek és asztalok is, pedig azok sok rossz napot megértek, hisz háromszor-négyszer annyi idők voltak, mint ő, mind olyan reszketegnek, fázósnak látszottak, mintha ennyire csúf időt még nem láttak volna. Még az öreg puritán ezredes arcképe is vacogott a falon. Az egész ház vacogott, hét ormától le egészen a nagy konyhai tűzhelyig, amely annál hívebben jelképezte a vén épület szívét, mivel - jóllehet arra készült, hogy meleget árásszon magából - most üresen, hidegen ásított.

Hepzibah megpróbált derűsebb hangulatot teremteni, és begyújtott a társalgóban. De a vihardémon örködött odafenn, és valahányszor fellobbant egy kis láng, visszahajtotta a füstjét, önnön lélegzetével fojtogatva a kémény kormos torkát. Ennek a siralmas időnek első négy napján Clifford mégis magára csavart egy régi köpenyt, és elfoglalta szokott helyét a társalgóban. Az ötödik nap reggelén azonban, mikor Hepzibah reggelihez hívta, csupán egy lemondó nyöszörgéssel válaszolt, amelyből annyit lehetett határozottan érteni, hogy nem akar felkelni az ágyból. Nővére meg sem kísérelte eltéríteni szándékától. Bárhogy imádta is öccsét, alig-alig bírta volna tovább azt a nyomorult kötelességet - nem is szólva arról, hogy szerény, berozsdásodott képességeivel mily kevéssé tudott eleget tenni neki -, hogy szórakoztató elfoglaltságot találjon egy annyira érzékeny, de sérült elme számára, amely éles ítéletű és finnyás, de híjával van az akaratnak és minden önálló erőnek. Annyival könnyebb lett a helyzete, hogy legalább eggyel kevesebb oka volt a kétségbeesésre, egész nap magában ülhetett, fogvacogva, a sarokban, s nem kellett újra meg újra céltalan nyilalló lelkiismeret-furdalást éreznie, valahányszor szenvedő társa hangosan felsóhajt.

De Clifford mégis feltápáskodhatott, hogy szórakozást keressen magának, jóllehet nem ment le a társalgóba. Egyszer a délelőtti folyamán Hepzibah zenét hallott, amelyről biztosan tudta, hogy csak Alice Pyncheon spinétjéből származhatik, mivel más zenészerszám nem is volt a hétornú házban. Emlékezett rá, hogy Cliffordnak fiatal korában fejlett zenei érzéke volt, sőt elég szépen játszott is a hangszeren. Mégis nehéz volt elképzelni, hogy képességét, amelyhez mindennapi gyakorlás kell, olyan mértékben megőrizhette volna, ahogy azt a szívhez szóló, légies, könnyed, mégis szomorú dallam bizonyította, amely most a fülébe csendült. S az is épp úgy csodálatos volt, hogy a hosszú ideje néma hangszerből ily tökéletes zene származhatik. Hepzibah önkéntelenül is a kísérteties hangzatokra gondolt, amelyek valamelyik családtag halálát szokták jelezni, s amelyeket a legenda Alice-nak tulajdonított. Hogy mégsem szellem-ujjak játszottak a hangszeren, arra abból lehetett következtetni, hogy néhány akkord után mintha csak saját rezgésüktől elpattantak volna a húrok, és a zene elhallgatott.

A titokzatos hangzatokat egy durvább zörej követte: a sors nem engedi, hogy leáldozzék ez a nap, míg olyasmi nem történik, ami Hepzibah és Clifford számára még a balzsamos, kolibriket lebegtető nyári fuvalletot is ártó méreggá változtatja. Alice Pyncheon játékának (vagy Cliffordénak, ha annak gondoljuk) utolsó akkordjaiba közönséges és disszonáns hang vegyült, és pedig a bolti csengő hangja. Hallani lehetett, amint a küszöbön valaki lehúzza a talpáról a sarat, majd kissé túl nagyot dobantva belép a boltba. Hepzibah egy percet késlekedett, míg bebugyolálta magát egy megfakult kendőbe, amely negyven éve volt már védekező fegyverzete a keleti szél ellen. Azonban egy jellegzetes hang, se nem köhögés, se nem krákogás, hanem egy öblös, visszhangzó, görcsös zörej, amely ugyancsak tágas mellkasból származhatott, arra készítette, hogy kirohanjon a boltba, ama dühnek tetsző idegességtől hajtva, amely veszélyes helyzetekben a nők jellegzetes megnyilvánulása. Mégis kevés akadt volna a női nemből, akinek a külseje oly ijesztő lett volna ebből az alkalomból, mint szegény Hepzibah-é rángó szemöldökével. A vendég azonban nyugodtan betette az ajtót, esernyőjét a pultnak támasztotta, és megfontolt, nyájas ábrázattal fordult feléje, így fogadva a dühös riadalmat, melyet megjelenésével okozott.

Hepzibah sejtelve nem csalt. Valóban Pyncheon bíró volt: először a főkapunál próbálkozott, de hasztalan, míg aztán a boltajtón át sikerült bejutnia a házba.

- Hogy van, kedves Hepzibah húgom? S hát szegény Cliffordunkra milyen hatással van ez a keserves idő? - kérdezte a bíró, és igazán csodának tűnt, hogy a keleti szél el nem hallgatott vagy legalább nem süvített kissé halkabban balzsamos és jóindulatú mosolyától. - Nem volt nyugtom, míg még egyszer el nem jövök, hogy megkérdezzem, mit tehetnék azért, hogy több kényelmet biztosítsak neki, és természetesen magának is, kedves húgom.

- Semmit - szólt Hepzibah, erőt véve izgatottságán, amennyire csak tudott. - Én mindent megteszek érte. Minden kényelme megvan, amit helyzete megenged.

- De hallgasson rám, kedves húgom - szólt erre a bíró -, rosszul teszi, tudom, szeretetből és kíméletből, mégis rosszul teszi, hogy így elzárja a bátyját a világtól. Mire jó elszigetelni mások rokonszenvétől és kedvességétől? Clifford, sajnos, hogy így van!, épp eleget volt egyedül. Már most hadd kerüljön egy kicsit társaságba - nem idegenekre, csak a rokonaira, régi barátaira gondolk. Például itt vagyok én, engedjen be hozzá, felelek érte, hogy jó hatással lesz rá a találkozás.

- Nem engedem be hozzá - válaszolta Hepzibah. - Fel sem kelt tegnap óta.

- Mit beszél? Nem kelt fel? Talán beteg? - kiáltotta Pyncheon bíró, mint akit elönt a bosszús aggodalom; mert az öreg puritán ős fenyegető tekintete sötétlett róla, amíg beszélt. - Nos, akkor meg éppen haladéktalanul látni akarom! Mi lesz, ha meghal?

- Nem forog életveszélyben! - szólt Hepzibah, majd hozzátette, nem tudván tovább visszafojtani haragját: - Hacsak halálra nem gyötri az, aki már egyszer megpróbálta!

- Hepzibah húgom - szólt a bíró meggyőző, komoly hangon, amely, ahogy jobban belelendült, könnyes részvétté fokozódott -, lehetséges, hogy nem veszi észre, milyen igazságtalan, milyen szeretetlen, mennyire keresztényietlen ez a hosszú, állandó haragtartás velem szemben azért a szerepért, amelybe a kötelesség, a lelkiismeret s a jog maga kényszerített annak idején, saját érdekem ellenére? Mit tettem én Clifford ellen, amit lehetséges lett volna meg nem tennem? Hogy lehetett volna akár maga, az édes testvére, nagyobb könyörülettel iránta, ha nagy bánatára, mint ahogy nekem is arra szolgált, tudja azt, amit én tudtam? Vagy talán azt gondolja, húgom, nem okozott ez nekem is szörnyű gyötrelmeket? Nem maradt talán szorongás a lelkemben, attól a perctől fogva egészen a mai napig, mindama gazdagság közepette is, amellyel az ég elárasztott? S azt képzelem, nem örülök szívemből én is most, amikor az igazságszolgáltatással és a társadalom jólétével összeegyeztethetőnek találtatott, hogy ez a szeretett rokon, ifjúkori barátom, ez a finom és szép, és mondjuk így: szerencsétlen, hallgassuk el, hogy bűnös alkat, egy szó mint száz, drága Cliffordunk, visszatérjen az életbe, és élvezze minden örömét! Ó, Hepzibah húgom, rosszul ismer engem! Rosszul ismeri ezt a szívet! Repes az örömtől arra a gondolatra, hogy újra láthatom! Nincs meg egy érző emberi lény (csak maga még, de maga se többet), aki annyi könnyet ontott volna Clifford balsorsán, mint én! Íme, néhányat most is láthat. Tegyen próbára, Hepzibah! Tegyen próbára, néném! Azt az embert, akit mindig a maga és Clifford ellenségeként tartott számon! - tegye próbára Jaffrey Pyncheont, akkor megláthatja, ki vagyok: szívem gyökeréig hű barát!

- Isten szent nevére - kiáltott fel Hepzibah, akit e szigorú embertől tapasztalt gáttalan gyengédség csak sértett -, Isten nevére, akit káromol, és akinek hatalmát csaknem kétségbe vonom már, hisz hallván hallja gonosz szavait, s mégsem bénítja meg a nyelvét - könyörgök, azonnal hagyjon fel ezzel az undorító tettetéssel, mintha szeretné boldogtalan áldozatát! Gyűlöli! Mondja is ki, ahogy férfíhoz illik! Most, ebben a pillanatban is valami gonosz tervet forral ellene! Mondja ki rögtön, mi az! - vagy ha azt gondolja, hogy másként biztosabban megvalósíthatja, hát tartsa titokban, míg diadalán örülhet! De ki ne ejtse még egyszer a száján, hogy szegény bátyámat szereti! Nem tudom elviselni! Megőrjít! Kiforgat női mivoltomból! Hagyja abba! Ha még egy szót szól, kikergetem!

Most az egyszer bátorságot adott Hepzibah-nak a felháborodás. Végre kimondta, amit akart. De végül is, vajon ez a bizalmatlanság Pyncheon bíró becsületességével szemben, s az, hogy nyilvánvalónak tartja véleményét, miszerint a bíró semmi néven nevezendő emberi rokonszenvre nem tarthat számot, vajon ez a bíró jellemének igazságos megítéléséből származott-e, vagy csupán szeszélyes női előítéletből, amelynek nincs igazi alapja?

A bíró kétségkívül makulátlan hírnevű ember volt. Ezt elismerte az egyház, elismerte az állam. Senki nem tagadja. Abban az igen népes körben, ahol ismerték, akár személyes, akár államférfiúi jó tulajdonságairól, senki sem akadt - kivéve Hepzibah-t, s néhány törvénytágadó misztikust, amilyen a fényképész volt, és meglehet, politikai ellenfeleit -, aki csak álmában is kétségbe merte vonni, hogy a bíró joggal tart igényt a világban elfoglalt magas és tiszteletre méltó pozíciójára. Továbbá (ennek elismerésével tartozunk) Pyncheon bíró feltehetőleg nem vonta kétségbe, sem mélyen, sem gyakran, hogy irigylendő hírneve megfelel érdemeinek. És épp ezért a lelkiismerete, mely általában a férfibecsület legbiztosabb mértéke, igen, a lelkiismerete, leszámítva talán a nap huszonnégy órájából öt rövid percet, vagy egyetlen sötét napot a hosszan pergő évből, a lelkiismerete egybehangzó véleményen volt a világ hangos dicséretével. Mégis, akármilyen erős bizonyítéknak látszik is ez, nem vehetjük a magunk lelkiismeretére annak az állításnak kockázatát, hogy a bírónak s a vele egyetértő világnak volt

igaza, nem pedig szegény Hepzibah-nak előítéletnek tetsző különvéleményével. Emberi szem elől rejtve, önmaga által is elfelejtve, mélyre ásva hivalkodó tettei festett faragott oszlopa alá, oly mélyre, hogy tevékeny hétköznapijaiban nem vehetett róla tudomást, mégis rejtőzhetett valami csúf, gonosz titok. Sőt, továbbmegyünk, megkockáztatjuk azt az állítást, hogy volt egy bűne, amelyet naponta elkövetett, újra és újra, amelynek vörös foltja mindennap frissen kiütközött, mint a mesebeli vérnyom, még ha nem is gondolt rá.

Határozott, erős akaratú, lelkierejű, érzékenyséjükben is kemény emberek gyakran esnek ebbe a hibába. Mindennél fontosabbak számukra a formalitások. Cselekedeteik az élet külszínére irányulnak. Tünetmentes tehetséggel ragadják üstökön, tetszésük szerint rendezik és veszik birtokukba a nagy, nehéz valótlanságokat, amilyen pénz, földbirtok, felelősségteljes és jól fizetett állás, közmegebecsülés. Efféle alapanyagokból, meg nyilvánosan végrehajtott tetszetős cselekedetekből, az ilyen ember mintegy házat épít magának, szép magasat, tágasat, amely mások szemében, s végül a magáéban is, azonosul önnön jellemével, vagyis tulajdonképpen vele magával. Íme, itt áll hát a palota! Fényes csarnokai, szobáinak hosszú sora egytől egyig drága márványmozaikkal padlózva; földtől mennyezetig érő ablakainak hibátlan táblaüvegén beárad a napfény, magas párkányai arannyal bevonva, a mennyezetek káprázatos freskókkal borítva, s az egészet magas kupola tetőzi, melynek áttetsző anyagán az épület középpontjából egyenest az égbe látni. Ki tudná szebb és nemesebb külszínnel álcázni sötét jellemét! De jaj! valahol egy elhagyatott, sötét sarokban, egy szűk, földszinti kamrácskában, becsukva, elrekeszelve, kulcsra zárva, s a kulcs messze elhajítva - vagy még inkább a márványpadló alatt, egy álló vízű pocsolyában, mely fölött épp a legszebb mozaik látható -, oszladozó holttest hever, melynek dögletes bűze áthatja az egész épületet! A ház lakója már nem érzi, hiszen napról napra ebben el, ezt lélegzi be! Látogatói sem érzik, szaglásukat elkábítják a nehéz illatok, amelyeket a ház ura buzgón hint szerte az egész palotában, no meg a magukkal hozott tömjén, mellyel készségesen áldoznak neki! Nagy néha, véletlenül, mégis arra téved az igazi látnok, akinek szomorú, átható szeme előtt köddé foszlanak a falak, csak az a rejtett zug marad meg, az elrekesztelt kamra, elfelejtett ajtaján vastag pókhálórétegekkel, vagy a padló alatt álcázott dögletes üreg, amelyben a holttest rothad. Itt keressük hát az ember jellemének valódi jelképét, s a büntényt, amely a valóság bélyegét üti életére. És lenn a márványpalota látványos ragyogása alatt felgyúlt poshadt víz, mely szennyből, talán még vértől is zavaros, ott a rejtett fürtelem, amely fölött még imádságait is elmondja, úgy megfélemedezik róla, az ennek az embernek nyomorult lelke!

Alkalmazzuk most már ezt a gondolatsort közelebbről is Pyncheon bíróra. Azt mondhatjuk róla (anélkül azonban, hogy a legcsekélyebb mértékben is bűnnel vádolnánk egy ilyen előkelő, rangos urat), hogy az életében felhalmozódott sok csillogó zsibáru elég lett volna annál jóval nyugtalanabb és kényesebb lelkiismeret elkendőzésére és elhallgattatására is, mint az övé. Feddhetetlensége a bírói székekben, hűsége a köz szolgálatában, minden vállalt tisztségében, áldozatkészsége pártja iránt, amelynek tagja volt, állhatatos, törhetetlen ragaszkodása az irányelvekhez, amivel feltétlenül kivette részét minden szervezett megmozdulásában; egy bibliatársaság elnökeként felmutatott dicséretes buzgósága; gáncstalan becsületessége, amellyel egy özvegy és egy árva rábízott vagyonát kezelte, eredményei a kertészet terén, nota bene, hogy kitermesztett két nagy hírű körtefát, s az állattenyésztésben, a híres Pyncheon bika révén; hosszú éveken át minden próbát kiálló, mintaszerű erkölcs, a haragvó tekintet, amellyel egyik költekező és züllött fiára nézett, s végül kitagadta, késlekedve megbocsátásával a fiatalember életének utolsó negyedórájáig; reggeli és esti könyörgései, asztali hálaadásai; a mértékletesség, melyet az is tanúsít, hogy utolsó köszvényrohama óta napi öt pohár sherryre korlátozta a szeszfogyasztását; hótiszta fehérneműje, ragyogóan fényes cipője, aranyfejú sétatálcájának kellemes formája, kabátjának egyszerű és kényelmes szabása és jó minőségű szövete, s

általában, öltözetének és minden kellékének jól kiszámított illendősége; továbbá aggályossága, amellyel az utcán a közvéleménynek adózott; meghajlással, kalapemelintéssel, főbólintással, egy-egy joviális kézmozdulattal köszönve annak is, akit csak távolról ismert, és meleg jóakaratot árasztó mosolya, ami ugyancsak az egész világ boldogítását szolgálta - hol marad hely egyetlen sötét foltnak is ily nagyszerű tulajdonságokból összeadódó arcképen? E tökéletes arc nézett szembe vele a tükörből. E csodálatraméltóan szervezett életnek volt tudatában folyvást, ahogy napjai múltak. Nem méltán várhatta-e el, hogy e kiválóságok összegezeként a végeredményt megállapítván így szóljon magához és a társadalomhoz: „Íme, itt áll Pyncheon bíró!”

S feltéve, hogy sok-sok évvel ezelőtről, meggondolatlan ifjúsága idejéből, terheli valami bűn... vagy a körülmények kényszerítő ereje újra rászorítja holmi kétes cselekedetre, ezer dicséretes, vagy legalábbis feddhetetlen között egyre, helyes-e ebből a kényszerű hibás lépésből vagy eme félíg elfeledett bűnből megítélni a bíró jellemét, s úgy tekinteni, mintha az az egy cselekedete árnyékot vethetne egy egész élet eredményeire? Mi ad akkora súlyt a gonoszságnak, hogy egy hüvelykujnyi belőle maga felé billenti a mérleget, akármilyen tornyosul a másik serpenyőben! Ez az egyensúlyozás és mérődsi különben kedvenc foglalatossága Pyncheon bíró minden rokonságának. Ha egy kemény, hidegszívű ember ilyen szerencsétlen helyzetbe kerül, és ritkán vagy sohasem néz lelke mélyére, és makacsul a közvélemény tükrében csillogó érdemei alapján ítéli meg önmagát, alig-alig juthat igaz önismeretre, csak úgy, ha elveszti becsületét és minden vagyonát. Még a betegségben sem száll feltétlenül magába; sokszor még utolsó órájában sem.

De nekünk most az a dolgunk, hogy Pyncheon bírót figyeljük, hogyan fogadja Hepzibah heves dühkitörését. Hepzibah anélkül, hogy előre meggondolta volna, maga csodálkozott ezen legjobban, határozottan meg is rémült, de egyszeriben kiöntötte rá mindazt a gyűlöletet, ami harminc év alatt felgyűlt benne.

Eddig a bíró ábrázata elnézést és megbocsátást sugárzott, rokona nem helyénvaló heveségének józan, csaknem mosolygóan nagylelkű, keresztényi megbocsátást sértő szavaiért. Mikor azonban az utolsó szavak visszavonhatatlanul elhangzottak, arca a hatalom tudata és a könyörtelen célratörés zord kifejezését öltötte magára; s ez a változás oly természetesen és észrevétlenül ment végbe, mintha kezdettől fogva a vasember állt volna ott, a jámbor és jóindulatú pedig nem is létezett volna. Ez a jelenség úgy hatott, mint amikor egy meredek szirt ormán egyszerre szertefoszlanak a szelíd báránnyelűek gyengéd színárnyalataikkal, s mögülük előbukkan az a komor kifejezés, amelyet hirtelen öröknek, változatlanak érzünk. Hepzibah tébolyodott öntudatában rémképeket látott, mintha puritán őse állna előtte, rá ontotta a szívében izzó haragot, nem pedig a ma élő bíróra. Soha emberi külső nem igazolta annyira származását, mint Pyncheon bíró ebben a válságos pillanatban: kétséget kizáróan hasonlított a társalgó falán függő képre.

- Hepzibah néném - mondta roppant higgadtan -, itt az ideje, hogy végére jussunk ennek a dolognak.

- Én is szívből kívánom! - válaszolta az. - Miért is gyötörne minket tovább? Hagyjon nekünk nyugtot, szegény Cliffordnak is, nekem is. Semmi többet nem kívánunk!

- Úgy döntöttem, nem teszem ki innen a lábam, míg nem beszéltem Clifforddal - folytatta a bíró. - Ne viselkedjék úgy, Hepzibah, mint aki esztétikát veszített! Én vagyok Clifford egyetlen barátja, mégpedig mindenható barát. Sohasem gondolt arra, olyan vak, hogy nem látja, hogy nem csupán beleegyezésem, hanem minden erőfeszitésem, meggyőző érveléseim, minden politikai, hivatalos, személyes befolyásom latba vetésére volt szükség ahhoz, hogy Cliffordot maga szabadnak nevezhesse? Azt képzelem talán, hogy szabadon bocsátásával felettem

győzedelmeskedtek? Nem úgy, kedves néném, de nem ám, semmi esetre sem! Szó sincs róla! Egyáltalán nem. Sőt végrehajtottam tervemet, amint már régóta szándékoztam. Én szabadítottam ki a bátyját!

- Maga! - kiáltott Hepzibah. - Ezt sohasem hiteti el velem! Börtönét köszönheti magának; szabadulásáért csak a gondviselő Istennek adhat hálát!

- Igenis én szabadítottam ki! - ismételte meg a bíró a legnagyobb higgadtsággal. - És most azért jöttem ide, hogy eldöntsem, megtarthatja-e szabadságát. Ez csak rajta múlik. De épp ezért beszélnem kell vele.

- Nem, soha! Beleőrülne! - kiáltott fel Hepzibah, de bizonyos határozatlansággal hangjában, amely nem kerülhette el a bíró éles figyelmét; mert bár egy pillanatra sem bízott abban, hogy Pyncheon bíró jó szándékkal jött, nem tudta, mi hoz rájuk több rosszat, ha beengedi, vagy ha továbbra is ellenáll neki. - S miért akar mindenáron beszélni ezzel a szerencsétlen, összetört emberrel, aki értelmének alig van birtokában, s szeretetlen szemek elől még maradékát is elrejtene?

- Ha csak az kell, hát az én szememben elég szeretetet láthat - szólt a bíró, mintegy jól megalapozott öntudattal hivatkozva jóakaratot árasztó külsejére. - Hepzibah húgom most mindenesetre elárult valamit, ami céлом szempontjából fontos. Hallgasson meg, hadd mondjam el nyíltan, miért ragaszkodom annyira ehhez a találkozáshoz. Harminc évvel ezelőtt, nagybátyánk halálakor, nem tudom, feltűnt-e ez akkor magának, hiszen szomorúbb dolgok is tapadtak ahhoz az eseményhez, amelyek lekötötték a figyelmét - mindenesetre úgy találtatott, hogy vagyonának felfedezhető része, annak minden formájában, sokkal kisebb, mint amennyire akárki becsülte halála előtt. Úgy tudták, hogy mesésen gazdag. Senki sem kételkedett abban, hogy ő volt a város egyik legvagyonosabb polgára. Különbségei közé tartozott azonban, bár nem volt épp bolondság, hogy vagyonát távoli, jórészt külföldi befektetésekbe rejtette, meglehet, más-más nevet használva, avagy egyéb eszközök segítségével, amelyek jól ismertek üzletemberek előtt, de most semmi szükség őket részleteznem. Amint tudja, Albert nagybátyánk végakaratával és írott testamentumával egész vagyona rám szállt, kivéve, hogy magára hagyta ennek a régi családi háznak és a hozzátartozó kis darab öröklött földnek életfogytiglani haszonélvezetét.

- S most meg ebből is ki akar forgatni? - kérdezte Hepzibah, nem tudván eltitkolni haragját és megvetését. - Ez az ára annak, hogy szegény Cliffordot ne zaklassa többé?

- Kedves jó néném, dehogyis! - válaszolt a bíró jótét mosollyal -, ellenkezőleg, el kell ismernie, többször is felajánlottam, hogy megkétszerezem, akár megháromszorozom anyagi eszközeit, mihelyt hajlandó lesz bármi ily természetű segítséget elfogadni készséges rokona kezéből. Nem, dehogy! A dolog lényege a következő: nagybátyám kétségbevonhatatlanul nagy vagyonának, amint említettem, még a fele sem, sőt, biztos vagyok abban, hogy még egyharmada sem került elő a halálakor. Mármost a lehető legtöbb okom megvan arra, hogy azt higgyem: a maga Clifford bátyja birtokában van a titoknak, és segítségével nyomára jöhetnék a vagyon fennmaradó részének.

- Clifford! Hogy Clifford tudná, hol van az elrejtett vagyon? Neki lenne hatalmában, hogy magát gazdaggá tegye? - kiáltott fel az öreg hölgy, és valósággal nevéthetnékje támadt erre a gondolatra. - Ostobaság! Képzeldik! Ezen igazán csak nevetni lehet!

- Olyan biztos, mint ahogy itt állok! - szólt Pyncheon bíró; s aranyfejú sétatálcájával megkoppantotta a földet, és lábával is dobantott egyet, hogy személye egész súlyával erősítse elgondolásának hitelét. - Ezt Clifford mondta!

- Dehogy, dehogy! - kiáltotta Hepzibah, aki egy szót sem hitt az egészből. - Ezt úgy álmodta, Jaffrey rokon!

- Nem vagyok az az álmodozó fajta - mondta a bíró higgadtan. - Néhány hónappal a nagybátyám halála előtt Clifford kérkedve újságolta nekem, hogy vagyont érő titok birtokába jutott. Csúfolódni akart, s felcsigázni kíváncsiságomat. Ezt nagyon jól tudom. De épp elég pontosan és részletesen emlékszem arra a beszélgetésre még most is, és tudom biztosan, hogy volt valami igazság abban, amit mondott. Clifford, ha úgy akarja, s gondoskodom arról, hogy akarja; akár ebben a pillanatban megmondhatja nekem, hol található a jegyzék, az okiratok, a tanúsítványok, nem tudom, milyen papírfomáról van szó, Albert bácsi vagyonának hatalmas összegű hiányzó részéről. Clifford tud valamit. Dicsekvése nem volt pusztán fecsegés. Hitelt keltő, határozott és részletekbe menő beszéd volt, tudni lehetett belőle, hogy titokzatoskodásának van valami magja.

- De hát mi lehetett a célja azzal, hogy titkát ilyen sokáig megtartsa magának?

- A bűnös természet egyik szokott megnyilvánulása volt ez nála - válaszolta a bíró égnek fordítva szemét. - Ellenségének tekintett. Úgy érezte, én vagyok szörnyű gyalázatának, végső veszedelmének, orvosolhatatlan romlásának oka. Épp ezért nem nagyon várhattam tőle, hogy börtöne sötét mélyéről tudtomra adjon olyasmit, ami engem még feljebb juttatna a vagyon lépcsőjén. De most elérkezett az idő, amikor el kell árulnia titkát.

- És mit tesz, ha Clifford mégis hallgat? - kérdezte Hepzibah. Vagy ha, amit én bizonyítok hiszek, *semmit nem tud a hiányzó vagyonról*.

- Kedves jó néném - szólt Pyncheon bíró rendületlen nyugalommal, amely félelmetesebb volt minden heves kitörésnél -, mióta a bátyja hazajött, gondoskodtam arról (éspedig csak helyeselhető módon, helyzetét tekintve, s mert közeli rokona és így mintegy természetes gyámja vagyok), hogy viselkedését és szokásait állandó alapos megfigyelés alatt tartsam. Mindennek, ami a kertben történt, szemtanúi voltak a szomszédok. A hentes, a halárus, boltjának vendégei, meg kíváncsiskodó öregasszonyok is sok titkot tudtak meg arról, mi folyik a házban. És még többen vannak, köztük magam is, akik tanúi voltak ama furcsaságoknak, amelyeket Clifford a boltívű ablakban művelt. Egy hete vagy kettő, több száz ember látta, amint onnét le akart ugrani. Mindezek alapján, sajnos, azt kell feltételeznem, kedvem ellenére ugyan, sőt végtelen bánatomra, mégis szükségképpen, hogy Clifford értelmi képességeit, melyek különben sohasem voltak túlságosan erősek, tönkretették az átélt viszontagságok, és nem maradhat felügyelet nélkül. Tudja meg, fennáll annak lehetősége, és ez csupán azon múlik, hogy most milyen döntésre jutok, az a lehetőség áll fenn, hogy élete hátralevő részét esetleg az ily szerencsétlen elmeállapotban levők számára fenntartott közintézményben kell eltöltenie.

- Ó, ezt nem akarhatja! - szakadt ki Hepzibah-ból.

- Ha Clifford öcsém - folytatta Pyncheon bíró nagy lelki nyugalommal - pusztán rosszindulatból, és gyűlölvén azt, akinek érdekeit szívéen kellene viselnie, ez egyébként oly szenvedély, amely az elmebetegség gyakori tünete, ha tehát megtagadná tőlem e felvilágosítást, amely számomra oly fontos, holott határozottan tudom, hogy módjában van megadni, akkor ezt úgy fogom tekinteni, mint az utolsó apró bizonyítékot, amely elméje zavarodottságát végképp igazolja. S jobban ismer annál, Hepzibah néném, semhogy kételkedne benne: habozás nélkül követem azt az utat, amelyet lelkiismeretem egyszer kijelölt számomra.

- Ó, Jaffrey, Jaffrey bátya - jajgatott Hepzibah, inkább panaszosan, mint szenvedéllyel -, magának zavart az esze, nem Cliffordnak! Hisz elfelejtette, hogy asszony volt az édesanyja! Hogy fivérei, nővérei születtek, és magának is vannak gyerekei! Hogy az ember az embert valaha is szerette, vagy szánta volna ebben a nyomorúságos világban! Különben hogy jutna



ilyesmi eszébe csak álmában is? Hisz rég elmúlt a fiatalsága, Jaffrey rokon! Rég elhagyta élete delét is! Öreg ember! Megfehéredett a haja! Hány éve van még hátra? Nem elég gazdag a hátralevő rövid kis időre? Kell-e éheznie, nincs-e elég ruhája, cipője s biztos tető a feje felett mostantól fogva mind a sírig? Van! Sőt, fele annyival is, mint amennyije van, dúskálhat a drága étkekben és borokban, kétszer akkora házat építtethet, mint amelyekben most lakik, sokkal nagyobb fényűzéssel kápráztathatja el a világot, és még így is akkora vagyont hagy egy szál fiára, hogy az áldani fogja halála óráját! Miért követné el hát ezt a szörnyű, kegyetlen vétket? Ilyen örültséget, hogy nem is tudom, gonoszságnak nevezhetem-e! Jaj, Jaffrey rokon, ez a kemény, ragadozó szellem a vérünkben van már kétszáz esztendeje. Maga nem is tesz mást, csak újra megismétli más formában, amit őse elkövetett, és továbbadja utódainak az átkot, amelyet örökölt!

- Térjen észre, Hepzibah, az ég szerelmére! - kiáltott fel a bíró azzal a türelmetlenséggel, amely elvárható volt ettől az értelmes embertől, miután efféle képtelenséget kell végighallgatnia, amikor üzletről van szó. - Megmondtam, mit határoztam. Ne is remélje, hogy változtatok rajta. Vagy megmondja Clifford a titkot, vagy vállalnia kell hallgatása következményeit. És szeretném, ha minél gyorsabban döntené, mert még sokfelé kell mennem ma délelőtt, délben pedig egy fontos ebédre vagyok hivatalos, ahol politikai elvbarátaimmal találkozom.

- Clifford nem tud semmiféle titokról! - felelt erre Hepzibah. - De az Úristen nem engedi, hogy megtegye, amit tervez!

- Majd meglátjuk - szólt a rendíthetetlen bíró. - Addig is válasszon: vagy hívja Cliffordot, és így lehetővé teszi, hogy ezt az ügyet barátságosan, rokoni beszélgetés formájában intézzük el, vagy arra kényszerít, hogy durvább eszközökhöz folyamodjam, amelyeket, ha lehetséges, örömmel elkerülnék. Egyedül maga felel azért, hogy s mint történik.

- Erősebb nálam - szólt kis gondolkodás után Hepzibah -, és nem könyörül a gyengén! Clifford még nem örült, de ez a beszélgetés biztosan örületbe kergeti. Mégis, mivel ismerem, Jaffrey bátyám, azt hiszem, nem tehetek mást, magára bízom, lássa a saját szemével, mennyire képtelenség, hogy Clifford bármiféle értékes titoknak birtokában legyen. Mindjárt hívom. Legyen hozzá irgalmas, míg beszél vele! Sokkal irgalmasabb, mint amire a szíve ösztönzi! Rajtad Isten szeme, Jaffrey Pyncheon!

A bíró a boltból, ahol az iménti beszélgetés lezajlott, a társalgóba követte hűgát, és ott nehézkesen behuppant az őseitől öröklött öblös karszékbe. Tágas mélyén már sok régi Pyncheon pihente ki magát, játéktól kipirult gyerekek, szerelmes, ábrándozó ifjak, gondoktól zaklatott felnőttek, öregek, sok elmúlt tél nehéz terhével vállukon, a karszékben merengtek, szunyókáltak, vagy egy még mélyebb álomba távoztak. Régi, bár kétségbe vonható hit szerint ez ugyanaz a szék volt, amelyben ülve a bíró első New England-i őse, akinek arcképe most is ott függött a szoba falán, szigorú és néma halottként fogadta a házába invitált előkelő vendégsereget. Ama rossz emlékü órától a jelenvalóig, bár nem ismerjük Pyncheon bíró szívének titkát, mégis valószínű, hogy soha senki nem hanyatlott zaklatottabb és szomorúbb szívvel a karszékbe, mint ő, akit az előbb olyan hajthatatlannak, keménynek és kérlelhetetlennek láttunk. Nem kis erőfeszítésbe kerülhetett, hogy szívét vaskeményre kalapálja. Az effajta nyugalom több erőt kíván, mint a gyengék heveskedése. De még ennél is nehezebb feladat várt rá. Vagy jelentéktelen apróság talán, semmiség, amire egy perc alatt felkészülhet, s ha túlesett rajta, egy perc alatt megint elfelejtheti, hogy harminc év után először szembe kell néznie egy rokonával, akit elevenen temettek el, hogy kikényszerítsen belőle egy titkot, s ha nem sikerül, elevenen újabb sírba juttassa?

- Szólt hozzám? - kérdezte Hepzibah, visszanézve a társalgó küszöbéről; mert úgy tűnt neki, mintha a bíró valami hangot adott volna, és ezt szeretne volna olyképp érteni, hogy mégse menjen. - Azt hittem, hívott.

- Nem hívtam! - szólt vissza Pyncheon bíró nyersen, és homloka olyan sötét bíborszín lett, hogy csaknem feketének látszott már a szoba homályában. - Miért hívtam volna? Múlik az idő! Szóljon Cliffordnak, jöjjön azonnal.

A bíró elővette mellényzsebéből az óráját, és a kezében tartotta, hogy lemérhesse, mennyi idő telik el Clifford megjelenéséig.

## XVI. Clifford hálósobája

Szegény Hepzibah még sohasem érezte a régi házat olyan nyomasztónak, mint amikor elindult, hogy teljesítse ezt a kétségbeejtő feladatot. Szokatlan és furcsa volt minden. Ahogy végiment a sok láb koptatta folyosókon, ahogy nyitogatta a nyikorgó ajtókat, mindenütt várakozással eltelve és félve tekintett körül. Izgatott agyának az sem lett volna csoda, ha halottak ruhahogását hallja maga mellett, vagy ha a lépcső tetején egy hulla sápadt arca fogadja. Idegeit a végsőkéig felcsigázta a heves és félelmetes jelenet, amelyet az imént végigküzdött. Szóváltása Pyncheon bíróval, aki mind külsejében, mind jellemében oly tökéletesen hasonlított családjuk alapítójára, felidézte a sötét múltat. Mindaz, amit valaha legendás nagynénéről és nagyanyáról hallott, a Pyncheon család történetének jó és rossz fordulatairól, történetek, amelyeket emlékezetében melegen tartott a kandalló parazsa, most komor, kísérteties fényben vetítődött elébe, mint a legtöbb családi történet, ha szomorú hangulatban gondolunk rájuk. Szerencsétlenségek sorozatának látszott az egész, mely az egymást követő nemzedékekben sorra megvalósult, és egyik történet a másiktól szinte nem is különbözött, csupán külsőségekben, úgyhogy mind eggyé olvadt előtte. De most úgy érezte, mintha a bíró, Clifford és ő maga - ők hárman új eseménnyel járulnának hozzá a ház történetéhez, melyben bűn és bánat élesebben kirajzolódik, mint eddig bármelyikben, és így kiemelkedik a többi közül. Így van ez mindig, a baj, amely a jelen pillanatot eltölti, mindig egyedülvalóvá válik, úgyhogy azt érezzük a végső pillanatnak, de kis idő múltán az a perc is veszít jelentőségéből, és hozzászürkül a sok éve elmúlt gyászos vagy örvendetes dolgok egyöntetű sötétjéhez. Csak egy percre tart, s csupán viszonylagos, ha furcsának vagy riasztónak tűnik bármi - ez olyan igazság, mely édes is, keserű is egyszerre.

Hepzibah mégsem tudott attól az érzéstől szabadulni, hogy valami egészen példátlan dolog készül s teljesül be a következő percben. Minden idegszála remegett. A boltíves ablak előtt önkéntelenül megállt, és lenézett az utcára, hogy értelme megkapaszkodjék annak örökké jelen levő tárgyaiban, ekképp függetlenítse magát közvetlen környezetének hullámozásától és vibrálásától. Valósággal megijedt, amikor észrevette, hogy minden ugyanolyan, mint egy nappal azelőtt s mint számtalan megelőző napon, kivéve a napfény derűje meg a zord esős szél közötti különbséget. Szemét végigjártatta az utcán, küszöbről küszöbre, látta a nedves járdákat s a pocsolyákat a talaj mélyedéseiben, amelyek csak most váltak láthatóvá, hogy megteltek vízzel. Homályos látószerveit a végsőkéig erőltette, csak hogy jobban lásson egy bizonyos ablakot, amelyben félig érzékelte, félig csak úgy érezte, egy szabó varrónője ült és varrt. Hepzibah belekapaszkodott ennek az ismeretlen nőnek a társaságába, most azzal se törődött, hogy milyen messze van. Azután egy gyorsan áthaladó kocsi vonta magára a figyelmét, erősen nézte síkos, villogó tetejét és vízben tocsogó kerekeit, míg a kocsi be nem fordult a sarkon, megszabadulva attól a feladattól, hogy Hepzibah figyelmét magán hordozza, mely izgatott volt, és túl nagy teher nyomta, azért játszott el minden haszontalansággal. Miután a jármű eltűnt szeme elől, még egy perccel tovább állt az ablaknál; ugyanis most a foltozott ruhájú, jó öreg Venner bácsi tűnt eléje, amint közeledett az utca vége felől, sántítva a reumától, mert ízületei megéreztek a keleti szelet. Hepzibah szerette volna, hogy még egy kicsit lassabban menjen, és így tovább enyhítsen vacogó magányán. Bármit, ami kiemelte a lesújtó jelenből, ami emberi lényeket állított közéje és aközé, ami most következik - bármit, ami, ha csak egy pillanatra is, késleltethette a feladat teljesítésében, amely elől nem volt menekvés -, bármi ilyesmit örömmel üdvözölt volna. Senki sem olyan játékos, mint akinek könnyű a szíve, vagy mint akié nagyon nehéz.

Hepzibah nem volt elég határozott és erős a maga fájdalma leküzdésére sem, hát még ahhoz, hogy most Cliffordnak okozzon szenvedést. Oly törekeny alkatú volt amúgy is, és az elszenvedett viszontagságok annyira megviselték, hogy valószínűleg megsemmisítő hatással lesz rá, ha szemtől szembe kerül ezzel a kemény szívű, gátlástalan emberrel, aki maga volt az életét tönkre sújtó balvégzet. Még ha nem is lettek volna közöttük rossz emlékek és a jelenlegi, ellentétes érdekek, az érzékenyebb felépítésű ember természetes viszolygása és féltelme a súlyos, rendíthetetlen, érzéketlen egyéniségtől - ez önmagában is tönkretette volna. Mintha egy amúgy is repedt porcelánvázát gránitoszlophoz vernénk. Hepzibah azelőtt sohasem tudta felmérni igazán, miféle konokság lakik Jaffrey bátyjában, milyen hatalmas. Szellemének ereje, akaratának hajthatatlansága és annak révén, hogy hosszú ideje edződött már a cselekvéshez kinn az emberek között, és azáltal - Hepzibah így gondolta -, hogy minden önző célját, ha kellett, gonosz eszközökkel is, gátlástalanul keresztülvitte. Az a tény, hogy Pyncheon bíró hamis álmokban ringatta magát Clifford titkát illetően, csak nehezítette a helyzetét. Minden olyan ember, aki az övével felérő akaraterővel és átlagos ésszel van megáldva, ha gyakorlati tennivalóira nézve néhanap téved is, tévedését olyan mélyen beágyazza és becövekeli a valóságosnak ismert dolgok közé, hogy nehezebb lenne azt elméjéből eltávolítani, mint egy tölgyfát tövestől kirángatni. Azért, ha a bíró lehetetlent kíván Cliffordtól, az csak azt jelenti, hogy Clifford számára nincs kiút, vesznie kell. Mert mi más történhetik egy ilyen ember vasmarkában a lágy szívű, költői hajlamú Clifforddal, aki nem termett keményebb feladatra, mint hogy zenébe illő szép ritmusban és harmóniában folytassa le szépséges élvezetekből álló életét! Ó, mi lett belőle máris? Összetört! Elhamvadt! Épp csak meg nem semmisült! S most hamarosan az is bekövetkezik.

Hepzibah-nak most az jutott eszébe, mi lenne, ha Cliffordnak mégis tudomása lenne megboldogult nagybátyjuk eltűnt vagyonáról, amint azt a bíró állítja. Már emlékezett is bizonyos ködös célzásaira, amelyeket, ha az ilyen feltevés nem csúfolná eleve a józan eszt, ekképpen lehetett volna értelmezni. Tervezte, hogy külföldön fog utazgatni és letelepedni, ábrándképeket szőtt arról, hogy otthon is milyen pazarul élhetnének - káprázatos légvárak, melyeknek valóságos felépítéséhez csakugyan óriási vagyon kellett volna. Hogyha Hepzibah megtehetné, örömmel átadja mindezt a gazdagságot kőszívű rokonának, hogy megvásárolja érte Cliffordnak az elhagyatott, öreg ház szabadságát és háborítatlan magányát. De hát bizonyos volt abban, hogy fivére terveinek éppúgy nem volt semmi megfogható, tapasztalati alapja, mint a gyermek ábrándjainak, aki anyja lábánál, kis zsámolyán ülve, színezgeti jövőjét. Clifford aranya árnyékpénz volt, nem épp az az anyag, amely Pyncheon bírót kielégítheti!

Végzsükségükben sehol sincs hát segítség? Furcsa, hogy nincs, mikor egy egész város veszi körül őket. Hiszen könnyű lett volna kitárni az ablakot, és világgá küldeni egy sikoltást, amelynek ijesztő és szokatlan hangjára mindenki ide rohanna, hogy segítsen, megértvén, hogy az egy emberi lény segélykiáltása szörnyű, fenyegető veszélyben! De micsoda képtelen, nevetni való balszerencse - és mégis milyen hamar megesik, gondolta Hepzibah, a világról való ködös lázalmában -, hogy akárki, akármilyen jó szándékkal jön segítségül, szükségképpen az erősebbet segíti! Gonoszság és hatalom együtt, akár a mágnesezett vas, ellenállhatatlan vonzerővel bír. Itt állna előttük Pyncheon bíró, akit a közvélemény nagyra becsül, előkelő állású és nagy vagyonú férfiú, emberbarát, parlamenti és egyházközségi tag, s közeli jó viszonyban van mindazon intézményekkel, amelyek csak jó hírt-nevet biztosíthatnak valakinek, ebben az előnyös, sugárzó fényben olyan imponáló, hogy maga Hepzibah is megrémül arra a gondolatra, hogy becsstelennek ítélte. Egyfelől tehát a bíró! S a másik oldalon? A bűnös Clifford! Neve egykor szállóige! Ma homályosan felrémlő csúfság és gyalázat!

Bár tisztában volt azzal, hogy a bíró minden emberi segítséget a maga oldalára hajlít majd, Hepzibah annyira nem volt hozzászokva ahhoz, hogy önállóan cselekedjék, hogy egyetlen

tanácsadó szó is tetszőleges irányban befolyásolhatta volna. A kis Phoebe Pyncheon azon nyomban könnyíthetett volna a helyzetén, még ha nincs is semmi mentő ötlete, pusztán természetének melegségével. Hirtelen eszébe jutott Hepzibah-nak a dagerrotípiaművész. Holgrave fiatal volt még, és nem is ismerte senki, s nem volt egyéb világot járó kalandornál, Hepzibah mégis megérezte benne azt az erőt, amellyel bizonyára úrrá lett volna ezen a veszélyes helyzeten. Ez ötlött eszébe, amikor kinyitotta az ajtó reteszét, amelyet belepett ugyan a pókháló, mert rég nem használták, de valamikor mégis itt volt átjárás a Hepzibah lakta házrész és ama torony között, amelyben most Holgrave ideiglenes lakása volt. De Holgrave nem volt otthon. Egy nyitott könyv az asztalon, lefelé fordítva, egy kézirattekercs, egy félig teleírt papírlap, egy újság, továbbá jelenlegi elfoglaltságának széjjelhagyott eszközei és visszaadott dagerrotípiák azt a benyomást keltették, hogy itt kell lennie valahol a közelben. A napnak ebben a szakában azonban, amint Hepzibah tudhatta volna jól, a művész városi műtermében tartózkodott. A játékos kíváncsiság egy intésére, mely ott bujkált nehéz gondolatai között, felvett az asztról egy dagerrotípiát, megnézte, és íme, Pyncheon bíró nézett rá vészjóslóan. A sors meredt rá szemtől szembe. Szívében sajgó kétségbeeséssel visszafordult hiábavaló útjáról. Remeteségének hosszú-hosszú évei alatt még soha nem érezte annyira, mint most, hogy mit jelent egyedül lenni. Úgy tűnt, mintha a házuk pusztá sivatag közepén állna, vagy mintha varázsszóra láthatatlanná vált volna azok előtt, akik körülöttük laktak, vagy elmentek előtte; és akármi szerencsétlenség, akár baleset, akár bűntény áldozataivá válnak, nem segít nekik senki. Gyászában, sértett büszkeségében Hepzibah egész életében barátok nélkül, egyedül élt, makacsul kirekesztette magát abból a kölcsönös támogatásból, amelyre Isten akarata szerint minden élőlény rászorul; s most azzal bűnhődött, hogy Clifford és ő könnyű prédául esnek az ellenségnek, aki rokonuk.

Amikor visszaért a boltívü ablak elé, szegény rövidlátó Hepzibah, szemöldökráncolva nézett a gondviselés arcába! - és minden erejével igyekezett átjuttatni imádságát a sűrű felhőmennyezeten. Mintha a felhők azért gyülekeztek volna össze, hogy jelképezzék az ember gondjainak, kétségeinek, tévelygésének és hideg közönyének sötét, nyomasztó súlyát, amely elválasztja a földet a magasabb régióktól. Hite túl gyenge volt, imádsága túl nehéz ahhoz, hogy égbe szálljon. Visszahullt a szívére súlyos ólomdarabként. És azzal a nyomorult bizonyossággal marta a szívét, hogy a gondviselés nem törődik afféle apró gonoszságokkal, amelyeket egy-egy ember társa ellen elkövet, és nem tartogat gyógyírt magányos lelkek apró tragédiáira, hanem igazságát, kegyelmét széles sugárban, napként ontja a fél világnak egyszerre. És mert végtelen, épp azért nem jelent semmit. Hepzibah nem látta, hogy amint minden kunyhó ablakán besüt a nap melege, akképp Isten is eljuttathatja gondviselésének és szánalmának egy-egy sugarát mindenkihez, aki rászorul.

Végül, mivel már semmi ürügyet nem talált további halogatására, hogy szenvedést okozzon Cliffordnak - mert hisz ennek késleltetése volt igazi oka annak, hogy megállt az ablaknál, hogy a művész keresésére indult, s még félbemaradt imádságának is -, és mivel már attól is rettegett, mindjárt hallhatja a bíró feddő hangját odalentől, hogy ne késlekedjék tovább, lassan, fehérre válva, fájdalomtól összetörve, szomorú női árny, élettelen zsidó tagokkal, lassan fivére ajtajához vánszorgott és bekopogott!

Semmi válasz!

Keze az ingadozó szándéktól, amely vezette, úgy reszketett, és olyan gyengéden ért az ajtó fájához, hogy odabent aligha lehetett meghallani. Újra kopogott. Most sem jött válasz. Ez sem lepte meg. Szíve egész reszketésének ereje benne volt a kopogásban, úgyhogy a hívó jelben, mint valamely élő villanyosság által, mindjárt közölte is önnön rettegését. Clifford erre bizonyosan a párnába rejtette arcát, s fejét betakarta a paplannal, mint éjnek idején a rémült

gyerek. Harmadszor is kopogott hát, három egyenletes koppantással, mégis óvatosan, de határozottan és hallhatóan, s a koppantásokkal valami jelentést közölve, mert kezünk, ha nem is akarjuk, érzéseink ritmusát játssza el a száraz fán.

De Clifford most sem válaszolt.

- Clifford! édes bátyám! - szólt Hepzibah. - Bemenetek hozzád?

Csend.

Hepzibah kétszer, háromszor, vagy annál is többször, néven szólította, míg végül azt gondolván, hogy bátyja igen mély álomba merülhetett, kinyitotta az ajtót, belépett, és a hálósobát üresen találta. Lehetséges volna, hogy a vihar s a házban eluralgó rossz hangulat ellenére mégis kedve kerekedett megtenni szokásos kísértetútját a kertben, és a kerti ház örömtelen falai között kucorog? Gyorsan kitárta az ablakot, kidugta rajta turbános fejét, és egész sovány alakját szinte derekig, és átkutatta a kertet, olyan alaposan, amennyire csak bizonytalan látásától kitelt. Lelátott a lugas belsejébe, látta a kör alakú padot, amelyet átnedvesített a tetőről csepegő víz. Senki. Nem volt a kertben, ha csak el nem bűjt (ahogy Hepzibah egy pillanatra hitte), abban a nagy, vizes, széles levelű árnyékszövevényben, amelyet a tökindák alkottak, kuszán felfutva valami régi farácson, amelyet egyszer minden különösebb szándék nélkül nekitámasztottak a kerítésnek. Ez azonban lehetetlen volt, már csak azért is, mert épp akkor, mikor Hepzibah odanézett, egy nagy, vén macska lopakodott elő arról a helyről, és a kerten át óvatosan közeledett a ház felé. Kétszer is megállt, hogy szusszanjon egyet, de mind a kétszer folytatta útját a társalgó ablaka felé. Akár csak lopakodó prédára leső mozgása miatt, amely közös a macskákban, akár esetleg mert úgy tűnt neki, mintha ez a macska a szokásosnál is több gonoszat forgatna a fejében, az öreg hölgy ijedtsége és tanácstalansága ellenére, amely e percben eltöltötte, úgy érezte, hogy ezt az állatot el kell kergetnie, és utánadobott egy ablaktámfát. A macska ijedten felnézett rá, mint egy tetten ért rabló avagy gyilkos, és eliramodott. Más élőlény nem volt látható a kertben. Chanticleer és családja vagy ki sem jött a kuckójából, kedvét veszítve a vége-hossza nincs esőtől, vagy azt cselekedtek, ami majdnem ugyanolyan bölcs volt, azaz hogy hamar visszabújtak. Hepzibah betette az ablakot.

De hol van Clifford? Lehetséges volna, hogy észrevévén gonosz végzetének jelenlétét, csendben leosont a lépcsőn, amíg Hepzibah és a bíró a boltban álltak és beszélgettek, sorra vigyázva kinyitotta az ajtó zárját, reteszt és kilincst, és kiszökött az utcára? Ahogy ez eszébe jutott, szinte látta már ősz, ráncos arcú, mégis gyerekes megjelenésű alakját, amilyenek néha rossz álmában látja magát az ember, s hozzá azt érzi, hogy az egész világ szeme rajta függ. Szegény szerencsétlen bátyja ebben az alakban nekivág a városnak, kihíva maga ellen mindenki figyelmét, csodálkozását és irtózatát, mint egy kísértet, és az emberekben annál nagyobb borzadályt kelt, mivel fényes délben kísért. Nevetésre ingerli a tömeg fiatalabb részét, amely nem ismeri, s még bántóbb gúnyolódásra azt a néhány öregembert, akik felismerik egykor sokat látott vonásait! És utánaszaladnak a gyerekek, akik mihelyt elég nagyok ahhoz, hogy az utcán futkározzanak, nem tisztelnek semmi szépet, semmi szentet, senki iránt nincsenek irgalommal, semmit nem értenek meg a szent fájdalomból, amely a kint hordozó emberi formát is megszenteli - mintha a Sátán volna a nemző atyja mindnek! Gúnyolódásukkal, hangos, éles kiáltásaikkal üldözik; megsebzik durva, szennyes utcai szavaikkal - de meglehet, hogy már helyzetének szokatlanságától is megriad, ha nem bántja is senki, egy rossz szóval sem, hogy is lehetne csodálni, ha Clifford oly szertelenül viselkedik, hogy elmebajosnak nézik? S mi több kellene még ahhoz, hogy Pyncheon bíró gonosz terve pontról pontra valóra váljék?

Majd hirtelen eszébe jutott, hogy a várost csaknem összezáruló gyűrűben víz veszi körül. A mólók benyúlnak a kikötőből középig, s ebben a kedvezőtlen időben sem kereskedő, sem matróz, sem más tengerjáró ember, holott egyébként ellepik a partokat, nem jár arra, minden móló egy-egy ásitó magány, a hajók orruknál-tatjuknál lehorgonyozva állnak a móló egész hosszában, a sűrű ködben. Ha bátyját arra vinnék tétova léptei, és csak egy pillanatra is kihajolna a mélységes sötét ár fölé, vajon nem az jut-e eszébe, hogy előtte az egyetlen és biztos menekvés, egyet kell csak lépnie, önnön testét csak egy kis mozdulattal kibillentenie egyensúlyából, és örök időkre megszabadul rokona markából? Mekkora kísértés! Nehéz bánatából biztos menedéket csinálni! Ólomként elmerülni, soha felszínre nem kerülni!

Ez a gondolat úgy megrémítette, hogy azt már nem bírta elviselni. Ha más nincs, segítsen Pyncheon bíró! Amint szaladt lefelé a lépcsőn, egyre sikoltzott.

- Clifford eltűnt! - kiáltozta. - Nem találom a bátyámat! Baja fog esni!

Kitárta a társalgó ajtaját. De a mozgó ágak árnyéka miatt, mely ráterült az ablakokra, meg a füstös mennyezet sötét színétől s a falak fekete tölgyfa borításától olyan sötét volt a szobában, hogy Hepzibah gyenge látásával nem tudta kivenni a bíró körvonalait. Annyit látott azonban, hogy ott ül az ősi karszékben, körülbelül a szoba közepén, fejét kissé elfordítja, és mintha kinézne az egyik ablakon. Az olyan embernek, mint Pyncheon bíró, nyugodt, nem jár gyors rugóra az idegrendszere, talán összesen csak egyszer mozdult meg, mióta Hepzibah kiment a szobából, és nehéz vérmérséklete miatt azóta is úgy maradt, abban a testtartásban, amelyet a véletlen alakított ki.

- Nem hallja, Jaffrey! - kiáltott Hepzibah türelmetlenül, s már vissza is fordult a társalgó ajtajából, mert minden szobát át akart kutatni. - A bátyám nincs odafenn! Segítsen keresni!

De Pyncheon bíró nem volt az az ember, aki egy hisztérikus nő rémüldözésére azonnal felugrik a karosszékéből, ez nem is illett volna fennkölt jelleméhez és biztos alapokon nyugvó személyéhez. Mivel azonban elsősorban volt érdekelt a dologban, mégiscsak fűgébnek mutatkozhatott volna.

- Hallod, mit mondok, Jaffrey Pyncheon? - kiáltott rá most már Hepzibah, mikor hiábavaló kereséséből visszatért a társalgó ajtajához. - Clifford nincs sehol!

Ekkor, előtűnve a helyiséget megülő homályból, a társalgó küszöbén megjelent Clifford. Arca túlvilágian sápadt volt, halottfehér, úgyhogy Hepzibah az átjáró bizonytalan félhomályában is pontosan kivette az arcát, mintha külön fény esne rá. Lehet, hogy vad, lobogó izgalma világította meg csupán, mely gúnyos, csúfondáros ujjongásról tanúskodott, és taglejtése is efféle érzéseket fejezett ki. Mert ahogy ott állt a küszöbön félig hátrafordulva, és amint kinyújtott karjával a szoba belseje felé mutatott, s mutatóujját lassan ide-oda ingatta, mintha Hepzibah-t, de nemcsak őt, az egész világot valami iszonyúan torz, nevettető jelenet látására hívná. Ez a félelmetes, pillanathoz nem illő mozdulat, és hozzá Clifford különös izgatottságot, sőt ujjongást tükröző tekintete szörnyű döbbenetbe ejtette Hepzibah szívét, azzal rémítette, hogy irgalmatlan rokonuk baljós látogatása szegény bátyjának utolsó csepp józan eszét is elvette. Viszont a bíró hallgatagságát sem tudta mire vélni, csak arra, hogy csendben, lesben állva figyel, hogyan bontakoznak ki egymás után, szeme láttára Clifford örülségének jelei.

- Hallgass, Clifford! - suttogta a húga, s kezét is felemelte, hogy óvatosságra intse. - Az isten szerelmére, hallgass!

- Hallgasson ő! Nem is tehet mást! - felelte Clifford, s az előbbinél is hevesebb taglejtéssel mutatott az imént elhagyott szoba közepe felé. - Mi pedig, Hepzibah, táncoljunk!... énekeljünk,

ne vessünk, játsszunk, tegyük, ami jólesik! Szétporlott a nyomasztó súly, lehullt erről a vén, fáradt világról, és könnyű lehet már a szívünk, akár a kis Phoebée!

E szavak után hangosan felnevetett, még mindig egyazon tárgyra mutatva, amelyet Hepzibah nem látott, a társalgó belseje felé. Hirtelen megérezte, hogy valami rettenetes történt. Félretolta Cliffordot az útból, és eltűnt a szobában, de csaknem mindjárt vissza is tért, és torkát fojtogatta a zokogás. Amint ijedt, kérdő tekintetét bátyjára vetette, észrevette, hogy az is egész testében reszket, bár félelmének és haragjának zavarán át továbbra is fényesen világított lobogó ujjongása.

- Istenem! Mi lesz velünk? - nyögte Hepzibah.

- Gyerünk innét! - mondta Clifford erélyes, határozott hangon, egészen másképp, mint szokása volt. - Máris soká időztünk itt! Hagyjuk ezt a régi házat Jaffrey bátyánkra! Majd ő gondot visel rá!

Most Hepzibah észrevette, hogy Cliffordon kabát van - egy régi-régi ruhadarab -, ugyanaz, amelybe naponta beburkolózott, mióta a keleti szél tart. Integtetett neki, és azt akarta tudtára adni - amennyire Hepzibah megértette -, hogy mind a ketten, együtt távozzanak. Vannak zavaros, vak és kába pillanatok azok életében, akiknek nincs erős egyéniségük - pillanatok, amelyek bátorságuk próbájául szolgálnak -, s ilyenkor, ha magukra hagyják őket, célt tévesztve támolyognak jobbra-balra, s ha akad, aki irányt mutat nekik, gondolkodás nélkül alávetik magukat még egy gyereknek is. Bármily esztelen, tébolyult is a cél, Isten útmutatásának vélik. Hepzibah is idáig jutott. Nem szokott cselekvéshez és felelősséghez, amit látnia kellett, rémülettel töltötte el, nem mert egy szót sem kérdezni, szinte még elképzelni sem, mi hogy történhetett; döbbenettel úgy érezte, a végzet üldözi bátyját, eszét megülte a rettegés sűrű, fojtogató levegője, amely a hulla bűzével töltötte be a házat, s elnyomott agyában minden gondolatot, és így kérdés nélkül, azonnal engedelmeskedett hát Cliffordnak, mihelyt megértette, mit akar. Úgy érezte magát, mint aki álmodik - akarata álmunkban mindig alszik. Clifford, akit különben már rég elhagyott az akaratereje, most a válság percében ismét rátalált.

- Miért nem sietsz? - kiáltott fel éles hangon. - Végz fel csuklyát, kabátot, vagy ami épp tetszik! Mindegy, mi van rajtad, nem lehetsz szép, nem lehetsz tündöklő, szegény Hepzibah-m! Hozd az erszényed, tégy bele pénzt, és menjünk!

Hepzibah gépiesen engedelmeskedett, mintha nem is tehetne mást, még gondolatban sem. Igaz, azon tűnődött közben, miért nem ébred már fel, és hogy miféle, ennél is borzalmasabb észvesztő bajra ébred a lelke ebből a részeg álomból, mikor világosodik meg előtte, hogy mindebből egy szó sem igaz. Hogy is hihette volna valóságnak, soha nem volt ilyen sötét napja a megveszekedett keleti szélnek, és Pyncheon bíróval sem beszélt, Clifford sem nevetett, nem mutatott kinyújtott karral a szobába, nem intett neki, hogy szökjenek együtt, csupán, ahogy magányos alvókkal gyakran megesik, reggeli álma gyöttri képtelen kínokkal!

„No hát, most... most már igazán felébredek! - gondolta magában, amint ide-oda járkált a szobában, és szedelőzködött. - Tovább nem bírom! Fel kell ébrednem!”

De csak nem jött, sehogy sem, az ébredés perce! Még akkor sem, amikor éppen indulni készültek, s Clifford visszalopakodott a társalgó ajtajához, és a magára maradt vendégtől bókolván búcsúzott.

- Most aztán megjárta az öregúr - suttogetta Hepzibah fülébe. - Épp most, amikor már azt hitte, hogy a sarka alatt vagyok! Gyere, gyere, gyorsan! Még feltámad, mint a mesebeli óriás, és elcsípi reménykedő áldozatát. Még a végén utolér minket!



Mikor kiértek az utcára, Clifford a főbejárat egyik kapufélfájára mutatott, hogy Hepzibah is nézzen oda. Nevének kezdőbetűi álltak ott, és a betűk formájában volt valami az őt jellemző kecsességből. Kisgyerek korában véste a fába. A két testvér tehát eltávozott, és Pyncheon bírót ott hagyták egyedül dédapáinak házában, oly ormóttanul és súlyosan ülve székén, hogy semmi máshoz nem is hasonlíthatjuk, mint lidércnyomáshoz. Az gyötörte, mikor vége szakadt földi pályafutásának. Ott maradt az élettelen tetem; lelke pedig szabaduljon tőle, ha tud.

## XVII. Két bagoly kiröppen

Nyár volt, de a keleti szél erősen megvacogtatta szegény Hepzibah néhány épen maradt fogát, amint bátyjával együtt elindultak, széllal szemközt, a Pyncheon utcán föl, a város felé. De nem csupán az irgalmatlan szélről reszketett a csontja velejéig (bár kétségtelen, hogy hideg is volt, keze-lába még sohasem fázott ennyire), hanem lelkében is hasonlóan didergett, s ez összevegyült a fizikai hideggel, az eredmény az volt, hogy testben-lélekben vacogott. A világ tág, széljárta térségei mily kietlenek voltak! Így érzi mindenki, aki először merészkedik ki, még akkor is, ha az élet forró árja pezseg ereiben. Mit érezhetett hát Hepzibah és Clifford élemedett korban, s mégis gyermeki tapasztalatlanságukban, amikor átlépték a küszöböt, s kiléptek a Pyncheon szilfa védelmező árnyéka alól! Mintha csak világgá indultak volna, pontosan ugyanúgy, ahogy a gyerekek szoktak elindulni, egy süteménnyel és egy hatpennyssel zsebükben. Hepzibah lelkében kétségbeesve érezte, hogy nem maga megy, csak sodródik. Elvesztette erejét, önállóságát, se cél, sem irány nem volt előtte, és a lebírhatatlan nehézségek közepett úgy érezte, nem érdemes, meg képtelen is összeszedni az erejét.

Amint haladtak ezen a furcsa felfedező úton, Hepzibah oldalvást néha Cliffordra nézett, és csodálkozva látta, hogy őt valami nagy, lelkes érzés tartja hatalmában, és sodorja előre. Valójában az adta vissza uralmát cselekedetei és mozdulatai felett, korlátlanul visszanyerte őket, mintha a régi énje volna. Lelkesedése igen hasonlított a bor, a mámor öröméhez. Vagy, kissé fantasztikusabb hasonlattal élve, mintha ujjongóan vidám zeneművet adnának elő szenvedélyes elevenséggel, törött hangszeren. Amint a fülsértő, hibás hang is éppen szenvedélyes akkordokban zörög legbántóbban, Clifford is folyvást reszketett, pedig diadalmas mosoly játszott az ajkán, s mintha alig tudta volna visszafogni lépteit, hogy ne ugrándozzék örömében.

Kevés emberrel találkoztak az utcán, még akkor is, amikor már elhagyták azt a csendesebb környéket, ahol a hétormú ház áll, és a város egyébkor nagy forgalmú részébe jutottak. Vízről csillogó járdák, egyenetlen felszínükön itt-ott pocsolyákkal; szétnyitva terpeszkedő ernyők minden kirakatban, mintha egyszerre az egész kereskedelem erre az egy árucikkre korlátozódott volna; a szil- és vadgesztenyelevelek, amelyeket időnek előtte letépett a vihar, most áázva hevertek szanaszét az úttesten; az út közepén felgyülemlett csúf sár, fonák módon, minél több víz mosta, annál mocskosabb lett - ezek voltak legszembeütőbb részletei az eléjük táruló szomorú képnek. A rendes életnek és mozgásnak nem sok jelét tapasztalhatták, egy-egy konflis avagy hintó robogott el - a kocsis fejére és vállára vízhatlan csuklya borult -, egy gyámoltalan öreget láthattak, aki valami föld alatti üregből bújhatott elő, a csatorna fölé görnyedt, és a nedves szemét közt turkált botjával, rozsdás szögeket kotorva ki belőle; a posta bejáratánál néhány kereskedő, egy lapszerkesztő és egy bizonytalan állású politikus várta a késlekedő küldeményeket; egy-két nyugdíjas hajóskapitány kifejezéstelen arccal bámult egy biztosító társaság ablakából a néptelen utcára, szidták az időt, s az újsághírek meg a helyi pletykák hulladékán rágódtak. Micsoda kincset érő felfedezés lett volna ez agg pletykazsákoknak, ha tudják a titkot, amelyet Hepzibah és Clifford hordozott magával. Így azonban egy fiatal lány, aki ugyanakkor ment el előttük, és véletlenül kissé magasra emelte a szoknyáját, jócskán a bokája fölé, több figyelmet keltett. Ha vidám, napsütéses idő van, Hepzibah és Clifford aligha mehetett volna végig a város utcáin anélkül, hogy az ellenszenv megnyilatkozásaival ne találkoznának. Így azonban mindenki úgy érezhette, hogy olyanok, mint a gyászos,

zord idő, s nem tűntek fel annyira, mintha a nap süt rájuk; beleolvadtak a derengő szürkességbe, s elfelejtették őket, mihelyt eltűntek szem elől.

Szegény Hepzibah! Ha legalább ezt tudja, ez is jelentett volna neki némi megkönnyebbülést, mert sok baja, gondja közt - milyen különös! - még az a női, vénleányos aggodalom is gyötörte, hogy öltözéke nem helyénvaló. És ezért úgy összehúzta magát, hogy az emberek észre se vegyék, inkább gondolják azt, hogy csak egy viselts, bánatosan fakó, csuklyás köpeny szellőzik a viharban!

Ahogy mentek, mentek, Hepzibah-t a bizonytalanság és a valószerűtlenség érzése szorongatta, s úgy áthatotta, hogy egyik keze nem érezte a másikat, ahogy megfogta. Bármiféle bizonyosság jobb lett volna ennél az állapotnál. Egyre ezt kérdezte maga elé suttogva: - Ébren vagyok? Ébren vagyok? - néha pedig felemelte arcát az esős szélbe, annak rideg érintésétől aztán igazán megtudhatta, hogy ébren van. Akár Clifford akarata, akár csak a véletlen vezette őket ide, egy nagy, szürke kőépület boltíves kapuja előtt találták magukat. Belül az épület széles volt és tágas, a padozatától a mennyezetig jó magas, most részben gőz és füst töltötte be, amely nagy csomókban gomolygott felfelé, és fejük felett mesterséges felhőréteget alkotott. Épp indulóban volt egy vonat, a mozdony dühösen pöfögött és fűtatott, mint a csatamén, amely türelmetlenül várja, hogy száguldhasson; a csengő sürgetően zengett, híven jelképezve, milyen kurta időt hagy mindenre a rohanó élet, s máris másfelé szólít. Clifford kérdés és halogatás nélkül, mindent áttörő határozottsággal, vagy még inkább vakmerőséggel, amely oly különös módon hatalmába kerítette egész valóját és e révén Hepzibah-t, magával vonszolta nővérét a vonat felé, s mikor odaértek, fölsegítette az egyik kocsira. Megadták az indító jelet, a mozdony szaporán, zihálva kezdett lélegzeni, a szerelvény megindult, és száz mással együtt ez a két különös utas is tovaröppent, mint a szél.

Végre, valahára, miután oly sokáig el voltak zárva a világ minden tevékenységétől és örömétől, magához vonta őket az emberi élet árja, és sorsszerű erővel ragadta magával.

Mivel még mindig az a gondolat kísértette, hogy ami aznap történt, beleértve Pyncheon bíró látogatását is, nem lehet valóság, a hétormú ház foglya így suttogott bátyja fülébe:

- Clifford, nem álom ez?

- Álom, Hepzibah? - ismételte az szavait, s csaknem kinevette. - Ellenkezőleg, még sohasem voltam ennyire ébren!

Közben, mikor kinéztek az ablakon, láthatták, hogy szalad velük szembe a világ. Egyszer sík pusztaságon kattogtak át, majd hirtelen egy falu nőtt ki előttük a földből, de két-három lélegzetvételnyi idő alatt megint el is tűnt, mintha a föld nyelte volna el. A középületek hegyes tornyai mintha leszakadtak volna alapzatukról, s szabadon lebegtek; s a széles dombok is könnyedén siklottak tova. Minden kimozdult évszázados nyugalomból, és forgószél-sebességgel száguldott a velük ellenkező irányba.

A kocsiban a szokott módon folyt a vasúti élet, semmivel sem kötötte le különösebben az utasok figyelmét - e börtönükből különös mód szabadult raboknak azonban rengeteg újdonsággal szolgált. Valójában már az is új volt, hogy ötven emberi lénnel kerültek össze, egyetlen szűk, hosszú fedél alá, s velük egy irányba húzta őket ugyanaz az erős hatalom, amely kettejüket markába kerítette. Csodálatos volt, hogy ülhet ez a sok ember oly nyugodtan a helyén, míg olyan lármás erő buzgólkodik zakatolva az érdekükben. Néhányan a kalapjuk mellé tűzték a jegyüket (nagy utazók, több száz mérföldes vonatkozás állt még előttük), belevetették magukat ponyvaregényeik angol tájaiba és kalandjaiba, s hercegekkel és grófokkal társalkodtak. Mások, akiknek rövidebbre szabott idejéből nem telt arra, hogy ilyen fennkölt tanulmányokra adják a fejüket, krajcáros újsággal üzték el a rövid út kisebb unalmát. Egy

csoport ifjú lányka meg egy fiatalember, a kocsis más-más végében állva, igen jól elszórakozott egy labdával. Ide-oda ütögették óriási kacagással, mely az adott körülmények között mérföldeken át hangzott, mert fürge labdájuknál gyorsabban szálltak ők maguk, a vidám játékosok, s bár nem is gondoltak rá, jókedvüket hosszan vontatták magukkal, és játékokat más ég alatt fejezték be, mint amely tanúja volt kezdetének. Minden kis megállóhelyen elárúsító fiúk jelentek meg, almát, süteményt, édességet és zacskókban sokféle színű cukorkát kínálva, csupa olyan árut, amely Hepzibah-t elhagyott boltjára emlékeztette, sietve bonyolították üzleteiket, vagy félbe is hagyták, mielőtt magával ragadta volna őket a mozgó elárúsítóhely. Mindig új utasok szálltak fel. Itt-ott a zaj és lökdösődés kellős közepén egy-egy utas mélyen aludt. Álom, játék, munka, komolyabb-könnyebb tanulmányok, s közben a mindenki számára közös, változatlan mozgás előre! Olyan volt ez, mint maga az élet!

Clifford természetétől eleven érdeklődése minden irányban feléledt. Mindennek, ami körülötte történt, gyorsan felfogta színét, és élénkebben tükröztette vissza, mint ahogy magába szívta, bár kétségtelenül lappangott valami vészterhes árnyalat is a kép tarka színei között. Hepzibah viszont távolabb érezte magát minden emberi lénytől, mint a magányos házban, amelyet nemrég elhagytak.

- Hát nem örülsz, Hepzibah? - szólt Clifford szelíden, de szemrehányó hangon. - Biztosan az öreg, fojtó levegőjű házra gondolsz, meg Jaffrey bátyánkra - ennél a szónál kirázta a hideg -, Jaffrey bátyánkra, amint a házban ül egyes-egyedül! Hallgass a szavamra - kövesd a példámat -, told félre az efféle emlékeket. Most itt vagyunk, Hepzibah, a világban! Az élet kellős közepén! Embertársaink kavargó gyülekezetében! Örüljünk mind a ketten! Örüljünk, mint az az ifjú és azok a szép leányok a labdajátéknak!

„Örüljünk? - gondolta Hepzibah, aki erre a szóra keservesen tudatára ébredt, milyen nehéz és szomorú a szíve attól a szorongató, jeges kintől, amit hurcol benne. - Örüljünk? Ő már végképp elvesztette az eszét; de ha teljesen fel tudnék ébredni, én is megörülnék!”

Ha a rögeszme egyenlő az örültséggel, akkor meglehet, valóban közel állt hozzá. Árkonbokon túl robogtak a végtelen síneken, de ami a képeket illeti, amelyeket Hepzibah lelki szemei előtt látott, akár a Pyncheon utcában sétálgatott volna fel-alá. Sok mérföldnyi változatos táj volt mögöttük, de nem tudott más vidékre gondolni, mint a hét öreg toronytetőre, amelyeket moha borít, és a tető egyik sarkában burjánzó gazra, a kirakatra meg arra a vevőre, aki hasztalan rázhatja a boltajtó kilincset, dühös csilingelésre készítve a bolti csengőt, s mégsem ébreszti fel Pyncheon bírót! A régi ház mindenütt vele volt! Nagy, ormóttan tömegét vonatsebességnél is gyorsabban repítette előre, és egykedvűen letelepedett mindenüvé, ahová csak nézett. Hepzibah elméje nem volt hajlékony és benyomásokra érzékeny, mint Cliffordé, ezért nem is volt olyan alkalmas új élmények befogadására, mint az övé. Clifford lelkének szárnyai voltak, ő viszont inkább növényi természetű volt, és nem élhetett volna sokáig, ha elszakítják gyökereitől. Így történt, hogy kettőjük eddigi kapcsolata pontosan a visszájára fordult. Otthon ő irányította bátyját, és vigyázott rá, itt a bátyja irányította őt, örködött felette; és láthatóan ritka, gyors és éles intelligenciával fogott fel mindent, ami új helyzetüket érintette. A megrázkódtatás alkalmassá tette kemény, férfias helytállásra, s visszaadta szellemi erejét, vagy legalábbis olyan állapotot idézett elő lelkében, amely ezekre emlékeztetett, bár lehetséges, hogy ez az állapot is betegségre vallott, s különben is csak ideig-óráig tarthatott.

Most megjelent a kalauz, és kérte a jegyeket; és Clifford, aki az útra pénzt is vett magához, egy bankjegyet tett a kezébe, ahogyan a többiektől látta.

- Magának és a hölgynek? - kérdezte a kalauz. - S meddig utaznak?

- Ameddig a vonat elvisz - szólt Clifford. - Nem számít. Csak kedvtelésből utazunk!

- Furcsa időt választ kedvteléseire, uram! - szólalt meg egy szűrös szemű öregúr, aki velük szemben ült, fürkészve nézte őket, és szeretne volna megtudni, kifélek. - Énszerintem ilyen keleti szélben nemigen érzi jól magát az ember másutt, mint otthon, a kandalló tűzénél.

- Nem egészen értek egyet önnel, uram - szólt Clifford, udvariasan meghajolva az idős úr felé, s mindjárt folytatta is a beszélgetést ott, ahol amaz abbahagyta. - Nekem most épp ellenkezőleg, az jutott eszembe, hogy ez a csodálatos találmány, a vonat, azokkal a nagyszerű eredményekkel együtt, amelyeket mind gyorsaságban, mind kényelemben várni lehet tőle, arra van hivatva, hogy felszámolja az otthonhoz, a házi tűzhelyhez kapcsolódó avított elképzeléseket, s valami jobbat hozzon helyettük.

- Uram, a józan ész nevében - kérdezte erre az idős úr kissé sértődötten -, hol lehet jobb dolga bárkinek, mint a saját társalgójában, a kandalló mellett?

- Ezeknek a dolgoknak nincs akkora értékük, mint amekkorát sokan tulajdonítanak nekik - válaszolta Clifford. - Azt mondhatnánk róluk röviden és velősen, hogy rosszul szolgáltak egy csenevész kis célt. Úgy érzem, csodálatos módon megnövekedett és a jövőben csak még egyre növekvő mozgási lehetőségeink szükségszerűen újra visszajuttatnak bennünket a nomádság állapotába. Ön is tudja, uram, bizonyára szintén megfigyelte, hogy az emberi fejlődés minden tekintetben körben forog; vagyis, hogy pontosabban és szebben fejezzük ki magunkat, egyre emelkedő spirálist ír le. Úgy gondoljuk, hogy egyenesen előre haladunk, s minden lépéssel tökéletesen új helyzetet teremtünk, de valójában mindig visszatérünk olyasmire, amit már rég kipróbáltak és elvetettek, megint ugyanazzal a dologgal találkozunk, csak hogy átszellemült, kifinomult formában, ideálissá finomodva. A múlt semmi egyéb, mint kezdetleges, érzéki előrevetítése a jelennek és a jövőnek. Alkalmazzuk most már ezt az általános igazságot jelen vitánk tárgyára. Az emberi nem életének korai szakaszában ideiglenesen összetákolt kalyibákban, ágakból rakott kunyhókban lakott, melyek oly könnyű anyagból voltak összerakva, mint a madárfészek, s amelyeket ott építettek, ha ugyan építettnek lehetett nevezni azokat az egy évszakra való tündéri, leveles-lombos lakhelyeket, amelyek inkább kinőttek a földből, semmint emberkéz alkotta őket, s mintegy maga a természet segített felállítani ott, ahol sok gyümölcs termett, vagy az erdők, vizek halban, vadban bővelkedtek; vagy talán még inkább ott, ahol az ember szépérzékének jobban kedvére volt az árnyék, a tó, erdő és dombok alakja, hajlata, mint egyebütt. Ennek az életmódnak volt varázsa, mely eltűnt létünkől azóta, amióta másképp élünk. Valójában csak jelképezett valami önmagánál jobbat. Bajjal járt ez a nomád életmód: éhség, szomjúság, esős, szeles idő, tűző napsütés, fárasztó, lábat felsebző menetelések csúf és kietlen vidékeken át, míg a termékenységükért és szépségükért kíváncsi helyeket elértek. Lám, a fejlődés emelkedő spirálisában mindettől megszabadulhatunk. Ez a vonat - ha csak zenévé hangolhatnánk a mozdony sípolását, s megszabadulhatnánk ettől a csikorgástól és zakatolástól -, hát ez a legnagyobb áldás, amelyet eddig hozott számunkra az idő sodrása. Szárnyakat adomány, véget vet a zarándokút terhének s porának, átszellemíti az utazást! Ha egyszer ilyen könnyen jutunk el egyik helyről a másikra, mi készíthet arra bárkit, hogy egy helyben tengődjék? S azután miért építene magának maradandóbb fészket, mint amelyet könnyen magával vihet? Miért tenné magát fogollyá téglából, kőből, szúrágta fából emelkedő falak között, ha éppúgy megengedheti magának, hogy sehol se lakjék, avagy, jobb értelemben, akárhol, ahol a vidék lakályossága és szépsége letelepedésre csábít?

Cliffordnak lángolt az arca, amíg elméletét kifejtette; sugárzott belőle lelkének ifjúsága, amitől az öregség ráncai és fakó sárgasága egyszerre átlátszó maszkká lett. A hancúrozó lányok elejtették labdájukat, és őt nézték. Talán arra gondoltak, hogy mielőtt megöszült a haja, és szarkalábas lett a halántéka, bizonyára sok női szívbe bevésődtek arcvonásai. De jaj, az ő arcát nem látta női szem, amíg szép volt és fiatal.

- Én nem hiszem, hogy szebb lenne az élet - felelte Clifford újdonsült ismerőse -, ha mindenütt laknánk és sehol sem!

- Valóban nem hiszi? - kiáltott fel Clifford, hangjában szokatlan meggyőző erővel. - Számomra oly világos, mint a nap, mikor világos vele az ég, hogy az emberi boldogság és fejlődés útjában a legnagyobb akadályt és gátat épp ezek a habarccsal összeragasztott, ácsolt fával összetartott, cövekekkel összeerősített téglák meg kőcupacok képezik, amelyeket az emberek sok gyötrődéssel állítanak fel önnön kínzásukra, s azután otthonuknak neveznek! A léleknek levegő kell, tág és változó levegős tér! A tűzhely sarkában egészségtelen hatások gyűlnek fel, és megmérgezik az otthonok életét. Nincs ártalmasabb levegő, mint egy régi házé, melyet megmérgeznek elhunyt ükapáink és egyéb rokonaink. Olyasmiről beszélek, amit jól ismerek. Mert közeli emlékeim között van egy bizonyos ház, egyike azoknak a hegyes tetejű (ennek hét ilyen teteje van), kiugró emeletű épületeknek, amilyeneket régi városainkban néha látni, egy ütött-kopott, csikorgó, nyikorgó, szuvas, penészes, piszkos, sötét, nyomorúságos vén börtön, a főkapu fölött boltíví ablakkal, oldalán egy apró kis boltajtóval, s a ház előtt egy nagy, mélabús szilfával. Mármint, uram, valahányszor gondolataim erre a hétormú majorházra terelődnek (oly különös ez, hogy nem hagyhatom említés nélkül), azon nyomban megjelenik előttem egy idősebb úr képe, avagy víziója, akinek az arckifejezése furcsán szigorú, tölgyfa karszékben ül, és halott, mozdulatlan halott, és az ingét csúf vérfolt szennyezi! Halott, és a szeme nyitva, jelenléte, elmémben így él, megfertőzi az egész házat. Soha nem tudnék ott egészségesen élni, sem boldog lenni, sem azt tenni és élvezni, aminek cselekvésére és élvezésére Isten teremtett!

Arca elkomorodott, s úgy tűnt, mintha összehúzódna, összezsugorodna, mintha újfent öreggé aszna.

- Nem, uram, soha - ismételte meg a szavát. - Soha egy szippantás levegőnek sem tudnék örülni abban a házban!

- Azt már elhiszem - szólt az idős úr, komolyan, lélekbe látó tekintettel vizsgálva Cliffordot. - Gondolom, hogy nem, ha ilyesmi jár a fejében!

- Bizony nem - folytatta Clifford -, és fellélegzenék, ha azt a házat földig rombolnák, vagy felégetnék, hogy eltűnjék a föld hátáról, s a helyét is sűrűn bevetnék fűvel. Nem mintha kedvem lenne oda valaha is visszamenni! Mert, uram, minél távolabb kerülök tőle, annál inkább feléled bennem az öröm, az üde frissesség, szívem szabad dobogása, a lélek tánca, egyszóval, az ifjúságom igen, az ifjúságom, az ifjúságom - újra visszatér hozzám. Nemrég, ma reggel, még öreg ember voltam. Emlékszem, hogy a tükörbe néztem, s csodálkozva láttam ősz hajamat, a sok, mély vízszintes ráncot a homlokomon, az arcomat szántó barázdákat, és a szarkalábakat a halántékomon! Nagyon hamar jött! Elviselhetetlen! Nincs joga a vénségnek, hogy ilyen korán érkezzék! De most, öregnek látszom-e most? Ha igen, a látszat hazudik, mivel - lelkemről lehullván a súlyos teher - úgy érzem, ifjúságom virágjában vagyok, előttem az egész világ és az élet minden öröme!

- Remélem, így is lesz - szólt az idős úr, aki most már egészen meg volt rökönyödve, s csak arra törekedett, hogy legalább elterelje kettejükéről az utazók figyelmét, amit rájuk vont Clifford izgatott beszéde. - Kíváncsi is önnek, szívemből.

- Drága Clifford, az isten szerelmére, hallgass! - suttogta a nővére. - Mindenki azt hiszi, hogy megőrültél.

- Hallgass te, Hepzibah! - felelt rá a bátyja. - Nem számít, akármit hisznek! Nem vagyok őrült! Harminc év óta először áradnak akadálytalanul a gondolataim, és először találom rájuk szavakat. Kell beszélnem, és beszélek is!

Visszafordult az idős úrhoz, és folytatta a beszélgetést.

- Igen tisztelt uram - szólt -, szilárd meggyőződésem, hogy a házi tűzhely és oltalmazó fedél kifejezések, amelyekről jó darabig úgy tartották, hogy szent dolgokat jelölnek, nem telik bele sok idő, kivesznek a mindennapi használatból, s feledésbe merülnek. Csak egy percre próbálja elképzelni, mennyi emberi gonoszság hullik szét, válik porrá ettől az egy változtatástól! Amit ingatlanvagyonnak nevezünk, az a biztos alap, amelyre fel lehet építeni egy otthont, az egyszersmind az a széles alapzat, amelyre a világ bűne és gonoszsága javarészt épül. A legtöbb ember minden gazságra képes, nagy, magas oszlopot rak gonoszságból, amely kemény, mint a gránit, és lelkére is azután gránitsúllyal nehezedik, örök időig, csak azért, hogy megépíthessen egy nagy, homályos, kis kamrákra osztott majorházat, melyben ő maga meghal, utódai pedig szerencsétlenül élnek mindhalálig. Saját oszlo holttestét helyezi, mondhatnánk, a támasztógerendák alá, haragos szemöldökráncoló képét pedig belül a falra akasztja, s miután ekképp a ház balvégzetévé vált, még elvárná utódaitól, egészen legtávolabbi ükunokájáig, hogy boldogan éljenek a házban! Nem beszélek badarságokat. Épp ilyen házat látok most is lelki szemeim előtt!

- Hát akkor, uram - szólt az idős úr, aki mindenképp szeretett volna már megszabadulni ettől a témától -, bizony senki sem kárhoztatja, amiért eljött onnét.

- A most születő gyermekek már mind megérik - folytatta Clifford -, hogy ezek a szokások megszűnnek. A világ sokkal finomabbá és átszellemültebbé válik annál, semhogy még sokáig túrná az efféle szörnyűséget. Még én is - pedig én meglehetősen hosszú ideig visszavonultságban éltem, és kevesebbet tudok a fejlődésről, mint a legtöbb ember -, még én is világosan látom egy közelgő jobb kor csalhatatlan jeleit. Például a hipnózis! Mit gondol, nem fog-e az sok durvaságot eltávolítani az emberi életből?

- Szélhámosság! - dörmögte az idős úr.

- Hát azok az asztalt kopogtató szellemek, amelyekről a kis Phoebe beszélt múltkoriban - szólt Clifford -, mi mások azok is, mint a szellemi világnak az anyagi valóság ajtaján kopogtató hírnökei? S ez az ajtó valamikor szélesre tárul!

- Szélhámosság! - kiáltotta az idős úr, akit nagyon felbosszantott a bepillantás Clifford metafizikájába. - Én is szeretnem a botommal megkopogtatni annak az üres fejű fickónak a koponyáját, aki ezeket az ostobaságokat kitalálja!

- Azután az elektromosság, a démon, az angyal, a hatalmas fizikai erő, a mindeneket átható értelem! - kiáltott fel Clifford. - Vajon az is szélhámosság? Nem úgy van, nem hiszem, hogy csak álmodtam volna: hogy az elektromosság révén az anyagi világ egyetlen nagy idegrendszerre változik, s ezer mérföldekre továbbítja a rezgést az időnek alig észlelhető kis töredéke folyamán? Vagy másképp, a kerek földgolyó egyetlen hatalmas koponyává változik, aggyá, amelyet értelem hat át! Vagy még inkább, maga is gondolat, semmi más, mint tiszta gondolat, nem pedig anyag, mint eddig hittük!

- Ha a távirót érti - szólt az idős úr, szemével a táviródrót felé intve, mely a vasút mellett párhuzamosan haladt -, hát az kitűnő találmány, azaz, kitűnő mindaddig, míg a gyalpüüzérek és a politikai spekulátorok kezükbe nem veszik. Nagy találmány, uram, s különösen hasznos lehet bankrablók és gyilkosok felkutatásában.

- Ezt az oldalát a dolognak nemigen szeretem - válaszolta Clifford. - Egy bankrablónak, vagy annak, akit maga gyilkosnak nevez, szintén megvannak a jogai, amelyeket felvilágosult emberségű és lelkiismeretű embernek annál inkább el kell ismernie, mivel a társadalom zöme hajlik arra, hogy kétségbe vonja őket. Az olyan csaknem teljességgel szellemi eszközt, mint a

távíró, magasztos, mély, örömteli és szent feladatok ellátására kellene fenntartani. Szerelmesek küldjék egymásnak általa, akár minden órában, ahányszor csak óhajtják, szívük dobogását. Maine államból Floridába, olyan szavakkal, mint a szeretlek holtomig! Megreped a szívem a szerelemtől! Elképzelhetetlenül szeretlek! S a következő híradásban: Még egy órát éltem, s kétszeresen szeretlek! Vagy, ha egy jó ember kihuny, távol levő barátja üzenetet kaphatna, elektromos szikra révén, a megboldogult lelkek világából, amely értesíti: Barátod az üdvözltek közé került! S a távol levő férjnek ilyen üzenet érkezne: E pillanatban érkezett egy halhatatlan lény Istentől, akinek apja vagy! S abban a pillanatban mintha a kicsi hangja is elérne odáig, visszhangzik szívében. De ami ezeket a szegény gonosztevőket illeti, a bankrablókat, akik végül is nem becstelenebbek, mint tíz ember közül kilenc, eltekintve attól, hogy nem gondolnak egynémely formalitással, és üzleteiket nem a szokásos pénztári órákban bonyolítják, hanem éjfélkor, s ezeket a gyilkosokat, ahogy ön nevezi őket, akiknek tettét az indítók tulajdonképp sokszor megbocsáthatóvá teszi, sőt ha csak az eredményt tekintjük, egyiküket-másikat a nép jótevői között kellene ünnepelni, hát ami e szerencsétleneket illeti, én igazán nem örülök annak, ha most már egy anyag fölötti, csodálatos erőt is belevonnak a világméretű hajzába, amely a sarkukban van!

- Nem, ugye? - kiáltott fel az idős úr, s erősen a szemébe nézett.

- Nem! - felelte Clifford. - Rettenetesen hátrányos helyzetbe hozza őket. Például, uram, tegyük fel, hogy egy régi ház sötét, alacsony, gerendás mennyezetű, faburkolatú szobájában van egy halott, a karosszékekben ül, ingmellén véres folt, s egészítsük ki hipotézisünket egy másik emberrel, aki kilép ebből a házból, mert úgy érzi, hogy fullasztóan eltölti a halott jelenléte, s végül képzeljük el, hogy menekül, ég tudja, hová, hurrikán sebességgel, vasúton! Nos, uram, ha a menekülő valamely távoli városban kiszáll, s az emberek, akikkel találkozik, már ott is mind ugyanarról a halotról fecsegnek, akitől, hogy ne lássa és ne gondoljon rá, ily messzire szaladt, nem úgy gondolja-e maga is, hogy megsértették jogait? Elrabolták tőle a menekvés városát, és ezzel, szerény véleményem szerint, mérhetetlen jogtalanságot követtek el ellene!

- Különös ember ön, uram! - szólott az idős úr, szúrós szemét Clifford arcának egy pontjára szegezve, valósággal mintha bele akarná fúrni a tekintetét -, nem látok át a szándékán!

- Azt meghiszem! - kiáltott fel Clifford nevetve. - Pedig, uram, átlátszó az, mint Maule forrásának vize. De most gyere, Hepzibah! Első alkalomra eleget repültünk. Most már szálljunk ki, telepedjünk meg a legközelebbi ágon, mint a madarak, s tartsunk tanácsot, hogy onnét hova szálljunk.

A vonat, véletlenül, épp akkor ért egy elhagyatott kis megállóhoz. Felhasználva a rövid időt, míg a vonat állt, Clifford kiszállt a kocsiból, és Hepzibah-t is magával vonszolta. Alighogy kiszálltak, a vonat, a belsejében mozgó eleven étellel együtt, melyben Clifford csak az előbb oly nagy feltűnést keltett, máris továbbrobogott, el a távolba, s egykettőre kis ponttá zsugorodott, amely a következő pillanatban már el is tűnt. A világ magára hagyta a két vándort. Szomorúan, fáradtan néztek körül. Nem messze tőlük fatemplom állt, mely fekete volt az öregségtől, és igen gyászos látványt nyújtott kidőlt-bedőlt falaival, a romlás igen szomorú állapotában volt, ablakai betörve, az épület törzse végig kettéhasadva, s a szögletes torony tetejéről himbálózva lógott le egy szarufa. Távolabb egy parasztház állt, mely régies ízlés szerint épült, ugyanolyan tisztas fekete volt, mint a templom, s a teteje meredeken lejtett lefele a három emelet magas tetőéltől embermagasságig. Úgy látszott, nem lakik benne senki. Egy halom, valamikor rendben felrakott fa maradványai voltak láthatók nem messze a kaputól, de már kihajtott a fű a szétszóródott faszilánkok és tuskók között. Az apró szemű eső ferdén hullott, a szél nem fújt vadul, csak erősen és kitartóan, és hideg nedvessége csontig hatott.



Cliffordot egész testében rázta a remegés. Kedélyállapotának szertelen élénksége, amely úgy elárasztotta gondolatokkal, ábrándképekkel s a szavak különös bőségével, és arra készítette, hogy beszéljen, beszéljen, csak hogy utat engedjen áradó ötletei tömkelegének - ez az élénkség most teljes mértékben alábbhagyott. Azt az erőt és elevenséget a nagy izgalom szolgáltatta, amelyen átesett. Most, hogy kikerült hatása alól, megint visszasüllyedt régi állapotába.

- Most már te vezess, Hepzibah! - mormolta tompa, akadozó szavakkal. - Tégy velem, amit akarsz!

Hepzibah letérdelt a peronra, ahol álltak, és összekulcsolt kezét az ég felé emelte. A lusta, nehéz, szürke felhők eltakarták előle, de ez az óra nem volt a hitetlenség órája, és nem volt alkalmas arra, hogy kétkedni lehessen, vajon van-e ég a felhők mögött, s él-e a Mindenható Atya, aki onnét letekint ránk!

- Nagy Isten! - kiáltott fel szegény, ösztövére Hepzibah, majd egy percre szünetet tartott, hogy meggondolja, miért is imádkozzék. - Istenünk, Atyánk, nem vagyunk-e a gyermekeid? Könyörülj rajtunk!

## XVIII.

### Pyncheon kormányzó

Pyncheon bíró - míg két rokona oly kapkodó sietséggel menekült a helyről - ott maradt, és még mindig ott is ül a régi társalgóban, s ahogy mondani szokás, őrzi a házat, míg lakói távol vannak. Történetünk most hozzá tér vissza, s a tisztos öreg házhoz, akár a bagoly, melyet riaszt a nappali fény, és siet visszabújni sötét odújába.

A bíró most már hosszú ideje nem mozdult el helyéről. Sem kezét, sem lábát nem mozdította, sem a tekintetét nem fordította el, egy hajszálnyival sem, a szobának abból a sarkából, amelyet ily mereven bámult - azóta sem, hogy Hepzibah és Clifford lépteinek nyikorgása elhalt az átjáróban, s maguk mögött óvatosan becsukták a kaput. Óráját bal kezében tartja, de úgy megmarkolja, hogy a számlapot nem látni. Ó, micsoda mélységes mély elmélkedés vette elő! Vagy, ha azt tételezzük fel, hogy alszik, a lelkiismeretnek mily gyermeki nyugalma, az emésztőrendszernek mily egészséges jó működésére vall ez az álom, amelyet nem szakítanak meg apró rezzenések, görcsök, nyilallások, a légzőrendszerből eredő trombitahangok, sőt a legkisebb lélegzési rendellenesség sem! Az embernek vissza kell fojtania a lélegzetét, hogy megnyugtassa magát affelől, lélegzik-e. Nem hallani. Az órája tiktakolását hallani, de a lélegzetét nem. Üdítő mély álom, valóban! Még sem lehetséges, hogy a bíró alszik. Nyitva van a szeme! Egy oly gyakorlott politikus, mint ő, semmi körülmények között nem követné el azt a vigyázatlanságot, hogy nyitott szemmel elaludjék, hiszen valamely politikai ellenfél, vagy rossz indulatú bajkeverő meglepheti ilyen helyzetben, és ha a nyitva maradt ablakokon át bekukucskál öntudatába, különös felfedezésekre juthat emlékeit, terveit, reményeit, félelmeit, gyengeségeit és erejének próbaköveit illetően, melyekbe mindeddig nem engedett bepillantást senkinek. Az óvatos emberekről azt mondja a közmondás, hogy fél szemüket, míg alusznak is, nyitva tartják. Ez valóban bölcs dolog lehet. De nem mind a kettőt! Az meggondolatlanság! Nem, nem! Egészen biztos, hogy Pyncheon bíró nem alszik.

De hát mégis furcsa, hogy a teendőkké olyannyira elhalmozott úriember - akit különben mindenütt pontosságáról ismernek - ilyen sokáig elidőzzék egy régi, senki által nem látogatott majorházban, ahová pedig sohasem járt szívesen. A tölgyfa karszék, igaz, ami igaz, nagy térfogatával könnyen csábíthatta maradásra. Valóban jó tágas - és megfontolván, mily igénytelen korban formáltak -, meglehetősen kényelmű szék, mindenesetre elegendő ahhoz, hogy Pyncheon bírót se szélteben, se hosszában ne szorítsa korlátok közé. Nála testesebb ember is kényelmesen elférne benne. Még családalapító őse, az, akinek képe a falon látható, vaskos angol alkatával, még ő sem lehetett olyan széles, hogy kiterjedése elérte volna egyik karfától a másikig, sem ülepe nem foglalhatta el a szék ülőkéjének egész felületét. De hát akkor is vannak ennél jobb és elegánsabb székek - mahagóniból, fekete diófából, rózsafából, rugózáttal ellátva, damasztpránnakkal díszítve -, sokféle hajlással és számtalan találékony ötlettel kényelmessé tett s ugyanakkor a tunya kényelem csúf látszatát elkerülő bútordarabok. Számtalan ilyen karszék áll ama számos szalonban, ahol a bírót nyájas örömmel fogadnák. Az édesmama tárt karokkal sietne üdvözlésére, szűz leánya pedig, bár az úr már benne van a korban - deres hajú özvegyember, ahogy mosolyogva nevezi magát -, a lány a saját kis kezével rázná fel székének ülőpárnáját, és ezer apró kedveskedéssel lenne azon, hogy a bíró jól érezze magát. Kétségtelenül gazdag ember, és pályafutását szerencse kíséri. Továbbá, mint mindenki más, ő is terveket sző, és pedig - jogosan - sokkal fényesebbeket, mint a legtöbb embertársa, vagy legalábbis, amikor aznap reggel jóleső félálomban hevert ágyán, még így tervezgetett; sorra elgondolta, mi tennivalója lesz a mai napon, majd azon gondolkodott, mit is várhat az

elkövetkező tizenöt évben. Akinek olyan rendíthetetlen az egészsége, mint az övé, eltekintve azoktól a kis kopásoktól, amelyek a kor velejárói, tizenöt-húsz év - sőt, talán huszonöt is - bizvást előtte áll még. Huszonöt év arra, hogy örülhessen városi és vidéki ingatlanainak, vasútbank- és biztosítási részvényeinek és amerikai állampapírjainak, egyszóval, egész gazdagságának, amely akármilyen formában birtokában van, vagy még ezután hullik az ölébe; s mindezekkel együtt élvezze a közmegbecsülést, melyben már eddig is része volt, s a még nagyobb tisztességet, amely vár rá. Bravó! Kitűnő! Ennél többet nem is kívánhatna!

De hát még mindig ott üldögél a régi karszékben! Ha néhány percét nem tudja hol elütni, miért nem megy inkább a biztosító társaság irodájába, ahogy bevett szokása, ott is elidőzhetne egy kissé valamelyik bőrpárnás karosszékben, meghallgathatná, milyen szöbeszédnek járják a mai napon, s közben elejthetne egy-egy kurta, jelentőségteljes megállapítást, amely már holnap új szöbeszéd tárgya lesz! Különben, nem ma lesz-e a bank igazgatósági ülése, amelyen szándéka szerint meg kell jelennie, és megbízás szerint elnökölnie kell? Bizony, ma van, az ideje fel is van jegyezve egy kis kártyára, amely Pyncheon bíró jobb mellényzsebében található, vagy legalábbis ott kellene lennie. Induljon hát oda, ott is nyugodtan elüldögélhet a pénzeszsákjain! Éppen elég időt elfecsérelt már ebben az öreg karosszékben!

Pedig ez a mai nap ugyancsak tevékeny napnak indult! Először is beszélnie kellett Clifforddal. A bíró számítása szerint erre elegendő lett volna negyedóra, sőt valószínűleg kevesebb is, de tekintetbe véve, hogy előbb Hepzibah-t kellett rávennie a dologra, és a fehérnépnek mindig túl sokat jár a nyelve, akkor is, amikor nem kellene - biztonságosabb volt fél órával számolni. Fél óra? Bíró uram, hiszen már a saját kiváló pontosságú kronométere szerint is két órája, hogy itt ül! Pillantson csak rá, és győződjön meg róla a maga szemével! Ó, hát nem vesz magának annyi fáradságot, sem a fejét nem hajtja le, sem a kezét nem emeli fel, hogy a hűséges, mindig jól járó óra a látókörébe kerüljön!

Úgy látszik, az idő egyszeriben elvesztette fontosságát a bíró előtt.

Vajon feljegyzéseinek többi pontjáról is megfeledezett? Miután a Clifford-féle ügyet elintézte, találkozni akart egy State utcai ügynökkel, aki azt ígérte, hogy nagy százalékos hasznot hozó és igen megbízható részvényekben tudná elhelyezni azt a néhány ezer dollárt, amely valahogy befektetésen kívül nála maradt. A ráncos arcú, ravasz bankjegyekalandor hiába vonatozik idáig! Fél órával később, a szomszéd utcában, ingatlant árvereztek, amely a régi Pyncheon birtok egy részét is magába foglalta, mivel eredetileg Maule kertjéhez tartozott. Mintegy nyolcvan éve került más tulajdonába; de Pyncheon bíró szemmel tartotta, és minden vágya az volt, hogy visszacsatolhassa ahhoz a kis darab ősi földhöz, amely megmaradt még a hétormú ház körül; most azonban, míg tart ez a különös feledékenységi roham, minden bizonnyal felhangzottak már a visszavonhatatlan kalapácsütések, és az ősi örökséget idegen ember tulajdonába juttatták. Persze lehetséges, hogy a rossz idő miatt elhalasztották az árverést. Vajon ez esetben odafárad-e majd a bíró a következő alkalommal, és megtiszteli-e ajánlatával a kikiáltót?

Azután lovat is akart vásárolni saját személyes használatára. Eddigi kedvenc lova ma reggel megbotlott a városba jövet, úgyhogy nyomban ki kell cserélnie. Az ő nyaka értékesebb annál, semhogy testi épségét olyan bizonytalan tényezőktől tegye függővé, mint egy botladozó hátasló. Ha mindezeket az ügyeket sikerül idejében elintéznie, akkor esetleg elmegy egy jótékonyági társulat ülésére, amelynek pontos nevét bizony, sokirányú jótékonykodása közepette, el is felejtette; úgyhogy ha ott esetleg nem jelenhet meg, akkor sem történik semmi baj. És ha a még sürgősebb elintéznivalók csak egy kis időt is hagynak neki rá, feltétlenül intézkednie kell, hogy Mrs. Pyncheonnak állítsanak másik sírkövet, mert a temetőőr legutóbb azt mondta neki, hogy a régi sírkő megdőlt, sőt egész hosszában meg is repedt. Példás feleség volt, a bíró úgy gondolja, ha eltekintünk idegességétől, folyvást ömlő könnyeitől és a reggeli

kávé körüli szeszélyeskedéstől; s mivel oly hamar távozott e földről, igazán nem sajnál tőle egy új sírkövet. Mindenesetre jobb, mintha egy sem kellett volna neki! A tennivalók sorában ezután néhány gyümölcsfa megrendelése következett, egy ritka fajta, amelyet a következő őszig szeretett volna vidéki rezidenciájára szállíttatni. Ó, igen, vedd meg a fákat, bíró, mindenképpen, s legyen édes íze a szádban a baracknak! Azután ennél valamivel fontosabb ügy következik. Pártjának egy küldöttsége arra kérte fel, hogy áldozzon még néhány dollárt a választási hadjáratra eddigi adományain felül, mivel a lelkesedés kissé lelohadt. A bíró nagy hazafi, hazájának sorsa a novemberi választásoktól függ, s különben sem kis dolog forgott kockán számára - amint azt már egyik előbbi fejezetünkben is említettük - ezen a nagy játszmán. Meg fogja adni, amit a küldöttség kér; sőt, bőkezűbb lesz, mint várják tőle; ötszáz dolláros csekket kapnak, és még többet is, ha szükséges. Egy hervadó özvegy, akinek a férje Pyncheon bíró ifjúkori jó barátja volt, igen megható levélben tárja elébe kétségbeejtő anyagi helyzetét. Alig jut nekik száraz kenyérre is, neki és egyetlen lányának. Már csaknem eldöntötte, hogy elmegy hozzá - igen, talán még ma -, ha akad rá ideje, s a zsebében egy kisebb bankjegy.

A következő feladat az - de ennek aztán igazán nem tulajdonít különösebb fontosságot (amint tudják, vigyázni mindig kell, de túlzón aggódni ostobaság egészségünket illetőleg) -, tehát a következő feladat az lenne, hogy megkérdezze háziiorvosa véleményét. Az ég szerelmére, miről? Nos hát, a szimptómákat elég nehéz körülírni. Semmi különös, ugyebár, csupán egy kissé homályos látás és szédülékenység? - avagy bizonyos kellemetlen fulladás, eltömődés, csuklás, vagy édesség a thorax táján, ahogy az anatómusok mondják? Vagy csak szívének meglehetősen erős dobogása, kalimpálása, amelyből ugyan az orvosok semmi komolyabbra nem következtethetnek, csak arra, hogy Pyncheon bírónak helyén van a szíve? Semmiség, nem kell vele törődni. A doktor valószínűleg elmosolyodik, amikor szakértő fülével meghallja ezeket az apró-cseprő panaszokat; a bíró visszamosolyog rá, s ahogy a szemük találkozik, mind a ketten jóízűen felkacagnak! No de fűtyül az orvosi tanácsra! Sohasem lesz rá szüksége!

De kérem, bíró uram, nézzon már az órájára! Hogyan? Egy pillantásra sem méltatja? Tíz perc, és itt a vacsoraidő! Csak nem feledkezett meg arról, hogy a mai vacsora a legfontosabb minden vacsorák között, amelyeket valaha is elköltött? Igen, a legeslegfontosabb; jöllehet, eléggé kimagasló pályafutása során fényesnél fényesebb banketteken egyre rangosabb helyet kapott az asztalnál, közeledvén az asztalfőhöz, s ünnepi ékesszólással töltve be a Webster magával ragadó orgonabúgását visszhangzó füleket. A mai azonban nem ilyen ünnepélyes vacsora. Csupán tíz-tizenkét barát gyűlik össze az állam különböző kerületeiből, rendkívüli jellemű és befolyású férfiak, akik csaknem alkalmyszerűen találkoznak egyik közös barátjuk házában, ki is szintén rendkívül előkelő ember, s csak alig valamivel látja őket előkelőbben vendégül, mint ahogy maga is szokott vacsorázni. Semmi francia divatú étel, de azért minden kitűnő. Gyenge galamb, ha jól értesültünk, továbbá lazac, teknőc, vadkacsa, disznósült, angol bárány és más efféle komoly ínycsfalatok zömök vidéki urak ízlése szerint, amilyenek e tiszteletre méltó személyiségek. Egyszóval, az évszak minden csemegéje, s hozzá régi madeirabor, igen jó márka, amely mindig az asztal büszkesége volt, sok-sok éven át: Juno. Fenséges, mennyei zamatú, erős, jótékony, és csalóka hatású bor ez; palackba gyűjtött boldogság, tetszőleges felhasználásra tárolva, aranyszín folyadék, folyékony aranyból is drágább, oly ritka és becses, hogy öreg borivók mindig fölemlegetik a napot, amelyen ezt kóstolhatták! Elűzi a szív-fájdalmat, s nem okoz főfájást! Ha a bíró csak egy pohárkával felhajthatna belőle, bizonyára mindjárt lerázná magáról ezt az érthetetlen zibbadt lustaságot, amely (ugyanis a mondott tíz perc letelt, s még öt ráadásnak), amely tehát illetlen késlekedővé teszi a mai fontos vacsorán. Ez a bor épp hogy csak fel nem támasztja a halottakat! Nem inna egy kortyocskát, bíró úr?

Ó, jaj, ez a vacsora! Igazán elfelejtette volna valódi célját? Akkor hadd súgjuk a fülébe, hogy abban a pillanatban felugorják székéről, amely, úgy látszik, igazán el van varázsolva, akár a

comus-i, vagy az, amelyben az ön ükapját ejtette foglyul a Kaszás. De a becsvágy talizmán, nagyobb ereje van minden varázslatnál. Ugorj talpra, Pyncheon bíró, menj sietve végig az utcákon, s törj rá a társaságra, hadd kezdjenek hozzá az evéshez, mielőtt szétfő a hal! Csak rád várnak, és bizony nem áll érdekedben, hogy megvárasd őket. Ezek az urak - te tudod a legjobban! - nem ok nélkül gyűltek össze az állam minden részéből. Gyakorlott politikusok mind egy szálig, és pontosan értik, hogy kell alkalmazni azokat a megelőző eljárásokat, amelyek a néptől, tudta nélkül, elrabolják azt a jogát, hogy maga válassza meg vezetőit. A nép hangja lehet olyan hangos, mint a mennydörgés a legközelebbi kormányzói választásokon, mégsem lesz más, mint visszhangja annak, amit ezek az urak az ünnepien terített asztal mellett titokban megbeszélnek. Azért találkoznak, hogy eldöntsék, ki legyen az új jelölt. Ez a kis csoport furfangos tervező kezében tartja az elnökjelölő pártgyűlést, azon keresztül pedig irányíthatja az egész pártot. És hol találhatnának arra érdemesebb jelöltet nálánál, bölcsőbbet, gyakorlottabbat, valakit, aki nevezetesebb lenne liberális emberszeretetéről, mint ő, aki egész életében hívebb lett volna a megbízható és mérsékelt elvekhez, aki több hivatalos megbízásban állta meg a helyét, egyéni életére nézve is feddhetetlenebb volt, többet áldozott már eddig is a közjóra, s ősi származása révén mélyebben gyökerezett volna a puritán hitben és mindennapi gyakorlatban, mint ő -, hol van még egy ember, akit így a nép elé állíthatnak, aki a fő-fő vezetés megkövetelte tulajdonságokat ilyen nagyszerűen egyesíti magában, mint az előttünk ülő Pyncheon bíró?

Rajta, siess hát! Tedd meg, ami rajtad múlik! A fényes jutalom virága, amelyért fáradoztál, küzdöttél, kapaszkodtál és csúsztál-másztál, előtted van, csak le kell szakítani! Menj el a vacsorára! - üríts egy-két poharat a nemes borból, suttozd el fogadkozásaidat, amilyen halkán csak tudod! -, s úgy állsz fel az asztaltól, érdemileg, mint dicső jó államunk kormányzója! Jaffrey Pyncheon, Massachusetts állam kormányzója!

Hát nem elég tüzes és hathatós szíverősítő számodra ez a bizonyosság? Fél életed egyedüli nagy célja volt, hogy ezt elérhesd. És most, amikor már semmi más nincs hátra, mint hogy megadd beleegyezésed jelét, miért ülsz most ilyen nehézkesen ükapád tölgyfa székén, mintha mégis inkább ezt választanád a kormányzói szék helyett? A halott Fatörzs Király meséjét mindenki ismeri, de hát a mai nyüzsgő korban az ő rokonai bizony kihullanának a versengésből, amely egy állam választott vezetője tisztségért folyik.

Kérem! a vacsoráról most már végleg elkésett! Galamb, lazac, teknős, erdei szalonka, főtt pulyka, dél-angliai bárány, disznósült, marhasült mind elfogyott, vagy csak maradványai vannak, hozzá langyos sült krumpli és hideg, zsíros kérgű mártások. A bíró, ha semmi mást nem is ér el ezen az estén, késével-villájával is csodákat művelt volna. Ő volt az, tudják, akiről azt szokták mondani, hogy a Teremtő nagy emberré tette, a vacsora viszont nagy farkassá. Hiába, azok, akik oly terjedelmes részt kaptak az érzéki létből, mint ő, az étkezésüket tekintve mind egy kis elnézésre szorulnak. De most az egyszer a jó bíró elkésett a vacsoráról! Sőt, attól tartunk, már arról is, hogy a bornál csatlakozzék a társasághoz! A vendégek kipirultak, és jó kedvükben vannak, már lemondtak a bíróról, és mivel azt gondolják, hogy átállt a „szabad föld”-pártiakhoz, megállapodnak egy másik jelöltben. Ha barátunk most beállítana közéjük kimért léptekkel, tágra nyílt tekintettel, mely egyszerre indulatos és közönyös, egyszeriben lehűtené ezt a nagy jókedvet. De nem illenék Pyncheon bíróhoz, aki általában oly kényes az öltözkéire, hogy akkora piros vérfolttal ingmellén asztalhoz üljön. Igaz is, hogy került az oda? Csúf látvány, annyi szent, és a legokosabb, amit tehetne, az lenne, hogy nyakig begombolja a kabátját, s átvéve lovát és kocsiját a béristállónál, hazahajtasson, amilyen gyorsan csak tud. Ott megihatna egy-két pohárka pálinkát vízzel, ehetne egy kis báránysültet, bifszteket, valami sült szárnyast, vagy más hirtelen összeütött kis uzsonnát-vacsorát, s utána legjobb lenne, ha otthon

töltené az estét, a kandalló mellett. Sokáig sütögetheti a papucsait, míg kiüzi belőlük a dermesztő fagyot, amellyel ez a csúf, ósdi ház áthatotta minden erét.

Fel hát, Pyncheon bíró, rajta, rajta! Igaz, vesztettél egy napot. De holnap itt a másik! Vajon holnap felkelsz-e jókor, hogy kihasználd az időt, amennyire lehet? Holnap! Holnap! Holnap! Mi, akik élünk, megtehetjük, hogy holnap jókor felkelünk. De őrá, aki ma meghalt, nem virrad előbb új nap, mint a feltámadáskor.

Közben a szoba sarkaiból terjedni kezd a borongó félhomály. A magas bútorok árnyéka egyre sötétebb, s először élesebbé válik körvonaluk, majd lassan elmosódik, mintegy a feledés sötétszürke árjában, amely lassan kúszik fölfelé a különféle tárgyakon, s azon a magányos emberi alakon, amely középpütt ül. A sötétség nem kívülről hatol be, egész nap itt ólálkodott, és most, felhasználva a neki rendelt időt, hatalmába kerít mindent. A bíró merev, rendkívül fehér arca azonban nehezen oldódik fel az általános szürkességben. A fény egyre halványodik. Mintha újabb két marok sötétséget hintenének szét a szobában, nem szürke már, koromfekete minden. Ahol az ablak van, meg lehet különböztetni egy halvány foltot, nem világosság, még csak nem is derengés, bármi szó, amely fénnel kapcsolatos, sokkal élénkebbet idéz ennél az alig kivehető inkább csak sejtésnél, hogy azon a helyen ablak van. Vagy eltűnt már az is? Nem! - mégis! - mégse! Az az olajos fehérség azonban - kénytelenek vagyunk megkockáztatni ezt a szokatlan szókapcsolatot -, Pyncheon bíró arcának olajos fehérsége még mindig ott világlik. Arcvonásai eltűntek, csak a sápadtság maradt meg. És most? Milyen most? Nincs ablak! Nincs arc! Végtelen, áthatolhatatlan feketeség ereszkedett látásunk elé! Hol van a mindenség? Morzsánsként szétfoszlott; a káoszban lebegünk, és a gazdátlan szél fel-feltámadó süvöltésére figyelünk, amely sóhajtvá, panaszkodva jár az egykori világ hült helyén!

Más hangot nem is hallani? De hallani még egy hangot, félelmetes hangot. A bíró órája tiktakol, amelyet azóta is kezében tart, hogy Hepzibah kiment a szobából Cliffordot előkeríteni. Akármilyen lehet az oka, az Idő érverésének ez a kis, halk, szüntelen lüktetése, melynek apró kattánásai oly buzgó szabályossággal ismétlődnek Pyncheon bíró mozdulatlan kezében, olyan rémületet kelt, aminőt nem lelünk fel a helyszín egyetlen más részletében sem.

De hallgassuk csak! Az utóbbi szélfuvallat hangosabb volt, mint a többi, és másképp is hangzott, mint az az unott és mogorva hang, amely önmagát siratta, és lehangoltságot terjesztve hasonló érzéseket keltett az emberekben is teljes öt napon át. A szél megfordult! Zúgva csap le északnyugat felől, megragadja a hétormú ház gerendázatát, s úgy megrázza, mint a birkózó, amikor ki akarja próbálni ellenfelének erejét. Most újra, s megint újra támad az erőteljes szél! A vén ház megnyikordul, és sok hangon üvöltő, de érthetetlen választ ad füstös torkán át (a széles kémény nagy légaknáját értjük), részben panaszt emelve a durva szélre, részben, ahogy másfél évszázados ellenfelével szemben illik, kihívó daccal. Morajló zaj hallatszik a kandalló ajtaja mögül. Benn becsapódik egy ajtó. Valószínűleg nyitva maradt az egyik ablak, vagy kinyitotta egy vad szélroham. Aki nem tapasztalta, nem is tudja elképzelni, milyen csodálatos hangszerei a szélnek e régi, fából épült majorházak, hogy tele vannak különleges zajokkal, melyek rögtön felélednek, énekelve, sóhajtozva, zokogva, sikoltva, kötőre kalapácsokkal kalapálva - visszhangosan, de súlyosan valamelyik távoli kamrában -, méltóságteles léptek hangját dobogtatva az ajtók előtt, fel-le suhogva a lépcsőkön titokzatos merev selyemsuhogással - akárhányszor a vihar nyitva talál egy ablakot, és be tud jutni rajta. Ó, ha nem csupán szellemünkkel volnánk jelen! Elgondolni is rossz! Kísérteties a szél visszhangzó jajongása végig az üres házban, a bíró hallgatása, amint a sötétben ül láthatatlanul, és órájának kitartó ketyegése!

Ami a bíró láthatatlanságát illeti, az hamarosan megváltozik. Az északnyugati szél megtisztította az eget a felhőktől. Világosan látni az ablak körvonalait. Üvegén át homályosan bevetődik a fekete, csomókba összeálló falombok ingása a ház előtt, látni amint szüntelenül, szabálytalanul mozognak az ágak, s majd itt, majd ott átkukucskál rajtuk egy-egy csillagsugár. Ezek a felcsillanó, halvány fények bármely más tárgynál könnyebben villantják fel a bíró arcát. De lám, most még erősebb lesz a fény. Figyeljük csak ezüstös táncát a körtefa tetején, majd egyre lejjebb, most már végig az ágszövevényben, míg végül, mozgó résein át, a szobába is ferdén behullanak a hold sugarai. Táncolva bevilágítják a bíró alakját, s látható, hogy a sötétség órái alatt sem mozdult el helyéről. Játszva hajkurásszák az árnyékokat mozdulatlan vonásain. Megcsillogtatják az óráját is. Úgy markolja az órát, hogy számlapját nem látni, de mi tudjuk, hogy a hűséges mutatók most összeértek; ugyanis a városház órája éjfelet üt.

Az olyan határozott, kemény és értelmes ember, mint Pyncheon bíró, nem sokkal többet törődik az éjféli tizenkét órával, mint a déli tizenkettővel. Bármily nagyfokú hasonlóságot mutathattunk is ki a megelőző lapokon közte és puritán őse között, ebben az egy dologban különböztek egymástól. A két évszázaddal azelőtt élt Pyncheon, akárcsak minden kortársa, bevallása szerint komolyan hitt abban, hogy a szellemek hatással vannak életünkre, bár úgy vélte, elsősorban átkos hatással. A ma élő Pyncheon, aki ama karosszékben ül, nem hisz az efféle badarságokban. Legalábbis néhány órával ezelőtt még ezt vallotta. Azért hát az ő haja nem is áll égnek, ha azokat a történeteket hallja, melyeket még abban az időben meséltek, mikor a kandalló körül padok voltak, öreg emberek ültek rajtuk, az elmúlt idő hamujában kutatva, s előkotorva onnét, mint égő parazsat, egy-egy régi regét, történeteket, amelyeket ősei házában épp erről a szobájáról mondtak. Ezek valóban olyan hihetetlenek, hogy ma már a gyerekeket sem lehetne velük ijesztgetni. Miféle értelem, bölcs utalás vagy tanulság - amely nélkül jó kísértethistória sem képzelhető el - lehet például abban a nevetséges elképzelésben, amely szerint éjfélikor minden valaha élt Pyncheonnak a társalgóba kell gyűlnie? S vajon miért? Nos, hogy lássák, vajon családalapító ősük arcképe még mindig ott függ-e a falon úgy, ahogy végrendeletében meghagyta! Ó, hát megéri ezért kikelni a sírból?

De mi mégis kísértést érzünk arra, hogy eljuttassunk ezzel az ötlettel. A szellemhistóriákat ma már úgylis aligha lehet komolyan venni. Így hát a Pyncheonok családi összejövetelet félíg játéknak szánjuk.

Elsőnek a család őse érkezik fekete köpenyben, csúcsos fővegben, buggyos térdnadrágban, derekán bőrvövel, mely vasmarkolatú kardját tartja, kezében hosszú bot, amelyet magas kort megért urak szoktak magukkal hordani, részben a méltóságteljes külső kedvéért, részben azért, hogy rá támaszkodjanak. Felnéz a képre; anyagtalan lény, s képmását nézi! Minden rendben. A kép még ott van. Az elhatározást, mely agyában megszületett, tiszteletben tartották mindmáig, amikor ő maga már rég fűvé lett a temetőben. Nézzék! Felemeli árnyékkézét, s megpróbálja elmozdítani a kép keretét. Meg se mozdul! De elmosolyodik-e erre? Nem, inkább mintha a szemöldökét ráncolná, halálos komolyan, és elsötétülnének szellemvonalai. A szigorú ezredes haragszik! Elégedetlensége oly erős, hogy kivehetőbbé teszi arcát, amelyen azonban így is átsüt a hold fénye, s ott táncol mögötte a falon. Ádáz haraggal rázza a fejét, és hátat fordít a képnek. Itt jönnek a többi Pyncheonok, az egész nemzetség, mintegy hat generáció, egymást lökdösve és taszigálva, hogy mind láthassák a képet. Idős férfiakat, nagyasszonyokat látunk, papokat - ruházatukon és arckifejezésükben még mindig puritán merevség -, egy vörös kabátos tisztet a francia háborúból; és ott jön a száz éve élt boltos Pyncheon is, fodros kezelője most is visszahajtván a csuklójáról, s itt látható a parókás, brokátba öltözött úr, a művész legendájának szereplője, a szépséges, ábrándos Alice-szal karján, aki nem hoz magával büszkeséget sírjából, hova szüzen tért meg. Mind a képkeretet rázzák. Mit keresnek itt ezek az emberi árnyak? Most egy anya felemeli gyermekét, hogy kis kezével az is megérintse a képet! Úgy látszik, van

valami titok a kép körül, ami ily nagyon izgatja ezeket a szegény Pyncheonokat, mikor már nyugodniuk kellene. Ugyanakkor a szoba egyik sarkában áll egy középkorú ember, bőrzekét visel és térdnadrágot, s egyik oldalzsebéből mérőlécc áll ki; ez kinyújtott karjának mutatóujjával a szakállas ezredesre és utódaira mutat, bólogat, csúfolja, utánozza őket, s végül féktelen, bár füllel nem hallható kacagásban tör ki.

Képzeletünket szabadjára engedvén ebben a tarka felvonulásban, részben elvesztettük mérséklő és irányító képességünket. Ez lehet az oka, hogy oly valakit pillantunk meg látomásunkban, akit nem vártunk volna ide. A sok ős között egy fiatal ember is van, a legújabb divat szerint öltözve; fekete szalonkabát van rajta, melyről szinte teljesen hiányoznak a kabátszárnyak; szürke nadrág, kamáslis lakkcipő, mellényén keresztben finom művű aranylánc, kezében pedig vékony, ezüsthéjú, bálnacsont sétatálcá. Ha délben találkoznánk vele, Jaffrey Pyncheon fiaként üdvözlőnk, ő lenne a bíró egyetlen életben maradt fia, aki az utóbbi két évet külföldi utakon töltötte. De ha még életben van, hogy kerül ide szellemárnya? S ha mégis meghalt, micsoda óriási szerencsétlenség! A régi Pyncheon örökség, azzal a nagy vagyonnal együtt, amelyet ez ifjú apja gyűjtött, akkor kire is szállna? Szegény félbolond Cliffordra, az ösztövére Hepzibah-ra, és Phoebére, a falusi kislányra! De íme, még nagyobb csoda! Hihetünk-e a szemünknek? Egy zömök, idősebb úr is megjelent a szellemek körében, előkelő, tiszteletet gerjesztő külsővel, fekete kabátban és pantallóban, amely kényelmesen bő szabású - általában egész megjelenését kényesen választékosnak nevezhetnénk, ha nem lenne egy nagy, bíborszínű folt hófehér nyak-kendőjén, amely ingére is áttérjed. Pyncheon bíró-e ez, vagy talán mégsem? Már hogy lehetne a bíró? Határozottan látjuk alakját, amennyire a csalóka holdsugarak határozottan láttatnak bármit is, amint még mindig a tölgyfa karszékekben ül! Nos hát, akárki is ez a jelenés, ő is odalép a képhez, úgy látszik, mintha igyekeznék felemelni a keretét, s bepillantani alája, aztán elfordul, arcán szakasztott oly sötét szemöldökráncoló haraggal, mint ükapja képén.

Azt a fantasztikus jelenetet, amelyet itt körvonalaztunk, semmiképp ne tekintsük történetünk lényeges részének. Csupán a reszkető holdsugarak csábítottak erre a rövid kicsapongásra; ezek kéz a kézben táncolnak az árnyékokkal, s visszaverődnek a tükörben, amely, amint tudják, mindig egyfajta ajtó, avagy folyosó a szellemi világba. Továbbá pihenésre is szükségünk volt, mert túl soká szemléltük a széken ülő alakot és semmi mást. A vad szél is furcsán összekavarta és halomra döntögette a gondolatainkat, anélkül, hogy eltéríthette volna őket egy bizonyos középponttól, amely körül csoportosultak. A mozdulatlan bíró ólomsúllyal nehezedik lelkünkre. Soha nem moccan többé? Megőrülünk, ha nem moccan! Hallgatása mélységét legjobban érzékelteti, ahogy a hold egy sugarában a bíró lába előtt, mily zavartalanul ül egy egérke a hátsó lábain, s mintha azon gondolkoznék, hogy induljon felfedező útra ebben a nagy halom sötétségben. Ó, mitől ijedt meg a kis egér? Egy nagy, vén macska ábrázata jelent meg az ablak mögött, úgy látszik, ott is fog ülni egy darabig önkéntes őrként. Ez a macska oly csúf, ránézni is rossz. Vajon semmi több, csak egérre leső macska, avagy az ördög, s egy ember lelkéért jött? Bárcsak elkergetnénk onnét!

Istennek hála, az éjszaka hamarosan véget ér! A holdsugarak már nem ragyognak olyan ezüstösen, és az árnyékok sem olyan mélyfeketék már, melyek közé hullanak. Sápádnak, már csak szürkék, nem feketék, s a viharos szél is elcsitult. Hány óra van? No, az óra végre elhallgatott; a bíró feledékeny ujjai elmulasztották felhúzni tíz órakor, amint szokása volt, azaz egy félórával lefekvés előtt - így aztán lejárt, öt év óta most először. De a világ nagy órája továbbra is működik. A sivár éjszaka - mert, ó, milyen sivárnak tűnik, visszanézve rá, kísértetek járta pusztasága! -, az éjszaka üde, áttetsző, felhőtlen reggelnek adja át helyét. Áldott, áldott fényesség! A nappali fény - még az a vékony sugárnyi is, ami utat talál belőle e mindig sötét társalgóba - az egyetemes áldás részének tűnik, amely a gonoszt semmivel teszi egyenlővé, s minden jóságot lehetségessé, minden boldogságot elérhetővé tesz. Vajon felkel-e



Pyncheon bíró a székről, melyben ül? Kimegy-e a házból, hogy a nap korai sugarai homlokára süssenek? Vajon a mai napot - amelyre Isten mosolyogva néz, amelyet megáld, s úgy adja az embereknek -, vajon ezt jobb szándékkal kezdi-e, mint azt a sok-sok napot, melyet elfecsérelt? Vagy tegnapról megmaradt gondos terveit ma is oly makacsul őrzi-e szívében, s oly buzgalommal forgatja fejében, mint mindig?

Az utóbbi esetben sok tennivaló várja. S vesz-e magának egy idősebb úrhoz illő nyugodt hátszobát? Sikerül-e rábeszélne a Pyncheon-föld új tulajdonosát, hogy lemondjon az üzletről az ő javára? S vajon elmegy-e a háziorvosához, és kap-e tőle olyan gyógyszert, amely megóvja, hogy fajtájának dicsősége és biztos menedéke legyen a pátriárkák legvégső határáig? S mindenekelőtt, sikerül-e Pyncheon bírónak kimentenie magát a tiszteletre méltó barátokból álló kis társaság előtt, s meggyőzni őket arról, hogy az ünnepi asztalnál valóban nem jelenhetett meg, s oly teljes mértékben visszanyerni a bizalmukat, hogy mégis Massachusetts kormányzója váljék belőle? És miután elérte mindeme nagy célokat, a kényszeredett jóakaratra ugyanazzal a kánikulába illő mosolyával járja-e továbbra is az utcákat, amely oly fülledt, hogy még a legyeket is odacsalja fürödni benne? Vagy pedig, az elmúlt nap és éj síri magánya után, alázatos, bűnbánó emberként távozik innét, szelíden, szomorúan, nem keresve a maga hasznát, visszariadva a világ megbecsülésétől, alig mervén szeretni Istent, de annál bátrabban szeretve embertársait, s megtesz ezentúl értük mindent, ami tőle telik? S az áljóakarat felháborító vigyorgása, az arcátlan színlelés, a gyűlöletes hamisság helyett szelíd szomorúságot tükröz-e majd az arca, amint jár-kel, megtört szíve, őszinte megbánása jeléül?

Azt hisszük ugyanis, hogy ennek az embernek, akármennyi dicső érdemet is halmozott föléje, valami nehéz bűn terheli lelke mélyét.

Kelj fel, Pyncheon bíró! A reggeli napsütés átragyog a leveleken, s ámbár szent és szépséges, nem kerüli el az arcod. Kelj fel, te agyafűrt, kitanult, önző, kőszívű képmutató, és válassz, akarsz-e még ravasz, kitanult, önző, kőszívű és képmutató lenni, vagy kiirtod bensődből mindezeket a bűnöket, ha mindjárt utolsó csepp véredbe kerül is. Nyomodban a Bosszúálló! Kelj fel, mielőtt késő lenne!

Hogyhogy! E legvégső sürgetésre se mozdulsz? Nem, egy jottányit sem?! S íme, itt egy légy - közönséges házi légy, amilyen az ablaküvegen szokott döngeni -, már megérezte Pyncheon kormányzó szagát, előbb a homlokára száll, azután az állára, most pedig, irgalmas ég! fölfele mászik az orrán, egyre közeledve a kis híján nagyúr tágra nyílt szeméhez! Hát nem tudod elhessenteni a legyet? Ennyire rest lettél? Te, aki tegnap még oly sok tervet forgattál agyadban! Ilyen gyenge vagy, aki oly hatalmas voltál? Már egy legyet sem tudsz elkergetni? Hát akkor ezennel leteszünk rólad!

Figyeljünk csak! Megszólalt a bolti csengő. Olyan órák után, mint az utóbbiak, amelyeken át súlyos történetünket vonszoltuk, jó érzés, ha eszünkbe idézik, hogy létezik még az élő világ, és hogy némiképp még ez az öreg, elhagyott udvarház is kapcsolatot tart vele. Mindjárt szabadabban lélegzünk, most, hogy Pyncheon bíró mellől kijutunk az utcára, a hétormú ház elé.

## XIX. Alice virágai

A vihar utáni napon az egész szomszédságból Venner bácsi volt az első, aki kimozdult az utcára, egykereű taligáját tolva.

A Pyncheon utca, amely a hétormú ház előtt húzódott, sokkal kellemesebb látványt nyújtott, mint amennyire az az alacsonyabb néposztály fából készült lakásaival, a gyér sövényekkel szegélyezett mellékutcától általában elvárható. A természet azon a reggelen édes kárpótlást nyújtott az elmúlt barátságtalan öt napért. Érdemes volna csupán azért születni, hogy felnézzünk a tág, áldást osztó égre - már amennyi látható volt belőle a házsorok között -, amelyet újra betöltött a sugárzó napfény. Minden tárgy kellemes volt a szemnek, akár csak úgy nagyjából súrolta tekintetével az ember, akár közelről, aprólékosan vette szemügyre. Ilyenek voltak például a járda kisebb-nagyobb, tisztára mosott kavicsai, s még az eget tükröző pocsolók is az úttest közepén; és a fű, amely frissen és zölden sarjadt végig a kerítések mentén, ha pedig bekukucskált az ember a kerítés fölé, a sokféle viruló kerti növény is, amelyeket ott láthatott. A veteményesek hasznos felvirulással örvendeztek bő nedvű, burjánzó elevevényeikben. A Pyncheon szilfa is, hatalmas lombzatával, csupa élet volt, itta magába a reggeli napfényt s az édes szellőt, amely zöld terében játszadozott, és mind egyszerre sutogásra indította ezer levél nyelvét. Ez az öreg fa, úgy látszik, kár nélkül úszta meg a vihart. Ágai mind épen maradtak, még leveleit sem szaggatta le a szél, s egész lombja frissen zöldellt - kivéve egyetlen ágat, ez ugyanis azzal a hirtelen színváltozással, amellyel a szilfa elsőnek szokta megjósolni a közelgő őszt, szintiszta arannyá változott. Olyan volt, mint az arany ág, amely Aeneasnak és a szibillának megnyitotta Hádész kapuját.

Ez az egyetlen, rejtélyes ág épp a hétormú ház bejárata előtt ingott, és oly közel hajolt a földhöz, hogy akármelyik járóelő letörhetné, ha lábujjhegyre áll, és felmutathatta volna a kapuban, arra való jogának jeléül, hogy betekinthez a ház titkaiba. Itt is megnyilvánult, mennyire csal a látszat, mert a tisztos öreg ház tulajdonképpen igen hívogatónak tűnt kívülről, s azt a képzetet keltette a szemlélőben, hogy minden bizonnal fényes és boldog története örömmel tölti el az emberek szívét, ha a kandallónál elmesélik. Ablakai vidáman csillogtak a rézsútos napsütésben. A moha itt is, ott is felvillanó zöld foltjai és vonalai az otthonosság és a Természettel való rokonság jeleként hatottak, mintha ez az emberi lakhely, éppen régiségénél s a megszokás erejénél fogva, eggyé olvadna az évszázados tölgyfákkal vagy a környezet hasonló jellegzetességeivel, amelyeket ősrégi fennállásuk után most már a szépség joga is őriz. Ha valami élénk képzeletű ember menne el a ház előtt, újra és újra visszafordulna, és alaposan szemügyre venné az egészet: a sok ormot, csúcsot, az egyetlen közös nyalábban összefutó ágas-bogas kéményt, a földszint feletti nagy kiugrót, a boltívű ablakot, amely ha nem is nemesi fényt, mindenesetre patinás előkelőséget ad a töredező homlokzatnak, a dúsan növvő, nagy lapuleveleket a küszöbnél; mindezeket észrevenné, és többet sejtene, mint amennyit lát. Úgy képzelné, hogy a majorház egy kemény, becsületes puritán otthona volt, aki feledésbe vesző régi korban meghalván, a ház minden szobájára és hálófülkéjére áldást hagyott, amelynek a hatása mind a mai napig tapasztalható utódainak vallásosságán, becsületességén, mértéktartó jómódján vagy büszke szegénységén, valamint kiegyensúlyozott boldogságukon.

De leginkább egy dolog vert volna gyökeret az élénk képzeletű megfigyelő emlékezetében. Éspedig egy nagy csomó virág - egy héttel korábban még gaznak lett volna nevezhető -, az a csomó bíborszín, nyíló virág a két elülső toronytető képezte szögletben. A régiek Alice virágainak nevezték, a szép Alice Pyncheonra emlékezvén, aki állítólag Itáliából hozta a

magjukat. A mai napon dús szépségükben, teljes viruló pompájukban hajladoztak a tetőn, és úgy tűnt, mintha misztikus kifejezései lennének annak, hogy a házban valami beteljesedett.

Nem sokkal napkelte után volt, hogy Venner bácsi megjelent, amint fentebb hírt adtunk róla, és egykerekű talyigájával elindult végig az utcán. Hajnali körsétájára indult, melynek során összegyűjtötte a káposztaleveleket, répa zöldjét, krumplihéjat és vegyes ebédmaradékot, amit a környék takarékos háziasszonyai félre szoktak tenni mosléknak. Venner bácsi disznaja teljes mértékben ezekből a jótékonyági adományokból táplálkozott, és igen jó sora volt, bár a foltos kabátú filozófus többször is megígérte, hogy mielőtt visszavonul a farmjára, nagy vendégséget csap a tekintélyes rőfögő rovására, és minden szomszédot meghív a sonkákra és csülkökre, amelyeket ők segítettek szép zsírosra felhizlalni. Mióta Clifford személyével megszaporodtak, azóta Pyncheon kisasszony háztartása is úgy kibővült, hogy a kisasszonyra nem kis rész vár a kóstolóból; épp ezért Venner bácsit nagy csalódás érte, amikor nem találta ott a hétormú ház hátsó küszöbénél azt a cseréptálat, amelyben ki szokták tenni a sokféle maradék ennivalót.

„Nem ilyen feledékenynek ismerem én Hepzibah kisasszonyt - szólt magában az agg pátriárka. - Biztosan ebédelt tegnap is, ez nem is lehet kérdéses! Mostanában mindennap ebédel. Szeretném tudni hát, hová tette a tésztalevet meg a krumplihéjat? Bekopogjak? Hátha fenn van már! Nem, nem lesz jó! Ha itt lenne a kis Phoebe, nyugodtan bekopognék; de Hepzibah kisasszony alighanem igen haragosan nézne rám az ablakból, még akkor is, ha jókedvében lenne. Inkább visszajövök déltájban.”

Ezen eszmefuttatás után az öregember becsukta maga mögött a parányi hátsó udvar kapuját. A kapu azonban, mint a legtöbb hátsó kapu és ajtó, nyikorogva fordult sarokvasain, s ez a hang eljutott az északi torony lakójának fülébe, amely torony egyik ablakából rá lehetett látni a kiskapura.

- Jó reggelt kívánok, Venner bácsi - szólalt meg a dagerrotípiakészítő, s kihajolt az ablakon. - Nem hallja, van-e már fenn valaki?

- Erre lélek se mozdul - felelte a foltozott kabátú férfiú. - Nem is csoda. Még csak félórája hogy felkelt a nap. De igazán úgy örülök, hogy látom, Mr. Holgrave! Olyan furcsa és kihalt innét nézve a ház, valami gyanúsat éreztem, s mintha nem lenne odabenn egy eleven lélek sem. Kintről nézve sokkal vidámabb az egész, Alice virágai csodaszépen nyílnak, és ha fiatal lennék, Mr. Holgrave, bizony lehoznék egyet, s odaadnám a kedvesemnek, hogy az ingvállába tűzze, még ha félnék is, hogy a nyakamat szegem, míg fölmegegyek érte! Ugye, maga sem aludt ma éjjel a széltől?

- Bizony nem! - felelte mosolyogva a művész. - Ha hinnék a kísértetekben - s már igazán nem tudom, higgyek-e vagy ne -, azt gondoltam volna, hogy ahány Pyncheon ős van, mind itt lármáz, olyan zenebona volt a földszinti szobákban, különösen a háznak abban a részében, ahol Hepzibah kisasszony lakik. De most aztán mélységes csend van.

- Igen, Hepzibah kisasszony valószínűleg kissé elaludt, hisz abban a lármában biztos egész éjjel le sem tudta hunyni a szemét - szólt Venner bácsi. - De nagyobb baj lenne, ha a bíró elvitte volna mind a két kuzinját magával falura, hát nem? Tegnap láttam bemenni az üzletbe.

- Hány óra tájban? - kérdezte érdeklődve Holgrave.

- Valamikor délelőtt - mondta az öregember. - Hm, nekem eggyel tovább kell mennem, meg a kordéznak is. De dél felé visszajövök, a disznóm ebédelni is szeret, nemcsak reggelizni. Az én disznómnak minden étel jó, és mindig jókor van az etetés. Hát, Isten áldja, Mr. Holgrave! És tudja, ha én még fiatal lennék, mint kegyelmed, szakítanék egyet Alice virágaiból, és vízbe tenném, hogy friss legyen, mire Phoebe megérkezik.

- Úgy hallottam - szólt a dagerrotípiá-mester, de már vissza is húzta a fejét az ablakból -, hogy azok a virágok Maule forrásának vizétől élednek meg a legjobban.

A beszélgetés itt abbamaradt, és Venner bácsi továbbment útján. Ezután egy félóráig semmi sem zavarta a hétormú ház nyugalmát, nem is járt arra senki, csak az újságos-gyerek, aki, ahogy elment a főbejárat előtt, a küszöbre dobott egy újságot; ugyanis Hepzibah az utóbbi időben járatott egyet. Kevéssel ezután azonban egy kövér asszony érkezett; tüneményes sietséggel közeledett, s amint felszaladt a boltajtóhoz vezető lépcsőkön, meg is botlott. Arca kihevült a tűzhely melegétől, s mivel a reggel amúgy is elég meleg volt, valósággal bugyborékkolt és sistergett, mintha sülné és főne a kemence hőségétől, a nyári melegtől és saját nehézkes sietségétől. Be akart nyitni, de az ajtó be volt zárva. Még egyszer lenyomta a kilincset, s olyan dühösen megrázta, hogy a csengő dühösen visszaszólt rá.

- Az ördög vigye el azt a Pyncheon vénlányt! - dühöngött az ingerlékeny háziasszony. - Azt képzeled, hogy szatócsboltot nyit, közben meg délig az ágyban heverészik! Alighanem az ilyet nevezi úri viselkedésnek! De én most vagy fölkeltem önagyságát, vagy betöröm az ajtót!

És úgy, ahogy mondta, rázni kezdte az ajtót, s mivel a csengőnek is igen makacs kis természete volt, nagy lármát csapott tiltakozásában, amit végül nem az hallott meg, akinek szólt, hanem egy jószívű hölgy az utca másik oldalán. Kinyitotta az ablakát, és nevéen szólította a türelmetlen vendéget.

- Nincsenek otthon, Mrs. Gubbins.

- De valakinek csak itt kell lennie - kiáltott Mrs. Gubbins, újabb dührohamát ismét csak a csengőn töltve ki. - Fél font disznóhúst akarok az uramnak egy kis jó lepényhez reggelire, és felőlem lehet akármilyen úri dáma az öreg Pyncheon kisasszony, akkor is fel kell kelnie az ágyból, hogy kiszolgáljon!

- Hallgasson meg végre, Mrs. Gubbins! - felelt erre a szemközt lakó hölgy. - Tegnap elutaztak vidékre mind a ketten, ő is, meg a bátyja is, az unokaafivérükhöz, Pyncheon bíróhoz. Egy lélek sincs a házban, csak az a fiatal dagerrotípiás ember, aki a hátsó toronyban lakik. A saját szememmel láttam tegnap, mikor elmentek, és mondhatom, furcsa két madár volt; mint a kacsák, úgy evickéltek a sáros pocsolyákban! Elutaztak, higgye el.

- És honnan tudja, hogy a bíróhoz mentek? - kérdezte Mrs. Gubbins. - A bíró gazdag ember; de sohasem akarta eltartani a hűgát, azért is voltak haragban Hepzibah kisasszonnyal már évek óta. És azért kellett neki szatócsboltot nyitnia.

- Jaj, hát azt én is tudom - mondta a szomszédasszony. - De annyi biztos, hogy elutaztak. És mondja meg, ki más lenne rá hajlandó, mint egy szerencsétlen rokon, aki nem bújhat ki előle, hogy a házába vegye azt az örökké mérges vénlányt meg a bátyját - hisz arra is megijed, aki ránéz. Úgy van, ahogy mondom, higgye el.

Erre aztán Mrs. Gubbins elment, ugyan még mindig fortyogott mérgében, amiért Hepzibah-t nem találta ott. Egy félórára, vagy talán jóval tovább is, majdnem olyan csend volt a ház körül, mint a belsejében. Csak a szilfa sóhajtott jólesően, vidáman, napsugarasan valami szellőtől, amelyet másutt nem lehetett észrevenni, lehulló árnyékában egész raj mindenféle rovar zümögött jókedvűen, fel-felcsillant a hátuk, amint belerepültek a fénybe; néha, rövid időre, egy sáska zizegett láthatatlanul a lomb sűrűjében, és valahonnét egy apró, magányos kis madár jött, színarany tollazatú, s Alice virágai fölött lebegett. Végül kis barátunk, Ned Higgins érkezett kemény léptekkel iskolába menet, és mivel két hét óta először megint volt egy centje, sehogy sem tudott elmenni a hétormú ház boltajtaja előtt úgy, hogy ne vásároljon valamit. Hanem az ajtó be volt zárva. Újra és újra, s még azután is ötször-hatszor erőltette az ajtót, hogy bejusson,

a gyerekek csökönyös kitartásával, mert nem tud lemondani arról, ami fontos neki. Biztosan megtetszett egy elefánt, vagy pedig mint Hamlet, ő is krokodilust akart enni. Legerősebb ostromára is a csengő csak gyenge csilingeléssel válaszolt, akárhogy összeszedte erejét, nem szólalt meg hangosabban, hisz lábujjhegyre is kellett állnia, hogy rázhassa a kilincset. Belekapaszkodott a kilincsbe, felágaskodott, és így sikerült bekukucsálnia, akkor látta, hogy a belső ajtó, amely a házból a boltba nyílik, be van csukva.

- Pyncheon kisasszony! - ordította megzörgetve az ablaküveget -, kérek egy elefántot!

Mivel hiába zörgetett, kopogtatott, és nem kapott választ, Ned türelmetlen lett, és mert kis csupor hamar felforr, hát felkapott egy követ, azzal a rakoncátlan szándékkal, hogy bedobja vele az ablakot, míg sírt és kiabált dühében. Egy férfi - aki ekkor épp arra ment - megfogta a kis lurkó karját.

- Mi a baj, kisöreg? - kérdezte.

- Az öreg Hepzibah kisasszonyt akarom, vagy Phoebét, vagy akármelyiket! - felelte Ned szípgögg. - Nem nyitják ki az ajtót, és nem tudom megvenni az elefántomat!

- Te kis csirkefogó, eriggy az iskolába! - szólt az ember. - A sarkon túl találsz egy másik boltot. Nem tetszik ez nekem, Dixey - tette hozzá a társához fordulva -, mi van ezekkel a Pyncheonékkal! Smith, a béristállós meg azt mondja, Pyncheon bíró tegnap ott hagyta nála a lovát megőrzésre, vacsora utánig, de még mindig nem ment érte. És a bíró egyik fizetett szolgálója is bejött a városba ma reggel az ura után érdeklődni. Azt mondják, olyan ember, aki ritkán tér el a szokásaitól, meg nem is szokott éjszakára elmaradni hazulról.

- Majd előkerül, nem lesz annak semmi baja! - mondta Dixey. - Hanem az öreg Pyncheon kisasszony, fogadok, eladósodott, és most megszökött a hitelezői elől. Megmondtam előre, emlékezhetsz rá, már az első reggel, mikor kinyitotta a boltját, hogy azzal a krampusznak való dühös nézésével mind el fogja ijeszteni a vevőket. Hát nem is állhatták.

- Én sem hittem, hogy sikerül neki - jegyezte meg a barátja. - Az, hogy egy nő szatócsboltot nyisson, már sehogy se megy. A feleségem megpróbálta, de öt dollárja elveszett a kinnlevőségéből!

- Rossz üzlet! - szólt Dixey, fejét csóválva. - Rossz üzlet!

A délelőtti folyamán többen is megpróbálkoztak azzal, hogy kapcsolatba kerüljenek a hallgatag és minden oldalról bezárt majorház lakóival. Jött a sörös szépen festett kocsijával, néhány tucat tele üveget hozott, hogy kicserélje velük az üreseket, azután a pék ropogós keksszel, amit Hepzibah rendelt kisebb mennyiségben, majd a mészáros valami ínycsalattal, amiről azt gondolta, hogy Hepzibah örül majd neki, és gyorsan megveszi a bátyjának. Ha bárki, aki látta ezt a jövés-menést, megtudta volna, milyen szörnyű titkot rejt a ház, bizonyára furcsa rémülettel töltötte volna el, hogy kívül az élet ilyen csendesen folydogál, csak forgó botocskák, szalmaszálak és hasonló semmiségek jelzik a mély, fekete örvényt, amelynek mélyén, szem elől rejtve, hulla fekszik!

A mészárosnak annyira fontos volt a báránymirigy, vagy ami ínycsalatot Hepzibah-nak szánt, hogy a hétormú ház minden ajtaján megpróbált bejutni, míg végül visszatért a boltajtóhoz, ahol eddig még mindig beengedték.

„Igen szép darab, és tudom, hogy az öreg hölgy kap rajta - mondta magában. - Biztos, hogy nem ment el hazulról! Tizenöt éve, hogy a Pyncheon utcában járok a kocsimmal, de még sohasem hallottam olyat, hogy kiment volna a házból; bár az igaz, hogy néha akár egész nap

kopogtathatott az ember, mégsem jött ajtót nyitni. De ez akkor volt, mikor még csak magáról kellett gondoskodnia.”

A mészáros bekukucskált ugyanazon a függönyrészen, amelyen át kevéssel előbb az elefántra éhes kisfiú, de a belső ajtót már nem látta becsukva, mint előbb a gyerek, hanem nyitva, sőt csaknem sarkig tárva. Akárhogy is történt, így volt valóban. A sötét falú folyosón át beláthatott a társalgó világosabb, de még mindig elég homályos belsejébe. A mészáros elég jól ki tudott venni a homályból két vastos lábszárat, valakiét, aki egy nagy tölgyfa karszékekben ül, amelynek a háta eltakarta az ülő alak többi részét. Ez a megvető közöny, amely - a ház egyik lakója részéről mindenestre - fáradhatatlan bejutási igyekezeteit fogadta, igen sértette a hús emberét, el is határozta, hogy azonnal visszavonul.

„Úgy! - gondolta. - Az öreg kisasszonynak az az istenverte bátyja csak ül odabenn, én meg itt hiába kínlódom! No, ellátnám a baját a disznómnak is, ha nem tudna több illetet! Az ember szégyent hoz a saját mesterségére, ha ilyen vevőkkel szóba áll; és a mai naptól fogva akár kolbászt akarnak, akár egy uncia májat, futhatnak érte a szekere után!”

Dühösen feldobta a finom csemegét a kocsijára, és sértődötten elhajtott.

Nem sokkal ezután zeneszó hangzott fel a sarok mögül, majd beljebb a Pyncheon utcában, és egyre közeledett, közben egy-egy rövid kis időre csend volt, azután megint megszólalt a zene hangosabban és közelebből. Egész raj gyerek közeledett vele, közben meg-megállva, mindig a zenéhez igazodva, amely a csoportosulás közepéből hallatszott; vagyis bár lazán összekötötték őket a harmóniák vékony szálai, és fogolyként vonták magukkal, s tömegük itt is, ott is megszorodott egy-egy kis kölyökkel, akik köténytelen, szalmakalaposan előbújtak az ajtók és kertkapuk mögül. Ahogy odaértek a Pyncheon szilfa alá, kitűnt, hogy az olasz fiú van velük, aki majmának és bábjainak kíséretében egyszer már forgatta a kintornát a boltívű ablak alatt. Úgy látszik, nem felejtette el Phoebe kedves arcát - és bizonyára a bőkezű jutalmat sem, amelyet leszórt neki az ablakból. Mozgékony arca felderült, mikor megismerte a helyet, ahol hányatott életének ez a kis epizódja lejátszódott. Bement az elhanyagolt kis udvarra (most még elvadultabb volt, mint bármikor, a magasra szökkenő lókörműtől és lapulevelektől), megállt a főbejáratnál, s kinyitva bábos ládáját, játszani kezdett. A rugóra járó társaság minden egyes egyede azonnal munkához látott, foglalkozásához híven; a majom levette skót sapkáját, a legnagyobb udvariassággal hajlongott és pukedlizett a hallgatóság előtt élénk, furcsa szemmel, hogyha lát egy elszórt rézgarast, azonnal felkaphassa; az ifjú idegen pedig, ahogy gépét forgatta, egyre felnézett a boltívű ablakra, várva valakit, akinek a jelenléte még elevenebbé és szívhez szólóbbá tenné a muzsikáját. A gyerekek szorosan körülvették; néhányan a járdán álltak, mások bemerészkedtek az udvarba, ketten-hárman az ajtó lépcsőjén álltak, egy pedig a küszöbön ült. A sáska zizegett az öreg Pyncheon szilfa lombjában.

- Senkit sem hallok - mondta egyik gyerek a másiknak. - A majom itt nem sokat fog összeszedni.

- De valaki van itthon - szólt a küszöbön ülő gyerek. - Hallottam, hogy odabenn járkált!

Az olasz fiú még mindig felfelé sandított a fél szemével; úgy tűnt, mintha gyengéd, bár könnyű és félíg játékos érzelmtől megédesült és megelevenedett volna száraz, gépies kényszerű tevékenysége. A hozzá hasonló csatangolók minden természetes kedvességnek örülnek, ha az nem is több, mint egy mosoly, vagy csak egyetlen szó, amelyet talán meg sem értenek, csak a melegséget, amely a hanghordozásból árad - hálások minden kedvességért, ami kóbor életükben osztályrészükül jut. És emlékeznek az ilyesmire, mert ez az a varázslat, amely egy pillanatra - annyi időre csak, ameddig a szappanbuborékban visszatükröződik a táj - otthon épít körjüket. Ezért az olasz fiú nem hagyta, hogy elvegye a kedvét az a nehéz csönd, amellyel

az öreg ház meg akarta bénítani eleven muzsikáját. Makacsul tovább próbálkozott, hogy dallamai meghallgatásra találjanak; s még mindig felfele nézett, reménykedve, hogy sötét, szomorú arcát hamarosan bevilágítja majd Phoebe napsugaras megjelenése. Nem szívesen ment el anélkül sem, hogy újra látna Cliffordot, akinek finom érzékenysége, akárcsak Phoebe mosolya, hontalan szívéhez szólt. Újra és újra elismételte egész műsorát, míg kis hallgatói végül is kezdtek unni. Unták már mutatványos dobozának faemberkéi is, legfőképpen pedig a majom. És nem volt semmi válasz, csak a sáska zizegése.

- Ebben a házban nem laknak gyerekek - szólalt meg végre egy iskolásfiú. - Senki sem lakik itt, csak egy vénkisasszony meg egy öregember. Itt ugyan semmit sem kapsz! Miért nem állsz odébb?

- Hallgass, te buta, miért mondod meg neki? - suttogetta egy ravasz kis jenki, akit maga a zene nem is vonzott nagyon, csak az, hogy ingyen volt. - Hadd játsszon, ameddig akar! Az ő baja, ha nem jön a fizetség!

Az olasz fiú mégis végigjátszotta dallamait még egyszer. A külső megfigyelő számára - aki bár semmit sem értene, csak a napfényt látná, és a zenét hallaná az ajtó külső felén - izgalmas játék lett volna figyelni, mi lesz az utcai muzsikás kitarításának eredménye. Nem jár-e mégis sikerrel? Nem tárul-e fel az a csökönyös ajtó? Nem szalad-e elő innen is egy sereg vidám gyerek, a ház gyermekei, táncolva, kiáltozva, nevetve, örülve a szabad levegőnek, körülállva a mutatványos dobozt, kíváncsi vidámsággal kukucskálva a belsejébe, s odavetve egy-egy pénzdarabot a hosszú farkú Mammonnak, a majomnak, hogy szedje fel?

Minket, akik ugyanúgy ismerjük a hétormú ház titokzatos belsejét, mint külső arculatát, minket bizony megboroztat a könnyű, népszerű zene ily gyakori ismétlődése a küszöb előtt. Az lenne még csak visszataszítóbb, ha most Pyncheon bíró (akit ugyan Paganini hegedűje sem indított volna meg, legharmonikusabb hangulatában sem) megjelenne az ajtóban, véres ingében s olajosan fehérülő arcán kegyetlen szemöldökráncolással; hogy elkergesse háza elől a kóbor idegent! Volt-e máskor is, hogy csak tekerték, tekerték a dzsigget, keringőket, de senki nem akart rá táncra perdülni? Bizony, nagyon gyakran. A tragédiának és vigasságnak ez az összeütközése, avagy összevegyülése naponként, óránként, pillanatonként megtörténik. A vén, üres, sötét ház, amelyből eltávozott az élet, belsejében a magányosan gubbasztó komor halállal, sok emberi szív igaz jelképe volt, amelyek mégis, így is, kénytelenek beletörödni, hogy körülöttük hejehujáz az örvendező világ.

Mielőtt az olasz végére ért volna előadásának, néhány férfi jött arra - ebédelni mehettek.

- Hallod-e, te francia legény! - kiáltott oda az egyik -, menj másfele a muzsikáddal arról a küszöbről! Ott Pyncheonék laknak, és azoknak most igen szorul a kapca! Nem hiszem, hogy muzsikáló hangulatban lennének. Az egész városban azt beszélnek, hogy Pyncheon bírót, akié ez a ház, megölték; és a rendőrbíró fogja kivizsgálni az ügyet. Hát tűnj el gyorsan!

Amint az olasz vállára akasztotta a kintornáját, a lépcsőn meglátott egy kis kártyát, amelyet egész délelőtt eltakart az újság, mert a kihordó fiú rádobta, de most előcsúszott alóla. Fölvette a kőről, és mivel látta, hogy írva van rá valami ceruzával, odaadta egy férfinak, hogy olvassa el. Pyncheon bíró metszetes névjegye volt, a hátára ceruzával emlékeztető feljegyzések voltak írva, különféle tennivalókra vonatkoztak, amelyeket el akart intézni az előző napon. A nap előre megírt története volt vázlatosan, csak hogy a dolgok másképp alakultak, nem a program szerint. A kártya valószínűleg a bíró mellényzsebéből hullott ki, mikor először a főkapun akart bemenni a házba. Jól elázott az esőben, de félig még olvasható volt rajta az írás.

- Nézd, Dixey! - kiáltott fel a férfi. - Ez biztosan összefügg Pyncheon bíró dolgával. Nézd csak! - Rá van nyomtatva a neve, ez meg, a másik oldalon, gondolom, a keze írása.

- Gyere, menjünk vele a rendőrbíróhoz! - szólt Dixey. - Meglehet, épp ez hiányzik neki ahhoz, hogy világosan lásson mindent. Végül is - suttogta a másik fülébe - nem lenne nagy csoda, ha a bíró bement volna azon az ajtón, és nem jött volna ki! Könnyen lehet, hogy egy bizonyos unokatestvére még nem felejtette el a régi szokásait. Az öreg Pyncheon kisasszony is jól eladósodhatott a szatócsboltjával - a bíró bukszája meg mindig tömve volt -, és hozzá eddig is vér folyt már köztük! Mi jön ki ebből, ha mindezt összeadod?

- Pszt! - suttogta a másik. - Bűn ilyen dolgot elsőnek kimondani. De én is úgy gondolom, mint te, ezzel a papírral legjobb lesz a rendőrbíróhoz menni.

- Igen, az lesz a legjobb - szólt Dixey. - No hát! Mindig mondtam, hogy az a vénlány úgy ráncolja a szemöldökét, mint egy ördög!

A két ember erre visszafordult, és elmentek arra, amerről jöttek. Az olasz fiú is szedte a lábát, hogy minél távolabb kerüljön onnét, csak a szemével intett még búcsút a boltívü ablaknak. A gyerekek meg mind egyszerre nekieredtek, és úgy elkezdtek szaladni, mintha egy emberevő óriás volna a nyomukban, míg végül, mikor már elég messze jutottak, ugyanolyan hirtelen és egyszerre megálltak, mint ahogyan nekiiramodtak. Fogékony idegeikkel épp csak valami általánosan ijesztőt érzéltek a beszélgetésből, amelynek tanúi voltak. Ahogy visszanéztek az öreg majorházra, árnyékos szögleteire és ormaira, utólag úgy képzelték, hogy annyi sötétség gyűlt ottan össze, amennyit nem oszlathat el a legragyogóbb déli verőfény sem. Hepzibah képzelt alakja ráncolta rájuk a szemöldökét, s rázta intő ujját, egyszerre több ablakból is. S egy képzelt Clifford is ott állt a költött Hepzibah mögött, mivelhogy (ó, mennyire fájna neki, ha tudná) ugyancsak féltek tőle ezek a kis emberkék - kifakult hálóköntöst viselt, és ijesztően lóbálta a kezét. A gyerekekre, ha lehet, még könnyebben ragad a páni félelem, mint a felnőttekre. A nap hátralevő részében a félénkebbek hosszú utcákat kerültek meg, csakhogy ne kelljen elmenniük a hétormú ház előtt; a bátrabbja meg azzal fitogtatta vakmerőségét, hogy pajtasait szölongatta, ki mer vele gyorsan átszaladni a majorház előtt.

Alig félórával azután, hogy az olasz fiú, alkalmatlan időben jött muzsikájával együtt, eltűnt a láthatárról, egy bérkocsi közeledett az utcán. A Pyncheon szilfa előtt megállt, a kocsis leemelt a tetejéről egy bőröndöt, egy vászontáskát és egy kalapdobozt, és letette őket a régi ház küszöbére, majd a kocsi belsejéből előbb egy kis szalmakalap, azután egy ifjú lány alakja vált láthatóvá. Most nem volt olyan pirospozsgás és vidám, mint amikor először történetünkbe lépett, mert az azóta eltelt hetek tapasztalataiban felnőtt, megkomolyodott, elmélyedt a tekintete is annak jeleként, hogy a szíve kezdte sejteni önnön mélységeit - de most is nyugodt, napsugaras vidámság áradt belőle. Nem vezett ki az az adottsága sem, hogy a körülötte levő dolgokat jelenlétével sokkal inkább valóságossá varázsolja, mint fantasztikussá. Most azonban még Phoebére nézve is veszélyes vállalkozásnak tartjuk, hogy átlépje a hétormú ház küszöbét. Vajon elegendő-e az ő gyógyító jelenléte ahhoz, hogy elűzze a sápadt, visszataszító, bűnös fantomokat, amelyek távozása óta átvették itt az uralmat? Vagy ő is sápadt lesz és beteg, elszomorodik és eltorzul, és nem lesz más, mint sárga képű árny maga is, mely zajtalanul jár fel-le a lépcsőkön, és ha megáll az ablaknál, megijeszti a künn ácsorgó gyerekeket?

Legalábbis szeretnénk figyelmeztetni a gyanútlan lányt, hogy semmi emberforma nem várja a kapu mögött, hacsak Pyncheon bíró nem, aki - nyomorult látvány! - emlékezetünk réme, amióta egy egész éjszaka virrasztottunk fölötte! - még mindig régi helyén ül, a tölgyfa karszékekben.

Phoebe először a boltajtón át próbált bejutni. A kilincs nem engedett a kezének, és mivel a fehér függöny is el volt húzva az ajtó felső részét képező ablak mögött, fúrge esze hamar felfedezte, hogy valami rendkívüli történhetett. Nem is kísérletezett itt tovább, hanem ment a



nagykapuhoz, amely a boltívű ablak alatt volt. Mikor azt is zárva találta, kopogtatott. Bentről nem hallott egyebet, mint a kopogás üres visszhangját. Újra kopogtatott, és harmadszor is; és amint feszülten figyelt, úgy vélte, mintha megnyikordult volna a padló, mintha Hepzibah közelednék, ahogy szokott, lábujjhegyen, pipiskedve, hogy beengedje. De erre a képzelt hangra halotti csend következett, úgyhogy az jutott eszébe, vajon nem tévesztette-e el a házat, bármennyire is azt hitte, hogy emlékezetébe vésődött a külseje. Ekkor bizonyos távolságból egy gyerek hangjára lett figyelmes. Úgy tűnt, mintha nevén szólítanak. A hang irányába fordulva meglátta a kis Ned Higginst, jó távol onnét, az utca végén, látta, hogy dobog a lábával, hevesen rázza a fejét, kezével könyörögve integet, és tele torokból kiabál neki.

- Ne, ne, Phoebe! - ordította. - Ne menjen be! Valami csúnya van ott benn! Ne menjen be! Ne!  
- Ne! - Ne!

De mivel a csöpp személyt semmi áron sem lehetett rávenni, hogy közelebb jöjjön, és apróra is elmagyarázza, miről van szó, Phoebe azt gondolta, hogy egyszer, mikor vásárolni jött a boltba, Hepzibah nagyon megijeszthette, mert igaz, ami igaz, a jó öreg hölgy megnyilvánulásairól sohasem lehetett tudni, melyiktől rémülnek meg a gyerekek úgy, hogy majd eszüket veszítik, s melyiktől törnek ki megregulázhatatlan nevetésbe. Mégis, eme kis jelenet után, még jobban aggasztotta, milyen érthetetlenül csöndes és titokzatos lett a ház. Következő támpontja a kert volt, oda ment hát, mert remélte, hogy ilyen szép, derűs és meleg napon, amilyen ez volt, Cliffordot biztosan ott találja, és talán még Hepzibah-t is, valószínűleg a lugasban üldögélve töltik el a délelőttjüket. Alighogy belépett a kertkapun, a tyúksalád félig szaladt, félig röpült feléje, úgy üdvözölte; egy furcsa, vén macska viszont, amelyik a társalgó ablaka alatt sétálgatott, hirtelen nekiiramodott, sietve felmászott a kerítésen, és eltűnt szem elől. A lugas üres volt, és padlózata, az asztal meg a kör alakú pad még vizes, s tele szórva letört ágakkal, a vihar kusza nyomaival. A kert növényzete minden rendszabályt elhagyott, a gazok kihasználták Phoebe távollétét és a hosszú esős időt, s elburjánzottak a főzelékfélék s a virágok között. Maule kútja túlcsordult köperemén, és ijesztően nagy pocsolyát alkotott a kertnek abban a végében.

Az egész kert olyan volt, mintha sok-sok napja emberi láb nem is hagyta volna benne a nyomát - valószínűleg azóta sem, hogy ő elment -, ezt onnét gondolta, hogy meglátta az egyik fésűjét is a lugasban álló asztal alatt, amely akkor eshetett ki a hajából, amikor az utolsó délután ott ültek együtt Clifforddal.

De tudta már, hogy két rokona annál sokkal nagyobb különbségekre is képes, mint arra, hogy bezárkózzanak régi házukba, amint ez esetben valószínűleg meg is tették. Persze azért félt, nem tudta pontosan, mitől, csak hogy valami nincs rendben, és bizonytalan rossz érzéssel, melyet nem tudott pontosan megokolni, közeledett ahhoz az ajtóhoz, amelyen át a házból a kertbe szoktak kijárni. Ez is be volt zárva, mint a másik kettő, amelyeken megpróbált bejutni. Mégis bekopogott; és mintha csak erre vártak volna, az ajtó azon nyomban kinyílt, olyan gyorsan, hogy a mögötte álló láthatatlan személynek tekintélyes erőfeszítésébe kerülhetett ilyen hirtelen felrántani, azonban csak félig nyílt ki, épp csak hogy oldalvást befért rajta. Mivel Hepzibah mindig így nyitotta ki az ajtót, hogy meg ne lássák kívülről, Phoebe természetesen azt gondolta, hogy a nénye nyitott neki ajtót.

Így hát habozás nélkül belépett, és mihelyt átlépte a küszöböt, az ajtó becsukódott mögötte.

## XX. Éden virága

Phoebe hirtelen lépett be a verőfényes napsütésről, és nemigen látott semmit abban a sűrű homályban, amely a régi ház folyosóin uralkodott. Először nem is látta, ki engedte be. És mielőtt még a szeme hozzászokhatott volna a sötéthez, a kezét határozott, mégis gyengéd szorítással megragadta valakinek a keze, ily módon üdvözölve az érkezőt, úgyhogy szíve megdobogott, és megreszketett az öröm ismeretlen reszketésével. Csak érezte, hogy valaki vonja magával, éspedig nem a társalgóba, hanem egy nagy, lakatlan helyiségbe, amely régebben a hétormú ház nagy fogadóterme volt. A napsütés szabadon beáradt a szoba függőnytelen ablakain, és a poros padlóra hullott; s Phoebe most már pontosan láthatta - ami különben előbb sem volt már nagy titok, amikor valakinek a meleg kezét megérezte a kezében -, hogy nem Hepzibah volt az, aki fogadta, sem Clifford, hanem Holgrave. Bizonyos finom, intuitív közlés, vagy inkább az ő bizonytalan érzése arról, hogy Holgrave-nek mondanivalója van számára, arra készítette, hogy engedelmesen kövesse őt, amerre vezet. Kezét nem vette ki a kezéből, de kíváncsian fordult feléje, mert bár nem volt olyan ideges természetű, hogy mindjárt rosszra gondoljon, most már egészen biztosan tudta, hogy valami változás történt a családban, amióta eltávozott, és szeretne volna minél hamarabb megtudni, hogy micsoda.

A művész sápadtabb volt a megszokottnál, homloka az erős gondolkodástól komoran összeráncolódott, úgyhogy két szemöldöke között mély, függőleges ránc képződött. A mosolyában mégis őszinte melegség volt, ujjongó öröm fejeződött ki benne, sokkal közvetlenebb, mint aminőt Phoebe valaha is látott a fényképész arcán, és ragyogása áttörte a New England-i tartózkodás maszkját, amely mögé Holgrave el szokta rejteni azt is, ami fontos volt szívének. Olyan volt az arckifejezése, mint aki valamely megoldásra váró problémán hosszú ideje egyedül töpreng egy járatlan erdő kellős közepén, vagy kinn a végtelen pusztán, és hirtelen meglátja legkedvesebb barátjának jól ismert alakját, s az egyszerre felidézi benne az otthon békés képeit és a természetes, mindennapi élet csendes folyását. Azonban, amint megérezte, hogy válaszolnia kell Phoebe kérdő tekintetére, eltűnt arcáról a mosoly.

- Nem kellene örülnöm, hogy visszajött, Phoebe - mondta. - Különös órában látjuk egymást viszont!

- Miért, mi történt? - kiáltott fel a lány. - Miért ilyen üres a ház? Hol van Hepzibah és Clifford?

- Elmentek! Fogalmam sincs, hogy hol vannak! - válaszolta Holgrave. - Egyedül vagyunk a házban!

- Elmentek? - kiáltott Phoebe ijedten. - Lehetetlen! És miért jöttünk ide, nem a társalgóba? Jaj, valami rettenetes történhetett! Oda megyek, látni akarom.

- Nem, nem, Phoebe! - szólt Holgrave, s nem engedte el. - Úgy van, ahogy mondtam. Elmentek, csak nem tudom, hová. Különbösen valóban rettenetes dolog történt, de nem velük, és én egy pillanatra sem vonom kétségbe, hogy nem is az ő közreműködésükkel. Ha jól ismerem meg magát, Phoebe - folytatta, erősen szemébe nézve, komoly aggodással, amelybe gyengédség is vegyült -, igaz, hogy szelíd, és mindig szeret egyszerűen intézni mindent maga körül, mégis van a jellemében valami rendkívüli erő. Csodálatosan nyugodt, és ha próbára teszik, képes arra, hogy olyan dolgokról is döntsön, amik nem fordulnak elő mindennap.

- Jaj dehogyis, nagyon gyenge vagyok! - válaszolta Phoebe reszketve. - De mondja meg, mi történt!

- Nem, Phoebe, nagyon is erős! - szólt Holgrave kérlelő hangon -, erősnek és bölcsnek kell lennie, mert én nagy zavarban vagyok, és szükségem van a tanácsára. Talán épp maga találja meg az egyetlen helyes megoldást!

- Kérem, mondja meg, mi történt, mondja meg! - szólt Phoebe egész testében remegve. - Megrémit ez a titok, szorítja a szívemet! Bármit el tudnék viselni, csak ezt nem!

A fényképész most mégis habozott. Bár most is erősen hitt abban, amit az előbb mondott - Phoebe belső nyugalmában, amely oly erős hatással volt rá -, mégis valósággal bűnnek tűnt, hogy a tegnapi nap szörnyű titkát tudomására hozza. Olyan lett volna, mintha egy undok hullát vonszolnának a házi tűzhely előtti tiszta, barátságos, védett kis térbe, s vele együtt a világ minden csúfságát, szennyét. De hát nem lehetett titokban tartani előtte; meg kellett tudnia mindenképpen.

- Phoebe - szólalt meg -, emlékszik erre?

Egy dagerrotípiát tett a kezébe, ugyanazt, amelyet első beszélgetésükkor mutatott neki a kertben, amelyen oly megdöbbenően kirajzolódtak a kép eredetijének kemény, könyörtelen vonásai.

- Mi köze van ennek Hepzibah-hoz és Cliffordhoz? - kérdezte Phoebe türelmetlenül, és csodálkozva, hogy Holgrave ilyen butaságokkal traktálja ebben a nehéz percben. - Ez Pyncheon bíró! Mutatta már!

- Igen, de most nézzen ide, ez ugyanaz az arc, csak hogy most fotografáltam le, egy félórával ezelőtt - mondta a művész eléje téve egy másik képet. - Épp akkor fejeztem be, amikor meghallottam, hogy az ajtó előtt van.

- Ez a halál! - Phoebe megborzongott, és nagyon elsápadt. - Pyncheon bíró halott!

- Igen, és pontosan úgy, ahogy itt látja - mondta Holgrave. - A szomszéd szobában ül. A bíró meghalt, Clifford és Hepzibah pedig eltűnt! Nem tudom, hová. Ezen kívül minden csak találgatás. Mikor tegnap este hazatértem elkülönített szobámba, nem láttam sehol sem világosságot, sem a társalgóban, sem Hepzibah szobájában, sem Cliffordéban, és senki nem mozdult a házban, egy lépést sem lehetett hallani. Ma reggel ugyanolyan halálos csend volt. Szobám nyitott ablakán át meghallottam, amint egyik szomszéd mondta a másiknak, hogy az ön rokonai tegnap a legnagyobb esőben elhagyták a házat. Az a hír is fülembe jutott, hogy Pyncheon bírót nem találják. Hirtelen erőt vett rajtam egy érzés, amelyet nem tudok pontosan megnevezni - valami katasztrófa, vagy inkább végzet végső beteljesülése -, s ez arra késztetett, hogy átjöjjek a háznak ebbe a felébe; itt aztán megtaláltam, amit a képen lát. Felhasználtam a rendelkezésemre álló eszközöket, hogy megörökítsem Pyncheon bíró halálát, mint tárgyi bizonyítékot, ez a kép hasznára lehet Cliffordnak, nekem pedig értékes emlék ugyanis, kedves Phoebe, családom bizonyos hagyományai fontossá teszik számomra ennek az embernek sorsát.

Phoebe nagyon izgatott volt, de még így is feltűnt neki Holgrave magatartásának szelíd nyugalma. Úgy látszott, átérzi ugyan a bíró halálának visszataszító és szörnyű voltát, de elméje minden meglepetés nélkül fogadta ezt a tényt, mint olyat, amely előre elrendeltetett, és be kellett következnie, s különben is úgy beleillett az elmúlt események sorába, hogy szinte azokból is előre tudni lehetett volna.

- Miért nem tárta ki az ajtókat, s miért nem hívott tanúkat? - kérdezte, és fájdalmasan megborzongott. - Szörnyű itt egyedül lenni!

- De hát Clifford! - szólt a fényképész. - Clifford és Hepzibah! Meg kell gondolnunk jól, mivel segíthetünk nekik inkább. Lehetetlen állapot, és igen veszélyes, hogy így nyomuk veszett!

Szökésük a lehető legrosszabb színben fogja feltüntetni azt, ami történt. Persze, milyen egyszerű magyarázata van azok előtt, akik jól ismerik őket! Egész biztosan felkavarta és megrémítette őket ennek a halálnak a hasonlatossága ahhoz az előbbihez, amely Cliffordra nézve megsemmisítő következményekkel járt, és nem tudtak jobbat, eltávoztak a helyszínről. Milyen szörnyű, milyen szerencsétlen helyzet! Elég lett volna annyi, ha Hepzibah hangosan felsikolt - ha Clifford azonnal kitárja a kaput, és tudtára adja az embereknek Pyncheon bíró halálát -, a tény önmagában akármilyen szörnyű, rájuk nézve hasznos következményei lettek volna. Ahogy én látom a dolgot, ugyancsak segített volna lemosni azt a fekete foltot, amely Clifford nevéhez tapad.

- Jaj - szólt Phoebe -, hogy származhat bármi jó abból, ami ilyen borzalmas?

- Úgy - szólt a művész -, hogyha az ügyet becsületesen vizsgálják ki, és a valósághoz híven interpretálják, nyilvánvalónak kell lennie, hogy a bíró nem erőszakos halállal halt meg. Ez a halálom öröklődő hajlam volt a családjukban hosszú nemzedékeken át; igaz, nem következett be gyakran, de mindig olyan egyéneknél, akik körülbelül a bíró életkorában voltak, és rendszerint valami lelki megrázkódtatás, vagy egyszerű dühroham hatása alatt. Valószínűleg az öreg Maule is arra alapíthatta jóslatát, hogy ismerte a Pyncheon alkatot, amely eleve magában hordja ezt a hajlamot. Mármint a tegnapi bekövetkezett halál kísérő jelenségei és azok közt a jelenségek közt, amelyeket Clifford nagybátyjának harminc éve történt halálával kapcsolatban feljegyeztek, apróságokra is kiterjedő, sőt csaknem azonosságig menő hasonlóság áll fenn. Igaz, voltak akkor bizonyos körülmények - ezeket most szükségtelen felidézni -, amelyek lehetségessé - dehogy, valószínűvé, sőt, ahogy az emberek az ilyen dolgokat tekintik, bizonyossá tették -, hogy az öreg Jaffrey Pyncheon erőszakos halállal halt meg, és pedig Clifford keze által.

- De hát hogy álltak elő ezek a körülmények? - kiáltott fel Phoebe -, hiszen ő ártatlan, ezt tudja, aki ismeri!

- Utólag idézték elő őket - mondta Holgrave -, legalábbis ez a meggyőződésem már régóta; utólag, a nagybácsi halála után, és anélkül, hogy kiderült volna, s nem más tette ezt, mint az a férfi, aki a társalgóban ül. Önnön halála - amely annyira emlékeztet arra a régebbi halálra, csak épp a gyanús jelek hiányzanak - Isten büntetése rajta, és egyszersmind világos bizonyítéka annak, hogy Clifford ártatlan. De ez a szökés! Ez mindent elront! Lehet ám, hogy itt rejtőzik valahol a közelben. Ha elő tudnánk keríteni, mielőtt a bíró halálát felfedezik, még jóvá lehetne tenni a hibát.

- Ne titkoljuk ezt a dolgot egy perccel se tovább! - szólt Phoebe. - Rettenetes tudni, és nem szólni róla. Clifford ártatlan. Az Úristen meg fogja mutatni, és bebizonyosodik! Tárjuk ki az ajtókat, hogy a szomszédok mind idejöjjenek, és lássák a való igazságot!

- Igaza van, Phoebe - felelt erre Holgrave. - Egészen biztos, hogy igaza van.

De a művész nem érezte azt a rémületet, amely Phoebe bájos, rendszerető természetéből közvetlenül fakadt, amikor így szembetalálta magát a társadalommal, s olyan szörnyű eseménnyel került kapcsolatba, amely áttörte az általa megszokott határokat. És nem érezte olyan sürgősnek, mint Phoebe, hogy visszatérjen a mindennapi élet nyugodt keretei közé. Ellenkezőleg, vad örömet szakított róla - mint egy különös szépségű virágot, amely elhagyott helyen nő, és kinyílik a szélben -, a pillanatnyi örömmek újfajta virágát nyerte jelen helyzetéből. Ez a helyzet most elkülönítette őt és Phoebét a világtól, és egymáshoz láncolta őket, annak révén, hogy egyedül ők ketten ismerték Pyncheon bíró rejtélyes halálának titkát, és hogy kénytelenek voltak ketten eldönteni, mit tegyenek az esettel kapcsolatban. A titok, ameddig az marad, egy varázskörben tartja kettőjüket, magányos kirekesztettségben, sok ember között is

egyedül, olyan messze a többiektől, mintha a tenger közepén kettesben lennének egy szigeten; s mihelyt ezt a drága titkot elárulják, a tenger közéjük hatol, és ők két partján állanak, sok mérföldre egymástól. Addig minden körülmény, melyből helyzetük összetevődik, egymáshoz láncolja őket; olyanok, mint két gyerek, akik kéz a kézben mennek, szorosan egymáshoz simulva, egy sötét, kísértetek járta folyosón. A Halál riasztó képe, amely betölti a házat, fogva tartja őket szorosan egymás mellett.

Ezek voltak azok a hatások, amelyek Holgrave-ben meggyorsították egy érzés kifejlődését, mely különben talán nem virágzott volna ki ilyen hirtelen. Valószínű, hogy Holgrave akarata el is fojtotta volna csírájában.

- Mit várunk? - kérdezte Phoebe. - Megfojt ez a titok. Tárjuk ki az ajtókat!

- Soha életünkben nem adódik még egy ilyen pillanat! - szólt Holgrave. - Nem érez mást, Phoebe, csak azt, hogy meg van ijedve? Csak a rémületet, semmi mást? Nem érzi azt az ujjongó örömet, amit én érzek, amiért egyedül érdemes volt eddig élni?

- Úgy érzem, bűn lenne - válaszolta Phoebe reszkető hangon - öröme gondolni ily válságos percben.

- Ó, csak tudná, Phoebe, mit éreztem, mielőtt megjött! - kiáltott fel a művész. - Micsoda sötét, hideg, leverő órát éltem át! Annak a halottnak a jelenléte fekete árnyékba vont mindent; az egész világmindenséget, ameddig belé hatolt a tekintetem, bűn és szörnyű bűnhődés színhelyévé tette, amelyben a bűnhődés még rettenetesebb, mint a bűn. Ez a gondolat elrabolta ifjúságomat. Úgy tűnt, soha többé nem fogom magam fiatalnak érezni! Az egész világ olyan idegen, valószínűtlen, gonosz és ellenséges volt, múltam magányos és sivár; jövőm semmibe vesző homály, és a formák sem világosak, amelyekbe öntenem kell. De mihelyt maga átlépte a küszöböt, kedves Phoebe, visszatért hozzám a remény, a melegség és az öröm! A sötét óra áldást hozott. Szólnom kell magával. Szeretem!

- Hogy szerethet egy ilyen együgyű lányt? - kérdezte Phoebe, akit Holgrave komolysága szóra indított. - Annyi gondolata van, amelyeket én soha, soha nem tudok megérteni. És nekem is vannak érzéseim, amiket maga nemigen érthet. Persze ez keveset számít. De hát én nem tudom boldoggá tenni, nem vagyok elég okos.

- Egyedül ön tehet boldoggá! - felelte Holgrave. - Nem is tudok hinni a boldogságban, ha nem az ön kezéből nyерem el!

- És aztán... félek is! - folytatta Phoebe, félelmében kissé Holgrave-hez húzódva, miközben őszintén elmondta neki a kétségeket, melyek a szívét nyomták. - Kitérít engem csendes, nyugodt utamból. Úttalan utakon kell majd követnem. Én nem tudok ott járni. Nem arra termettem. Lerogyok félúton, és elpusztulok!

- Jaj, Phoebe! - szólt Holgrave sóhajtva, egy kicsit gondterhelt mosollyal. - Egészen másképp lesz. A világ az elégedetlen embereknek köszönheti előrehaladását. Elkerülhetetlen azonban, hogy a boldog ember ősi, öröklött formák szerint irányítsa élete folyását. Úgy érzem, ezután az lesz az én sorsom, hogy facsemetéket ültessek, sövényt csináljak, és, ha eljő az ideje, talán még házat is építsek a jövő nemzedék számára - egyszóval, hogy törvényekhez igazodjam, és beilleszkedjem a társadalom békés hétköznapi életébe. Az ön lelki egyensúlya erősebbnek fog mutatkozni minden bomlasztó hajlamomnál.

- Nem szeretném, ha úgy lenne! - szólt Phoebe komolyan.

- Szeret? - kérdezte Holgrave. - Ha szeretjük egymást, az kizár ebből a percből minden egyebet. Álljunk meg itt, és elégedjünk meg ezzel. Szeret, Phoebe?

- Hiszen a szívembe lát - mondta a lány, lesütve a szemét. - Tudja, hogy szeretem!

És ebben az órában történt, amely tele volt kétségekkel és félelemmel, hogy megesett az a csoda, amely nélkül üres az emberi lét. Az áldás, amely minden dolgot igazzá, széppé és szentté tesz, az ragyogott a lány és a férfi körül. Nem tudtak sem szomorúságról, sem öregségről. Átalakult általuk a világ, újra Éden kertje lett, melynek ők voltak az első lakói. Elfelejtették a halottat, aki oly közel volt hozzájuk. Ily perc számára nincs halál; mert fölelevenedik az öröklét, s megszentelt valójával mindent átölel.

Csakhogyan hamarosan újból rájuk nehezedett a földi lét súlyos terhe.

- Hallga! - suttogta Phoebe. - Valaki van az utcai kapunál.

- Nézzünk szembe a világgal! - szólt Holgrave. - Biztosan híre terjedt már, hogy Pyncheon bíró utoljára idejött, s hogy Hepzibah és Clifford elmenekült; ez pedig arra vezet, hogy át fogják kutatni a házat. Nyissuk ki az ajtót azonnal.

Azonban, nagy meglepetésükre, mielőtt odaértek volna az utcai kapuhoz - sőt, az előtt, hogy kijutottak volna a szobából, amelyben eddig voltak, már lépteiket hallottak a folyosó végében. Így hát a kaput, amelyről úgy tudták, hogy kulcsra van zárva - és Holgrave látta is, hogy Phoebe hiába próbálkozott bejönni -, csak kulccsal nyithatta ki valaki, kívülről. A lépések hangja pedig nem volt kemény, erőszakos, határozott és tolaodó, amilyen idegen emberek járása feltétlenül lett volna, ha az állam nevében behatolnak egy épületbe, ahol tudják, hogy nem látják őket szívesen. Ezek a lépések erőtleneek voltak, mint olyan embereké, akik gyengék vagy nagyon fáradtak; azután egymásnak felelő bizonytalan hangok hallatszottak fel, melyeket a két hallgatódzó nagyon is jól ismert.

- Lehetséges? - suttogta Holgrave.

- Ők azok! - válaszolt Phoebe. - Hála Isten! Hála Isten!

Erre, mintha csak Phoebe örvendező suttogására lett volna válasz, meghallották Hepzibah hangját, most már sokkal kivehetőbben.

- Hála Istennek, bátyám, itthon vagyunk!

- Hát... igen! Hála Istennek! - felelt erre Clifford. - Sivár egy otthon ez, Hepzibah! De jól tetted, hogy ide hoztál. Ne menjünk tovább! Nyitva van a társalgó ajtaja. Nem tudok elmenni előtte. Hadd menjek mindjárt a lugasba, hogy ott pihenjem ki magam, ahol - ó, milyen réginek tűnik már az után, ami ránk szakadt -, ahol egykor olyan boldog voltam, a kis Phoebe társaságában!

De a ház nem volt olyan sivár és üres, amilyennek Clifford képzelte.

Alig tettek meg néhány lépést - valójában nem is mentek beljebb, csak a kapualjban topogtak, a célba értek fásultságával, s nem tudván, mihez is kezdjenek. Addig, míg Phoebe elébük nem szaladt. Hepzibah könnyekre fakadt, amikor megpillantotta. Minden erejével tudta csak magát idáig vonszolni a bánat és a felelősség terhe alatt, míg végre ledobhatta válláról a terhet. Vagyis nem dobta le, ahhoz már nem maradt ereje, csak nem tartotta tovább, hanem fáradtan összecsuoklott alatta. Most megint úgy tűnt, mintha Clifford lenne az erősebb kettőjük közül.

- Itt a mi kis Phoebénk! - Ni, és Holgrave is vele van! - kiáltotta, gyorsan értő, mélyen látó pillantással, és mosolyogva, szépen, gyengéden, de szomorúan. - Rátok gondoltam, amint jöttünk végig az utcán, és megláttam, hogy Alice virágai kinyíltak. Így hát ma az Édenkert virága ebben a vén, sötét házban is kinyílt.

## XXI. Elköltözés

A köztisztviselőben álló Jaffrey Pyncheon bírónak, a társadalmi élet e kimagasló személyiségének halála olyan feltűnést keltett (legalábbis azok szűkebb körében, akik az elhunytal közvetlen kapcsolatban álltak), amelynek hullámai csak több mint két hét múlva ültek el. Mindenesetre meg kell jegyeznünk, hogy mindazon események közül, amelyekből valakinek az életrajza összetevődik, alig van olyan - sőt, a lényegesek közül egy sincs -, amelybe a világ olyan könnyen belemegy, mint az illető halálába. A legtöbb más esetben az esemény szereplője maga is jelen van köztünk, kiveszi részét a dolgok napról napra való alakulásából, és meghatározott irányba kényszeríti szemléletünket. Elhunytakor azonban csak a hiány marad, s egy ideig-óráig tartó vízörvény - roppant kicsi, az elnyelt tárgy nagyságához mérten, míg az a felszínen volt -, no, meg pár buborék, mely a fekete mélységből száll felfelé, s a felszínen szétpattan. Pyncheon bíróval kapcsolatban első tekintetre azt lehetett várni, hogy különös elköltözése az élők sorából nagyobb és tartósabb posztumusz közkedveltséget biztosít számára, mint aminő általában egy előkelő személyiség emlékét kíséri. De amikor kiderítették, mégpedig az arra illetékes legmagasabb helyen, hogy a halál természetes módon következett be, és hogy egy-két kevésbé fontos körülményt leszámítva, nem rendellenes módja az élet megszűnésének - azaz semmi gyanú nem forog fenn -, akkor a nagyközönség, szokott rugalmasságával, egykettőre elfelejtette, hogy a bíró valaha is élt ezen a földön. Más szóval, a nagy tekintélyű bíró úr unalmas beszédtema lett, még mielőtt a megyei újságok sorra helyet szoríthattak volna arra, hogy hasábjaikon fekete keretben közöljék rendkívül magasztaló hangú gyászjelentésüket.

Sőt azokon a helyeken, ahol életében gyakran megfordult, csúszómászó kígyóként sokféle szóbeszéd járta róla, amiket a legnagyobb illetlenség lett volna hangosan, az utcasarkon is kimondani. Egészen különös, hogy egy ember halálának ténye nyomban igazabban ismerteti meg jellemét, mind jószágát, mind gonoszságát az emberekkel, mint amennyire valaha is ismerték, míg közöttük élt és tevékenykedett. A halál olyan megmásíthatatlan tény, hogy kizárja a csalást, és leleplezi az ilyennek hiú ürességét; próbakő, amely kimutatja az aranyat, és az alacsonyabb rendű fémeket megfosztja talmi méltóságuktól. Hogyha az elköltözött, akárki legyen is, egy héttel halála után visszatérhetne a földre, csaknem kivétel nélkül magasabban, vagy mélyebben találná magát az emberek becsülésében, mint ahol életében állt. Mégis az a szóbeszéd, vagy inkább súlyos, becsületbe vágó pletyka, amelyre most utalunk, nagyon régre nyúlt vissza, harminc-negyven évvel korábbra, arra az időre, amikor a megboldogult Pyncheon bíró nagybátyját állítólag meggyilkolták. Az ő jelenleg bekövetkezett és igen sajnálatos haláláról adott orvosi vélemény, csaknem egészen valószínűtlenné tette azt, hogy a megelőző hasonló esetben gyilkosság történt volna. Amint azonban a jegyzőkönyvek tanúsítják, akkor mégis voltak olyan körülmények, amelyek kétségtelenül arra mutattak, hogy valaki járt Jaffrey Pyncheon lakosztályában, halála pillanatában, vagy közvetlenül azelőtt, íróasztalát és személyes használatú szekrényeit a hálósobájához melletti szobában valaki átkutatta, eltűnt bizonyos összegű pénz és néhány értékes tárgy; egy véres ujjlenyomatot is találtak az öregúr fehérneműjén; és ebből egy mesterien kikovácsolt deduktív gondolatlánc segítségével a rabló-gyilkosság bűnét rábizonyították Cliffordra, aki akkor nagybátyjánál lakott a hétornú házban.

Akárhonnét is eredt, most egy új elmélet kezdett elterjedni, amely a mondott körülményeket úgy magyarázta, hogy kizárta Clifford bűnösségét. Többen úgy tudták, hogy ezen oly soká homályban maradt tények mibenlétének és valódi sorrendjének felderítése a fényképész egyik

látnok-médiumának volt köszönhető, egyike volt ez azoknak a hipnotizált látnokoknak, akik mostanában oly különös zavart képesek előidézni az emberek cselekedeteiről alkotott véleményünkben, és mindannyiunk éleslátását megszegyenyítik a csodák révén, amelyeket csukott szemmel látnak.

A történet ezen változata szerint Pyncheon bíró ama példás életmódjával ellentétben, amelyet elbeszélésünk során bemutattunk, fiatalabb korában városszerte ismert javíthatatlan semmirekellő volt. A ragadozó, állati ösztönök - aminthogy gyakran így van - hamarabb kialakultak benne, mint később oly nevezetes erényei: erős szellemi képességei és jellemszilárdsága. Szertelen és kicsapongó volt, alacsonyrendű örömeiben tobzódott, kis híján bűnöző hajlamok laktak benne, s a pénzt is gátlástalanul szórta, pedig nem volt más pénzforrása, mint nagybátyjának bőkezűsége. Ezzel a viselkedésével elvesztette az idős úr szeretetét, pedig az eredetileg nagyon is szerette. Mármost bizonyossá vált - hogy olyan bizonyíték által-e, amelyet bíróság is elfogad, annak nem jártunk utána, és nem is keltjük azt a látszatot, mintha tudnánk -, tehát kiderült, hogy egy éjszaka ez a fiatalember, engedvén az ördög csábításának, kinyitotta és átkutatta nagybátyjának fiókos szekrényeit, amelyekhez ismeretlen módon kulcsot szerzett és bejutott. E vétkes tevékenysége közben arra ijedt fel, hogy nyílik a hálószoza ajtaja. S az ajtóban ott állt az öreg Jaffrey Pyncheon hálórúhában. A megdöbbentő felfedezés és a nagy izgalom, felháborodás és rémület egyszerre válságossá fokozta azt az egészségi rendellenességet, amely az idős agglegénynél családi bajként öröklött hajlam volt, vér tört fel a torkán, mely fojtogatta, és lezuhant a padlóra, s közben egyik halántékát erősen beütötte egy asztal sarkába. Mit volt mit tenni? Az idős úr bizony meghalt! Későn volt minden segítség! Bár nem is lett volna szerencsés dolog, ha a segítség túl korán jön, hiszen ha Jaffrey Pyncheon magához tér, visszanyert öntudatával felfedte volna azt a gyalázatos tettet, amelynek elkövetésén unokaöccsét rajtakapta!

De hát soha többé nem tért már magához. A fiatalember azzal a hűvös, rettenthetetlen keménységgel, amely mindig jellemző volt rá, tovább kutatót a szekrényekben, és megtalálta nagybátyjának újabb keletű végrendeletét, mely Clifford javára szólt - ezt megsemmisítette -, majd megtalálta a régebbit is, melyben az ő javára rendelkezett, ezt természetesen, meghagyta. Mielőtt azonban kiment volna a szobából, Jaffrey arra is gondolt, hogy ezek az átkutatott fiókok tanúsítják majd, miszerint valaki rossz szándékkal járt a szobában. A gyanú, hacsak el nem tereli magáról, őrá fog irányulni, őrá, a tolvajra. Ezért, nem zavartatva magát a halott jelenlététől, úgy rendezte el a dolgokat, hogy mentesült a gyanútól Cliffordnak, vetélytársának rovására, akit ellentétes természete miatt is megvetett és gyűlölt. Nem valószínű, ennyit meg kell engednünk neki, hogy Cliffordot szánt szándékkal a gyilkosság gyanújába akarta volna keverni. Mivel ő maga tudta, hogy nagybátyja nem erőszakos halállal halt meg, lehet, hogy a feszült perc sietségében eszébe sem jutott, hogy ilyen következtetést is lehet majd levonni. De amikor az ügy ilyen végzetes fordulatot vett, Jaffrey Pyncheon útját már megsabták azok a lépések, amelyeket előbb tett. Oly ravaszul forgatta a körülményeket, hogy unokatestvére, Clifford perénél nem is igen kellett hamisan esküdni, csupán elhallgatnia a döntő magyarázatot, nem elmondani, amit tett, s aminek szemtanúja volt.

Így Jaffrey Pyncheonnak bűnössége Clifforddal szemben felháborító volt ugyan, és kárhozatot érdemlő, de a külszín, bár ténylegesen elkövetett egy súlyos bűnt, a legcsekélyebb mértékben szólt ellene, amint csak ilyen esetben lehetséges. Ez éppen az a fajta bűn, amellyel egy kimagasló személyiség kényelmesen megél. A nagy tekintélyű Pyncheon bíró úr életének többször megismételt önvizsgálatai során, tette elhalványult, vagy legalábbis megbocsáthatóvá vált. Egy mozdulattal félresöpörte ifjúságának elfelejtett, elnézett gyarlóságai közé, és ritkán gondolt rá.



De nem akarjuk zavarni a bíró álmát. Halálának órájában nem lehetett épp szerencsés embernek nevezni. Nem tudott róla, de nem is élt már a fia, holott annyira igyekezett még megtoldani az egyetlen fiára maradó vagyont. Alig egy héttel Pyncheon bíró halála után a Cunard-cég egyik gőzhajója meghozta a hírt, hogy egyetlen fia kolera áldozatául esett, amely betegség éppen akkor érte utol, mikor hajóra akart szállni, hogy hazautazzék. E balszerencse révén Clifford egy csapásra gazdag lett, s vele Hepzibah és a falusi kislány is, általa pedig a gazdagság és mindennemű konzervativizmus esküdt ellensége, a vad újító, Holgrave is!

Clifford korát tekintve most már elkésett dolog lett volna, és nem is bírta volna a jog szerinti igazolással járó veszélyt és kint, hogy visszaszerezzék számára a társadalom jó véleményét. Neki csupán igen kevés ember szeretetére volt szüksége, nem pedig ismeretlen sokaknak csodálatára vagy tiszteletére. Az utóbbit talán még meg lehetett volna nyerni számára, ha azok, akikre a jóléte feletti örködés bízott, tanácsosnak tartották volna azt, hogy a múlt emlékeinek gyötrelmes felidézésével zaklassák, amikor számára egyedül a gyengéd felejtésben és felejtésben lehetett megnyugvás. Arra, amit szenvedett, nincs elégtétel. Az elégtétel szálnalmas hamisítványa, amelyet a világ minden biztonnyal két kézzel adott volna - ily elkésve érkezvén a pokol kínjai után, melyek alaposan elvégezték pusztító hatásukat -, csak gúnynak lett volna jó, arra, hogy haragosabb nevetést idézzon, mint aminőre szegény Clifford életében valaha is képes volt. Való igazság (és szomorú igazság lenne, ha nem lennének azok a magasabb remények, amelyek belőle fakadnak), hogy egyetlen nagy bűn sem tehető soha jóvá halandó életünkben, akár elkövetjük azt, akár szenvedünk miatta. Az idő, a körülmények szakadatlan változása, valamint a halál minden időben alkalmatlan, elkerülhetetlen eljövetele megakadályozzák a jóvátételt. Ha hosszú évek múltán mégis jogos elismerését nyújtják igazságunknak, már nincs mit kezdenünk vele. Jobb orvosság a szenvedőnek, ha csendesen továbbmegy, messze maga mögött hagyván azt, amit egykor végromlásának érzett.

A Pyncheon bíró halála okozta megrázkódtatás hosszú időn át élénkítő és végül is jótékony hatással volt Cliffordra. Az a kegyetlen, erőszakos ember Clifford lidércnyomása volt. Egyetlenegyszer sem tudott szabadon lélegzetet venni, míg belül volt kóros hatásának körén. A szabadság elnyerése, amint azt Clifford fejvesztett menekülésénél tapasztaltuk, elsőnek reszkető örömmámort okozott. De mikor ez elhagyta, akkor sem süllyedt vissza korábbi tunya, közömbös elmeállapotába. Igaz, soha közelébe se ért annak, aminek ígéretét képességei magukba hordták. Mégis elég visszaadatott neki ahhoz, hogy részben fény vetődjék jellemére, s részleteiben megmutatkozzék az a fenséges báj, amelyet összetörtek benne; és ugyanolyan mély, bár nem annyira szomorú érdeklődést ébresztett iránta, mint eddig. Nyilvánvalónak tetszett, hogy boldog. Ha jutna még időnk életének egy napját leírni, oly sok szép tárgy között, melyek kedveztek a szépség iránti szeretetének, ehhez a naphoz képest a leírt kerti képek, amelyek pedig oly kedvesek voltak neki akkor - kezdetlegesnek, köznapinak tűnének. Mindjárt azután, hogy vagyoni helyzetük így megváltozott, Clifford, Hepzibah és a kis Phoebe a művész erős helyeslésére úgy határozott, hogy elköltöznék az öreg, fojtó levegőjű hétormú házból, és legalábbis egyelőre, a megboldogult Pyncheon bíró elegáns vidéki házát választják lakóhelyül. Chanticleert és családját már előbb odaköltöztették, ahol is a két tyúk fáradhatatlanul tojta a sok tojást azzal a nyilvánvaló reménnyel, hogy kötelesség teljesítésüknek és lelkiismeretességüknek megfelelően nevezetes fajuk a jövőben jobb körülmények közt fog tenyészni, mint az elmúlt száz esztendő alatt. Azon a napon, amelyre elköltözésüket tervezték, történetünk főbb szereplői, beleértve a jó öreg Venner bácsit is, összegyűltek a hétormú ház társalgójában.

- A villa valóban igen szép lehet, amennyire az alaprajzból látni - jegyezte meg Holgrave, amikor a társaság azt beszélte meg, hogy hogyan rendezkedjék be a jövőben. - De csodálkozom, hogy a megboldogult bíró, hisz oly jómódú volt, és oly valószínűnek tarthatta, hogy

gazdagságát saját utódaira hagyja majd, hogyan nem látta be, mennyivel ésszerűbb lenne ily remekművű családi házat inkább kőből építtetni, mint fából. Akkor, ha minden nemzedék változtatott volna is a ház belsején, saját ízlésének és kényelmének megfelelően, külseje az évek múltán tiszteletre méltó ódonágával is egyre szebb lett volna, ily módon az állandóság-nak azt az érzetét keltve, amelyet minden pillanatnyi boldogság elengedhetetlen alkotórészének tartok.

- Nohát - kiáltott fel Phoebe, amint csodálkozva, de egyben jól mulatva, a művész arcába nézett -, igazán különös, hogy változnak az elvei! Kőházat akar, és még mit nem! Két vagy három hete sincs, hogy azt szerette volna, ha az emberek olyan könnyű és átmeneti hajlékokban élnének, mint egy madárfészek!

- Jaj, Phoebe, hiszen megmondtam, hogy így lesz! - szólt a művész félig bánatos, félig vidám mosollyal. - Lám, máris konzervatív lettem, pedig mindent inkább el tudtam volna képzelni. És ezt különben sem lehet sehogy megbocsátani ebben a házban, amelyben oly sok öröklött szerencsétlenség élt tovább, s itt, a konzervatívok konzervatívjának tekintete előtt, aki épp e magatartás által tette önmagát oly hosszú időre nemzetségének rossz végzetévé.

- Ó, az a kép! - szólt Clifford, és mintha most is összeborzadt volna komor tekintetétől. - Valahányszor ránézek, egy régi, homályba vesző emlék kísért, amelyet képtelen vagyok pontosan felidézni. Mintha csak így szólna: gazdagság! - határtalan gazdagság! - elképzelhetetlen gazdagság! Úgy tűnik, mintha gyermek lettem volna, vagy ifjú, amikor a kép szólt hozzám, gazdag titkot mondott, vagy talán inkább kinyitotta előttem a kezét, melyben rejtett vagyonról szóló írásos okmányt tartott. De mostanában olyan homályos előttem minden, ami rég történt! Vajon mi lehetett ez az álom?

- Talán én felidézhetem - válaszolta Holgrave. - Nézzék csak, száz az egyhez, hogy aki nem ismeri a titkát, sohasem érinti meg ezt a rugót.

- Ó, titkos rugó! - kiáltott fel Clifford! - most már emlékszem! - Egyszer már rátaláltam, egy nyári délutánon, amikor tétlenül és álmodozva bolyongtam a házban. De nem jut eszembe, hogy is volt.

A művész megérintette ujjával a szerkezetet, amelyre felhívta a figyelmüket. Régebben ilyen érintésre biztosan előreugrott volna az arckép. Mivel azonban ily sokáig volt titokban s használaton kívül, hát az egész gépezetet megette a rozsda; és így Holgrave ujjának nyomására a kép meg a keret mindenestül előrebukott, s lezuhant a padlóra. Ekkor a falban egy négyszögű bemélyedés vált láthatóvá, s benne valamely tárgy, amelyet úgy befedett a századok pora, hogy nem lehetett azonnal felismerni: egy összehajtogatott pergamenlap volt. Holgrave szétnyitotta, és egy régi-régi okiratot tárt nézői elé, amely több indián törzsfő kézjegyével ellátva, örök időkre Pyncheon ezredes és utódai birtokának nyilvánított egy óriási kiterjedésű birtokot Amerika keleti részén.

- Íme, ez az a pergamen, amelynek megtalálásáért a szépséges Alice Pyncheonnak el kellett vesztítenie boldogságát és életét - szólt a művész, legendájára hivatkozva. - Ez az a kincs, amelyet a Pyncheonok hiába kerestek, míg valamit is ért, és most, hogy megtalálják, rég elvesztette már minden értékét.

- Szegény Jaffrey bátyánkat ez vezette hát félre! - kiáltott fel Hepzibah. - Fiatal korunkban, mikor együtt voltak, Clifford biztosan előadta neki ezt a felfedezést, tündérmeseképpen. Sokat bolyongott keresztül-kasul a házban, és minden szögletet bevilágította szép történetekkel. Szegény Jaffrey meg, aki mindent olyan komolyan vett, azt gondolta, hogy a bátyám rálelt a nagybátyánk vagyonára. Még mikor meghalt is azt hitte!

- De hát hogy jött rá erre a titokra? - kérdezte Phoebe Holgrave-től félhangosan.

- Drága Phoebém - szólt Holgrave -, nem tudom, mit érez, ha a Maule nevet hallja? Ami ezt a titkot illeti, ez egyetlen örökségem, mely elődeimtől rám maradt. Előbb kellett volna talán megmondanom (csak hogy attól tartottam, elriasztom), hogy a bűnnek és bűnhődésnek ebben a hosszú szomorújátékában én az öreg boszorkánymestert képviselem, és valószínűleg csak ugyanannyi a boszorkányságom, amennyi az övé volt, szegényé. Az akasztófára jutott Matthew Maule fia, az építőmester, e ház építése közben alkalmat talált arra, hogy a falba vésse azt a titkos rekeszt, és elrejtse benne az indián adománylevelet, amely a végtelen keleti területeket a Pyncheonoknak juttatta. Ilyenformán a Pyncheonok Maule kertjéért vesztették el hatalmas birtokukat.

- Mostanára meg - szólalt meg Venner bácsi - alighanem az egész birtokjoguk annyit sem ér már, mint egy ember része a farmomon.

- Venner bácsi! - kiáltott Phoebe, kezébe véve a foltozott ruhájú filozófus kezét. - Ne is említse többé a farmját! Sohasem kell odamennie, ameddig él! A mi új kertünkben van egy házíká, a legszebb sárgásbarna színű házacská, amit valaha látott, igazán a legtakarosabb kis ház a világon, éppen, mintha mézeskalácsból lenne - azt kitatarozzuk és berendezzük külön magának. És semmi dolga nem lesz, épp csak amihez kedve van, s örülhet a szép napnak reggeltől estig, Clifford bátyámat meg folyvást felvidítja a sok bölcs és kedves beszéddel, ami az ajkáról ömlik!

- Ó, kedves gyermekem - szólt a jó Venner bácsi egészen elérzékenyülve -, ha fiatalemberhez szólna így, mint hozzám, szegény öreghez, annak a szíve bizony nem lenne nagyobb biztonságban, mint az én mellénygombjaim! S úgy éljek! - akkorát sóhajtottam most, hogy igazán leszakadt az utolsó mellénygombom. De hát bánja a kánya! Soha életemben nem sóhajtottam ilyen boldogan, mintha csak mennyei levegőt szívott volna a tüdőm! Nos, Phoebe kisasszony! Alighanem meg fogják érezni a hiányomat a környező kertekben meg a hátsó ajtó tájékán, és azt hiszem, hogy a Pyncheon utca nem is lesz már a régi az öreg Venner bácsi nélkül, mert én még úgy emlékszem ám rá, hogy az egyik oldalán kaszázó volt, a másikon meg a hétormú ház kertje. De hát vagy nekem kell odaköltöznom a kisasszonyék vidéki szállására, vagy a kisasszonynak kell az én farmomra jönni, kettő közül az egyiknek meg kell lennie, a kisasszonyra bízom, melyiket választja.

- Jöjjön velünk, Venner bácsi, én is kérem! - szólt Clifford, aki különösen szerette az öreg derűs, nyugalmas, egyszerű szellemét. - Azt szeretném, ha mindig ott ögyelegne öt-tízpercnyi távolságra székemtől. Maga az egyetlen filozófus, akinek a bölcsessége mélyén nem találni egy keserű cseppet sem!

- Istenem! - kiáltott Venner bácsi, aki előtt most derengett fel, miféle ember ő voltaképpen. - Pedig engem, míg fiatal voltam, mindenki félnótásnak tartott! Úgy látszik, olyan vagyok, mint a Roxbury-alma, minél tovább megmaradok, annál többet érek. Bölcs szavaim meg, amiket Phoebe emleget, olyanok, mint a sárga pitypang, az sem nyit a forró nyári hónapokban, hanem inkább tépett fű között aranylik, meg a száraz levelek alatt, sokszor még késő decemberben is. És én szívesen látom magukat, kedves barátaim, dús pitypanggyűjteménnyel, akár meg is duplázom, ha kell.

Ekkor egy egyszerű, de formás sötétzöld hintó állt meg a régi majorház töredezett homlokzata előtt. A kis társaság kilépett a kapun, és Venner bácsi kivételével, aki csak néhány nap múlva készült utánuk menni, valamennyien beszálltak a hintóba. Jókedvűen beszélgettek és nevettek - s ahogyan gyakran megesik, olyan pillanatokban, amikor talán érzelemtől kellene remegni szívünknek -, Clifford és Hepzibah is csak úgy vettek búcsút atyáik házatól, alig több meg-

indultsággal, mint hogyha délután visszatérnének ide teázni. A kocsi és a két szürke ló szokatlan látványa sok gyereket odacsalt köréjük. Mikor Hepzibah megismerte köztük a kis Ned Higginst, a zsebébe nyúlt, és a kis lurkónak, első és legkitartóbb vevőjének, annyi ezüst-pénzt nyomott a markába, hogy barlangnyi befogadóképességű gyomrát annyiféle mézeskalács állattal tölthesse be, ahány egykor Noé bárkájába szállott.

Két ember ment arra, épp amikor a hintó elindult.

- No, Dixey - mondta az egyik -, mit szólsz ehhez, az én feleségemnek is három hónapig volt szatócsboltja, és öt dollárja odaveszett a kinnlevőségből. Az öreg Pyncheon kisasszony is körülbelül ugyanannyi ideig próbálkozott a kereskedéssel, de most pár százezerrel hajtat el a hintóján, ha nemcsak az ő részét számítjuk, hanem a Clifford és Phoebe jussát is, sőt, egyesek szerint kétszer annyi van! Ha szerencsének nevezed, jó, de ha úgy vesszük, hogy Isten akarata, sehogy sem tudom megérteni!

- Jó kis üzlet - szólt a bölcs Dixey -, jó kis üzlet!

Maule kútja, jóllehet magára hagyták, mégis egész sor kaleidoszkópszerű képet tükröztetett, amelyből látnoki szem kiolvashatta volna Hepzibah és Clifford, valamint a legendás boszorkánymester utódának sorsát és a falusi kislányét, akire kivetette szerelmének varázshálóját. A Pyncheon szilfa is, ritkás leveleivel, amelyeket még meghagyott a szeptemberi vihar, titokzatos jóslatokat suttogott. A bölcs Venner bácsi pedig, mikor lassan elballagott a töredezett homlokzat előtt, mintha szép zenét hallott volna, és úgy képzelte, hogy a bájos Alice Pyncheon - miután tanúja volt halandó rokonai sok viselt dolgának, elmúlt bajának és jelen örömének - távozóban még egyszer megérintette ujjával a spinétet, és felcsendülő hangjaiban felszállt lelkének öröme, amint fölfelé szárnyalt a dallam a hétormú házból.

.oOo.